

**KHALED HOSSEİNİ'NİN ROMANLARI
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Shamsuddin ORTAQ

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

2018

Her Hakkı Saklıdır

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

SHAMSUDDİN ORTAQ

**KHALED HOSSEİNİ'NİN ROMANLARI ÜZERİNE
BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
ERZURUM-2018

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "**Khaled Hosseini'nin Romanları Üzerine Bir İnceleme**" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin basılı ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
 Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
 Tezimim ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

20.07.2018

Shamsuddin ORTAQ

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK'in danışmanlığında, Shamsuddin ORTAQ' tarafından hazırlanan bu çalışma 20/07/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. DR. Mehmet TÖRENEK İmza :
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AYDEMİR İmza :
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Servet TİKEN İmza :

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir 24.7/2018

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Rifat KÜTÜK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1
A. Afganistan'ın Kısa Yakın Siyasi Tarihi	1
B. Khaled Hosseini'nin hayat hikâyesi	6

BİRİNCİ BÖLÜM

ROMANLARIN İNCELENMESİ

1.1. Uçurtma Avcısı	9
1.1.1. Romanın Tanıtımı	9
1.1.2. Özet.....	11
1.1.3. Zaman	20
1.1.4. Mekân	24
1.1.5. Kişiler.....	34
1.1.5.1. Emir.....	34
1.1.5.2. Hasan.....	38
1.1.5.3. Emir'in Babası	39
1.1.5.4. Rahim Han	42
1.1.5.5. Ali	43
1.1.5.6. Assef	43
1.1.5.7. Süreyya Taheri	45
1.1.5.8. Sohrab	46
1.1.5.9. Diğerleri	47
1.1.6. Temalar	49
1.1.6.1. Dostluk.....	49
1.1.6.2. Irkçılık.....	51
1.1.6.3. Baba Oğul ilişkisi.....	54
1.1.6.4. Aşk	56
1.1.6.5. Çocuk Özlemi ve Evlat edinme meselesi.....	58
1.1.7. Afganistan'ın Gelenek ve Âdetleri	60
1.1.8. Dikkat ve Eleştiriler	63

1.2. Bin Muhteşem Güneş	67
1.2.1. Romanın Tanıtımı	67
1.2.2. Özet	70
1.2.3. Zaman	78
1.2.4. Mekân	85
1.2.5. Kişiler.....	97
1.2.5.1. Meryem.....	97
1.2.5.2. Leyla	101
1.2.5.3. Raşit	105
1.2.5.4. Celil.....	109
1.2.5.5. Nana	110
1.2.5.6. Tarık.....	112
1.2.5.7. Diğer kişiler:	114
1.2.6. Temalar	115
1.2.6.1. Savaşlar	115
1.2.6.2. Kadına Yönelik Şiddet.....	119
1.2.6.3. Yoksulluk.....	123
1.2.6.4. Mülteci	125
1.2.6.5. Aşk ve Yasak İlişki	126
1.2.6.6. Çok Eşlilik	128
1.2.6.7. Kadına değer vermeme (Cinsel İstismar).....	129
1.2.6.8. Anne-Çocuk İlişkisi	131
1.2.6.9. Çocuk Özlemi	133
1.2.7. Afganistan'ın Gelenek ve Âdetleri	134
1.2.8. Dikkat ve Eleştiriler	137
1.3. Ve Dağlar Yankılandı	144
1.3.1. Romanın Tanıtımı	144
1.3.2. Özet.....	146
1.3.3. Zaman	155
1.3.4. Mekân	162
1.3.5. Kişiler.....	173
1.3.5.1. Abdullah.....	173
1.3.5.2. Peri	175

1.3.5.3. Sabır	179
1.3.5.4. Süleyman Wahdati	180
1.3.5.5. Nila Wahdati	184
1.3.5.6. Nebi	186
1.3.5.7. Markos Varvaris	190
1.3.5.8. İdris	191
1.3.5.9. Timur	192
1.3.5.10. Roşana	193
1.3.5.11. Adel	194
1.3.5.12. Diğer karakterler:	195
1.3.6. Temalar	197
1.3.6.1. Yoksulluk	197
1.3.6.2. Rüşvet Meselesi	198
1.3.6.3. Mülteci	199
1.3.6.4. Arazı Gaspı	200
1.3.6.5. Zenginlik-Lüks Hayat	200
1.3.7. Afganistan'ın Gelenek ve Âdetleri	202
1.3.8. Dikkat ve Eleştiriler	207

İKİNCİ BÖLÜM

HOSSEİNİ ROMANLARININ BENZER ÖZELLİKLERİ VE ORTAK YÖNLERİ	211
SONUÇ	222
KAYNAKÇA	224
ÖZGEÇMİŞ	227

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KHALED HOSSEİNİ'NİN ROMANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Shamsuddin ORTAQ

Tez danışmanı: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

2018, 227 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK (Danışman)

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AYDEMİR

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Servet TİKEN

Khaled Hosseini doktorluk mesleğine devam etmekteyken *Uçurtma Avcısı* romanını yazdı ve 2003 yılında yani Afganistan'ın dünya medyasının haber konusu olduğu bir zaman kesiminde yayımladı. Afganistan'da yaygın olan ırkçılık meselesini ve savaşları anlatan bu roman, okur kitlesi tarafından çok ilgi gördü ve kısa sürede birçok dile çevrildi. *Uçurtma Avcısı* romanına gösterilen ilgi, kısa sürede Hosseini'nin ünlü olmasını sağladı. Hosseini dünya çapında ün kazanınca doktorluk mesleğini bıraktı ve zamanının büyük kısmını roman sanatına ayırdı. O, 2007 yılında *Bin Muhteşem Güneş*'i ve 2013 yılında ise *Ve Dağlar Yankılandı* romanını yayımladı. Hosseini yeni romanlar yazmaya devam etmektedir. Hosseini'nin romanlarında, varlıklı aynı zamanda güzelliğe sahip bir ülkenin aşama aşama yok edilişi, fedakârlık, dostluk, aşk, kardeş sevgisi, çocuk özlemi, bir annenin çocuğu için neleri göze alabileceği vb. motifler realist bir yaklaşımla anlatılmıştır.

Bu çalışmada, Hosseini'nin romanlarını incelemeye çalıştık. Roman sanatı kuralları üzerinden yapılan bu incelemede, romanların tanıtımı ve kısa özetleri, romanlarda anlatılan zaman kesimi, olayların geçtiği mekânlar ve mekânlara verilen tasvirler, şahıs kadrosu, ele alınan temalar, Afganistan'ın romanlarda yansıyan gelenek ve âdetleri dikkate alındı. Her romanın incelenmesi sonunda romana dair dikkatler ve ihtiyaç duyulan eleştirilere yer verildi.

Anahtar Kelimeler: Roman, Afganistan, Khaled Hosseini, *Uçurtma Avcısı*, *Bin Muhteşem Güneş*, *Ve Dağlar Yankılandı*.

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****A STUDY ON THE NOVELS OF KHALED HOSSEINI****Shamsuddin ORTAQ****Advisor: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK****2018, Page: 227****Jury: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK****Jury: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AYDEMİR****Jury: Dr. Öğr. Üyesi Servet TİKEN**

While Khaled Hosseini was continuing his doctoral career, he wrote the novel named “The Kite Runner” and published it in 2003 when the world media was focusing Afghanistan as the story line of that time. This novel tells us about racism and warfare which is common in Afghanistan, it was able to grab much attention by the readers and within a short period, it was quickly translated into many languages. The interest shown in the novel “The Kite Runner” made Hosseini famous in a short time. When Hosseini became famous around the world, he left his doctorate profession and devoted most of his time to the art of novels. He published “A Thousand Splendid Suns” in 2007 and in 2013, he published “And The Mountains Echoed”. Hosseini continues to write new novels. In Hosseini's novels, the gradual destruction of a developing wealthy country, sacrifice, friendship, love, brotherly love, longing for a child, what a mother might have for her child etc. themes are explained with a realistic approach.

In this work, we tried to examine Hosseini's novels. In this study, took a close look at the introduction of novels and brief summaries of the novels, the time periods described in the novels, the descriptions and places where the events took place, the personalities, the themes dealt with and the traditions and customs of Afghanistan reflected in the novels. At the end of the review of each novel, attention was given to the important points in the novel and the required criticism was served as well.

Key words: Novel, Afghanistan, Khaled Hosseini, *Uçurtma Avcısı* (The Kite Runner), *Bin Muhteşem Güneş* (A Thousand Splendid Sun), *Ve Dağlar Yankılandı* (and The Mountains Echoed).

ÖNSÖZ

Khaled Hosseini, mesleği doktor olmasına rağmen ünlü bir romancı olmayı başarmıştır. Onun ilk romanı sanatsal açıdan çok zengin olamasa da, sonraki romanlarında çeşitliliğe özen göstermiş ve romanlarını her bakımdan zenginleştirmeye çalışmıştır. Özellikle üçüncü romanında zenginleştirme meselesini ön plana alarak, kurgusunu postmodernizm akımının unsurlarına uygun bir şekilde ele almış, farklı öyküleri, farklı anlatıcı ve bakış açısıyla anlatmaya çalışmış ve metinlerarası bilgilerle roman içeriğini zenginleştirmeye çalışmıştır.

Hosseini Afganistan kökenli olduğu için, Amerika vatandaşı olmasına rağmen romanlarında, Afganistan'ı anlatmaya ve dünyaya tanıtmaya çalışmıştır. O romanlarında Afganistan'ın sosyal sorunlarını, kendi algısı kapsamında derlemeye ve bu sorunların giderilmesi hususunda çözüm üretmeye çalışmıştır. Hosseini birinci romanında ırkçılık meselesini ele almış ve bu meselenin topluma getirdiği zararları sıralayarak, ırkçılığın çözüm yol olmadığını, ülkeyi yükseltilmek için öncelikle ırkçılığa hayır denilmesi gerektiğini anlatmaya çalışmıştır. Üstelik ırkçı birisi olan Assef'in ruhi hastalığı olduğunu anlatarak, ırkçı insanlar hakkında bir genelleme yapmış ve onların hasta oldukları vurgusunu yapmaya çalışmıştır. O *Bin Muhteşem Güneş* romanında, dünya genelinin yaygın sorunlarından biri olan kadına yönelik şiddet meselesini ele almış ve romandaki iki kadın karakter üzerinden, bu meseleyi tüm ayrıntılarıyla okura sunmuştur. Bununla birlikte kadına yönelik şiddetin, aile içindeki sevgi, saygı ve huzurun sonu olduğunu kanıtlayarak okurlara, 'huzurlu bir aile ortamında yaşamak için şiddete hayır' mesajını vermiştir.

Khaled Hosseini romanlarında Afganistan'ın sosyal ve siyasi meseleleriyle birlikte bu ülkenin yakın siyasi tarihini de ele almıştır. O Afganistan'ın son yarım yüzyıl siyasi tarihini ayrıntılarıyla anlatmaya çalışmıştır. Bu konu dikkate alındığında onun romanları tarihi romanlar sırasına girer.

Hosseini romanlarının incelenmesini hedefleyen bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, romanların tanıtımı ve kısa özetleri, romanlarda anlatılan zaman kesimi, olayların geçtiği mekânlar, şahıs kadrosu, romanlarda ele alınan temalar, Afganistan'ın romana yansıyan gelenek ve âdetleri, dikkat ve eleştiriyi içeren tespitler

üzerinde durulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde Hosseini'nin romanlarındaki benzer özelliklere ve ortak yönlere yer verilmiştir.

Khaled Hosseini'nin Romanları Üzerine Bir İnceleme adını taşıyan bu tez çalışmasının yapılması hususunda yardım ve desteklerini esirgemeyen, değerli önerileriyle yön veren ve bu çalışmanın sürdürülmesini sağlayan danışmanım ve hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet Törenek'e sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bütün eğitim-öğretim olanaklarından yararlandığım Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'ne, özellikle T.C. Devletin, Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'na, sunduğu burs ve imkânlardan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Temmuz 2018/ ERZURUM

Shamsuddin ORTAQ

GİRİŞ

A. Afganistan'ın Kısa Yakın Siyasi Tarihi

*Kuzey-batı Asya ülkeleri arasında stratejik bir konuma sahip olan Afganistan, tarihsel süreçte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, bununla birlikte tarih boyunca sürekli olarak emperyalist güç odakları başta olmak üzere komşuları arasında çatışma sahası olmuş ve olmayı da sürdürecektir. Bu yönden bakıldığında, 19. yüzyılda İngilizler ve Çarlık Rusya'sı arasında süren siyasi ve ekonomik rekabette, diğer adıyla (Büyük Oyun) sürecinde, Afganistan'ın tampon bölge özelliği ön plana çıkmış ve uzun yıllar bu özelliğini korumuştur.*² Emperyalist güçler, Afganistan topraklarını güç gösterisi yapmak için kullanmış ve hâlâ da kullanmaktadırlar.

Afganistan'ın yakın siyasi tarihinde darbeler, savaşlar, yönetim sisteminin değişmesi, zorbalıklar, vatanın işgali, iç çatışmalar vb. söz konusu olmaktadır. Adı geçen kargaşalar sırasında en çok zararı Afganistan milleti görmüştür ki bu vatanın yaklaşık iki milyon evladı şehit düşmüştür. Afganistan'ın yakın siyasi tarihi başlığı altında cumhuriyet ilanından sonrasının anlatılması amaçlanmıştır.

Zahir Şah, 1933'te Nadir Şah'ın bir suikastle öldürülmesinin ardından Afganistan'ın yeni kralı olur. Zahir Şah'ın 40 yıllık iktidarından sonra, 1953-1963 yılları arasında başbakanlık yapmış olan Davut Han, kralın yurtdışında oluşunu fırsat bilerek darbe teşebbüsüne bulunmuş ve Zahir Şah'ı tahtan indirerek cumhuriyet sistemini ilan etmiş ve kendisi de cumhurbaşkanı olmuştur.

Birçok tarihçi, Zahir Şah'ın 20 Eylül 1964'te³ oluşturduğu anayasanın darbelere yol açtığı kanaatindedir. *"Muhammed Zahir Şah, 1964 yılında yeni bir demokrasi programı uygulamaya koymuştur. Bu program çerçevesinde yeni bir anayasa ile tanınan siyasi parti kurma hakkı neticesinde ülkedeki demokratikleşme süreci ilerlemeye başlamış, Sovyet komünist partisi örnek alınarak Afganistan Demokratik Halk Partisi 1 Ocak*

¹ Korgeneral Rauf Beg, *Adı Afganistan'dı Talibanların Eline Nasıl Düştü?*, Turan Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s.17.

² Zabihullah Azizi, s.1, (Muhammed Ekrem Endişmend, *منارغه ديورند عقلا نيت سياسی* (Durand ihtilafı politik rasyonellik, Seyit Yayınları, Kâbil 2013, s.19'dan)

³ Sayed Mobin Hashimi, *Afganistan'da Cumhuriyet Sonrası (1973-2015 Din-Siyaset İlişkisi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 2017, s.348.

1965 tarihinde kurulmuştur.”⁴ Yeni anayasa nispi siyasi özgürlüğü getirmiş olsa da, halk özgürlüklerini kısıtlamış, zorlamalara yol açmış; devletin millete asimilasyon bir tavırla yaklaşmasını sağlamıştır. Söz konusu olan asimilasyon tavırlardan birisi de tüm Afganistan tabasının kimliklerine millet olarak Afgan yazılması gerekçesidir. Oysaki 30 milliyeti barındırmakta olan Afganistan’da, Afgan kelimesi has bir kavmin ismidir. Siyasi zorbalıklar, ana muhalefet partisinin güçlenmesini sağlamıştır. Davut Han bu dönemde harekete geçmiş ve iktidar mücadelesine başlamıştır. O, kısa sürede orduyu ve sivil komünistlerin desteğini almayı başarmıştır.⁵

Davut Han 17 Temmuz 1973’te askeri darbe yaparak cumhuriyet sistemini kurmuş ve bir hafta sonra da Afganistan cumhuriyetinin ilk cumhurbaşkanı ve ilk başbakanı olmuştur. O ülkenin reformu için yeni planlar yapmaya başlamıştır. Milletten yeni sistemden beklentisi çoktur. Cumhuriyet ilanından sonra herkes ülkenin gelişmesinden ve yükselmesinden söz etmeye başlar, ama ne yazık ki Davut Han’ın planlarının çoğunluğu kâğıt üzerinde kalmış ve uygulanmamıştır.

Davut Han Sovyetler Birliği’ne olan bağlılığını azaltmak amacıyla Rusya ile olan ilişkisini kısıtlamaya; Hindistan, İran, Çin Pakistan, Mısır ve ABD ile ilişkisini güçlendirmeye koyulur. O, 1977’de yeni bir anayasa hazırlar ve bu anayasa çerçevesinde oluşturduğu yeni Bakanlıklar Kurulu’nda komünistlere yer vermez. Davut Han’ın bu yaptıkları Rusya’nın tepkisine neden olmuştur. Rusya, Afganistan’ı ABD’ye kaptırmamak için, altmışlı yıllardan bu yana yetiştirdiği Afganistanlı Marksist gurubunu, hem ordunun hem de sivil idarelerin kilitli mevkilerine yerleştirmeye başlar. Bununla birlikte Sovyetler 1978’in kuraklığından yararlanarak, ajanları vasıtasıyla Afganistan Hükümeti aleyhinde gösteriler tertip eder.⁶ Böylece Afganistan yine bir darbeye hazırlanmış olur. 27 Nisan 1978’de⁷, Sovyetler Birliği’nin desteğiyle Halk Demokrat Partisi askeri darbe yapar ve sosyalistler iktidarı ele alır. Darbeciler 28 Nisan 1978 tarihinde, başkanlık sarayını kuşatarak bütün aile bireyleriyle birlikte Davut Han’ı katlederler. Bir Askeri Devrim Konseyi oluşturularak liderliğine Nur Muhammed Taraki getirilir.⁸ Taraki döneminde ülkenin ismi Afganistan Demokratik Cumhuriyeti olur ve ülke bayrağı da değişti-

⁴ Mehmet Akkurt, *Afganistan’ın Yapılanmasında Siyasi ve Ekonomik Stratejiler*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005. s.107.

⁵ Mehmet Akkurt, a.g.e. s.108.

⁶ Mehmet Akkurt, a.g.e. s.111.

⁷ Sayed Mobin Hashimi, a.g.t. s.348.

⁸ Mehmet Akkurt, a.g.e. s.112.

rilerek Sovyetlerin bayrağına benzer bir şekilde desenlenir. Bu dönemin başbakanı da Hafızullah Emin'dir. Hafızullah Emin, Taraki'ye göre daha güçlü ve çevresi daha geniştir. Bu sebeptendir ki Taraki'yle arasında yaşanan bir anlaşmazlıktan dolayı harekete geçer ve onu tahtan indirmeye yeltenir.

Nur Muhammed Taraki, 14 Eylül 1979'da dönemin başbakanı olan Hafızullah Emin'in emriyle tutuklanıp gizlice öldürülmesinin ardından, Hafızullah Emin cumhurbaşkanı olarak göreve başlar.⁹

Hafızullah Emin'in yaptığı Sovyetlerin hoşuna gitmez. Afganistan'ın işgali için fırsat bekleyen Sovyetler, harekete geçer ve Afganistan'a askeri müdahale yapacağını duyurur. Böylece Sovyetler 24-27 Aralık 1979'de 85000 askeri güçle Afganistan'ı işgal eder. 28 Aralık 1979 tarihinde Hafızullah Emin'in öldürülmesinin ardından yerine yeni lider olarak Babrak Karmal getirilir ve Emin'in yüz günlük hükümeti sona ermiş olur. Diğer bir kaynakta Karmal'ın cumhurbaşkanı tayin edilişi şöyle anlatılmıştır. "*SSCB Afganistan'ı işgal ettikten sonra 01 Ocak 1980 Tarihinde Babrak Karmal Afganistan cumhurbaşkanlığına getirilmiştir. Afganistan'ın yeni bakanlar kurulunda Parçamilere yer verilirken yeni sıra ADHP'lilere de yer verilmiştir.*"¹⁰ Böylece Afganistan'ın kontrolü bütünüyle Rusların eline geçer. Sovyet işgaline karşı ilk ayaklanmayı Herat halkı başlatır. Sovyetler savaş uçaklarıyla ayaklanmayı durdurmaya çalışır. Sovyet savaş uçakları, ayaklanan Herat halkını hunharca katleder. Sovyetlerin ilk ayaklanmaya yönelik yaptığı feci müdahale sırasında 50 bin Heratlı şehit düşer. Ayaklanma diğer illere de sıçrar ve günbegün genişlemeye başlar.

Sovyetler Afganistan'ı işgal ettiyse de bir türlü ülkede istikrarı sağlayamamışlardır. Çünkü onlar aceleci davranmış ve hızlı bir şekilde Afganistan halkını Sovyetlileştirmeye koyulmuştur. Onlar programlarını uygulamak için birkaç koldan girişimde bulunmuşlardır. Bir taraftan Afganistan'daki bütün önemli mevkiler ve birçok devlet dairesi Ruslar'ın yönetimine verilirken, diğer taraftan da ekonomi, eğitim kurumları gibi kurum ve kuruluşlar, Sovyetler birliği'ndeki kuruluşların benzeri hâline getirilmiştir. "*Bu Program çerçevesinde, Afganistan çocukları 1980'li yılların başından itibaren Sovyetler birliğine gönderilmeye başlanmıştır. Böylece SSCB'ye gönderilen 7-15 yaş*

⁹ Abdullah Ulfet, *Afganistan'da Sovyet İşgali ve Ulema*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2016, s.35.

¹⁰ - Mohammad Aref, Salihy, *Afganistan'da İktidar Mücadelesi ve Dışmüdahaleler, 1973-2014*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014. s.41.

arasındaki çocukların beyinleri yıkanarak komünist ideolojiye uygun olarak yetiştirilmesi amaçlanmıştır.”¹¹ Sovyetler programlarını uygularken karşı çıkanları da silah gücüyle yatıştırmaya çalışmışlardır. “Sovyet stratejisi ve bunun sonuçları, görmesini bilen herkes için oldukça açıktır. Sovyet yetkilileri de eğilimlerini çekinmeden ortaya koymaktadırlar.”¹² Karmal Rejimi’nin bütün çabalarına rağmen, Sovyetleştirme planı uygulanamamıştır. Çünkü kırsal bölgelerin büyük kısmını mücahitler yönetmektedir ve Karmal Rejimi ülkede tamamen egemen değildir.

Bu sırada mücahit fraksiyonları günden güne güçlenmekte ve birçok ülkelerden silah dâhil çeşitli yardımlar akın etmektedir. Sovyetlerin 1985’te seçilen yeni lideri Mihail Gorbaçov, Sovyet ekonomisinin iflasın eşiğinde olduğunu göz önünde bulundurarak Afganistan’la ilgili net bir karar almak zorunda kalır. O, Afganistan’da istikrarı sağlamak için başka bir yolu dener ve Babrak Karmal’ı tahtan indirerek Dr. Necibullah’ı Afganistan cumhurbaşkanı yapar.

“SSCB ve hükümete karşı iç savaşın alevlendiği bu dönemde, SSCB tarafından Afganistan iktidarına getirilen Babrak Karmal, SSCB cumhurbaşkanı Mihail Gorbaçov’a iktidardan inmeli ve yerine başka birisi getirilmelidir. Bu nedenle 20 Nisan 1986’da Babrak Karmal’ın SSCB tarafından Moskova’ya gelmesi istenmiştir. Kâbil’de devrim için hazırlıklar sessizce başlamış ve Babrak Karmal memlekete dönene dek, SSCB askerleri Afgan birliklerini silahsızlandırıp, önemli noktaları kontrole almışlardır. Böylece Dr. Necibullah, Babrak Karmal’ın yerine iktidara geçmiştir.”¹³

Gorbaçov’un bu siyaseti de işe yaramamıştır ve Afganistan’la ilgili son kararını vermek zorunda kalmıştır. “Mihail Gorbaçov, 8 Şubat 1988 tarihinde Afganistan’la Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerin devam edeceğini, Afganistan’a Sovyet desteğinin süreceğini belirterek Sovyet askeri birliklerini geri çekmeye karar verdiğini açıklamıştır. Mihail Gorbaçov, ayrıca geri çekilme işleminin 10 ay süreceğini de belirtmiştir.”¹⁴

¹¹ Mehmet Akkurt, a.g.e. s.115.

¹² Elie Krakowski, *Afganistan: Unutulan Savaş*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları, Ankara 1987. s.7.

¹³ Mohammad Aref Salihy, s.44, (George Army, Afganistan Guzargah-i Keshwar Gushayan (Afganistan Fatihler Güzergâhı, Saba Kitabkhane Yayınları, Peşaver 2007, s.198-199’dan)

¹⁴ Mehmet Akkurt, a.g.e. s.120.

Sonunda Sovyetler 15 Şubat 1989 tarihinde, 15 bin asker kaybı ve 50 milyar dolar ekonomi zararları Afganistan'ı tamamen terk etmişlerdir.

Sovyetler Afganistan'ı terk ettiyse de, 4 Mayıs 1986'da¹⁵ Sovyet desteğiyle iktidara gelen Necibullah, dengeleri koruyamayacağını bilse de, Sovyetlerin sağladığı destekler sayesinde mücahit gruplarına karşı direnmeyi sürdürmektedir. O, ulusal hükümet kurma çabası göstermiştir ve ciddiyetini belirtmek için Ocak 1987'de tek taraflı ateşkes ilan etmiştir. Ama Sovyetlerin sonunun yakın olduğunun farkında olan mücahit fraksiyonları, Necibullah'ın tekliflerini dikkate almayarak mücadelelerine devam etmişlerdir. Nihayet Nisan 1992'de mücahit grupları Kâbil'in önemli noktalarını ele geçirmesi sonucunda, Dr. Necibullah önce yurtdışına kaçmak ister, ama yurtdışına kaçması engellenince, BM'nin Kâbil'deki ofisine sığınır.

Mücahit grupları Kâbil yönetimini ele geçince geçici konsey yönetimi devralır ve başkanı da Sıbgatullah Müceddedi olur. İki aylık süre dolunca geçici konsey yönetimi bir toplantı yaparak Prof. Burhaneddin Rabbani'yi altı aylık cumhurbaşkanı ve Gülbeddin Hikmetyar'ı başbakan olarak seçer. Ama Hikmetyar, Rabbani'nin emrinde görev yapmayacağını açıklayarak Kâbil üstüne roket yağdırmaya devam eder. Rabbani altı aylık cumhurbaşkanlık süresi dolunca geri çekilmez. Böylece diğer mücahit grupları da harekete geçerek ülkeyi bir iç savaşa sürüklemiş olurlar.

Bu sırada ülkenin karmaşık durumundan yararlanan Taliban güneyde faaliyete başlar. 3 Kasım 1994'te Molla Ömer komutasındaki 200 Taliban militanı Afganistan güneyinin stratejik illerinden olan Kandahar'ın yönetimini ele geçirir.¹⁶ Kandahar valisi Molla Nakip, Taliban'a karşı hiç direniş göstermeden geri çekilir. Bu tarihten itibaren Taliban, ISI yardımıyla faaliyete başlar ve güney illerinin birçoğunun kontrolünü paragücüyle ele geçirir. Taliban, nihayet 27 Eylül 1996'da Kâbil'i direnişsiz ele geçirerek Mücahitler hükümetine son verir. Taliban'ın Kâbil'de yaptığı ilk iş, Dr. Necibullah'ı BM Ofisinden çıkartarak asmak olur.

¹⁵ Jamil Rahman Kamgar, *Havadisi Tarikhi Afghanistan* (Afganistan'ın Tarihsel Olayları), Meyvend Yayınları, Kâbil 2008, s.73.

¹⁶ Ahmed Raşid, *Taliban- İslamiyet, Petrol ve Orta Asya'da Yeni Büyük Oyun*, Everest Yayınları, İstanbul 2001, s.44.

Taliban birkaç il hariç, Afganistan'ı tamamen ele geçirir ve onların hükümeti 2001 yılının sonuna kadar devam eder. 11 Eylül olayından sonra ABD, Afganistan'a askeri müdahale yapma kararı alır.

“Tüm dünya, bir taraftan ABD’de yaşanan müessir terör eylemine karşı tepkilerini dile getirmiş, diğer taraftan da NATO müttefikleri ABD’nin yapacağı bir askeri müdahaleyi destekleyeceklerini bildirmişlerdir. Bir kısmı Amerika’ya şirin gözükme, bir kısmı da bölgeye yönelik stratejik amaçlarına ulaşabilmek ve enerji kaynaklarının kontrolünü sadece Amerika’ya bırakmamak için böyle bir girişimde bulunmak durumunda kalmışlardır. 7 Ekim’de başta Kâbil, Kandahar ve Mezar-ı Şerif’teki havaalanları ve El-Kaide örgütünün karargâhı olmak üzere Afganistan yoğun bir hava bombardımanı altına alınmıştır. Taliban, Amerikan saldırılarına daha önce yine Amerika tarafından Afganistan’a verilmiş olan silahlarla karşı koymaya çalışmış, fakat bir netice alamamıştır.”¹⁷

Amerika'nın saldırılarına dayanamayan Taliban, kısa sürede geri çekilmek suretiyle Pakistan'ın kuzeyine sığınmak zorunda kalır. Böylece Afganistan'da Hamid Karzai liderliğinde yeni hükümet teşkil edilir. Hamid Karzai, geçici hükümet, geçiş yönetimi ve iki kez de cumhurbaşkanı seçimi dâhil olmak üzere dört kez Afganistan cumhurbaşkanı seçilir. Böylece Karzai, 22 Aralık 2001'den 29 Eylül 2014'de kadar 14 yıl Afganistan'ı yönetir.

29 Eylül 2014'te yapılan seçim sonucu Muhammed Eşref Gani Afganistan'ın yeni Cumhurbaşkanı olur. O, bugüne dek Afganistan cumhurbaşkanıdır.

B. Khaled Hosseini'nin hayat hikâyesi

Afganistan kökenli Amerikalı romancı Khaled Hosseini, 4 Mart 1965'te Heratlı anne-babadan, Afganistan'ın Başkenti Kâbil'de doğdu. Babası Afganistan dışişlerinin önde gelen diplomatlarından ve annesi ise, Kâbil'in en büyük okullarından birinde Tarih ve edebiyat öğretmeni olarak çalışmıştır.¹⁸ Hosseini 1970'lerde bir süre babasının görevi

¹⁷ Mehmet, Akkurt, a.g.e. s.133.

¹⁸ Ehsan Ahmad, Najm, *Contemporary Political History of Afghanistan, According to Khaled Hosseini's (Khaled Hosseini Eserlerinden Hareketle Afganistan'ın Yakın Siyasi Tarihi)*, Yüksek Lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017, s.4-5.

nedeniyle Tahran’da yaşamış. Yazar 1976’da dışişleri tarafından babasına verilen görevden dolayı ailesiyle birlikte Fransa’ya gider ve 1980’de Afganistan Sovyetler tarafından işgal edildiğinde Amerika’ya sığınma talebine bulunurlar. Onlar sığınma taleplerinin kabul olunmasından sonra, Amerika’nın Kaliforniya eyaletinde yerleşirler. Hosseini, 1984 yılında Independence High School lisesini bitirdikten sonra, Santa Clara Üniversitesi, Biyoloji bölümüne kabul olmuştur. 1988’de adı geçen üniversiteden mezun olan Khaled Hosseini, bir sene sonra, Kaliforniya Üniversitesi, Tıp bölümüne girmiştir. 1993 yılında cerrah olan Hosseini, dâhili cerrahideki ihtisasını 1996 yılında Los Angeles’teki Cedars-Sinai Medical Center’da tamamlamıştır.¹⁹

Hosseini, ilk romanının yayımlandığından bir buçuk yıl sonrasına kadar, yani 2004’e kadar doktorluk mesleğine devam eder. O, doktorluk mesleğini sürdürmekteyken birinci eseri *Uçurtma Avcısı* romanını yazmıştır. İlk romanı vasıtasıyla dünya çapında ün kazanınca doktorluk mesleğini bırakır ve tüm zamanını yazarlık mesleğine ayırır.

Hosseini *Uçurtma Avcısı* romanıyla meşhur olur; bu roman öyle ilgi görür ki, kısa bir zaman içerisinde birçok dile çevrilir ve en çok satılan eserler arasında yer alır. Böylece 2007 yılında romanın filmi de çekilir. Bu roman, Afganistan’da kök salan ırkçılık meselesini ve Amerika’daki iki Afganistanlı mülteci, yani Emir’le babasının hayatını anlatmaktadır. Hosseini’nin ikinci romanı, *Bin Muhteşem Güneş*’tir. Romancı bu romanı 2007 yılında yayımlamıştır. Bu roman, Kadına yönelik şiddeti, Afganistan’da ardı ardına gerçekleşen savaşları ve savaşların neden olduğu tahribatı anlatmaktadır. Bununla birlikte bu romanda Afganistanlı kadınların ızdıraplı yaşamları tasvir edilmektedir. Hosseini yaptığı bir röportajda, romanı yazmak için 2003 yılının baharında Afganistan’a gittiğini ve Afganistan’a yaptığı yolculuğu sırasında Afganistanlı kadınlarla görüştüğünü; yaptığı görüşmelerden ötürü bu romanı yazmaya yöneldiğini, sonra destansı bu öyküyü yazıya döktüğünü anlatmaktadır. Onun üçüncü romanı *Ve Dağlar Yankılandı* yine Afganistan’ı anlatır. Bu romanın bünyesi, iki kardeşin birbirine kardeşlikten öte bağlılık hissettiği üzerine kurulmuştur; ama romanda dağınık hikâyeler söz konusu olmaktadır. Romancı dağınık hikâyeleri maharetle birbirine bağlar. Yine de Bay Markos’un hikâye-

¹⁹ Seyyide Külsüm Murtazayi ,“*Baztab-i Şerayitt-i İçtimai Zenan-i Afganistan der Roman-i Hazar Khurşed-i Başukuh* (Afganistanlı Kadınlarının İçtimai Koşullarının Bin Muhteşem Güneş Romanındaki Yansımaları), *Rivayet-i Pejuhi Dergisi*, Razi Üniversitesi, Kermansah, No: 14, Bahar 2016, s.22.

si gibi bazı gereksiz hikâyeler romanda görünmektedir. Hosseini'nin daha piyasaya sunulmayan dördüncü yani *Denizdeki Dua (Sea Prayer)* romanında, Suriye Mültecileri, özellikle de Türkiye sahillerinde ölen üç yaşındaki Suriyeli çocuk yani Alan Kurdi'nin öyküsünü anlatmayı planlanmaktadır.

“Khaled Hosseini 2006'dan beri Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin iyi niyetli elçisi olarak mültecilere yardım çalışması yapıyor. Mülteci kamplarına gidiyor, çeşitli platformlarda konuşuyor, yardım topluyor. Hosseini, İran asıllı Amerikalı eşi Rüya ve iki çocuğuyla Kaliforniya'da yaşıyor.”²⁰

²⁰ (Khaled Hosseini, Amerika'nın Sesi VOA TV, Hülya Polat Röportajı, Amerika, W.D.)

BİRİNCİ BÖLÜM

ROMANLARIN İNCELENMESİ

1

1.1. *Uçurtma Avcısı*

1.1.1. Romanın Tanıtımı

Uçurtma Avcısı romanı²¹, Khaled Hosseini'nin birinci eseridir. Bir pişmanlık duygusu üzerine kurgulandığı belirtilen bu kitap, milyonlarca okurun gönlünü fethederek dünya çapında en çok satılan kitaplar arasında yer almıştır. Hosseini kurguladığı ilk romanıyla dünya çapında ün kazanmayı başarmıştır. Kitabın dünya çapında ün kazanma sebebi, dünya çapında merak uyandıran Taliban Rejimi'nin yıkılması ve hiç ismi duyulmayan Afganistan'ın tüm gazete ve televizyonların haber konusu olmasının hemen ardından yayınlanmasıdır. Amerika'nın roman-kolik insanları, merak ettikleri Afganistan'ı tanımak için, Afganistan'ı ve Taliban'ı anlatan *Uçurtma Avcısı* romanını okumaya yeltenmişlerdir.

2003 yılında Amerika'da yayınlanmış ve New York Times'in, en çok satanlar listesinde birinci sıraya kadar yükselen bu roman, bir Afganistanlı tarafından İngilizce yazılmış ilk roman olma özelliğini taşımaktadır.

Uçurtma Avcısı romanı, realist bir düşünceyle yazılmıştır. Hosseini kurgusunda Hazaraların Afganistan toplumunda hizmetçi ve köle konumunda olduğunu anlatmaktadır. Romandaki Hazara karakterleri de hizmetçi konumundadır. Örnek olarak Ali ve Hasan. Oxford Üniversitesinin öğretmeni Sait Asker Musevi *Hazarahayi Afganistan* isimli kitabında Hazaraların hizmetçi olduğunu şöyle açıklamaktadır. “*Son yüz yıl boyunca, Hazaralar sosyal bakımdan istismar altında tutulup ve Şii olduklarından ötürü doğal ve insani haklarından mahrum kalmışlardır. Bazı Hazaralar, 1919 yılına kadar Peştunların kölesiydi ve Emanullah'ın yasaklamasına rağmen bu gelenek 1919'dan sonraki yıllarda da devam etmiştir.*”²²

²¹ *Uçurtma Avcısı*, (Çev. Püren Özgören), İstanbul, Everest Yayınevi 2004.

²² Asker Musevi, *Hazarahayi Afganistan* (Afganistan Hazaraları) Çeviren: Esedullah Ziyayi. Tahran 2000, Nekş-i Simur yayınevi. s. 113

Uçurtma Avcısı romanı yirmi beş bölümde, tekil bakış açısıyla kurgulanmıştır ki anlatıcı roman kahramanı Emir'dir. Sadece 16. bölümde anlatıcı, Emir'in babasının dostu Rahim Han'dır. Bu kısımda de anlatıcı birinci tekil şahıstır.

Uçurtma Avcısı, aşırı dostluk ve bağıllıkla birlikte, hakaretleri, acımasızlıkları, acıları anlatan bir romandır. Hazaralara karşı alay edilmesine yapılan hakaretler, Emir'in Hasan'a yönelik acımasızca attığı iftira, işgal edilen Afganistan'ı terk etmekte olan mültecilerin mazot tankeri ile yaptıkları yolculuğun verdiği acılar, söz konusu acımasızlıkların örnekleridir.

Uçurtma Avcısı, Emir'le, uçurtma avcılığında misli olmayan Hasan'ın hikâyesidir. Çocukluktan on iki yaşına kadar beraber eğlenen ve çocukluk duygularını beraber paylaşan Emir'le Hasan'ın yolları, bir uçurtma yarışı sonrası ayrılır. Ki bu uçurtma yarışı, Hasan'la Emir'i ayırırken, Emir'le Baba'nın yakınlaşmasına sebep olur. Hasan'ın çabalarıyla uçurtma yarışmasında birinci olan Emir'in babasıyla arasındaki buzlar erimeye başlar. İki dostun ayrılmasına uçurtma yarışması sırasındaki olaylar sebep olmuştur. Bu sebeplerden ötürü romana *Uçurtma Avcısı* ismi verilmesi tam yerindedir. Bununla birlikte uçurtma oyunuyla başlayan roman, tekrar bir uçurtma oyunuyla sona erer. Lakin iki farkla; romanın başında uçurtma oyunuyla birlikte Emir'le Hasan'ın dostluğu anlatılırken, romanın sonunda Emir'le Sohrab'ın dostluğu söz konusu olur. Başka bir fark, romanın başında Hasan Emir'in her istediğini yapmaktayken, romanın sonunda, Emir Sohrab'ın gönlünü almak ve içinde bulunan durumdan kurtarmak için onun her isteğini yapmaktadır.

Uçurtma Avcısı romanı sade ve akıcı bir dille sürükleyici bir şekilde anlatılmıştır. Romanın büyük kısmı Emir'in çocukluk dönemine ayrıldığı için, olaylar basit kelimelerle anlatılarak okura sunulmaktadır. Bununla birlikte bu roman etkileyici bir özelliğe sahiptir. Olaylar okurun gözünün önünde canlanır ve okur kendini olayların içinde yaşamakta olduğu hissine kapılır.

Hosseini, anlatıcı Emir'in öykülerini anlatırken, kendi öyküsünü anlatıyormuşçasına yaklaştığı, bu kurgunun romancının öyküsü olduğunu sezdirmektedir. Bununla birlikte Emir, Hosseini'nin yaşadığı bölge yani Kâbil'in Vezir Ekber Han semtinde, seçkin insanların yaşamakta olduğu semtte yaşamaktadır. Hosseini'nin babası Afganistan diplomatlarından biri olup, İran'da görev yapmıştır. Annesi de Fars Edebiyatı ve tarih öğ-

retmenidir. Aynen Emir'in babası da kraliyet ailesine yakın bir karakter olarak kurgulanmaktadır. Annesi Sofya Akrami, Kâbil Üniversitesi'nde Fars Edebiyatı öğretmenidir. Bununla birlikte Emir Hazaralar hakkındaki bilgileri, annesine ait olan bir tarihi kitaptan alır. Ki bu Sofya Akrami'nin Fars Edebiyatıyla birlikte, tarih öğretmeni de olduğunun göstergesidir. Başka bir benzerlik, Emir babasıyla birlikte İran'a gitmiştir; aynen Hosseini'nin de bir diplomatın oğlu olduğu için İran'a gitme ihtimali büyüktür. Romanının şahsına uyan romandaki başka bir örnek, Emir Amerika'dayken ilk romanını yazmış ve yayımlamıştır.

Diğer taraftan *Uçurtma Avcısı* romanı, savaşı anlatmaktadır. Yıkımlara sebep olan savaşı; ülkeyi bir virane misali yapan savaşı. Savaşlar Afganistan'ın ekonomik alt yapısını yıkmakla kalmamış, sosyal ve siyasal düzenini de altüst etmiştir. Bununla birlikte bu ülke halkının tüm dünya ülkelerine dağılmasına ve sığınma talebine bulunmasına neden olmuştur. Savaşlardan kaçarak diğer ülkelere sığınanlar, savaşlar sona ererek yeni bir devlet kurulup, yeni bir cumhurbaşkanı seçilmesine rağmen hâlâ ülkelerine dönmemiş ve birçoğu da, sığındığı ülkelere vatandaşlık hakkı kazanmıştır. *Uçurtma Avcısı* romanında, Amerika vatandaşlığı hakkı kazanan Afganistanlılar söz konusu olmaktadır. General Taheri, yeni kurulan devlete görev yapmak için dönmüş, Cemile Taheri de altı ay sonra dönmeyi düşünmektedir. Ama Emir ve Süreyya'nın dönmeye niyetleri yoktur.

1.1.2. Özet

Emir 38 yaşında, roman kahramanı ve anlatıcısıdır. Hasan'a yaptığı kötülükten pişmanlık duymaktadır. 2001 yılının bir yaz günü Rahim Han Pakistan'dan Emir'e telefon açar ve onun Pakistan'a gelmesini ister, telefon görüşmesinden sonra o GOLDEN GATE PARK'ın kuzey ucundaki Spreckles Gölü'nün kıyısında yürüyüşe çıkar, yürüyüş sırasında havada uçmakta olan iki uçurtmayı görür. Bu uçurtmalar ve Rahim Han'ın son ekleyiverdiği cümle (*yeniden iyi biri olmak mümkün*), ona Hasan'la geçirdiği çocukluk günlerini hatırlatır, geçmişi bir film şeridi gibi gözünün önünden geçirir. Böylece Emir romanda, roman kahramanı ve anlatıcısı olarak çocukken Hasan'la geçirdiği anılarını ve geçmişiyle ilgili diğer anılarını anlatmaya başlar.

Doğarken annesini kaybeden Emir'i emzirmesi için bir sütanneye verirler. Hasan'ın annesi Sunauber de Hasan beş günlükken evi terk eder, gezgin bir şarkıcı ve

dansçı kumpanyasıyla kaçar. Annesiz kalan Hasan'ı emzirmek için Emir'i emziren kadını çağırırlar.

Emir'le Hasan küçükken çoğunlukla beraber vakit geçirirler, babanın araba yoluna giderler ve oradaki kavak ağacına tırmanırlar, ağacın üstünden sapanla komşunun köpeğine ceviz atarlar.

Baba Pakistan'dayken, Baba'yı uzak gören Hasan'la Emir, bir gün babanın yasakladığı sokaktan geçerek sinemaya gitmek isterler. Onlar yasaklanmış sokaktan geçerken terk edilmiş tanklardan birisinin gölgesinde oturan askerleri görürler. Askerlerden birisi Hasan'a hakaret etmeye başlar. Asker onun annesini tanıdığını ve karşıdaki derenin kıyısında hoş vakit geçirdiğini söyler. Bu hakaretler Hasan'ı çok kötü etkiler. Sinemada film başlayınca Emir Hasan'ın hıçkırdığını duyar ve onu "*seni başkasıyla karıştırdı*" diye teselli etmeye çalışır.

Baba, Emir'i ilkokula yazdırır. Emir okula gidip gelir, Hasan ise babasına yardım etmeye koyulur. Ayrıca Hasan, Emir'in ayakkabısını cilalar, yatağını düzeltir, her gün elbisesini ütüler, kalem defterini toplar, kahvaltısını hazırlar ve masaya yerleştirir.

Emir okuma yazmayı öğrendikten sonra, şiir kitapları ve hikâye kitapları okumaya başlar. Evlerinin üst kısmında tepenin yamacında, eski bir mezarlığın giriş kapısının hemen yakınında bir nar ağacı vardır. Emir okuldan çıktıktan sonra Hasan'la buluşur ve ikisi evlerinin kuzey kısmındaki tepeye tırmanırlar, mezarlığın giriş kısmındaki nar ağacından kan kırmızısı nar meyvelerini toplarlar ve ağacın altına oturup birlikte yerler. Onlar mutfaktan alıp yanlarına götürdükleri bıçakla nar ağacının üzerine "*Emir ve Hasan; Kâbil'in sultanları*" (s.29) tümcesini yazarlar. Böylece ağacı kendi isimlerine kaydetmiş olurlar. Emir ile Hasan her gün o nar ağacının altına giderler, Emir Hasan'a şehnameden hikâyeler okur.

Bir gün Emir kitabı açar ve kitaptan okumuşçasına kendinden bir hikâye uydurur ve kitabın sayfalarını çevirerek Hasan'a, kitabı okuyormuşçasına söylemeye başlar. Hikâye bittikten sonra "*hikâyeyi beğendin mi?*" diye Hasan'a sorar. Hasan ise "*çok beğendim, bu hikâyeye önceki okuduğum hikâyelerden farklıydı*" der. (s.31) Bu olaydan sonra Emir, hikâye yazma yeteneği olduğunu keşfeder ve kısa- kısa hikâyeler yazmaya başlar. Yazdığı hikâyelerden birini babaya göstermek ister. Baba'nın sigara odasına gider ve hikâye yazdığını söyler. Baba sadece "*güzel*" der, başka bir ilgi göstermez. Rahim Han,

Emir'in imdadına yetişir ve hikâyeyi okumak ister. Emir hikâyeyi Rahim Han'a verir ve kendisi sigara odasından ayrılır. Rahim Han malikânenen ayrılırken Emir'in yanına uğrar ve katlanmış bir kâğıtla hikâyesini ona geri verir ve bravo der. Rahim Han mektupta Emir'i öykü yazmaya devam etmeye yüreklendirmek için öyküsünün tavsifini yazmış ve birçok öykücünün uygulayamadığı ironiyi, ilk öyküsünde uyguladığını söylemiştir.

Bir gün Emir yazdığı hikâyelerden birini Hasan'a okur. Hikâyede adamın ağlamaya ihtiyacı vardır. Kendini ağlatmak için evine gider ve karısını öldürür. Hasan hikâyenin bu kısmını eleştirir, "*Neden Adam karısını öldürdü? Daha doğrusu, gözyaşı dökmek için illa da üzülmesi mi gerekiyordu? Soğan koklasa olmaz mıydı?*"(s. 35) der. Emir önce bu kadar basit bir şeyi nasıl akıl edemediğini düşünür. Dudaklarını kıpırdatır ama hiç ses çıkaramaz. O gün Emir için tuhaf bir gün olur. Rahim Han, çoğu yazarın kullanamadığı ironiyi onun kullanabildiğini söylemiştir ve bu başarısı için ona bravo vermiştir. Emir yine o gün yazmanın temel hedeflerinden birini hem de en büyük tuzaklardan birini öğrenmiştir. Üstelik Hasan'dan "*Yaşamı boyunca tek bir sözcük bile okuyamamış, yazamamış Hasan'dan*". (s. 35) Emir "*O ne bilirmiş? Alt üstü bir hizmetçi. Ne cüretle seni eleştiriyor*" (s.35) demeye hazırlanırken büyük bir patlama sesi duyar ve sözünü söyleyemez.

Bu patlama büyük bir değişimin sesidir. Artık kraliyet dönemi sona ermiş ve Davut Han'ın kurduğu cumhuriyet dönemi başlamıştır. Davut Han kansız bir darbe ile yurt dışında olan kral Zahir'i devre dışı bırakarak hanedana mensup olan kraliyeti sona erdirir, cumhuriyet sistemini kurar.

Cumhuriyetin ilanı sabahı, Hasan'la Emir cumhuriyet kelimesi üzerine tartışırlar. Hasan Emir'e cumhuriyet kelimesinin anlamını sorar, Emir bilmediğini söyler. Sonra her gün tırmandıkları tepeye tırmanmaya karar verirler. Giyinerek çıkarlar. Toprak sokaktan geçerek tepeye yöneldikleri sırada Hasan'ın sırtına bir taş değer. Arkalarına baktıklarında Assef ile arkadaşlarını kendilerine doğru koşmakta olduğunu fark ederler. Assef ve arkadaşları Veli ile Kemal, Hasan ile Emir'in önünü kesmiş, Hasan ile Emir'i dövmeye kararlıdır. Bu sırada Emir'in arkasında olan Hasan, sapanının meşin yuvasında ceviz büyüklüğünde bir taş, direk Assef'in gözünü nişan almış durumda beklemektedir. Hasan "*bizi rahat bırak Assef Ağa, ... Kıpırdadığın an, adını 'kulak yiyen*

Assef'ten tek gözlü Assef'e çevirirler, çünkü taşı tam sol gözüne nişanladım." diye Assef'e karşılık verir. (s.43) Bu şekilde Emir ile Hasan, Assef'in şerrinden kurtulurlar.

Sene 1975, uçurtma şenliği her yıl düzenlendiği gibi bu sene de düzenlenmesi beklenir. Emir bu sene düzenlenecek olan uçurtma şenliğine birinci olacağından emindir ve ona göre hazırlık alır.

Şenlik Vezir Ekber Han mahallesinde düzenlenir. Uçurtmalar gökyüzünde sığmayacak kadar fazladır. Şenlik sabah başlamış, akşama kadar hala devam etmektedir. Akşama doğru gökyüzünde sadece iki uçurtma kalır. Bir mavi uçurtma bir de Emir'in uçurtması. Emir mavi uçurtmayı yener, Hasan yere inmekte olan uçurtmayı Emir'e getirmeye söz verir ve uçurtmayı kapmak niyetiyle koşmaya başlar. Çünkü mavi uçurtma Emir'in madalyası sayılır, Emir kahramanlığını kutlamak ve babasının gözüne girmek için o mavi uçurtmayı ele geçirmek zorunda. Gün batmak üzere ama Hasan hala eve dönmemiştir. Emir, Hasan'ı bulmak için evden çıkar. Vezir Ekber Han mahallesinde onu aramaya başlar. Hacı Yakup Camisinin yanından geçerken insanlar akşam namazını kılmak için yavaş- yavaş camiye girmek üzere. Camiyi geçer, ürünlerini toplamakta olan bir yaşlı kuru yemiş satıcısına Hasan'ın özelliklerini söyleyerek ona Hasan'ı görüp görmediğini sorar. Bakkal da Hasan'ın yanından koşarak geçtiğini, elinde mavi bir uçurtma olduğunu ve ardından üç çocuğun onu güneye doğru kovaladığını söyler. Emir, yaşlı satıcıdan bu bilgiyi alır almaz güneye doğru koşmaya başlar. Karanlık, dar ve boş bir sokağa kadar gider, artık Hasan'ı bulamayacağını düşünür ve aramaktan vazgeçmek ister. Bu sırada sokağın sonundan kulağına bir ses gelir. Emir o sese doğru gider. Boş ve toprak bir sokağın sonundaki geçitte Aseef ve arkadaşlarının Hasan'ı sıkıştırdığını ve ondan mavi uçurtmayı istemekte olduklarını görür. Emir onların yanına gitmeye ve Hasan'ı kurtarmaya cesaret edemez, bir kenara çekilir ve olayları sessizce izlemeye başlar.

Assef, Hasan'a uçurtmayı kendine teslim ederse kurtulabileceğini söyler. Ama Hasan uçurtmanın Emir Ağa için çok önemli olduğunu ve uçurtmayı ne pahasına olursa olsun Emir Ağaya götürmeye söz verdiğini söyler. Hasan elinde bir taş savunma pozisyonu alır. O korktuğunu hiç belirtmez. Assef uçurtmayı ondan almaz ama ona cinsel tecavüz eder. Emir kenardan onları izler ama hiçbir şey yapmaz, daha doğrusu hiçbir şey yapmaya cesaret edemez.

Emir orda duramaz, geri döner, pazara gelir ve boş pazarda asma kilitli bir dükkânın önünde bekler. Önce koşarak gelenlerin sesini duyar, kenara çekilir, Assef ve arkadaşlarının oradan geçtiğini seyreder. Onlar geçtikten sonra yürümeye başlar, Hasan'la karşılaşır, olup bitenlerden habersiz gibi Hasan'a ne olduğunu sorar, Hasan dudaklarını kıpırdatmaya çalışır ama konuşamaz, Eve dönerler. Hasan bir haftaya kadar kimseye gözükmez, Ali'ye Hasan'ın nerde olduğunu soranlara hasta olduğunu söyler.

Uçurtma şenliğinden sonra Emir ile Baba'nın ilişkisi düzelir. Emir'in doğum gününde Baba büyük bir parti düzenler ve herkesi partiye davet eder. Partiye gelenler Emir'e değerli hediyeler getirir. Ali ve Hasan ise hediye olarak Emir'e yeni ve pahalı bir şehname sunarlar.

Ali'yle Hasan'ın evde olduğu, arkadaşını kurtarmaya cesaret edemediği için suçluluk duyan Emir'e rahatsızlık verir. Emir, Hasan'ı evden uzaklaştırmak için ona iftira atar. Hasan babasıyla beraber alışverişe çıktığı zaman, Emir babasının hediye ettiği altın saatiyle biraz parayı Hasan'ın yatağının altına koyar. Sonra Emir babaya altın saati ve parasının kaybolduğunu söyler. Ev altüst edilip arandıktan sonra altın saat ile para Hasan'ın yatağının altından çıkar. Baba Hasan'ı çağırır ve hırsızlık yapıp yapmadığını söyler. Hasan, Emir Ağasını korumak için saat ile parayı çaldığını söyler ve yapmadığı suçun cezasını çekmeye hazırlanır. Baba Hasan'ı bağışlar, ama Ali, Artık malikânedeki kalamayacaklarını ve gideceklerini söyler. Baba onların kalmaları için ne kadar ısrarda bulursa da onlar kararlarından vazgeçmezler ve gitmeye hazırlanırlar. Baba'dan otogara kadar kendilerine eşlik etmesini rica ederler. Baba da onları otogara kadar götürür ve Hazaracat'a doğru yolcu eder.

Onların malikâneyi terk etiklerinden sonra malikâneye başka hizmetçiler tutarlar ama yeni gelen hizmetçiler devamlı kalmaz. Bazılarının kalmasını Baba istemez, bazıları da, devamlı onlarla çalışmak istemez. Emir ve ailesinin hayatı birkaç yıl böyle devam eder. Ruslar Afganistan'ı işgal eder. Emir ve Baba artık Afganistan'a kalmaz ya da kalmak istemez. Çünkü artık Kâbil'de canları güvende değildir.

Ülkeyi terk etmek için gündüzleri yola çıkmak yahut birisine haber vererek yola çıkmak imkânsızdır. Bu nedenle gece yarısı herkesten, hatta hizmetçilerden de habersiz yola çıkarlar. Bir kamyonla yolculuk yaparlar. Kamyoncu onları Celalabat'a kadar götürür. Celalabat'tan Peşaver'e kadar, kamyoncunun kardeşinin götürmesi planlanmıştır.

Kafilede bir genç karı-koca da vardır. Yolda Rus ve Afgan militanlarından oluşan bir gurup asker kamyonu durdurur. Bir Rus askeri, eğer genç kadın kendisiyle yarım saat kamyonunu arkasında yalnız kalırsa kamyonun geçmesine izin vereceğini söyler. Yolcular ve askerler arasında tartışma çıkar. Baba öne geçer ve kadının namusunu savunmaya çalışır. O varken kimsenin kadına dokunamayacağını söyler. Rus askeri Baba'yı öldüreceğini söyler ve silahın namlusunu babanın göğsüne dayar. Tam bu sırada bir silah sesi duyulur. Emir gözlerini kapatır, artık babanın öldüğünü sanarak hayallar görmeye başlar. Ama kurşun yeni gelen guruptan başka bir askerin silahının namlusundan çıkmıştır ve havaya doğru atılmıştır. Yeni gelen gurup buradaki askerlerin terbiyesizlik yaptığını söyler ve yolculardan özür dileyerek onların gitmelerine izin verir.

Kamyoncu yolcuları eski ve haraba bir eve götürür. O evde iki-üç hafta önceden gelenler de vardır. Onlar çok kötü durumdadır. Baba kamyoncuya bunun nedenini sorar. Kamyoncu ise kardeşinin kamyonunun arıza yaptığını söyler ve bir hafta bu evde beklemeleri gerektiğini söyler. Baba kamyoncuya kızar, *sen bizi kandırdın* diyerek kamyoncuyu boğazlamaya çalışır. Oradakiler kamyoncuyu Baba'nın elinden zor kurtarırlar. Kamyoncu bir mazot tankeri hazırlar, onlar yolculuğun kalan kısmını mazot tankeriyle devam ederler. Sınırı geçtikler zaman, Pakistan devleti tarafından görevlendirilen otobüs gelir, Emir, baba ve diğer mültecileri Peşaver'e kadar götürür.

Baba ve Emir Pakistan'da birkaç ay kalırlar sonra Amerika'ya giderler. Amerika'daki hayatlarının ilk birkaç ayını zorluklarla, sıkıntılarla geçirirler. Sonra yavaş yavaş Amerika'daki hayat ortamına alışırlar.

Baba Amerika'ya vardıktan bir ay sonra, bir Afgan tanıdığının benzin istasyonunda çalışmaya başlar. Haftada altı gün benzin istasyonunda çalışmakta, hafta sonu da VW otobüsüyle sokak sokak gezerek ailelerden ikinci el eşyaları toplayıp bitpazarında satmaktadır ve Emir de Baba'ya yardım ediyor. Emir liseye başlamış 1983'te liseyi bitirmiştir.

Emir Bitpazarında İkbâl Taheri'nin kızı Süreyya Taheri'yi görür ve ona âşık olur. Yavaş – yavaş Süreyya Taheri'ye yaklaşmaya ve onunla tanışmaya çalışır. Bir seferinde Emir, Süreyya Taheri'nin dükkânının önünde onunla konuşurken General İkbâl Taheri onu yakalar ve kötü azarlar.

Emir bir kolejde iki yıllık yazarlık bölümüne yazılır, ara sıra İngilizce yazdığı destan ve hikâyeleri de yayınlamaya başlar. Yazdığı bir hikâyeyi Süreyya'ya da okur, o da çok beğenir. Bu arada Baba kanser hastalığına yakalanır. Birkaç sefer doktora gider ve tedavi olur. Hastalığı günden güne kötüleşir. Bir gün evdeyken yıkılır, yere düşer. Emir onu hastaneye götürür. Arkadaşları, tanıdıkları geçmiş olsun demek için hastaneye onun ziyaretine gelir.

Baba'nın hastalığı biraz iyileşir, eve döner. Bir gün baba yatakta yatmışken Emir ondan kendisi için bir şey yapmasını rica eder. Baba için ne olduğunu sorunca Emir, Süreyya Taheri'yi kendisi için İkbal Taheri'den istemesini söyler. Baba Emir'in bu ricasını duyunca çok mutlu olur ve General İkbal Taheri'yi arar, yarın hayırlı bir iş için evine uğrayacağını söyler. Ertesi gün Baba, General İkbal Taheri'nin evine kız istemeye gider. Onlar da kabul edince Emir'le Süreyya Taheri nişanlanır ve birkaç ay sonra evlenirler. Düğünden sonra Süreyya, Baba'yla çok ilgilenir, onun ilacını zamanında verir, yatağını düzeltir, kahvaltısını hazırlar, bununla birlikte onun mutlu olması ve iyi geçinmesi için her şeyi yapar.

Baba, Emir ile Süreyya'nın düğününden bir ay sonra vefat eder. Onun cenaze namazını mahallelerindeki camide kıldırdıktan sonra, mahallelerinin yakınındaki mezarlığın Müslümanlar için ayrılmış olan kısmında defnederler.

Emir gardiyanlık işine başlar, boş zamanlarında roman yazar. İlk romanı 1989 yılında yayımlanır. Onun yazdığı romana çok ilgi gösterilir ve yayın evi tarafından defalarca basılır.

Aradan birkaç yıl geçer ama Emir ile Süreyya çocuk sahibi olamazlar. Evlatlık edinmek isterler ve bir türlü karar veremezler. Bazen General karşı çıkıyor, bazen Cemile Hanim, bazen de Süreyya Hanim razılık göstermiyor. Emir her zaman Hasan'a yaptığından pişmanlık duymakta ve evlat sahibi olamayışının kendine ceza olarak verildiğini sanmaktadır.

Bir gün Rahim Han Pakistan'dan onu arar ve Peşaver'e gelmesini ister. O Pakistan'a gitmeye karar verir ve yakında yolculuk yapacağını ailesine duyurur. Pakistan'a gider, Peşaver'de Rahim Han'la buluşur. Rahim Han Hasan'ın hikâyesini başından sonuna kadar Emir'e anlatır. Rahim Han, Ali'nin bir mayın patlaması nedeniyle öldüğünü,

Hasan ve karısının de Taliban tarafından öldürüldüğünü, onların oğlu Sohrab'ın yetimhanede yaşamakta olduğunu söyler.

Rahim Han, Emir'in bilmediği bir sırrı açıklar. O, Hasan'ın kardeşi olduğunu söyler. Rahim Han'ın söylediğine göre Hasan, Baba'nın gayri meşru oğludur, bu sebepten Emir'in kendi kanından olan Sohrab'ı, yani yeğenini kurtarmak zorunda olduğunu söyler. Rahim Han Emir'e, Sohrab'ı Peşaver'e getirmesini, Sohrab'ı Peşaver'e getirdikten sonra onu mültecilere yardım eden Amerikalı bir karı-kocaya teslim edeceğini söyler.

Emir ilk seferde Sohrab'ı kurtarmayı kabul etmez. Zaten kurtarmak girişimi Emir'in yapısına uygun olan bir teşebbüs değildir. Çünkü o korkak birisidir ve kurtarmak gibi hareketlere kalkışmaya cesaret edemez. Yerinden fırlar ve Rahim Han'ın evini terk eder. Dışarı çıktığında Hasan'a yaptıkları aklına gelir ve vicdan azabından kurtulmak için bir şeyler yapması gerektiğini düşünür. Rahim Han'ın evine döner; Rahim Han'a Kâbil'e gideceğine ve Sohrab'ı yetimhaneden alıp Peşaver'e getireceğine karar verdiğini söyler.

Emir Kâbil'e gitmek üzere Ferit isimli bir şoförle yola çıkar. Ferit ilk karşılaşmalarından itibaren Emir'e kötü davranmaya başlar. Sadece aklından geçenleri ve Emir'in hakkında düşündüğü şeyleri öne sürer ve her seferinde Emir'e fırça atar. Ama Celalabat'a ulaştıklarında, geceyi orada Ferit'in ağabeyinin evinde geçirirler. Emir Ferit'in ağabeyiyle konuşurken, Ferit Emir'in hangi maksatla Afganistan'a geldiğini duyar ve ona kötü davrandığı için özür diler. Bu saatten sonra Ferit artık Emir'e kötü davranmaz ve Emir'e Kâbil'e yetiştiklerinde her türlü yardım ve destek vereceğine söz verir.

Emir ve Ferit yetimhaneye vararak Sohrab'ın durumunu yetimhane müdürü Zaman'dan öğrenmeye çalışır. Zaman Sohrab'ı uzun saçlı bir Talib'in götürdüğünü söyler. Emir uzun saçlı Talib'i nerden bulabileceğini Zaman'dan öğrenir, yetimhaneden ayrılarak Ferit ile beraber yola çıkar. Uzun saçlı Talib'i bulmaları için öğleden sonra gerçekleşecek olan maç meydanına gitmeleri lazımdır. Oraya gitmeden önce, Vezir Ekber Han semtine uğrarlar, sonra tekrar arabaya binerek maç meydanının yolunu alırlar ve stad-yuma ulaştıktan sonra maçı izlemek için uygun bir yere otururlar. Maç başlar, devre arası, zina kâr kadın ile erkek, cezalandırılmak için meydana getirilir. Bu cezayı bizzat o uzun saçlı Talib uygular. Bu arada Emir de o Talib'den görüşme randevusu alır. Cezayı uygulayan Taliban adamları meydanı terk eder ve maçın ikinci yarısı başlar.

Emir Taliban yetkilisiyle görüşmek için onun evine gider. Görüşme başlar, Emir'in muhatabı olan Talib, Assef'tir. Assef Emir'i tanımış ama Emir hâlâ onu tanımamıştır. Assef bazı imalı sözlerle kendini Emir'e tanıtır. Ve Emir de Sohrab'ı almak için Kâbil'e geldiğini söyler. Assef gardiyanlara Sohrab'ı getirmelerini emreder. Gardiyanlar Sohrab'ı getirirler. Assef, Emir'e Sohrab'ı almak için eskiden kalan hesabın kapatılması gerektiğini söyler. Assef, Emir'le dövüşeceğini ve bu dövüşte ikisinden birinin sağ çıkacağını söyler. Emir'e eğer sağ kalırsa Sohrab'ı götürebileceğini söyler. Emir de bu şartı kabul eder ve Assef'le dövüşmeye hazır olduğunu söyler. Assef gardiyanları dışarı çıkartır. İçeride Assef, Emir ve Sohrab kalır.

Assef Emir'i iyice döver. Son dakikada Sohrab Emir'in yardımına yetişir. Sohrab elindeki sapanıyla tam Assef'in gözünü nişan alır ve babası Hasan'ın yapamadığını o yapar. Assef bağırmaya başlar. Gardiyanlara onların gitmesine izin vermelerini söyler.

Emir'le Sohrab hemen orayı terk ederler. Dışarıda bekleyen Ferit'in Land Cruiser'ne binerek Emir'i Peşaver'e götürürler. Emir Peşaver'e kadar baygın yatar ve ayılmaz. O ayıldığında kendini Peşaver'de bir hastanede doktorların muayenesi altında bulur.

Emir'in iyileşmesi bayağı zaman alır. O iyileşene kadar hastanede kalır. Sohrab Ferit'le beraberdir. Ferit hastaneye her uğradığında Sohrab'ı da yanında getirir ve hastane yatağında yatan Emir'i ziyaret ederler. Emir iyileştikten sonra, Amerika'ya gitmeye ve Sohrab'ı da kendisiyle beraber götürmeye karar verir. O, Sohrab'a vize çıkarmak için çok uğraşır. Aşması imkânsız sorunlarla karşı- karşıya kalır. Bu sorunları aşmak için altı ay uğraşır. Sonunda tüm sorunları aşarlar ve Amerika'ya giderler.

Sohrab artık çok sakindir, kimseyle konuşmaz, çoğu zaman yatağında uyumaktadır. Emir ve Süreyya onunla ilgilenmeye çalışırlar ama Sohrab hiç karşılık vermez. Emir bir gün Sohrab'a uçurtma uçurmayı öğretmek için parka götürür ve uçurtma uçurmayı öğretmeye çalışır ama o hiç karşılık vermez ve uçurtma uçurmayı öğrenmeye de hiç ilgi göstermez.

Uçurtma avcısı romanı, uçurtma oyunuyla başladığı gibi yine uçurtma oyunuyla sona erer. Sohrab, savaş döneminin yetiştirdiği çocuğun temsilcisi olarak suskundur, kimseyle konuşmaz. Çünkü savaş onun psikolojisini bozmuştur ve onun ruhuna kalıcı izler bırakmıştır.

1.1.3. Zaman

Uçurtma Avcısı romanında nesnel zaman, dört aylık bir zaman dilimidir. Ama geriye gidişleri de katarsak, vaka zamanı yaklaşık otuz yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Geriye gidişler, romanın başkahramanı ve anlatıcısı olan Emir'in hatırası biçiminde sunulur. Romanın sunulma biçimi dikkate alındığında, romanın kaleme alınma zamanıyla olay zamanının aynı olduğu ortaya çıkar. Örnek olarak romanın ilk paragrafı şöyle başlar. “*Bugün neysem, on iki yaşındayken, 1975 kışının o karanlık, buz gibi gününde oldum.*” (s.1)

Bu romanda, romancı zaman konusunda hür davrandığı için karmaşık ve zorlayıcı zaman kullanımı söz konusu olmaktadır. Romanın başında nesnel zaman olarak Aralık 2001 anlatılırken hemen bir geriye gidişle 8 ay öncesi anlatılır. “*Geçen yaz, dostum Rahim Han beni Pakistan'dan aradı. Onu ziyarete gitmemi istiyordu. Kulağımda ahize, mutfakta dururken, karşı uçtakinin yalnızca Rahim Han olmadığını biliyordum. Kefareti ödenmemiş günahlarımla dolu geçmişimdi.*” (s.1-2) Sekiz ay önceki bir telefon konuşması sırasında hatırlatılan bir cümle, başkahramanı küçüklük hatıralarına götürür. Bu hatıra üzerinden ikinci kez geriye gidiş yapılarak 26 yıl öncesi yani 1975 kışı anlatılır. “*Rahim Han'ın telefonu kapamadan hemen önce, aklına son anda gelivermiş gibi söylediği şeyi düşündüm: Yeniden iyi biri olmak mümkün. Bir kez daha yukarıya, ikiz uçurtmalara baktım. Hasan'ı düşündüm. Baba'yi. Ali'yi. Kâbil'i. Her şeyi değiştiren o 1975 kışına kadar olan yaşamımı. Her şeyi değiştiren ve beni bugün neysem o yapan kışı.*” (s.2) 1975 kışının hatıraları anlatılmadan önce başkahramanın çocukluğu anlatılır. Bu geriye dönüşle kahramanın doğum yılına kadar anlatılır. Başkahramanın doğum yılı, romanın ikinci kahramanı olan Hasan'ın doğum günüyle birlikte anlatılır. “*Hasan işte orada, o küçük müştemilatta 1964 yılında doğmuş; beni doğururken can veren annemin ölümünden tam bir yıl sonra*” (s.6) Bu paragrafta, Emir'in Hasan'dan bir yıl önce yani 1963'te doğduğunu öğreniriz. Başka bir paragrafta Hasan'ın 1964'ün kışında doğduğu anlatılmaktadır. Demek oluyor ki romanda vaka zamanı olarak 1963'ün kışından 2002'nin mart ayına kadar, yani yaklaşık 38 yıl ve dört aylık bir zaman dilimi anlatılmıştır.

Emir'in çocukluk dönemindeki önemli olaylar anlatılırken, Hasan'la arasındaki kıskançlık ve babasıyla gurur duyduğu anlatılır. O, bu duyguyu sekiz yaşındayken baba-

sının yaptırdığı yetimhanenin açılış töreninde yaşamıştır. Yetimhane mevzu bahis olmuşken, babasının ne zaman yetimhane yaptırmaya karar verdiği de anlatılır. “1960’ların sonlarına doğru, ben beş-altı yaşlarındayken, Baba bir yetimhane yaptırmaya karar verdi.” (s.14) Yetimhane inşaatının ne kadar sürdüğü şöyle anlatılır.

“Yetimhane inşaatı üç yıl sürdü. Artık sekizime basmıştım. Açılışın bir gün öncesini çok iyi anımsıyorum; Baba beni Kâbil’in birkaç kilometre dışındaki Ghargha Gölü’ne götürmüştü. Hasan’ı da çağırmanı söyledi, ama ben Hasan’ın yapılacak işleri olduğu yalanını uydurdum. Baba’yla baş başa olmak istiyordum. Ayrıca, bir keresinde Hasan’la Ghargha Gölü’ne gitmiştik ve Hasan taşı suda tam sekiz kez sektirmişti. Benim rekorumsa beşti. Baba da yanımızdaydı, bizi seyrediyordu; Hasan’ın sırtına pat pat vurmüştü. Hatta kolunu onun omzuna bile dolamıştı.” (s.15)

Baba 1970’te Tahran’a bir yolculuk yapmıştır ve Emir’i de götürmüştür. “1970’de, Baba yetimhane inşaatından bir süreliğine uzaklaşmış, dünya kupası maçlarını televizyondan izlemek için Tahran’a gitmişti; o günlerde Afganistan’da henüz televizyon yoktu.” (s.21) Bu yolculuk sırasında Baba, kitap okumaktan başka bir iş yapmaya özen göstermeyen Emir’i, onun tabirine göre erkeksi bir iş yapması için bir futbol takımına yazdırır. Ama Emir’in bu alanda yeteneksiz olduğu ortaya çıkar.

Emir ilk hikâyesini Temmuz 1973’te yazmıştır. Onun hikâye yazmaya başladığı tarihle monarşinin ve cumhuriyet döneminin başlanış tarihi aynıdır. Bir Temmuz gecesi, Emir ilk yazdığı hikâyeyi Hasan’a okumuş ve ikisi, Emir’in ilk hikâyesi üzerine konuşurken büyük bir patlama sesi onların bahsini böler. İşte bu patlama Davut Han’ın yaptığı darbenin göstergesidir. “Ördek filan avlamıyorlardı, elbette. Aslında o gece, 17 Temmuz 1973 gecesi, pek bir şey vurulmamıştı. Kâbil ertesi sabah uyandığında, monarşinin tarih olduğunu gördü. Kral, Zahir Şah yurtdışında, İtalya’daydı. Onun yokluğunda, kuzeni Davut Han kralın kırk yıllık saltanatına kansız bir darbeye son vermişti.” (s.37-38)

Uçurtma Avcısı romanında, vaka zamanı olarak uzun bir zaman dilimi söz konusu olduğu için sık sık zaman atlamasıyla karşılaşırız. Romanın bazı kısımlarında zaman atlaması şöyle gerçekleştirilmektedir. “Bunu izleyen birkaç yıl, ekonomik gelişme ve reform sözcükleri Kâbillilerin dilinden düşmedi. Anayasal monarşi feshedilmiş, yerine cumhuriyet kurulmuş, başına da bir cumhurbaşkanı getirilmişti.” (s.44) Böylece bir hatıra olarak sunulan bu romanda, başkahraman Emir’in yaşadığı büyük olayların zamanı söz konusu olmaktadır.

Kâbil’de kış, uçurtma turnuvalarının düzenlendiği mevsim demektir. Kâbil çocukları kışı heyecanla bekler ve uçurtma yarışına bir savaşa hazırlanmışçasına hazırlanırlar. *“Her kış, Kâbil’in mahalleleri arasında bir uçurtma yarışı düzenlenirdi. Kâbil’de yaşayan bir oğlan çocuğu için, turnuvanın başladığı gün hiç tartışmasız kış mevsiminin en önemli günüydü.”* (s.51) 1975 kışı, en büyük olayların yaşandığı, romanda üzerine en çok durulan zaman dilimidir. *“1975 kışında Hasan’ı son kez uçurtma kovalarken gördüm.”* (s.57) Bu kışta gerçekleşen uçurtma turnuvasının kazananı Emir’dir. Emir bu başarıya Hasan’ın sayesinde nail olur. Hatta Hasan, yakaladığı Emir’in ödülü olan mavi uçurtmayı, Assef ve arkadaşlarından korumaya çalışır. Hasan onlarla tartışma sırasında cinsel tecavüze uğrar. Hasan’ı aramakta olan Emir, Hasan’ın köşeye sıkıştığını görür ama kurtarmaya cesaret edemez. Böylece Hasan’ın yüzüne bakarken suçluluk duygusuna kapılan Emir, tek çareyi Hasan’ı evden kovmakta bulur. O, bu planını gerçekleştirmek için bir oyun oynar ve Hasan’ı evden kovmayı başarır.

Önemli vakaların zamanının verilmesi ve sosyal olayların siyasal olaylarla paralel sunulması, bu romanın zaman özelliklerinden biridir. Afganistan Sovyetler tarafından işgal edilince, halk akın akın ülkeyi terk etmeye başlar. Emir ve babası da ülkeyi terk edenlerdendir. Onlar, Mart 1981’de bir gece yarısı yola çıkarlar. *“Kâbil’i terk ettiğimizden, yani sabahın ikisinden beri midem allak bullaktı.”* (s.114) Emir ve babası, Amerika’ya sığınma talebine bulunmak üzere Kâbil’i terk ederler. Onlar Amerika’nın Kaliforniya eyaletine yerleştikten sonra Emir liseye yazılır ve *“1983 yazında liseyi”* bitirir. (s.134)

Emir Temmuz 1984’te Süreyya Taheri’yle tanışır. Bu tanışma bir aşka dönüşür. O Süreyya’yı ilk defa babasıyla birlikte Bit Pazarında görür. Romanda Süreyya’nın babasıyla karşılaştığı şöyle anlatılmaktadır. *“Temmuz 1984’te, bir Pazar sabahı Baba tezgâhı hazırlarken, ben iki fincan kahve almak için büfeye gittim; dönünce Baba’yı yaşlıca, seçkin görünümlü bir erkekle konuşurken buldum.”* (s.142)

Olayların tarihi olaylar ekseninde anlatılması dikkat çekicidir. Emir’in ilk romanının yazdığı şöyle anlatılmaktadır. *“1988 yazında, Sovyetlerin Afganistan’dan çekilmesinden altı ay önce, ilk romanımı bitirdim; Kâbil’de geçen bir baba-oğul hikâyesiydi, çoğunluğu generalin verdiği daktiloda yazılmıştı.”* (s.186) Hosseini bu zaman kullanım özelliğini diğer romanlarında da benimsemiştir.

Romanın on dördüncü bölümü 94'üncü sayfasında, Emir'in Rahim Han'la yaptığı telefon görüşmesi tekrar anlatılır. Ki bu telefon görüşmesi birinci sayfada da anlatılmıştır. *“Ahizeyi yuvasına yerleştirdim, uzunca bir süre, öylece baktım. Ancak Eflatun'un havlamasını duyup irkildikten sonradır ki, odanın ne kadar sessizleştiğini ayımsayabildim. Süreyya televizyonun sesini kapamıştı.”* (s.194) Bu telefon görüşmesinin Haziran 2001'de gerçekleştiği gösterilmektedir. Rahim Han, Pakistan'a çağırmak için Emir'e telefon açmıştır. Emir'in Pakistan yolculuğu, bu telefon görüşmesinden bir hafta sonra başlar. *“Bir Hafta sonra, Pakistan Havayolları'nın uçağında cam kenarında oturmuş, üniformalı iki havalimanı işçisinin tekerlekli merdiveni çekmesini izliyordum.”* (s.198)

On Altıncı bölümünde bir geri gidiş daha yapılarak Hasan'ın öyküsü tekrar söz konusu olur. Bu kez Hasan'ın hikâyesi Rahim Han ağzından anlatılır. *“1986'da Hasan'ı bulmak için Hazaracat'a gitmenin pek çok nedeni vardı...”* (s.208) Romanın on altıncı bölümünden sonrasında anla geçmişin iç-içe olduğu görülmektedir. 16. bölümde Hasan'ın öyküsüyle birlikte anla geçmiş arasında gidiş-gelişler gerçekleşirken, sonraki bölümlerde Emir'in gözlemleri üzerinden Afganistan'ın eski durumuyla savaş sırasındaki durumu karşılaştırılır. *“Yıkıntılar ve dilenciler. Nereye baksam, bunları görüyordum. Dilenciler eskiden de vardı – Baba onlar için yanında hep fazladan bozuk para taşırdı; bir dilenciye eli boş çevirdiğini hiç görmedim. Ama şimdi, lime lime olmuş, çuval bezinden giysileri, bir metelik için uzanmış, esmer, kirli elleriyle her köşe başında öbek öbektiler.”* (s.250) Emir'le Assef karşılaştığında, Assef kendi öyküsünü anlatmaya koyulur. Böylece romanın başlarında olayların vuku bulmasına bariz rol oynayan Assef, romanın sonunda söz konusu olunca, yirmi altı yıllık öyküsünün özeti bir geriye gidiş üzerinden anlatılır. *“Güzel. Anlatayım, dedi 1980'de Babrak Karmal'ın başa gelmesinden hemen sonra, bir süre Poleh-Çarki'de yattım...”* (s.287)

Vaka zamanında sadece geriye gidiş değil, ileriye gidiş de yapılmıştır. İntihara teşebbüs eden Sohrab, intihar olayından sonra konuşmamayı benimser; Emir ve Süreyya'nın çok çaba harcamalarına rağmen hiç konuşmaz. Onun suskunluğunun bir yıla kadar devam edeceği bir ileriye gidişle şöyle anlatılmıştır. *“Hastaneden çıktım, başka bir otel aradım; Sohrab'ın sesini ancak bir yıl sonra yeniden duyabileceğimi bilmiyordum.”* (s.359) Böylece romancı, Sohrab'ın konuşacağına dair ipucu vermiş olur.

Romanın anlatım zamanı ile vaka zamanı, romanın birçok kısmında açık açık anlatılmaktadır. Örnek olarak Emir’le Sohrab’ın Amerika’ya dönüş zamanı şöyle anlatılmıştır. “*Evet, yedi ay kadar önce, 2001 Ağustos’unun ılık bir günü döndük Amerika’ya. Süreyya bizi havalimanında karşıladı. Birbirimizden hiç bu kadar uzun ayrılmamıştık; kollarımı ensesine dolayıp saçındaki elma kokusunu içime çekince, onu ne kadar özlediğimi fark ettim...*” (s.361) Emirlerin Mart ayında bir pikniğe katıldığı şöyle anlatılmaktadır. “*Sonra, dört gün önce, 2002 Martı’nın serin, yağmurlu bir günü küçük bir mucize oldu. Süreyya, Cemile Hala ve Sohrab’ı Fremont’taki Lake Elizabeth Parkı’nda Afganların düzenlediği bir pikniğe götürdüm...*” (s.367)

Bu romanda zaman dilimleri, gün, ay, mevsim ve yılla gösterilmiştir. Zaman dilimi olarak günler çok ön planda değildir. Ama aylar ve mevsimler, özellikleriyle verilmektedir. Kışlar soğukluğuyla ve bu mevsimlerde oynanılan oyunlarıyla; yazlar ise sıcaklığı ve sıcaklığın yaptığı etkilerin sonucuyla verilmektedir. Olayların hangi yıllarda geçtiği ve siyasi olayların ekseninde anlatılması, romancının diğer romanlarında olduğu gibi, *Uçurtma Avcısı* Romanında da söz konusu olmaktadır.

1.1.4. Mekân

Uçurtma Avcısı romanında, birçok ülkenin birçok mekânı söz konusu olmaktadır. Kaliforniya’nın San Jose şehri; Afganistan’ın Kâbil, Bamyan, Celalabat şehirleri; Pakistan’ın İslamabat, Peşaver, Beluçistan şehirleri; İran’ın Tahran, Meşhet şehirleri vb. roman olaylarının geçtiği mekânlardır.

Afganistan asıllı olan Emir, Amerika vatandaşlık hakkı kazanarak, yaşamını Amerika’nın Kaliforniya eyaletinde sürdürmektedir. Ama geçmişi onun peşini bırakmamış ve yaşamının bir parçası olup çıkmıştır. O Golden Gate Park’ındayken gökteki iki uçurtma ona Afganistan’ı, çocukluğunu, özellikle de unutulmayan ve Emir’i Emir yapan o 1975 kışını hatırlatır. Emir, roman anlatıcısı olarak bu hatırlama üzerinden geçmişi, Afganistan’daki çocukluk yaşamını anlatmaya koyulur.

Kâbil’in Vezir Ekber Han semti, üzerine durulan mekânlardandır. Vezir Ekber Han’ın sokakları ızgara biçiminde tasarlanmış ve numaralandırılmıştır. “*O günlerde hâlâ gelişmekte olan yeni bir mahalleydi; üç metrelik duvarlarla çevrili villaların arasında boş arsalar, inşaatı süren binalar vardı.*” (s.70) Bu mahalle, Kâbil’in kuzeyinde yer almakta; zenginlerin ve seçkin toplumun yaşadığı bölgedir. Başkarakter Emir, Af-

ganistan'dayken, zengin bir ailenin çocuğu olduğu için, yaşamını Vezir Ekber Han bölgesinde konumlanan malikânede sürdürmektedir. Emir'in babasının malikânesi, Vezir Ekber Han bölgesinin en güzel evi sayılmaktadır. Bu malikânenin dış özellikleri şöyle sıralanmaktadır.

“Herkes, Baba'nın yaptırdığı evin, Vezir Ekber Han bölgesindeki en güzel ev olduğunu söylerdi; burası, Kâbil'in kuzeyinde yer alan, yeni ve zengin bir mahalleydi. Kimilerine göreyse Kâbil'in en güzel eviydi. İki yanı gül ağaçlarıyla kapalı geniş bir çimenlik, mermer zeminli, geniş pencere, büyük binaya uzanıyordu. Baba'nın İsfahan'da eliyle seçtiği geometrik desenli, mozaik fayanslar dört banyonun zeminini kaplıyordu. Kalküta'dan getirdiği, yıldız işlemeli halılar duvarları süslüyor, tonozlu tavandan kristal bir avize sarkıyordu.” (s.4)

İki katlı malikânenin üst katında, Emir'in yatak odası, Baba'nın yatak odası ve sigara odası bulunmaktadır. Alt katta ise oturma odası ve yemek salonu bulunmaktadır. Bir kavisli duvar, oturma odasıyla yemek salonunu bağlamaktadır. Yemek salonunun iç özellikleri ve kapasitesi şöyle tasvir edilmiştir. *“Salonun ortasındaki maun masa, otuz konuğu rahatça ağırlayabilecek genişlikteydi-masraflı, gösterişli partilere düşkün olan babam sayesinde, neredeyse her hafta ağırlardı da. Yemek salonunun öteki ucunda kışın sürekli yanan, yüksek, mermer bir şömine vardı.” (s.5-6)* Baba'nın malikânesi, romanın başkarakteri Emir'in doğduğu mekândır.

Mekân özelliği olarak Kâbil'in kışı söz konusu olmaktadır. Kış mevsimi, romanın başkahramanı Emir'in en sevdiği mevsimdir.

“Kâbil'in kışına bayılıyordum. Geceleri pencereme pıtır pıtır vuran kar tanelerine, yeni yağmış karın siyah, kauçuk botlarımın altında ezilirken çıkardığı çıtırtıya, rüzgâr bahçelerde, sokaklarda uğuldarken demir sobadan yayılan sıcaklığa bayılıyordum. Ama en çok da, ağaçlar donup yollar buz tutunca, Baba'yla aramdaki buzların azıcık da olsa erimesine. Bunun sağlayansa uçurtmalardı. Baba'yla aynı evde yaşıyordum, ama farklı dünyalarda. Uçurtmalar bu iki dünya arasında, kâğıt inceliğindeki kesişme noktasıydı.” (s.50)

Uçurtma, söz konusu olan mekânın geleneksel oyunlarından. Kâbil'de doğan her oğlan çocuğun isteği, beklentisi uçurtma yarışmasına katılmaktır.

Romanda her karakterin yaşadığı mekân, yaşam düzeyine göre seçilmiştir. Romanın ikinci kahramanı konumunda olan Hasan, malikâne bahçesinin güney ucunda bulunan müstemilatta yaşamaktadır. *“Bahçenin güney ucunda, bir yenedünya ağacının göl-*

gesinde hizmetkârların evi vardı; Hasan'ın babası Ali'yle birlikte yaşadığı küçük, mütevazı, toprak kulübe." (s.6) Müştemilat'ın iç özellikleri şöyle betimlenmektedir.

"Temiz, eşyasız, bir çift gazyağı lambasıyla aydınlatılan, loş bir yer olduğunu anımsıyorum. Odanın iki karşı köşesine iki döşek konmuş, aralarına da yıpranmış, saçakları erimiş bir Herati kilim atılmıştı; bir köşede de, Hasan'ın resim yaptığı tahta masayla üçayaklı bir tabure dururdu. Duvarlar, üzerine boncuklarla Allah-ü ekber yazısı işlenmiş olan, tek bir örtünün dışında çıplaktı." (s.6)

Müştemilat, romanın başkarakterlerinden biri olan Hasan'ın doğup büyüdüğü mekândır. 1964'te, Sanaubar Hasan'ı bu müştemilat'ta doğurmuş ve kendisi bir haftalık çocuğunu annesiz bırakarak burayı terk etmiştir.

Emir-Hasan, sütkardeş, dost, oyun arkadaşlarıdır. Sokaklar, parklar, tepenin üst kısmındaki terk edilmiş mezarlık ve çevresi, bu iki oyun arkadaşın oyun alanı olarak tasvir edilmektedir. *"Çocukken, Hasan'la birlikte babamın evindeki araba yolunun iki yanında sıralanan kavak ağaçlarına tırmanır, bir ayna parçasıyla komşu evlerin camlarına ışık tutar, komşuları kızdırırdık. Pantolonlarımızın ceplerini dut kurusu ve cevizle doldurur, yüksek dallardan ikisine, ata biner gibi, karşılıklı yerleşir, çıplak ayaklarımızı aşağıya sarkıtırdık."* (s.3) Caddeler, Pazar yeri ve çarşı, Emir'le Hasan'ın eğlenmek ve hoş vakit geçirmek için gezindikleri mekânlardır. *"Kâbil'in Şar-e-Nau kesimindeki küf kokulu, köhne çarşılarda ya da Vezir Ekber Han semtinin batısına düşen yeni kentte gezinirdik. Son gördüğümüz filmde konuşarak, cıvılcıvılcı pazarlarda, kalabalığın arasında dolaşırdık..."* (s.27-28) Bununla birlikte Hasan ile Emir'in vakit geçirmek için gittikleri mekânlardan, Vezir Ekber Han mahallesinin üst kısmındaki tepeyi de yok sayamayız. Emir okuldan dönünce bir kitap kapar, Hasan'la birlikte tepeye tırmanır, terk edilmiş mezarlığın giriş kısmındaki nar ağacının gölgesine otururlar ve Emir Hasan'a Şahname'den destanlar okur.

Sokaklar maceralı olayların vuku bulduğu mekânlardır. Assef, maceracı karakter; zalimlikle ünlü olan sokakların şahıdır. *"Zalimlik alanındaki hak edilmiş ünü onu sokakların bir numarası yapmıştı. Sözünden dışarı çıkmayan arkadaşları, onu hoşnut etmek için yarışan maiyetiyle birlikte, mahallede bir Han gibi dolaşırdu."* (s.39) Assef'in yaşadığı semt de Vezir Ekber Han Mahallesi'dir. O sadece Vezir Ekber Han mahallesinin sokaklarına değil, diğer sokaklarda da gaddarlığını göstermektedir. *"Bir keresinde o muştayı Karteh-Çar bölgesinden bir çocuğa karşı kullandığını görmüştüm."* (s.39)

Karga Gölü, Kâbil halkının, şehir gürültüsü ve kalabalığından kaçarak sığına-
bileceği sahalardan birisidir. Bu seyahat alanı, hafta sonları çok kalabalık oluyor. *“Cu-
maları göl biraz hava almak için kent dışına kaçan ailelerle dolup taşardı. Ama o gün
hafta ortasıydı ve bir tek Baba ’yla ben vardık, bir de uzun saçlı, sakallı birkaç turist...”*
(s.15) Cuma günleri, kafa dinlemeye ve temiz hava almaya çıkan insanlar sadece Karga
Gölünü değil, burası gibi temiz havası olan Babür Bağını, Pagman Deresini de dolduru-
yorlar.

O zamanlarda Kâbil muhteşem bir şehir olmakla birlikte, eski haraba arka sokak-
lar, dükkânlardan da yoksun değildir. Kâbil’de böyle mekânların da mevcut olduğu
Muçi Seyfo’nun dükkânı üzerinden anlatılmıştır.

*“Bunun üzerine Baba bizi uçurtma almaya Seyfo ’ya götürmeye başla-
dı. Seyfo, asıl mesleği, muçi, ayakkabı tamirciliği olan yarı kör, yaşlı bir
adamdı. Ama aynı zamanda kentten en ünlü uçurtmacısıydı; Kâbil ırmağının
çamurlu güney kıyısındaki kalabalık Mayward Caddesi ’nde, derme çatma,
minicik bir kulübede çalışırdı. Hapishane hüccresine benzeyen dükkânın ka-
pısından ancak iki büklüm geçebilirdiniz; sonra, yerdeki kapak kaldırılıp
birkaç tahta basamakla Seyfo ’nun göz alıcı uçurtmalarının bulunduğu, nem-
li, küf kokulu bodruma inerdiniz...”* (s.52)

Bununla birlikte İstiklal Okulu’nun sokaklarının da delik deşik olduğu tasvir
edilmektedir. Romanın başka bir kısmında, Emir’in gidip-geldiği okul, bakımsızlığı vb.
özellikleriyle öne çıkmaktadır. *“Okul iki katlı, eski bir binaydı; kırık camlar, yassı taş
döşeli koridorlar, yer yer kalkmış sıvaların altından özgün, sarı boyası hâlâ görünen,
bakımsız bir yapı.”* (s.93)

Söz konusu olan diğer mekân da Celalabat’tır. Emir Kâbil çapında düzenlenen
uçurtma turnuvasında birinci olduktan sonra, Baba bir seyahat planı düzenler. Bu seya-
hat, Kâbil’in güneydoğusunda olan Celalabat Şehrine yapılır. Kâbil-Celalabat arası 170
kilometre ve iki saatlik bir yolculuk demektir. Üç minibüsü dolduran seyahatçi kafilesi,
dağların arasından kıvrılarak ilerleyen yolu geçerek Celalabat’a ulaşırlar. Onlar, kaka
Hümayun’un Celalabat’taki evinde konaklarlar. Hümayun’un evi şöyle tasvir edilmiştir.
*“Kaka Hümayun’un Celalabat’taki beyaz, iki katlı evinin geniş balkonu, etrafı duvarla
çevrili, elma ve hurma ağaçlarıyla dolu, büyük bir bahçeye bakıyordu. Bahçede yazları
bahçıvanın çeşitli hayvan biçimlerinde budadığı çalılıklar, zemine zümrüt yeşili fayans-
lar döşenmiş bir yüzme havuzu vardı.”* (s.88)

Celalabat, çoğu Afganistanlının kış tatillerini geçirmekten hoşlandığı bir kenttir. Bu şehirde servi ağaları çok yetişmektedir. Celalabat, şeker kamışlarıyla ünlü bir şehirdir. Celalabat'taki Mahipar şelalesi görülmesi gereken yerlerdendir. Emir, babasıyla birlikte Celalabat'a gittiğini şöyle anlatmaktadır. *“Baba'yla ikimiz, çoğu Afgan'ın kış tatillerini geçirmekten hoşlandığı, servilerle ve şeker kamış tarlalarıyla bezeli bir kent olan Celalabat'a giderken, şelalenin tepesine pek çok kez tırmanmıştık.”* (s.115)

Emir'le babası, Amerika'ya sığınır ve Kaliforniya'nın Fremont mahallesine yerleşirler. Bu mahallede yaşayanların çoğunluğu, toplumun orta sınıfına ait insanlardır ki Baba'nın da Afganistan'daki muhteşem hayatı artık devam etmemektedir ve bir benzin istasyonunda çalışarak geçimini sağlamaktadır. *“Fremont'taki komşularımızın çoğu otobüs sürücüsü, polis, benzin pompacısı ve devlet yardımıyla geçinen, evlenmemiş anelerdi; bir başka deyişle, yakında Reagan ekonomicilerinin yüzlerine bastıracağı yasatığın altında boğulacak olan, çalışan, orta sınıf. Baba binamızdaki tek cumhuriyetçiydi.”* (s.129-130)

Bitpazarı, söz konusu olan mekânlardan birisidir. Afganistanlı ailelerin, San Jose bitpazarının büyük bir kısmını ele geçirdiği, romanda şöyle anlatılmaktadır. *“Afgan aileler San Jose bitpazarının koca bir bölümünü ele geçirmişti. Kullanılmış eşyalar kısmındaki geçitlerde Afgan müziği duyardınız. Buradaki Afganlar arasında söze dökmemiş bir antlaşma, bir davranış yasası vardı: geçidin karşısındaki adamı selamlar, onunla bir parça patates bolani ya da biraz kabulü paylaşıp gevezelik ederdin...”* (s.141) Bitpazarı, Afganistanlı mültecilerin dedikodu alanına dönüşmüştür artık.

“O tezgâhlarda, çayla birlikte bol bol sunulan bir şey de, Afganlar hakkındaki dedikodulardı. Bitpazarı, bilgilendiğin yerdin: Yeşil Çayını yudumlayıp bademli kolça yerken, kimin kızının nişanı bozup Amerikalı sevgilisiyle kaçtığını, kimin Kâbil'deyken bir Perçami (komünist) olduğunu, kimin hâlâ yardım parasıyla geçinirken, yastık altındaki parayla bir ev aldığını öğrenirdin. Çay, politika ve skandal, pazar günlerinin değişmez gıdalardı.” (s.142)

Bitpazarı, Emir'in Süreyya'la ilk karşılaştığı mekândır. Bitpazarı, Baba dâhil buradaki halkın yaşam kaynağı olmakla birlikte, aşk ilişkilerinin başladığı mekândır. Süreyya, ilk karşılaşmada Emir'in dikkatini çekmiştir. Bu sebepten Emir ara sıra Taherilerin tezgâhının bulunduğu yere gider ve General Taheri'nin tezgâhtan ayrılmasını bekler. General gidince Süreyya'nın yanına giderek onunla buluşur.

Söz konusu olan mekânlardan birisi de Taherilerin Fremont'taki evidir. Madalyalı bir komutan olan ve Savunma Bakanlığında görev yapan General İkbâl Taheri, ABD'ye ilk yerleştiğinde, Virginia eyaletinde yaşamaya başlamıştır. Ama Süreyya Taheri'nin olayından sonra, saygın bir aileye mensup olan General, halkın gözünden düşer ve itibar kaybına uğrar. Böylece o, ailesiyle birlikte Kaliforniya Eyaletine göçmek zorunda kalır. O, Kaliforniya'nın Fremont ilçesine yerleşir. *“Taheriler, Fremont'un geniş bir Afgan nüfus barındıran bir semtinde, düz, tek bir evde oturuyorlardı. Geniş pencereleri, eğimli bir çatısı, sardunya saksılarıyla süslü, üstü kapalı bir sundurması vardı.”* (s.176) Bay Taheri, sosyal yardım bürosunun sunduğu yardımla geçinmektedir, ama yaşadığı ev, zengin birisinin yaşayabileceği özelliklere sahiptir.

Süreyya Taheri'ye âşık olan Emir, babasından, Taheriler ailesine kız istemeye gitmesini ister. Baba Taheriler evine kız istemeye gider ve onlar da Baba'nın yaptığı isteğe pozitif cevap verir. Bir süre sonra, Emir babasıyla birlikte nişan takma töreni için Taherilere gider. Taherilerin yaşadığı evin iç özellikleri Emir'in gözlemleri üzerinden şöyle verilmektedir. *“Bizi aydınlık bir koridordan geçirip oturma odasına soktu. Lambarili duvarlarda, yeni ailemin fotoğrafları asılıydı: Kabarık saçlı, genç Taheri Hanım'la general, arkada Niagara Şelalesi...”* (s.171) Roman kahramanı Emir'in gözlemleri üzerinden, duvardaki fotoğraflardan yola çıkarak, Taheriler ailesi hakkında bazı bilgiler verilir.

Baba'nın hastalık durumu dikkate alınarak, iki ailenin tevafuku sonucu, düğün töreninin bazı ananeleri atlatılır ve Emir'le Süreyya kısa sürede evlenirler. Yeni çift, Baba'nın ölümüne kadar, Baba'yla aynı dairede yaşarlar. Baba'nın ölümünden sonra onlar, yeni bir ev kiralar ve oraya taşınırlar. Emir'lerin taşındıkları daire şöyle betimlenmiştir. *“Baba'nın ölümünden kısa bir süre sonra, Süreyya'yla Fremont'ta tek yatak odalı bir daireye taşındık; apartman, generalle Cemile Hala'nın evinden bir-iki sokak aşağıdaydı.”* (s.184)

Emir'in yaşam olasılıkları günden güne yükselmektedir. O, yaratıcı yazarlığı sürdürmüş, ilk romanını yayımlamış; ikinci romanını da yayımlamak üzeredir. O ikinci romanının nakit avansıyla *“San Francisco'nun Bernal Tepelerinde iki yatak odalı, Victoria tarzı, çok güzel bir”* ev alır. (s.192) Yeni evinin *“Sivri bir çatısı, parke zemini ve küçük bir arka bahçesi vardı”r* (s.192) Emir, artık yaşamını San Francisco'da sürdür-

mektedir. San Francisco, Deniz kenarında, güzel bir şehirdir. 2001 yazında, Rahim Han'ın Pakistan'dan aradığında, Emir San Francisco'daki evindedir. Rahim Han'la yapılan konuşmanın sonrası şöyle anlatılmaktadır. *“Arabayla Golden Gate Park'a gittim, sonra parkın kuzey ucundaki Spreckels Gölü'nün kıyısında yürüdüm. Nefis bir Pazar öğleden sonrasıydı; gevrek bir San Francisco yeli, gölün ışıltılı sularında gezinen minicik, düzinelerce tekneyi tatlı tatlı sallıyordu.”* (s.196)

Geniş bir şekilde anlatılan bir diğer çevre Peşaver'dir. Emir, Rahim Han'ın çağırması üzere Pakistan'ın Peşaver şehrine gider. Peşaver şehrinin kalabalık ve Kâbil'e benzeyen bir şehir olduğu dikkatini çeker. Bu görüntü onu yıllar önceki hatıralara götürür. *“Yanımdan bulanık lekeler halinde akıp giden kent bana Kâbil'in –benim tanıdığım Kâbil'in- çok daha kalabalık, cıvılcıvılcı bir çeşitlemesini çağrıştırdı; özellikle de Koçeh-Morgha'yı ve Hasan'la sık sık, turşu suyuna batırılmış patatesle vişne suyu aldığımız Tavuk Pazarı'ni.”* (s.200) Bununla birlikte, yol kenarındaki satıcılar dikkati çeker. *“İnce örtülere sarınmış, sakallı satıcıların dizi dizi sıralanmış küçük tezgâhları, hayvan derisinden yapılmış abajurlar, kilimler, işlemeli şallar, bakır eşyalarla tepeleme doluydu.”* (s.200) Bu mekânın pis kokusu, şehre yeni giren birisini rahatsız edecektir. *“Hem hoş hem de tatsız, ağır kokular arabanın açık camlarından bana ulaşıyordu; mazot dumanı, çürümüş sebze, pişen lahanalar ve dışkı kokuları, pakora'nın ve Baba'nın çok sevdiği nihari'nin baharatlı rayihasını bastıramıyordu.”* (s.200) Emir kiraladığı, sigara kokulu, koltuk döşemeleri yırtık taksile Peşaver havalimanından Rahim Han'ın evine giderken, kırmızı tuğla binaları olan Peşaver Üniversitesi'nin önünden geçer. Sonra, Afganistanlı mültecilerin yaşadığı mahalleden geçerken, şoför Gholam, Rahim Han'ın yaşadığı mahalleye yaklaştıklarını söyler.

Anlatıcı olarak Emir, Rahim Han'ın evine gittiğinde, Rahim Han'ın yaşadığı evi ve çevresinin bazı özelliklerini verir.

“Şoför arabayı bol dönemeçli iki sokağın kesiştiği, işlek köşe başındaki dar bir binanın önüne yanaştırdı. Parasını ödedim, bavulumu aldım, girift oymalarla süslü, tahta kapıya doğru ilerledim. Binanın kepenkleri ardına kadar açık, ahşap balkonları vardı; pek çoğuna güneşte kurumaları için çamaşır asılmıştı. İkinci kata çıkan gıcirtılı basamakları tırmandım, loş koridorda sağdaki son kapıya doğru ilerledim...” (s.201)

Bamyân Şehri, romanda en çok söz konusu olan ve ruhban sınıfının hizmetçiliğini yapan Hazaraların yaşadığı kenttir. Bu kenti ünlü kılan şey de Buda Putlarıdır. Rahim

Han, Baba'nın emanet ettiği malikânede yalnızlık hissine kapılınca, Hasan'ı bulmak için Bamyân şehrine gider. Bamyân Kenti, kavurucu sıcaklığıyla anlatılmıştır. *“Ama kavurucu bir yaz günü olduğunu çok iyi anımsıyorum; arabayla iki yanı kavrulmuş çalılar, yamru yumru, kıvrık ağaç gövdeleri ve saman sarısı, kurumuş otlar dışında çıplak, delik deşik, tozlu bir yolu tırmandığımı da. Yolun kenarında çürümeye başlamış bir eşek leşi yatıyordu.”* (s.210) Hasan'ın yaşadığı köyün ağaçsızlığı ve toprak evleri dikkat çekmektedir. Köydeki diğer evlere karşın, Hasan'ın yaşadığı evin etrafı duvarla çevrilidir. Hasan'ın tek odalı evinin iç özellikleri şöyle verilmiştir. *“Odada hiçbir şey yoktu; yalnızca yıpranmış bir kilim, birkaç tencere, bir çift döşek, bir de fener.”* (s.211)

2001 yılının yazı Emir Afganistan'a gelince farklı bir tabloyla karşılaşır. Eski Afganistan çoktan ölmüştür. Hasan'ın Emir'e yazdığı mektupta hatırlattığı gibi. *“Çocukluğumuzun Afganistan'ı ne yazık ki çoktan öldü. İyilik bu toprakları terk etti; ölümlerden kaçmanın yolu kalmadı. Ölüm, her an, her yerde ölüm. Kâbil'i korku sardı; sokaklar, stadyum, Pazar yerleri korku dolu; o artık hayatımızın bir parçası, Emir Ağa.”* (s.221)

1998'de başlayan kuraklık, Afganistan halkını yoksulluğa doğru sürüklemiş ve bu ülkenin her köşesinde yoksulluk izleri görünmektedir. Romanda Afganistan'ın yoksulluğunu gösteren işaretlere değinilmiştir. *“Sınırı geçmiştik; dört bir yan yoksulluğun işaretleriyle doluydu. Yolun iki yanında, şuraya buraya serpiştirilmiş, kayalıkların arasına eski oyuncaklar gibi fırlatılmış küçük köyler vardı; aslında dört kazıkla üzerine çatı niyetine gerilmiş bir sayvandan oluşan kulübelere, her yanı dökülen, toprak evler.”* (s.237) Emir sınırı geçerek, Afganistan'a girer girmez, yoksulluk işaretleriyle birlikte, ardı ardına gerçekleşen savaş izleriyle de karşılaşır. Yanmış bir Sovyet tankı, harabeye dönmüş evler vb. zikredilen savaş izlerinden bazılarıdır.

Kâbil'e gitmeyi planlayan Emir, geceyi şoförünün ağabeyi olan Vahit'in evinde geçirmek için Ferit'le birlikte toprak yolu geçerek, Vahit'in tek katlı, bakımsızlıktan dökülen evine giderler. Vahit'in evinin iç özellikleri şöyle tasvir edilmiştir. *“Kerpiç tavan alçak, toprak duvarlar çıplaktı; odayı yalnızca bir köşeye konmuş, bir çift fener aydınlatıyordu.”* (s.240) Emir'le Ferit, geceyi bu mekânda geçirirler. Ertesi sabah erkenden, Kâbil'e gitmek üzere yola koyulurlar. Dört saatlik yolculuktan sonra Kâbil'e ulaşıncaya, farklı ve berbat bir mekânla karşılaşır. O, Ferit'i bir yerlerde yanlış yola saptığı

duygusuna kapılır. Ama Ferit yanlış yola sapmamıştır, Kâbil eski Kâbil değildir artık. Ardı ardına vuku bulan savaşlar, Kâbil’i viraneye çevirmiştir. Bununla birlikte yoksulluk dilenci sayısının artmasına neden olmuştur. “*Yıkıntılar ve dilenciler. Nereye bakarsam, bunları görüyordum. Dilenciler eskiden de vardı – Baba onlar için yanında hep fazladan bozuk para taşırdı...*” (s.250) Romanın bu kısmında, Şehirdeki dilenciler dikkate alınarak, Kâbil’in eski hâliyle yeni hâli karşılaştırılır.

Kâbil’in Karte-Seh mahallesinin, savaştan en çok zarar gören semti olduğu söylenir. Sohrab’ın bulunduğu yetimhane de bu semttedir. Yetimhane, “*düz, baraka tarzı bir binadır. “Duvarlardaki çatlaklara, camsız pencerelere kalın tahtalar çivilenmişti”r.*” (s.256) Yetimhane fena durumdadır. Ama yine de sokaktan iyi sayılır. Yetimhanenin iç özellikleri daha iç karartıcıdır. “*Loş, iç karartıcı koridorlardan, üstü başı dökülen, yalınayak çocukların yanından geçtik. İncecik hasırların dışında zemini çıplak, pencerelerine naylon gerilmiş odaları, döşeksiz, demir karyoların dip dibe dizildiği yatakhaneleri arkamızda bıraktık.*” (s.258)

Savaşlar sırasında Vezir Ekber Han semti çok zarar görmemiştir. “*Vezir Ekber Han’daki evlerin çoğunun hâlâ sağlam olduğunu görünce, şaşırđım; çatıları, duvarları ayakta ydı. İşin doğrusu, oldukça iyi durumdaydılar. Ağaçlar hâlâ duvarların ardından sokağa bakıyordu, yollarsa Karteh-Seh’tekiler kadar perişan değildi. Silinmiş, kimisi eğilmiş, kurşunlara hedef olmuş tabelalar hâlâ yön gösteriyordu.*” (s.264) Bu semtin çok zarar görmemesinin nedeni, Taliban ve onların arkasındakilerin bu semtte yaşamakta olmasından kaynaklanır. Ayrıca Sovyet İşgali ve Mücahitler savaşı sırasında da yetkililer bu semtte yaşadığı için bu bölge sağlam kalmıştır.

Kâbil halkı, iç karartıcı savaş sırasında yağdırılan roketler sayesinde bozularak fena durumda olan evlerde yaşarken, Taliban komutanları muhteşem ve güzel evlerde yaşamaktadır. Emir Sohrab’ı almak için Taliban komutanlarından olan Assef’in evine gider ve onun yaşadığı evin dış özelliklerini şöyle anlatır. “*Ana kapıdan geçtik. Muhafızlar önüme düştü, son derece bakımlı bir çimenlikten, dibinde sıra sıra sardunyayla dikenli çalı bulunan bir duvarın önünden geçtik.*” (s.278) Assef’in evinin iç özellikleri: “*Ön basamakları tırmandık, geniş, mobilyası az, ferah bir eve girdik. Holü geçtik (bir duvardan kocaman bir Afgan bayrağı sarkıyordu), adamlar beni üst kattaki bir odaya çıkardılar – bir çift yeşil divan, karşı uçta da geniş ekran bir televizyon.*” (s.278)

Savaş sırasında ve sonrasında Afganistan'ın dış dünyayla ilişkisi çoğunlukla Pakistan üzerinden kurulur. Emir de önce Peşaver'e geçer, sonra İslamabat'a gider. Bu gidiş nedenleri bir tarafa, yeni yerler yeni karşılaştırmalara neden olur. Peşaver de, İslamabat da Emir'e Kâbil'i hatırlatır.

“Peşaver bana Kâbil'in eski halini çağrıştıran kentse, İslamabat da Kâbil'in bir gün olabileceği kentti. İki yanında amber ve alev ağaçları uzanan caddeler Peşaver'in yollarından daha geniş, daha temizdi. Pazar yerleri çok daha düzenliydi, ara sokaklarsa çekçek arabaları ve yayalarla tıklım tıklı değıldi. Mimarı daha zarif, daha moderndi; bol ağaçlı parklar, ağaçların gölgelerinde boy atmış güller, yaseminler gördüm.” (s.314)

Emir Peşaver'de hastanedeyken, Taliban komutanı Assef'in adamları tarafından bulunabileceğini düşünerek Pakistan'ın başkenti İslamabat'a gider; böylece İslamabat şehri, roman başkahramanının gittiği yer olarak tasvir edilir. Bununla birlikte, Peşaver'in Kâbil'in eski haline benzetildiği ve İslamabat'ın, Kâbil'in gelecekte olabileceği haline benzetilmesi dikkat çekicidir. Emir'le Sohrab'ı İslamabat'a Ferit götürmüştür. İslamabat'a gider gitmez bir otele yerleşirler. Yerleştikleri otelin odası, Kâbil'de kaldıkları otelin odasıyla karşılaştırılarak şöyle anlatılır. *“Oda, Ferit'le Kâbil'de kaldığımız otelden sonra büyük bir gelişmeydi. Çarşafklar temiz, halı süpürülmüş, banyo lekesiz. Şampuan, sabun, tıraş bıçağı, temiz bir kiiwet ve limon kokan havlular. Duvardaysa kan lekesi filan yok. Bir şey daha: İki yatağın karşısındaki komodinin üzerinde bir televizyon duruyordu.” (s.315)* Mekân olarak İslamabat'ın Şah Faysal Camii ile Daman-e-Koh (Dağın Kıvrımı) isimli bir yerinden de bahsedilir. Söz konusu olan Dağın Kıvrımı, İslamabat'ın neredeyse tamamının görülmesi mümkün olan bir manzara yeridir.

Emir Pakistan'da bir sürü badireler atlattıktan sonra eninde sonunda Sohrab'ı Amerika'ya götürür. Süreyya onları havalimanında karşılar. Süreyya, Sohrab için üst kattaki bir odayı hazırlamıştır. Yeni dünya, her şeyiyle büyüleyicidir.

“Süreyya üst kattaki çalışma odasını Sohrab için bir yatak odasına dönüştürmüştü. Sohrab odaya girdi, yatağın ayakucuna ilişti. Yatak örtüsü, çivit mavisini bir gökyüzünde kanat çırpan rengârenk uçurtmalarla kaplıydı. Süreyya dolabın yanındaki duvara, bir çocuğun ne kadar boy attığını ölçmeye yarayacak bir mezura çizmişti. Yatağın ayakucunda, içi kitaplarla dolu bir sepet gördüm; bir lokomotifle bir de suluboya takımı vardı.” (s.361)

Afganistanlılar, Fremont'taki Lake Elizabeth Parki'nda bir piknik düzenlemişlerdir. Emir, Süreyya, Cemile Hala ve Sohrab da pikniğe katılmak için parka gidiyorlar. *“Süreyya, Cemile Hala ve Sohrab'ı Fremont'taki Lake Elizabeth Parki'nda Afganların*

düzenlediği bir pikniğe götürdüm.” (s.367) Piknik yapmak için gittikleri parkta, Emir uçurtma uçururken roman sona erer.

1.1.5. Kişiler

1.1.5.1. Emir

Romanın hem kahramanı, hem anlatıcısıdır. Emir, Afganistan’ın zenginlerinden halı tüccarı olan bir babanın oğludur. O, babasıyla birlikte, zenginlerin yaşadığı mahalle yani Vezir Ekber Han mahallesinde yaşamaktadır. Annesi onu doğururken ölmüştür. Emir’in zannına göre babasıyla arası bu sebepten ötürü iyi değildir. Emir ve Hasan aynı anneden süt emmiş ve küçüklükten beri dost ve oyun arkadaşıdır. Emir Hasan için bir dosttan ötedir. Emir’in Hasan’a yönelik yaptığı bunca kötülüğe rağmen, Hasan ömrünün sonuna kadar Emir’e sadık kalır.

Emir, kendini savunamayan ve hakkını koruyamayan iradesiz birisidir. Ama aynı zamanda çok yaramaz birisidir. Onun yaptığı yaramazlıklardan, küçüken Hasan’la birlikte evlerindeki kavak ağacına çıkarak, komşuların camlarına bir ayna parçasıyla ışık tutması ve komşularının köpeklerine ceviz atmasını sayabiliriz.

Emir, Hasan’ı daha yetenekli olduğundan ötürü kıskanmaktadır. Bir keresinde, Emir, Hasan ve babası Karga Gölüne giderler, Hasan taş sektirmeye yeteneğini gösterince Baba onu yüreklendirmek için sırtına vurur. Baba’nın Hasana yaptığı iltifatı kıskanan Emir, Karga göl’üne yapılan başka bir seyahatte, babasıyla baş başa kalmayı düşünerek Hasan’ın gitmemesi için rol yapar. *“Yetimhanenin inşaatı üç yıl sürdü. Artık sekizime basmıştım. Açılışın bir gün öncesini çok iyi anımsıyorum; Baba beni Kâbil’in birkaç kilometre dışındaki Ghargha Gölü’ne götürmüştü. Hasan’ı da çağırmamı söyledi, ama ben Hasan’ın yapılacak işleri olduğu yalanını uydurdum. Baba’yla baş başa olmak istiyordum.” (s.15)*

Emir, küçüklükten beri edebi eserlere, özellikle de şiir ve hikâye kitaplarına çok ilgi duymaktadır. Örnek olarak Farsça dersinde sınıfta şiir yarışması yapılırken en çok şiiri Emir ezberden söylemektedir.

“Okulda Şercanji denen bir oyun oynardık – bir tür şiir yarışması. Farsça öğretmenin gözetiminde yapılır, aşağı yukarı şöyle gelişirdi: Sen bir şiirden bir dize söyledin, rakibin de altmış saniye içinde, senin ağzından çıkan son harfle başlayan, bir başka dize söylemek zorundaydı. Sınıftaki herkes beni takımına almak isterdi, çünkü on birime bastığımda

Hayyam'dan, Hafız'dan ya da Rumi'nin ünlü Mesnevi'sinden düzinelerce dizeyi ezber biliyordum. Bir keresinde, bütün sınıfa karşı tek başıma oynadım ve kazandım.” (s.20)

Baba'nın ona karşı kayıtsızlığı onun kitap düşkün olmasına neden olmuştur. Emir babasının kayıtsızlığından kaçmak için ölmüş annesinin kitaplarına sığınmaktadır. O, en çok roman ve destan kitaplarına düşkün olduğunu söyler. Emir'in küçüklükten beri hikâye yazma yeteneği vardır. O ilk kurguladığı hikâyeyi Hasana okur; Hasan, Emir'in ilk hikâyesini çok beğenir. Böylece hikâye yazmaya yeteneği olduğu bilincine varır.

Baba'nın Emir'e karşı kayıtsız ve ilgisiz olduğunu, Emir'in, ilk yazdığı hikâyeyi babasına götürdüğü kısımda görebiliriz. Emir ilk yazdığı hikâyeyi babasına okumak için onun çalışma odasına gider. Ama babası, “*Bak işte bu çok güzel, öyle değil mi?*” (s.32) der, başka bir şey eklemeyi. Çocuğun yazdığı hikâyeyi okumasını bile istemez. Ama Rahim Han Baba'yı ilgisiz görünce, hikâyeyi okumak için Emir'in elinden alır. Rahim Han odadan çıkarken bir parça kâğıtla öyküyü Emir'e geri verir, bir de *Bravo* diye ekler. Rahim Han, kâğıt parçasında Emir'i öykü yazmasının devamı için yüreklendirmekle birlikte, onun ilk öyküsünde çoğu yazarların yakalayamadığı ironiyi yakaladığını da yazmıştır.

Baba, oğlunun şiire düşkünlüğünü tahammül edemez, bu nedenle Tahran'a yaptığı bir yolculuğunda Emir'i de Tahran'a götürür ve oğlunu futbol'a alıştırmak için, onu bir takıma yazdırır ama Emir'in futbolda yeteneksiz olduğu ortaya çıkar.

Emir okuldan döndükten sonra Hasan'la birlikte, avlularının üst kısmındaki terk edilmiş mezarlığın girişindeki nar ağacının altına gider ve Hasan'a Şahname'den hikâyeler okur. Bir keresinde mutfaktan kaptıkları bıçakla ağacın kendilerine ait olduğunu göstermek amacıyla, ağacın gövdesine kendi isimlerini kazarlar. “*Emir ve Hasan; Kâbil'in Sultanları.*” (s.29) Emir yazdığı ilk hikâyeyi de, Hasan'a bu ağacın altında okur ve Hasan alkışlarla karşılık verir.

Kâbil'de her sene kış mevsiminde uçurtmalar havaya uçmaya başlıyor ve senede bir kez uçurtma yarışması gerçekleşiyor. Emir her yarışmaya katılıyor ama şu ana kadar hiçbir yarışmada ilk üçü geçememiştir. O, 1975'te gerçekleşen turnuvada Hasan'ın yardımıyla birinci oluyor ve babasıyla arası düzelmeye başlıyor. Ama o Hasan'ı kendi hırslarına kurban ediyor ve malikânedeki uzaklaştırmak için ona hırsızlık iftirası atıyor.

Emir'in Hasan'a karşı ustaca bir oyun oynadığı ve ona yönelik kusursuz bir iftira attığı, onun daha zeki birisi olduğunu gösteriyor. Emir, Ali ile Hasan'ın canını yaktığını şöyle itiraf etmektedir. *“Her ikisi de ağlamıştı; kızarmış, şişmiş gözlerinden belliydi. Baba'nın karşısında, el ele durdular; insanların canını böylesine yakmayı ne zaman ve nasıl öğrendiğimi merak ettim.”* (s.108) Hasan, Emir'e hiçbir zaman ihanet etmemiştir ve her zaman onu savunmak için canını ortaya koymuştur. Bu sefer de Emir'i yalancı çıkarmamak için, sadakatini, itibarını ortaya koyar ve yapmadığı bir suçu üstlenmeye yeltenir. Böylece, hiç yalan söylemeyen Hasan, ilk kez yalan söylemiş olur.

Emir, Amerika'dayken 1983 yazında, yirmi yaşındayken liseyi bitirir. O, üniversitede, İngilizce bölümü, yani yaratıcı yazarlık bölümünü okumaya niyetlidir, üstelik babasının onaylamadığı bir bölümü. Ama babası onun, tıp, hukuk gibi gerçek mesleklerle ilgili bölümleri okumasını ister. Emir ise, istediği bölümü okumaya kararlıdır. *“Ama kararlıydım, direnecektim. Baba için özveride bulunmayacaktım artık. Bunu son kez yaptığımda, kendi kendimi mahvetmiştim.”* (s.138)

Emir, Cumartesi ve Pazar günleri babasına, eski eşyaların alım satımına yardım etmektedir. *“Cumartesi günler Baba beni gün doğarken uyandırırdu. O giyinirken, ben yerel gazetelerdeki küçük ilanları tarar, eski eşyalarını satışı çıkaranları işaretlerdim – bunlara ‘garaj satışı’ deniyordu.”* (s.141) Onlar, cumartesi günleri topladıkları eski eşyaları, Pazar günleri bitpazarına götürüp satarlar. Süreyya ile Emir ilk kez bitpazarında karşılaşır. Üstelik Süreyya babasıyla birlikteyken.

Emir, Süreyya'yı ilk gördüğünde ona âşık olur. Onun bakışları, hareketleri, saygılı duruşu, efendiliği vb. Emir'in dikkatini çeker. Bu karşılaşmadan sonra, Emir ara-sıra Taherilerin meyve marketine giderek Süreyya ile ilişki kurmaya başlar. Bir süre sonra, Emir babasına, Süreyya Taheri'yi General Taheri'den istemesini söyler. Baba da kabul eder ve General Taheri ailesine telefon açarak onlara geleceğini söyler. Böylece, Emir Süreyya Taheri'yle evlenir.

Emir, Süreyya'yla evlendikten sonra, baba, oğul ve gelin aynı evi paylaşırlar. Baba bu evlilikten bir ay sonra, yakalandığı kanser hastalığından dolayı vefat eder. Baba'nın vefatından sonra Emir, Taherilerin yaşadığı evin iki sokak aşağısındaki bir eve taşınır. Onlar yeni eve taşındıktan sonra yaşamlarına bir çek-düzen verirler. Onların yeni yaşamları romanda şöyle anlatılmıştır. *“Süreyya'yla, evlilik yaşamına özgü sıradan*

–ve mucizevî bir düzen tutturduk. Diş fırçalarını, çorapları paylaşıyor, sabahları gazeteyi elden ele geçiriyorduk. Yatağın sağ tarafında yatıyordu, ben solu yeğliyordum. Kabarık yastık seviyordu, ben sert yastık. Mısır gevreğini kuru yemeyi seviyordu, (çerez atıştırır gibi); ben sütle karıştırıp.” (s.184) Onlar yaşamlarını düzene soktukten sonra, Emir üniversite dersine başlar, bunun yanında geceleri çalışır.

“O yaz San Jose Devlet Üniversitesi’ne İngilizce bölümüne kabul edildim. Bir de iş buldum; Sunnyvale’deki bir mobilya mağazasında güvenlik görevlisi olarak, vardiya usulü çalışmaya başladım. Korkunç sıkıcı bir işti, ama büyük bir avantajı vardı: saat altı olup da herkes gidince ve gölgeler mağazayı tika basa dolduran, naylon örtülü koltukların, divanların arasına süzülünce kitaplarımı çıkartıyor, çalışıyordum. İlk romanıma işte orada, o mobilya mağazasının çam ve koloit kokulu ofisinde başladım.” (s.185)

Yazmaya küçük hikâyelerle başlayan Emir, artık yazarlığın ilk basamaklarına adım atmaya başlamış ve ilk romanını yazmaktadır. O, güvenlik görevlisiyken yazmaya başlar ve yazdığı roman çok ilgi görür.

Emir Artık Amerika’da rahat bir yaşam sürdürmektedir. Ta Rahim Han’ın aramasına kadar. Rahim Han 2001’de Emir’i arayıp Pakistan’a gelmesine ikna eder. Emir Pakistan’ın Peşaver şehrinde Rahim Han’la buluşur. Bu buluşmada Rahim Han, Hasan’la ilgili bazı gerçekleri Emir’e söyler. Rahim Han’ın söylediğine göre Hasan Emir’in kardeşidir. Bu gerçeği öğrenen Emir için tüm gerçekler altüst olur. Emir, romanın anlatıcısı olarak, gerçeği öğrendikten sonraki duygularını şöyle anlatmıştır. “*Dik bir yamaçtan aşağıya kayan, tutunabileceği bir ot, bir çalı arayan ama eli boş kalan biri gibiydim. Oda sallanıyor, yalpalıyordu – aşağı yukarı, sağa sola. Hasan biliyor muydu? Dedim bin güçlükle; dudaklarım bana ait değildi sanki. Rahim Han gözlerini yumdu. Başını salladı.*” (s.227)

Rahim Han’ın söylediği bazı şeyler Emir’i 180 derece değiştirir. Korkak ve iradesiz bir adam olan Emir, cesur ve yürekli birisi olup çıkar ve annesiz-babasız kalan Sohrab’ı kurtarmak için Kâbil’e gider. Emir’in tek başına, Taliban komutanı olan Assef’in karşısına çıkması ve Sohrab’ı kurtarmak için ona meydan okuması, onun doğasında olmayan bir özelliktir. Emir, Assef’le yaptığı dövüşte ağır darbeler alsa da, Sohrab’ın yardımıyla iddiayı kazanır ve böylece kendi canını ve Sohrab’ı Assef’in gazabından kurtarmış olur.

Emir 1975 kışındaki uçurtma turnuvasından sonraki yaşamını, bir pişmanlık duygusuyla sürdürmektedir. Artık hayatının bir parçası olan pişmanlık duygusu, onu iyi bir insan olmaya iter. O, yardım sever ve iyi kalpli bir kişilik kazanır. Onun Taliban komutanı olan Assef'in karşısında korkmadan dikilmesinin nedeni de bu pişmanlık duygusundan kaynaklanmaktadır.

1.1.5.2. Hasan

Hasan, Afganistan'da azınlıkta olan Hazara ırkına mensup bir karakterdir. O, Ali'nin oğlu ve Emir'in en yakın dostudur. Hasan ve Ali toplumun alt katmanından ve hizmetçidir. Buna karşın Peştun ırkından olan Emir ve babası toplumun üst katmanına mensup ve Hasanla Ali'nin efendileridir. Hasan Emir'in her dediğini yapmakta ve Emir'e son derece bağlı birisidir. O ve Emir yaramazlık yaparken Ali tarafından yakalandıkları zaman, suçu üstlenmesi ve yaramazlık fikrinin Emir'den çıktığını Ali'ye söylememesi, onun Emir'e bağlılığının göstergesidir. Hasan'ın Emir'e olan bağlılığı, onun efendisine olan sadakatidir, ayrıca çocukluktan beri birlikte büyüdüğü için ona alışması, bu bağlılığın bir nedeni sayılabilir. Hasan ve Emir boş zamanlarında beraber oyun oynarlar ve Emir okula gidince Hasan, babası Ali'ye yardım eder. Hasan'ın günlük yapmakta olduğu işler şöyle sıralanmıştır. *“Kirli çamaşırları elde yıkamak, kuruması için avluya asmak, yerleri süpürmek, pazardan taze nan almak, akşam yenecek eti hazırlamak, çimleri sulamak.”* (s.28) Hasan, Emir'e bu kadar bağlıyken, Emir hiçbir zaman Hasan'a bağlı olmamış ve her zaman ona bir hizmetçisi olarak davranmıştır. Emir, Hasan'ı arkadaş olarak görmediğini şöyle itiraf etmektedir. *“İşin tuhafı, ben de Hasan'ı arkadaş olarak görmüyordum.”* (s.26) Başka bir kısımda Emir, Hasan hakkında içinden geçenleri şöyle söylemektedir. *“Az kaldı haykırıyordum: Ama o benim dostum değil ki! Benim hizmetçim! ...”* (s.42) Hatta Hasan, Assef tarafından tecavüze uğrarken bile, bir köşeden onları izlemiş, onu kurtarmak için, hatta canını bile ortaya koyabilen arkadaşını kurtarmaya cesaret edememiştir.

Hasan, yuvarlak yüzlü, düz-yayık burunlu, küçük kulaklı, sivri-sert çeneli birisidir. O, doğarken tavşan dudaklı doğmuştur. Onun kısık gözleri, bambu yapraklarına benzetilmiştir. Özgüven Hasan'ın en belirgin özelliklerinden biridir.

Emir'in babası, Hasan'ın doğum günlerinde ona özel hediyeler almaktadır. Onun bir doğum gününde Baba Hindistan'dan bir doktor çağırır ve onun tavşan dudağını bir ameliyat sonucu tedavi ettirir.

Hasan, maharetli bir uçurtma avcısıdır. Onun kendine özgü uçurtma yakalama yeteneği vardır. O, uçurtma henüz havadayken ineceği noktayı bilir ve ona göre hareket eder. Romanda Hasanın uçurtma yakalama yeteneği şöyle anlatılmaktadır. *“Yıllar boyunca uçurtma kovalayan bir sürü çocuk gördüm. Ama Hasan gördüğüm en müthiş uçurtma avcısıydı. Uçurtma henüz havadayken, onun ineceği noktayı saptama yeteneği gerçekten ürkütücüydü; içsel bir pusulası vardı sanki.”* (s.54)

Hasan, Emir'in ona attığı iftira sonucu, babasıyla birlikte Bamyana giderek yaşamını orada sürdürmeye başlar. Büyüyünce, Ferzane isimli bir kızla evlenir. 1986'da, Rahim Han onu görmeye gittiğinde karısı hamiledir. Sonraları karısıyla birlikte Kâbil'e tekrar dönünce karısı çocuğunu Kâbil'de, Emirlerin evinde düşürür. Düşük yapan Ferzane çok üzülür. O gece sabaha kadar hıçkırarak ağlar. Ferzane 1990'da tekrar gebe kalır ve bu gebeliği sonucu Sohrab'ı doğurur.

Hasan çocukken okuryazar birisi değildir. Ama Bamyana gittikten sonra bir öğretmen arkadaşının yanına giderek okuma yazmayı öğrenmeye başlar. O, yetenekli ve zeki birisi olduğu için okuma yazma işini kısa bir sürede çözer. Onun Emir'e yazdığı mektubun yazı kurallarına göre yazıldığı, onun bu konuda daha maharetli olduğunun kanıtıdır.

Hasan ölürken de vefalı bir dost olarak ölür. Taliban yetkilileri bir Hazara'nın yani Hasan'ın Vezir Ekber Han Mahallesinde büyük bir malikânede yaşadığını duyunca, onu sorguya çeker. O, Rahim Han'la birlikte yaşamakta olduğunu ve Rahim Han'ın da hastalığı nedeniyle Peşaver'e gittiğini söylese de, üstelik komşular onun dediğini onaylasa da, Taliban yetkilileri ona inanmazlar ve akşama kadar çekip gitmesini söylerler, ama Hasan emaneti korumak için direnir ve Taliban da onu ve karısını kurşuna dizerek öldürür. Böylece o, Efendisine sadık kalmak amacıyla canını feda eder.

1.1.5.3. Emir'in Babası

Emir'in babasının ismi romanda geçmemiştir ve romanda, Baba, Tufan Ağa ve Ağa Efendi lakaplarıyla geçmektedir. Baba, bencil, ciddi, dik başlı ve yürekli bir erkektir. O, dine, inanca çok da bağlı olmayan, hayatı kendi düzenine göre tasarlayan; neyin

iyi olduğuna ve neyin kötü olduğuna kendi karar veren bir karakterdir. O, düşüncelerini şöyle ifade eder. *“Bir insanı öldürdüğün zaman, bir yaşamı çalmış olursun, dedi baba. Karısının elinden bir kocayı, çocuklarından bir babayı almış olursun. Yalan söylediğinde, birinin gerçeğe ulaşma hakkını çalarsın. Hile yaptığın, birini aldattığın zaman doğruluğu, haklılığı çalmış olursun. Anlıyor musun?”* (s.19) Baba’ya göre katil, yalan ve hile büyük günah sayılmakla birlikte bir tür hırsızlıktır ve hırsızlık da bütün günahların anasıdır. Ama kendisi oğluna yalan söylemekte ve Hasan’ın gayrimeşru oğlu olduğunu Emir’e söylememekte ve Emir’in gerçeğe ulaşmasına engel olmaktadır. Babanın bir zamanlar, Belucistan’da siyah bir ayıyla güreş tuttuğu ve ayıyı devirdiği, onun yürekli birisi olduğunun kanıtıdır. Rahim Han ona Tufan Ağa yani Kasırga Bey lakabını vermiştir.

Baba, gür sakalı, kıvrıkcık kahverengi saçı, keskin- siyah gözleri ve güçlü elleriyle dikkat çekmektedir. O, daha yürekli, daha cesur birisiyken, oğlu Emir’in korkak birisi olması nedeniyle kendi özelliklerinden hiç birini görmeyince şöyle yakınmaktadır. *“Kendini savunmanın gaddarlıkla bir ilgisi yoktur. Mahallenin çocukları ona sataşınca ne oluyor, biliyor musun? Hasan öne atılıp onları püskürtüyor. Kendi gözlerimle gördüm. Eve döndükleri zaman, ona soruyorum: Hasan’ın yüzündeki yara nasıl oldu? O da, düştü diyor. Sana söylüyorum, Rahim, bu çocukta bir eksiklik var.”* (s.24) O, *“Doktorun onu karımın içinden çekip aldığını gözlerimle görmeseydim, oğlum olduğuna asla inanmazdım.”* demektedir. (s.24)

Hırsızlığı en büyük günahlardan ve günahların anası sayan Baba, hırsızlıkla suçlanan Hasan’ı affeder ve Ali’yle Hasan’a evi terk etmemeleri için yalvarır. Böylece sadık bir dost ve sevdiklerinden vazgeçmeyen birisi olduğunu kanıtlar. Ama Ali çoktan kararını vermiştir, Baba’nın ısrarına rağmen, evi terk etmek üzere kapıya yönelir.

Baba dini meselelere bağlı birisi değildir ayrıca din âlimlerini alaya alan birisidir, ama iffetsizliğe, namussuzluğa karşı çıkan, aynı zamanda haksızlığa uğrayan insanları savunan birisidir. O, Sovyet işgali sırasında, ülkeyi terk etmek üzere yoldayken kafilerindeki bir kadının namusunu korumak için canını ortaya koyar. Bu rezalete teşebbüs etmek isteyen Rus askerine hitaben şöyle der. *“Söyle ona, bu rezillığe izin vermeden önce, bana bin tane kurşun sıkması gerekecek.”* (s.119)

1981 yılının sonlarında Baba, Emir’le birlikte, Pakistan’dan Amerika’ya gider ve California eyaletine sığınır. Orada Afganistanlı bir benzincinin yanına çalışmaya başlar.

“ABD’ye geldikten bir ay sonra Baba, Washington Bulvarı’nın hemen dışında, Afgan bir tanıdığıın benzin istasyonunda çalışmaya başladı – iş aramaya, geldiğimiz hafta başlamıştı. Haftada altı gün, on ikişer saatlik vardiyalar halinde benzin pompalıyor, tezgâha bakıyor, yağ değiştirip ön camları yıkıyordu. Bazen ona öğle yemeği götürür, onu yağ lekeleriyle kaplı tezgâhın önünde bekleyen bir müşteri için raflarda bir paket sigara ararken bulurdum; parlak, floresan lambaların ışığında Baba’nın yüzü gergin ve soluk görünüyordu.” (s.134)

Afganistan’da ticaretle ilgilenen Baba, Amerika’ya mülteci olarak sığınınca, başka insanların yanında çalışmak zorunda kalır. Bununla birlikte Baba işe girmeden önce, mültecilere yardım eden dernekten yardım almaktadır, ama benzin istasyonunda işe başladığı gün, sosyal yardım bürosuna giderek artık yardım almaya gerek duymadığını söyler, böylece kendi kazancıyla yaşamına devam eder.

Baba Amerika’dayken *Orak Hücre Kanseri* hastalığına yakalanır. *“Zamanla, kanserin pek çok adı olduğunu öğrendik – tıpkı şeytan gibi. Baba’ninkine ‘Orak Hücre Kanseri’ deniyordu. İlerlemiş. Ameliyat edilemez.” (s.160)* Onun hastalık belirtileri nezle ve öksürükle başlar. *“Önce, kuru bir öksürük ve nezleyle başladı. Nezleyi atlattı, ama öksürük sürdü.” (s.157)* O, gururuna yediremediği için hastalığından kimsenin haberdar olmasını ve kimsenin acımasını istemiyor. Baba, Emir’e şöyle der. *“Bir şey daha var. Bunu kimse öğrenmeyecek, anlaşıldı mı? Hiç kimse. Bana acımalarını istemiyorum.” (s.161)* Tabii ki Emir babasının hastalandığını duyunca çok üzülür. Ama Baba bu duruma tahammül edemez ve üzülme oğluna şöyle der. *“Sana ne olacağını soruyorsun, öyle mi? Bunca yıldır bütün çabamın, sana öğretmeye çalıştığım her şeyin tek amacı, seni bu soruyu asla sormayacak biri yapmaktı!” (s.161)*

Baba Rusya’yı sevmeyen birisidir. O, bitpazarında çevresindekilerle siyaset konuşurken hep Rusya’yı söver. Oğlu liseden mezun olduğunda, oğlunun mezuniyetini kutlamak için bir bara gider, herkese içki ısmarlar, sonra kahrolsun Rusya diye bağırmaya başlar. Bardakilerin birçoğu da onun sesine ses katarak bağırmaya başlar. Baba hastalandığında, Emir onu bir özel hastaneye götürür. Hastanenin doktorunun Rusyalı olduğunu duyunca, hastanede tedavi olmadan ayrılır. Sonra tedavi için bir İranlı doktorun yanına gider.

Baba'nın hastalığı devam eder. Bu arada Baba, oğlu Emir'i evlendirir. düğün törenini usulca, Afganistan geleneklerine uygun bir şekilde yaparlar ama babanın durumunu göz önünde bulundurarak nişan töreni yapmazlar. Baba düğünden bir ay sonra vefat eder.

1.1.5.4. Rahim Han

O, Baba'nın ortağı, sırdaşı ve en yakın dostudur. Rahim Han Baba'yla birlikte halı ihracatı yapmakta, ek olarak iki eczane ve lokantayı yürütmektedirler. Onlar ticari işlerinde çok başarılı olduklarını kanıtlayan insanlardır. Aynı zamanda, Rahim Han, romanın başkarakteri Emir'in hikâye yazmaya yöreklendiricisi ve bir türlü yönlendiricisi konumundadır. Roman anlatıcısı Emir durumu şöyle anlatmaktadır. *“Onu hep Baba'nın ayrılmaz bir parçası, adeta ikinci benliği olarak görmüştüm; benim de akıl hocam, edebiyat destekçim, gittiği her yolculuktan bana bir armağan getirmeyi asla unutmayan dostumdu.”* (s.101)

Rahim Han'ın yaşı oldukça büyük olmasına rağmen evli değildir. O Emir'le konuşurken bir keresinde evlenmesine ramak kaldığını söylemektedir. Rahim Han, 18 yaşındayken Hümeysra isimli bir Hazara kızla evlenmek ister, ama anne-babası ve kardeşleri bu evliliğe karşı çıkar. Babası karşı çıkmakla kalmaz, Hümeysra'yı anne-babasıyla birlikte bir kamyonu bindirerek Hazaracat'a gönderir.

Rahim Han, *Uçurtma Avcısı* romanının on altıncı bölümünde anlatıcı konumuna geçer. Bu bölüm Rahim Han'ın ağzından Emir'e anlatılmışçasına sunulur.

Rahim Han, vatansever bir karakterdir, onun kullandığı ifadelerde bu konu apaçık görülmektedir. Ayrıca, o savaşlar sırasında ülkeyi terk etmeyerek vatana ne kadar sevgi duyduğunu göstermiştir. Emir ona vatani terk etmeme nedenini sorar. O, Emir'in sorusuna şöyle cevap verir. *“Neden çekip gitmedin? diye sordum. Kâbil benim yuvamdı. Hâlâ da öyle.”* (s.204) O, ömrünü Afganistan'da geçirmiştir, ama sonunda hastalanır ve tedavi için Peşaver'e gider ve Emir'i Kâbil'e gönderdikten sonra kayıplara karışır.

2001 yılında Emir Rahim Han'ı görmeye geldiğinde, Rahim Han'ın hastalıktan dolayı çok zayıf düştüğünü görür. Emir, Rahim Han'a gerçekten nasıl olduğunu sorduğunda, o şöyle cevap verir. *“İşin doğrusu, ölüyorum, dedi, hırıltılı bir sesle. Yeniden öksürmeye başladı. Mendil bir kez daha kanlandı. Ağzını sildi, terli alnını yeniden kuruladı, bana çabucak bir göz attı. Başını sallayınca, yüzümdeki yeni soruyu okuduğunu*

anladım. Fazla değil, dedi, soluk soluğa.” (s.205) Rahim Han inançlı birisidir. Onun inançlı birisi olduğunu kullandığı ifadelerinden çıkartabiliriz. “... Burada bir süre iyi doktorlara göründüm, hepsinden aynı yanıtı aldım. Onlara güveniyorum, inanıyorum. Allah’ın takdiri diye bir şey gerçekten var.” (s.206)

1.1.5.5. Ali

Ali, Hazara ırkına mensup bir karakterdir. O, Hasan’ın babası ve Baba’nın hizmetçisi ve aynı zamanda en yakın dostudur; Hasan’la Emir gibi. Ali, tatlı ve iyi huylu birisidir.

Ali çocukken bir trafik kazasında anne babasını kaybeder, Emir’in büyükbabası kimsesiz kalan Ali’yi evlatlık edinir ve evine alır. Yüzü felç olan Ali duygularını dışa vurmuyor, her durumda o asık yüzlü görünüyor. “*Ali doğumda meydana gelen ve yüzünün alt kısmındaki kasları etkileyen felç yüzünden asla gülümseyemez, sürekli asık yüzle dolaşır. Taş yüzlü Ali’nin sevinmesi ya da üzülmesi çok tuhaf bir görüntüydü, çünkü yalnızca o çekik, kahverengi gözleriyle gülümser ya da hüzünlenirdi. Gözlerin ruhun aynası olduğu söylenir. Bu söz, kendini salt gözleriyle dışavuran Ali için söylenmişti sanki.*” (s.8) Kendine özgü özelliklere sahip olan Ali, iyi huylu birisi olduğundan ötürü, mahalledeki çocukların ona yönelik yaptıkları hakaretlere ve alaylara karşılık vermemekte yahut önemsememektedir. Çocukluk felci yüzünden onun sağ bacağı kısa kalmış, yürürken topallamaktadır.

Ali bir antlaşma sonucu, amcasının kızı olan Sanaubar’la evlenmiş, Sanaubar Hasan’ı doğurduktan beş gün sonra Ali’yi terk ederek, çekip gitmiştir.

Ali, Emir’in Hasan’a attığı hırsızlık iftirasından sonra Emirlerin evini terk eder. Böylece onun romandaki rolü sona erer. O, Kâbil’i terk ederek Bamyân’a yerleşir. Orada bir süre yaşadıktan sonra 1984’te Bamyân’ın hemen dışında bir kara mayınına basarak vefat eder.

1.1.5.6. Assef

Pilot Mahmut’un oğlu ve mahalle’nin en yaramaz ve en haylaz çocuklarından. O, mahallede kendi takımını kurmuş; Veli ve Kemal’i yanına alarak diğer çocukları ezmektedir. Tabii ki Emir’le Hasan da onlardan dayak nasibini almışlardır. Assef Hazaralardan nefret etmekte ve Emir’in Hasan’la beraber oyun oynadığını ve her zaman

beraber gezdiğini görünce onu da tehdit etmekte ve Hasan'la beraber yürümemesini söyleyerek uyarmaktadır.

Assef'in annesi Alman asıllıdır. Onun sarı saçlılığı ve mavi gözlülüğü de bu sebeptendir. Uzun boylu, mavi gözlü, sarı saçlı olan Assef, ailesiyle birlikte, Emirlerin yaşadığı Vezir Ekber Han semtinde yaşamaktadır. Vezir Ekber Han mahallesinde Kulak Yiyen Assef lakabıyla ün kazanan Assef, akıl hastası olan birisidir.

Mahalledeki herkes Assef'i paslanmaz çelikten olan muştasıyla tanır. Mahallede, Assef'in muştasının tadına bizzat bakmayanlar şanslı sayılır. Assef'in zalimliği şöyle tanımlanmaktadır. *“Zalimlik alanındaki hak edilmiş ünü onu sokakların bir numarası yapmıştı. Sözünden dışarıya çıkmayan arkadaşları, onu hoşnut etmek için yarışan mayetiyile birlikte, mahallede bir Han gibi dolaşırdı. Sözü kanundu; hukuk eğitimine ihtiyacı olanlar için, o çelik muşta en iyi eğitim aracıydı.”* (s.39)

Assef'in sokakta olduğu gibi, evde de gaddar birisi olduğu, onun ailesiyle ilgili verilen bilgilerde ortaya çıkar. Assef, Emir'in doğum gününü kutlamak için Baba'nın düzenlediği partiye anne babasıyla birlikte katılır. Partiye katılan Assef'in anne babasının duruş biçimi şöyle betimlenmiştir. *“Assef ikisinin arasında duruyor, sırtıyordu; boyu onlardan uzundu, ellerini onların omuzlarına dayamıştı. Anne-babasını bize doğru yönlendirdi; onları buraya kendisi getirmiş gibi. O ebeveyndi de, onlar da çocukları sanki. İçimi ani bir ürperti yaladı; başım döndü. Baba geldikleri için teşekkür etti.”* (s.98)

Assef, savaşlar sırasında Afganistan'ı terk etmemiş, Sovyetlere karşı yapılan savaşlara katılmış, sonra da Taliban döneminde, büyük bir komutan olarak görev yapmaktadır. Taliban komutanı olarak onun özellikleri şöyle anlatılmıştır.

“Sonra, pikaptan uzun boylu, geniş omuzlu bir adam indi. Onu gören seyircilerin bir kısmı sevinçle bağırıp alkışladı. Bu kez, sesi yüksek çıktığı için kırbaç yiyen olmadı. Uzun boylu adamın gıcır gıcır, beyaz giysisi öğleden sonra güneşinde parladı. Pantolonunun üstüne sarktığı gömleğinin etekleri, esintide uçuşuyordu; kollarını çarşıdaki İsa gibi iki yana açtı...” (s.275)

Assef hâlâ kaba bir adamdır ve kabalığından dolayı istediği işi yapmaktadır. Örnek olarak yetimhaneden küçük erkek çocukları evine getirerek dans ettirmek ve küçük çocuklara tecavüz etmek.

Assef, cezalandırılan karakterlerden biridir. Yetimhane çocuklarını evine götürerek onları iğrenç işlere maruz bırakan Assef, sonunda bir yetimhane çocuğu olan Sohrab tarafından cezasını çeker. Assef’le Emir dövüşmeye başladığında Sohrab Emir’i kurtarmak için, sapanın yuvasında tuttuğu pirinç topuyla Assef’in gözünü nişan alır. *“Sohrab meşin yuvayı bırakınca, sapandan ıslığı andıran bir ses çıktı: vijjjjt. Sonra Assef’in acı çığılığı. Elini, bir dakika önce sol gözünün bulunduğu yere götürdü. Parmaklarının arasından kan fışkırdı. Kan ve bir şey daha; beyaz, peltemsi bir şey. Buna retina sıvısı deniyor, diye düşündüm, büyük bir durulukla. Bir yerlerde okumuştum. Retina sıvısı.”* (s.295) Böylece Assef sol gözünü müebbet kullanamaz olur.

1.1.5.7. Süreyya Taheri

Emir’in eşi, General Taheri’nin kızıdır. Emir’le bitpazarında tanışır, bir müddet aşk ilişkisi yaşadktan sonra evlenirler. O, başka bir erkekle kaçtığı ve bir sürelik kaçtığı erkekle yaşadığı için adı kötüye çıkmış ve bu olaydan sonra kimse onunla evlenmeye talip olmamıştır. Elbette Emir karşısına çıkana dek. Süreyya Taheri, Virginia’dayken bir erkekle kaçtığını Emir’e (aralarında bir sır olmasını istemediğinden dolayı) şöyle anlatmaktadır. *“Virginia’da yaşarken, bir Afgan erkeğiyle kaçtım. O sırada on sekiz yaşındaydım... İsyankârın... Budalanın tekiydim... O uyuşturucu kullanıyordu... Bir ay kadar birlikte yaşadık. Virginia’daki bütün Afganların diline düşmüştük.”* (s.168) Süreyya bir erkekle kaçtığını, yakında evleneceği erkeğe söyleyerek büyük bir cesaret gösterisinde bulunmuştur.

Süreyya Fremont’taki Ohlone Koleji’nde öğrencidir. O, öğretmen olmayı düşünmektedir. Kâbil’deyken hizmetçilerinden birine okuma-yazmayı öğrenmesi için yardımcı olur. Hizmetçiye okuma-yazmayı öğretilince de bundan gurur duymaya başlar, o gün bugündür Süreyya öğretmenliğe ilgi duymaya başlamıştır.

Süreyya’nın hayalindeki kariyer öğretmenliktir. O Emirle evlendiğinden bir yıl sonra San Jose Üniversitesi’ne, babasının karşı çıkmasına rağmen öğretmenlik bölümüne yazılır. Süreyya’nın bu kararına karşı olan babası, onunla ilgili düşüncelerini şöyle dile getirmektedir.

“Yeteneklerini neden boşa harcadığını anlayamıyorum, dedi general, bir akşam yemeğinde. Lisede bütün notlarının A olduğunu biliyor muydun, Emir can? Yeniden kızına döndü. Senin kadar zeki bir kız avukat ya da siyasal bilimci olabilir. Ve inşallah, Afganistan özgürlüğüne kavuşunca da, yeni

anayasanın hazırlanmasına yardım edebilirsin. Sizler gibi genç Afgan yeteneklere ihtiyaç duyulacak. Aile adın düşünülürken, sana bir bakanlık bile önermeleri mümkün.” (s.185)

1.1.5.8. Sohrab

Sohrab, Hasan’la Ferzane’nin çocuğudur. O, 1990’da Kâbil’de doğmuştur.

“1990 kışında Hasan’ın oğlunu doğuran, Sanaubar oldu. Henüz kar başlamamıştı, ama kış rüzgârları bahçede esiyor, çiçek tarhlarını eğip yaprakları karıştırıyordu. Sanaubar’ın kucagında yün bir battaniyeye sardığı torunuyla kulübeden çıkışını anımsıyorum. Gri, kasvetli göğün altında ışıl ışıl parlayarak durdu; yaşlar yanaklarından yuvarlanıyor, iğneli, buz gibi esinti saçlarını uçuruyordu; bebeği göğsüne bir daha asla bırakamayacakmış gibi, sım sıkı bastırmıştı.” (s.216)

Sanaubar’ın çocuğun bakımına katkısı çok olur.

Sohrab da babası gibi çocukluktan iyi sapan kullanan birisidir. Sapan kullanmayı ona Hasan öğretmiştir. *“Ona sapan kullanmayı öğretti; Sohrab sekizine bastığında bir sapan uzmanı olup çıkmıştı. Balkonda durur, bahçenin ta ortasına, bir kovanın üzerine yerleştirilmiş olan çam kozalağını vururdu...” (s.217)* Sapan Sohrab için vazgeçilmez bir nesne durumundadır. O, her zaman sapanını yanına taşımaktadır. O, sapan kullanma yeteneğini Assef’ten kurtulmak için yapar. O, babası Hasan’ın yapamadığı cüreti yaparak Assef’in bir gözünü kör eder.

Sohrab babasına çok benzemektedir. Onun babasına benzediği şöyle anlatılmıştır. *“Bana bir kart attı, desteden bir tane çekti. O kartlarını incelerken, ben de kaçamak bakışlarla onu inceledim. Babasına öyle çok benziyordu ki: yelpaze gibi açtığı kartları iki eliyle tutuşu, gözlerini kısıışı, karşısındakinin gözlerinin içine nadiren bakması.” (s.310)*

Yetimhanenin çocuklar için ürkütücü bir mekân olduğunu Sohrab’ın söyledikleri üzerinden çıkartabiliriz. Emir, Sohrab’a, Amerika’ya götürebilmek için kısa süre yetimhanede kalması gerektiğini söyler. Ama Sohrab, yetimhaneden korktuğunu söyler. *“Lütfen! Hayır! Lütfen! Diye hıçkırdı. Oradan korkuyorum. Canımı yakacaklar! Gitmek istemiyorum.” (s.344)* Sohrab yetimhaneye gitmek zorunda olduğunu duyunca, Emir’in uyuduğunu fırsat bilerek intihar etmeye teşebbüs eder. Bu olaydan zamanında haberdar olan Emir bağırmaya başlar. Böylece Sohrab ölümden kurtarılır.

Sohrab ölümünden kurtarılır ama hayata döndürülemez. O bir daha hiç konuşmaz. Sohrab'ın sessizliği başka bir çeşit sessizlik olarak tanımlanmaktadır.

“Sohrab'ın suskun olduğunu söylemek, yanlış olur. Suskunluk, huzur içeriyor. Sakinlik, dinginlik. Yaşam düğmesinin sesini kısmak gibi. Sessizlik ise düğmeyi kapatmak. Kesmek. Tamamen durdurmak. Sohrab'ın sessizliği, bunu özgür iradesiyle karar verenlerin, davasını hiç konuşmayarak savunan yolunu seçenlerin sessizliği değildi. Bu, karanlık bir yere sığınan, etrafındaki örtünün uçlarını kıvrıp bir bohça yapan ve onun içine gizlenen birinin sessizliğiydi.” (s.364)

Sohrab'ın sessizliği onu, sanki böyle birisi yokmuş gibi yapıyor.

“Aslında bizimle yaşamıyordu, yalnızca evde küçük bir yer kaplıyordu. Küçük ama çok değerli bir yer. Bazen bir market ya da parkta, insanların onu hiç fark etmediğini görüyordum; orada değildi sanki. Bazen bir kiptan başımı kaldırıncaya, Sohrab'ın içeri girmiş, kanepeye oturmuş olduğunu görüyordum – varlığını o sırada fark ediyordum. Ardında ayak izi bırakmaktan korkar gibi yürüyordu. Çevresindeki havayı harekete geçirmeye özen gösterir. Genellikle uyuyordu.” (s.365)

Sohrab, savaş sırasında büyüyen çocukları temsil etmektedir. Onun sessizliği de korkularından gizlenmeye çalışan birinin sessizliğidir.

1.1.5.9. Diğerleri

General İkbâl Taheri: General Taheri, monarşi döneminde Savunma Bakanlığında görev yapmış madalyalı bir komutandır. O aynı zamanda romanın başkahramanı Emir'in kayınbabasıdır. Romanda onun özellikleri şöyle sıralanmaktadır.

“General, katıldığı resmi davetlerde önemli kişilerin en küçük şakasına bile anında gülmeye alışmış birinin tez canlılığıyla güldü. Gümüş rengi, seyrelmiş saçlarını güneşten yanmış, pürüzsüz alından geriye doğru taranmıştı; güler, kırçıl kaşları vardı. Kolonya kokuyordu; demir grisi, ütülenmekten parlamış, üç parçalı bir takım elbise giymişti; yeleşinden bir cep saatinin altın kösteği sarkıyordu.” (s.143)

General Taheri ayda bir kez, bir hafta süren migren krizleri geçirmektedir. Bir haftalık migren krizi sırasındaki durumu şöyle anlatılmaktadır. *“Baş ağrısı başlayınca odasına giriyor, soyunuyor, ışığı kapatıp kapıyı kilitliyor, ağrı geçinceye kadar da odasından çıkmıyordu. Kimsenin, bırakın içeri girmeyi, kapıya vurma izni bile yoktu.” (s.180)* General Taheri ABD'ye yerleşince, bir işte çalışmayı kendine uygun bulmayıp, çalışmak için hiçbir işe girmemiştir. O, sosyal yardım parasıyla geçinmektedir.

Cemile Hanım: Süreyya'nın annesi ve romanın başkahramanı Emir'in kayınvalidesidir. Cemile Hanım Kâbil'deyken Zargona Kız Lisesi'nde Farsça ve Tarih öğretmenliği yapmıştır. O Kâbil'deyken sesinin güzelliğiyle ünlü olduğu söylenmektedir. “*Profesyonel olarak hiç şarkı söylememiş olmasına karşın, çok yetenekliymiş – halk şarkıları, gazeller, hatta genellikte erkek şarkıcıların tekelindeki raglar söylemiş*” (s.180) General Taheri onunla toplum önünde asla şarkı söylememesi şartıyla evlenir. Böylece onun yeteneği keşfedilmez. Cemile Hanım'la General'in arası iyi değildir. General, evdeyken çok huysuz birisi oluyor ve çoğu zamanlar Cemile Hanım'ın yaptığı yemekleri beğenmiyor. Emir'in onların ailesine katılması, Cemile Hanım için mutlulukların başlaması olur. Cemile Hanım en azından yüreğinde hapsedtiği acıları, dertleri paylaşacak birini bulur. O sürekli hastalıklarından şikâyet eden bir kadındır.

Sofya Akrami: Emir'in annesi, soyu kraliyet ailesinden gelmekte, Kâbil'in en saygın, en güzel ve en iffetli kızlarından biri sayılmaktadır. Sofya Akrami iyi eğitim almış ve üniversitede klasik Farsça dersleri vermiştir.

Sanaubar: Hasan'ın annesidir. O Hasan'ı doğurduktan bir hafta sonra onu terk etmiş ve gezici bir kumpanyayla kaçmıştır. Ama 1990'nın yazında tekrar, güçsüz ve yaşlı bir kadın olarak ortaya çıkar. Sanaubar'ın gençken çok güzel bir kadın olduğu söylenir. Onun güzelliği romanda şöyle anlatılmıştır. “*Sen bilmezsin, Emir, ama gençken dünyalar güzeli bir kadındı. Gamzeli bir gülüşü, erkekleri çıldırtan bir yürüyüşü vardı. Sokakta yanından geçen biri, ister erkek olsun isterse kadın, durup ona bakakalırdı...*” (s.215) O, Sohrab'ın doğumundan bir süre sonra ölür.

Ferzane: Hasan'ın karısıdır. Romanda iyi huyluluğu ve güzelliği anılmaktadır. O romanda kusursuz, bir melek gibi tanıtılmıştır. Hasta düşen Rahim Han, iştihası olmasa da Ferzane'nin yaptığı yemekten onu kırmamak için yemeye özen gösterir. Bu durum Hasan'ın Emire yazdığı mektupta şöyle anlatılır. “*Ferzane canın onun için pişirdiği şorva'yi, pilavı yemesi için yalvarıyorum. Ama o bir-iki lokma alıp bırakıyor, o da sırf Ferzane canın hatırına...*” (s.222)

Ferit: Taliban döneminde, Peşaver-Kâbil arasında gidip gelmekte olan bir şofördür. Emir Peşaver'den Kâbil'e gelirken, Ferit ona eşlik eder. İlk karşılaşmada Emir'e kötü davranır ama Emir'in Afganistan'a gelme hedefini öğrenince ona iyi davranmaya başlar. Ferit savaş sırasında büyüyen bir erkeği temsil etmektedir. Bu sebepten çok sert

ve anlayışsız bir karakterdir. “Şoförüm Ferit bana buz gibi bir bakış fırlattı. Gözlerinden anlayıştan, sevecenlikten eser yoktu.” (s.234) Ferit’in vücudunda savaş izleri bulunmaktadır. “Bir sigara yaktı, direksiyona dayadığı sol elinin sağlam kalmış iki parmağının arasına kıstırdı.” (s.234) Demek oluyor ki Ferit, üç parmağını savaşta kaybetmiştir. Ferit 1972’de Mezar-ı Şerif’te doğmuş, 29 yaşında olan bir erkektir ama yüzündeki derin çizgiler onu daha yaşlı gösteriyor. O, Esmer tenli, ince uzun; gür sakallı bir adamdır. Onun iki karısı ve beş çocuğu vardır ve iki çocuğunu da Celalabat’ın hemen dışında gerçekleşen bir mayın patlamasında kaybetmiştir; aynı patlamada Ferit ayak parmaklarının bir kısmını ve sol elinin üç parmağını kaybetmiştir. Ferit, namuslu ve delikanlı bir erkektir. O, yetimhane müdürü Zaman’ın Taliban komutanlarından olan Assef’e para karşılığı yetimhane çocuklarından verdiğini ve Assef’in de yetimhaneden aldığı çocuklara tecavüz ettiğini duyunca dayanamaz ve Zaman’ın boğazına yapışır. Emir Zaman’ı onun elinden zor kurtarır. Ferit, Assef tarafından dövülerek lime lime olan Emir’in yanında sonuna kadar durarak vefalı birisi olduğunu kanıtlar.

Vahit: Emir’i Peşaver’den Kâbil’e getiren şoför yani Ferit’in ağabeyi ve iyi huylu bir adamdır. Ferit, Emir’e Afganistan’a neden geldiğini sormuyor. Ama Vahit Emir’e bu nezaketi gösteriyor ve onunla ilk karşılaştığında bu soruyu ona soruyor.

1.1.6. Temalar

1.1.6.1. Dostluk

Dostluk teması *Uçurtma Avcısı* romanında ele alınan temalardandır. Hosseini, bir insanın başka bir insanı nasıl karşılıksız sevebildiğini, karşı taraf ne yaparsa yapsın, ne tür alçaklıklarda bulunursa bulunsun sevdiği kişiye sadık kalabildiğini Hasan üzerinden güzelce anlatmıştır. Hasan’ın Emir’e gösterdiği ilgi, sadece dostluk değil, dostluktan öte bir duygudur.

Emir’le Hasan oyun arkadaşlarıdır. Birlikte oyun oynamakla birlikte, yaramazlıkları da beraber yaparlar. Ama yaramazlık yaparlarken Ali tarafından yakalandıklarında, suçu Hasan üstlenir, Emir’i asla ele vermez. “Hasan ayaklarına bakar, Evet Baba, diye mırıldanırdı. Ama beni asla ele vermezdi. Ayna fikrini de, tıpkı komşunun köpeğine ceviz atmak gibi, benden çıktığını asla söylemedi.” (s.4) Hasan, Emir’e karşı bu kadar fedakârken, Emir hiçbir zaman Hasan’ı dostu, arkadaşı olarak görmemiştir. Baba’yla Ali’nin arasındaki ilişki söz konusu olduğunda, anlatıcı olarak Emir bu meseleyi şöyle

itiraf eder. *“Ama bu öykülerin hiçbirinde Baba, Ali’den arkadaşı olarak söz etmezdi. İşin tuhafı, ben de Hasan’ı arkadaşım olarak görmüyordum.”* (s.26) Emir ve Hasan birlikte büyümüş ve tüm çocukluk anılarını birlikte yaşamışlardır. Ama Hasan Hazara ırkına mensup olduğu için, Emir ona bir arkadaş gözüyle bakmıyor.

Hasan’la Emir uçurtma kovalarken, Emir Hasan’ı ters yöne doğru koştuğunu görünce: *“Onu kaybedeceğiz! Ters yöne gidiyoruz!”* der. Hasan Emir’in bu dediğine, *“bana güven, uçurtma bu tarafa gelecek. Sana hiç yalan söyler miyim, Emir Ağa?”* diye cevap verir. Emir, fırsatı yakalayarak Hasan’a hile yapmak ister ve şöyle der: *“Bilmem. Söyler misin?”* Hasan, Emir’in bu sorusuna şöyle cevap verir: *“Onun yerine pislik yemeyi yeğlerim.”* Emir, *“istesem pislik yer misin?”* diyince, Hasan’a aralarındaki dostluğu ifade eden bir cevap verir ve şöyle der. *“İsteseydin, yerdim... Ama merak ettim, diye ekledi. Benden böyle bir şey ister miydin?”* (s.56)

Hasan’ın Emir’e ne kadar sadık olduğunu ve Emir için her işi yapacağını, Emir’in kazandığı turnuvada görebiliriz. Emir Hasan’ın, son anda ipini kestiği mavi uçurtmayı yakalayıp getirmesini istiyor, Hasan’ın Emir’e verdiği cevabı, onun arkadaşına ne kadar sadık olduğunu gösteriyor. *“Seslendim: Hasan! Getir onu! Sokağın köşesini dönmek üzereydi; lastik botları yerden kar öbekleri kaldırıyordu. Durdu, döndü. Ellerini ağzının iki yanına götürdü. Bin tane iste, senin için yakalayayım! Dedi...”* (s.69) Hasan mavi uçurtmayı yakaladıktan sonra, Assef ve arkadaşları önünü kesiyorlar ve uçurtmayı Hasan’dan zorla almak istiyorlar. Hasan’ın Assef ve arkadaşlarına verdiği cevap şöyledir. *“Emir Ağa turnuvayı kazandı, ben de bu uçurtmayı onun için yakaladım. Bu onun uçurtması.”* (s.75)

Emir, Hasan’ı Baba’nın evinden uzaklaştırmak için ona büyük bir iftira atar. Hasan son kez bir fedakârlık göstererek, Efendisine sadık bir dost olduğunu gösterir ve atılan iftirayı üstlenir. Baba Hasan’a hırsızlık yapıp yapmadığını sorunca, o şöyle cevap verir.

“Hasan’ın cılız, çatlak bir sesle verdiği yanıt, tek kelimeydi: Evet. Yüzüme tokat yemişçesine irkildim. Yüreğim ağırlaştı, gerçeği haykırmaya hazırlandım. Sonra, anladım: Bu, Hasan’ın benim için yaptığı son fedakârlıktı. Hayır, deseydi Baba ona inanırdı, çünkü Hasan’ın asla yalan söylemediğini hepimiz bilirdik. Ve Baba ona inandığı zaman, ben suçlanacaktım; durumu, gerçekten kim olduğunu açıklamak zorunda kalacaktım.” (s.108)

Hasan, Emir'den ayrıldıktan sonra da ona sadık kalarak, Eşine ve çocuğu Sohrab'a Emir'den iyi bir arkadaş olarak söz eder. Emir, yaptıklarından pişman olarak, pişmanlık duygusu yaşamaktadır. Bu pişmanlık onu Sohrab'ı kurtarmaya iter. Emir kendini vicdan azabından kurtarmak için, 26 yıl sonra, ondan beklenmeyen bir cesaretle bulunur ve Sohrab'ı kurtarmak için, Taliban'ın ünlü komutanlarından olan Assef'le karşı karşıya gelir. Böylece romancı Hasan üzerinden olağanüstü bir dostluk duygusunu kurgulamış olur.

1.1.6.2. Irkçılık

Afganistan, toprağında birçok ırkı barındıran bir ülkedir. Bu ırkların çoğunlukta olanlarından bazıları, Peştunlar, Tacikler, Özbekler, Hazaralar, Türkmenler, Araplar, Moğollar, Paşayiler, Kırgızlar, Aymaklar, Kızılbaşlar vb.dir. Afganistan'da yaşayan hiçbir ırk, ülke nüfusunun %50sini doldurmamaktadır. Durum böyleyken, 1747'den bu yana ülkede hâkim olan ırklar her zaman diğer ırkları ezerek ve mağduriyete uğratarak gelmiştir. Khaled Hosseini bu meseleyi dikkate alarak, Peştun ve Hazara ırkları üzerinden, Afganistan'ı sarı küsküt gibi saran ırkçılık illetini anlatmaya çalışmıştır.

Romanın başında Hazara ırkının ne kadar mağduriyete uğradığının tanımından önce, bu ırka mensup insanların genel özelliği verilir. *“Ona yassı burun diyorlardı, çünkü Ali'yle Hasan'ın yüz hatları Hazara ırkına özgü, tipik Moğol özellikleri taşıyordu.”* (s.9) Romanda hatırlatıldığı gibi, okul kitaplarında, diğer mağdur ırklar gibi Hazara ırkından da neredeyse hiç söz edilmez, sadece Moğollarla aynı soydan olduğu söylenilir. Ama Emir, bir İranlı yazar tarafından yazılan bir kitap bulur. Emir'in bulunduğu kitapta, Hazara tarihi kocaman bir bölümde anlatılmıştır. Anlatıcı olarak Emir bu konuyu şöyle anlatır.

“Bir gün, Baba'nın çalışma odasına, onun eşyalarını karıştırırken, elime annemin eski tarihi kitaplarından biri geçti. Horami adında bir İranlı tarafından yazılmıştı. Üzerindeki tozu üfledim, gece yatarken yanıma aldım ve Hazara tarihine koca bir bölüm ayrılmış olduğunu görünce afalladım. Hasan'ın halkını anlatan, upuzun bir bölüm! İşte orada, benim halkımın, yani Peştunların Hazaralara zulmettiğini, onları ezdiğini okudum. Hazaraların on dokuzuncu yüzyılda Peştunlara karşı ayaklanma girişiminde bulunduğunu, ama Peştunların ‘ağza alınmaz bir vahşetle bu isyanı bastırdığı’ yazıyordu. Kitap, halkımın Hazaraları katlettiğini, topraklarından sürdüğünü, evlerini yaktığını, kadınlarını da sattığını söylüyordu.” (s.9)

Romanda Hazara ırkı bir örnek olarak gösterilmiştir. Aslında Peştunlar sadece Hazaraları değil, ülkeyi peştunlaştırmak için diğer ırklara da böyle zulümler yapmışlardır. Örnek olarak eskiden Afganistan'ın kuzeyinde Peştunlar yaşamıyordu. Afganistan'ı yönetmekte olan gaddar Peştun yöneticileri, kuzeyde yaşayanların tarlalarını zorla gasp ederek Peştunlara dağıtmıştır. Ki zalimlerin yaptığı bu eylem nice insanların ölümüne neden olmuştur. Cahil hükümdarlar bu kadarıyla da yetinmemiş, mağdur ırkların kültürünü, medeniyetini ananelerini yok etmeye çalışmıştır. Örnek olarak 19. Yüzyılda, Abdurrahman Han'ın yönetimi zamanında, onun temsilcisi olarak Afganistan kuzeyine gönderilen Muhammed Gül Muhmand, 3400 Cilt Özbekçe kitabı ateşe vermiştir. Tordikul Maymanagi, *Tarnımayı Vezini Turan* isimli kitabında bu durumu değinmiştir. Onun dediğine göre Muhammed Gül Muhmanda Türkistan ve Katğan'ın valisi olarak atandıktan sonra, Bağlan, Kunduz, Tahar, Badahşan, Balh, Semengan, Cavzican ve Sarpul ilerinin savunmasız halkını gaddarca ezmekle birlikte onların tarihi kalıntılarını yok etmeye çalışmıştır. Maymana ve bu diyarda yaşayanlar, onun insanlığın unutamayacağı hayvanca saldırılarının hedefi olmuştur. Onun Maymana halkına karşı yaptığı en büyük cefa, dini medreselerden, okullardan, kitap evlerinden ve evlerden hile yoluyla kitapları toplayıp yakmasıdır.²³

Romancı ırkçılık meselesinin ne kadar genelleştiğini göstermek için, okul öğretmeninin Hazara ırkına yönelik düşüncesini de yansıtır. Emir bulduğu kitabı okula götürerek Hazaraları anlatan kısmı öğretmenine gösterir. *“Ertesi hafta dersten sonra, kitabı, özellikle de Hazaralarla ilgili bölümü öğretmenime gösterdim. Sayfaları şöyle bir karıştırdı, alayla gülümsedi, sonra kitabı geri verdi. İşte, Şiiler bunu çok iyi becerir, dedi, eşyalarını toplarken, mazlum rolü yapmayı, kendilerini şehit diye yutturmayı. Şii derken yüzünü buruşturmuştu; bulaşıcı bir hastalıktan söz eder gibi.”* (s.10)

Monarşi döneminde Peştunlar hâkimiyetinde olan devlet, okuryazar olmayı, sadece Peştun ırkının hakkı olarak tanımış ve diğer ırkları okuryazarlık hakkından mahrum bırakmıştır. Romancı bu meseleyi Hazara ırkı üzerinden şöyle aktarmaya çalışmıştır. *“Hasan'ın tıpkı Ali gibi, daha doğrusu Hazaraların çoğu gibi, okuma yazma öğrenmeyeceği daha doğduğu an, belki de Sanaubar'ın isteksiz rahmine düştüğü an kararlaştırılmıştı – okuyup yazmak bir hizmetkârın ne işine yarayacaktı ki? Ama sözcüklerin gi-*

²³ Tordikul Maymanagi, *Tarnımayı Vezini Turan*, Tanin Yayınları, Peshawar 1987.

zemi, cahilliğine karşın, ya da belki cahilliği yüzünden Hasan'ı müthiş çekiyor, bu yasadak ve gizli dünya onu büyülüyordu.” (s.29) Bu paragrafta dikkate değer başka bir mesele, Hazaraların hizmetkâr olarak dikkate alınmasıdır. *Okuyup yazmak bir hizmetkârın ne işine yarayacak ki?* sorusu, çarpıcı bir sorudur.

Davut Han darbesi sonrası radyoda cumhuriyet kelimesi tekrarlanıp dururken, Hasan cumhuriyet kelimesinin anlamını merak ederek Emir'e sorup durur. Emir'den ikna edici bir cevap alamayınca, ırkçılığın göstergesi olan şöyle bir soru sorar.

“Emir Ağa?

Evet?

Cumhuriyet demek, babamla ben gitmek zorundayız mı demek?

Sanmıyorum, diye fısıldadım” (s.38)

Bazı ırkçı Peştunlar Afganistan'ın sadece bu ırka ait olduğunu söylüyor. Oysaki bu ırk, Afganistan nüfusunun %40'ını bile doldurmuyor. Romancı bu meseleyi Assef'in söyledikler üzerinden şöyle romana taşımıştır. *“Mavi gözleri Hasana dikildi; parlayıp söndü. Afganistan, Peştunların yurdudur. Hep öyle oldu, daima da öyle olacak. Biz gerçek Afganlarız; saf Afganlar; şu yassı burunlular değil. Onun halkı vatanımızı kirletiyor. Kanımızı kirletiyor. Elleriyle bir şey süpürür gibi, gösterişli bir hareket yaptı. Afganistan Peştunlarıdır. İşte benim inancım.”* (s.41) Hosseini, Afganistan'da mevcut olan tüm sıkıntıları yansıtmaya çalışmıştır. Ki Afganistan'ı sadece Peştunlara ait olma düşüncesi de Afganistan'da mevcut olan bir düşüncedir. Üstelik şuan da bazı politikacılar böyle düşünmektedir. Romancı, Afganistan'da var olan bu düşüncüyü Assef'in söyledikleri üzerinden yansıtmaktadır. Assef Cumhurbaşkanı Davut Han'dan Afganistan'ı Hazara ırkından temizlemesini isteyeceğini söylüyor. *“Kot pantolonunun arka cebine uzandı. Cumhurbaşkanı'dan, kralın yapacak kuvveti bulamadığı şeyi yapmasını isteyeceğim... Afganistan'ı bütün bu pis, kâfir Hazaralardan temizlemesini.”* (s.42) Romancı Assef'in hasta olduğunu söyleyerek, böyle düşüncelere sahip olan insanların ruhi hastalığı olduğunu açıklamaya çalışır.

Hasan, önlerini kesen Assef'e Ağa diyerek, toplumsal sınıflandırmayı dikkate aldığıını gösterir. *“Lütfen bizi rahat bırak Ağa, dedi Hasan, düz bir sesle. Assef'e Ağa demişti; kısacık bir an, toplumsal sıralamadaki yerini beynine böylesine kazıyarak, onu*

bir an olsun aklından çıkarmayacak biçimde özümseyerek yaşamının nasıl bir şey olduğunu merak ettim.” (s.43)

Emir uçurtma turnuvasını kazandıktan sonra, Hasan'ı son düşen uçurtmayı yakalamaya gönderir ve kendisi uçurtmayı bırakmak için eve gider. Uçurtmayı eve bıraktıktan sonra, Hasan'ı bulmak için sokaklara dalar. Bir kuruyemiş satıcısına rastlar ve ona Hasan'ı tarif ederek, onu görüp görmediğini sorar. Kuruyemiş satıcısı, böyle düzgün giyinen birisinin bir Hazara'yı aramakta olduğunu görünce şaşırır ve şöyle der. *“Beni tepeden tırnağa süzdü. Senin gibi bir çocuk bu saatte burada bir Hazara'yı neden arar ki?” (s.72)* Emir sorusunu yineleyince kuruyemiş satıcısı, o neyin oluyor diye Emir'e sorar. Emir, hizmetkârımızın oğlu diye cevap verince o Hazaralar hakkında şöyle fikir bildirir. *“Yaşlı adam kırçıl kaşlarını kaldırdı. Öyle mi? Şanslı Hazara... bu kadar ilgili bir efendisi olduğuna göre. Babası çömelip ayakkâbılarınızı kirpikleriyle temizlese yedirir.” (s.72)* Romancı böyle şeyleri bir kuruyemiş satıcısına söyleterek sivil halkın Hazaralara yönelik düşüncesini yansıtmaya çalışır.

1.1.6.3. Baba Oğul ilişkisi

Kendini bir insana bağlı hissedenden birisi, karşısındakinin dikkatini çekmek için aklından geçen her şeyi yapar. *Uçurtma Avcısı* romanındaki Emir gibi. Doğum sırasında annesini kaybeden Emir, anne sevgisinden mahrum kalmış, babasıyla büyümüştür. Ama kendi özelliklerini oğluna bulamayan baba, oğluna çok ilgi göstermemiş ve oğlunu baba sevgisinden mahrum bırakmıştır.

Emir, tüm zamanını yetişkinlere ayıran babasından yakınmaktadır.

“Babamla arkadaşları, Ali'nin sunduğu akşam yemeğinin ardından bu odaya çekilir, siyah, deri koltuklara yayılırlardı. Pipolarını doldurur (Baba buna 'pipoyu beslemek' derdi), en sevdikleri konulardan söz ederlerdi: siyaset, iş, futbol. Bazen Baba'ya yanlarında oturup oturamayacağımı sorardım, ama o kapının eşiğine dikilir, Hadi ama, derdi. Bu, yetişkinlerin zamanı. Neden gidip kitap filan okumuyorsun? Sonra, kapıyı kapatırdı; ben orada öylece kalır, neden bütün zamanını hep yetişkinlere ayırdığını merak ederdim.” (s.5)

Baba, Emir'e karşı çok kayıtsızdır. Emir bir keresinde sınıfta gerçekleştirilen *Şercengi* yarışmasını tek başına kazanır. Akşam eve döndüğünde bu başarısını babasına hikâye eder. *“O akşam bunu Baba'ya anlattım; başını sallamakla yetindi, güzel diye mırıldandı.” (s.20)* Annesiz büyüyen Emir, babasının kayıtsızlığından kaçınmak ve

kendini yalnızlıktan kurtarmak için, Hasan'la zaman geçirmekte yahut kendini şiir ve destan kitaplarıyla oyalamaktadır. *“İşte babamın kayıtsızlığından kaçıp, ölmüş annemin kitaplarına sığınmam, böyle oldu. Bir de Hasan'a, elbette. Bulduğum her şeyi okuyordum; Rumi, Hafız, Sâdi, Victor Hugo, Jules Verne, Mark Twain, Ian Fleming.”* (s.21)

Emir'in, Baba'nın hayal ettiği erkek evlat olmadığı şöyle kurgulanmaktadır. *“Bir Şairle evlenmek başka şeydi, burnunu şiir kitaplarından kaldırmayan bir oğula sahip olmak başka şey, elbette... Baba'nın hayal ettiği erkek evlat bu değildi. Gerçek erkekler şiir okumazdı; hele şiir yazmak, Tanrı korusun! Gerçek erkekler –gerçek erkek çocukları- tıpkı Baba'nın gençken yaptığı gibi, futbol oynardı.”* (s.21) Dünyasını kendi isteğine ve kendi zevkine göre yoğuran Baba, erkek çocuğunu de istediği özelliklere sahip olmasını istemektedir.

Emir'in korkaklığı hakkında, Rahim Han'la Baba çalışma odasında konuşurken, Emir kapının arkasından onların konuşmasına kulak misafiri oluyor. Bu konuşma şöyle aktarılıyor: *“sağlıklı olduğu için şükretmelisin, diyordu Rahim Han. Biliyorum, biliyorum. Ama sürekli kitap okuyor ya da uykuda yürür gibi evin içinde dolanıp duruyor. ...Ben böyle değildim. Babanın sesinden hayal kırıklığı, hatta kızgınlık yansiyordu.”* (s.23) Bu konuşma sonunda Baba, Emir'e eksik bir şeyler olduğunu dile getirir.

Emir, babasıyla arasının düzeltmenin tek yolu olduğunu düşünür. O da, uçurtma turnuvasında birinci olmak ve son kestiği uçurtmayı ödül olarak yakalamak. O turnuvada birinci olur ve Hasan'ı son kestiği uçurtmayı yakalamak için gönderir. Ama Assef ve arkadaşları da uçurtmanın peşinde. Hasan, Assef ve arkadaşları tarafından köşeye sıkıştırılır ve Hasan canının pahasında yakaladığı uçurtmayı korumaya çalışır. Hasan'ı bulmak için yola çıkan Emir tam bu sırada uzaktan onları görür ve bir köşeden izlemeye başlar. Böylece Hasan cinsel tecavüze uğrarken Emir kılını bile kıpırdatmaya cesaret edemez ve babasıyla arasını düzeltmek için Hasan'ı kurban eder. *“Bu dünyada hiçbir şey bedava değildi. Belki de Hasan, Baba'yı kazanmak için ödemem gereken bedeldi; kurban etmem gereken koyun. Peki, hakça bir bedel miydi? Yanıt, onu susturmama kalmadan, zihnime süzülüyordu: Altı üstü bir Hazara'ydı, öyle değil mi?”* (s.80) Böylece Emir'le Baba'nın arasındaki buzlar erir ve Baba, Emir'in doğum günü için büyük bir parti düzenler.

Emir babasına bağılı birisidir. Mart 1981’de o babasıyla birlikte Afganistan’ı terk ederken yolda Rus militanlarıyla bir olay yaşarlar ve Emir babasının öldüğü düşüncesine kapılarak şöyle düşünmeye başlar: *“İşte oldu. On sekizinde, yapayalnız kaldım. Bu dünyada hiç kimsem kalmadı. Baba öldü, şimdi onu gömmek zorundayım. Nereye gömeceğim? Ondan sonra nereye gideceğim.”* (s.120) 1986’da, Baba ölümcül hastalığa yakalanınca, Emir babasına şöyle der. *“Peki ya ben, Baba? Ben ne yapacağım? Gözlerim doldu.”* (s.161) Baba Emir’e şöyle cevap verir. *“Yirmi iki yaşındasın, emir! Koca adam oldun! Sen... Ağzını açtı, kapadı, bir daha açtı. Söyleyeceklerini kafasında evirip çeviriyordu. Tepemizde, yağmur damlaları çadır bezinden yapılma tenteyi dövüyordu. Sana ne olacağını soruyorsun, öyle mi? Bunca yıldır bütün çabamın, sana öğretmeye çalıştığım her şeyin tek amacı, seni bu soruyu asla sormayacak biri yapmaktı!”* (s.161) Bu paragraflarda Emir’in babasına ne kadar bağılı olduğunu açıkça görebiliriz.

Baba’nın ölümünden sonra da, Emir bazen zor zamanlarında babasının yanında olmasını istemektedir. Örnek olarak Sohrab’ı kurtarmak için, artık Taliban’ın büyük komutanlarından olan Assef’in avlusuna girerken şöyle der: *“Hakkında öğrendiklerime karşın, Baba’nın şu anda yanımda olması için çok şey verirdim. Baba olsaydı, ön kapıyı ardına kadar açıp içeriye dalar, sorumlu kişiyle görüşeceğini bildirir, yoluna çıkanın da sakalını yoları. Ama Baba öleli çok olmuştu; Heyward’daki küçük mezarlığın Afgan bölümünde yatıyordu.”* (s.278)

Baba oğul ilişkisi, bu paragraflarla güzelce anlatılmış ve duygulandırıcı bir şekilde okura sunulmuştur. En ilginç, Emir’in babasını çok sevmemesine rağmen her zaman kendini ona bağılı hissetmekte olmasıdır.

1.1.6.4. Aşk

Aşk teması romanda kısaca ele alınmıştır. Romanlarında, sosyal, siyasal, kültürel vb. meseleleri güzel bir şekilde anlatmayı başaran Hosseini, aşkı güzel anlatamamıştır. O, aşk sahnelerini duygusal bir biçimde anlatmaya özen göstermiştir ama aşk tasvirleri çarpıcı ve etkileyici değildir.

Uçurtma Avcısı romanında aşk konusu Rahim Han ve Emir üzerinden sunulmaktadır. Rahim Han, seilmeyen bir ırka mensup bir kıza âşık olmuştur. Aralarındaki farklılık bu aşkın visale varmamasına neden olmuştur. Rahim Han, Emir’e hatıralarından söz ederken, âşık olduğu anı şöyle anlatır.

“Doğru söylüyorum. On sekiz yaşındaydım. Adı Hümeyra’ydı. Bir Hazara’ydı; komşumuzun hizmetkârının kızı. Bir peri kadar güzeldi; kumral saçlar, iri, ela gözler... hele o gülüşü... onu hâlâ duyabiliyorum. Bardağını çevirdi. Babamın elma bahçesinde, gizlice buluşurduk; tabii gece yarısından, el ayak çekildikten sonra. Ağaçların altında gezinirdik, elini tutardım.” (s.101)

Rahim Han, Hümeyra ile evlenmek istediğini ailesine söyler; ailesinin gösterdiği tavır şöyle betimlenmiştir.

“Bunu söylediğim zaman babamın yüzünü bir görmeliydin. Annem düşüp bayıldı. Kız kardeşlerim yüzüne su çarpmak zorunda kaldılar. Onu yelpazelediler. Bana yiyecekmiş gibi bakıyorlardı; annemin boğazını kesmiştim sanki. Erkek kardeşim Celal, babamın engellemesine kalmadan koşup av tüfeğini kaptı... Hümeyra ile ikimiz bütün dünyaya karşı. Sana şu kadarını söyleyeyim, Emir can: sonuçta mutlaka dünya kazanır. Düzen böyle.” Rahim Han’la Hümeyra’nın aşkı acı sonla biter. *“Babam aynı gün, Hümeyra’yla ailesini bir kamyonu bindirdi, Hazaracat’a postaladı. Onu bir daha hiç görmedim.”* (s.102)

Ama Emir’in aşk öyküsü mutlu sonla biter. Emir Süreyya’ya Bitpazarında âşık olur. Emir’in babasıyla Süreyya’nın babası konuşurken, General Taheri ardından gelen kızı Süreyya’yı onlara tanıtır. Bu ilk görüşte Emir Süreyya’ya âşık olur ve kız onlardan ayrılıp, gri minibüse doğru giderken, Emir onu süzer. Emir, günün kalan kısmını bu anı düşünerek geçirdiğini şöyle anlatır. *“Günün kalanını, gri minibüse bakma dürtüsüyle boğuşarak geçirdim.”* (s.145) Emir, Süreyya’ya âşık olduğunu şöyle itiraf etmektedir. *“O gece yatakta, Süreyya Taheri’nin orak biçimindeki doğum lekesini, hafif kemerli burnunu, gözlerime bir anlığına kenetlenen, parlak gözlerini düşündüm. Onu düşünmek bile yüreğimin kekelemesine yetiyordu. Süreyya Taheri. Bitpazarında bulduğum prenesim.”* (s.146)

Yelda gecesi, yılın bitmek bilmeyen en uzun gecesidir. Emir, âşık olduktan sonraki gecelerini, Yelda gecesine benzetmektedir.

“Yaşım ilerledikçe, şiir kitaplarında Yelda’nın gözü uyku tutmayan, bitmek bilmez gecenin sona ermesini, güneşin doğup onları sevdiklerine kavuşturmasını bekleyen âşıklara acı çektiren, yıldızsız bir gece olduğunu okudum. Süreyya Taheri’yi tanıdıktan sonra, haftanın her gecesi benim için Yelda olup çıktı. Pazar sabahı gelip de yatağımdan indiğimde, Süreyya’nın kahverengi gözleri kafamın içindeki yerini çoktan almış olurdu. Baba’nın otobüsünde kilometreleri sayardım, ta ki onu yalınayak, sararmış ansiklopedilerle dolu kutuları açıp, tezgâha yerleştirirken görünceye kadar; topukları asfaltta daha da beyaz görünür, bileğindeki gümüş bilezikler şingirdardı. Sirtından aşağıya dökülen, kadife bir perde gibi salınan saçlarının yere

vuran gölgesini düşünürdüm. Süreyya. Bitpazarında bulduğum Prensesim. Yelda'mın sonunda doğan güneş.” (s.147-148)

Emir, biran önce Süreyya'yı görebilmek için didinip durmaktadır.

Emir, ilk âşık olduğu günleri, Süreyyaların tezgâhına gider, Süreyya'yı uzaktan izler. Bir gün Süreyya'yı izlemeye gittiğinde, tezgâhta onu yalnız görünce onun yanına gider ve ilk kez onunla yüz-yüze konuşur. Onların konuşması sırasında Cemile Hala da gelir ve Emir'le tanışmış olur. Böylece onların arasında bir ilişki bağı kurulmaya başlar. Emir, bu buluşmanın sonraki gecesi yaşadığı duyguları şöyle anlatır.

“O gece yatakta, Süreyya'nın gözlerinde oynaşan güneş ışığı beneklerini, köprücük kemiğini üstündeki zarif, kırılğan çukurları düşündüm. Sohbetimizi beynimde tekrar tekrar başa sardım. Yazıyormuşsun mu demişti, yoksa yazarmışsın mı? Hangisiydi? Örtünün altında dönüp durdum, tavana baktım; onu yeniden görünceye kadar katlanmam gereken altı yorucu, bitimsiz yelda'yi düşündükçe canım sıkıldı.” (s.154)

Böylece Emir, Süreyya ile buluşmaya devam eder. Haftanın bitişini bekler, Pazar günleri oldu mu fırsatını bularak Süreyya'yı görmeye gider.

“Birkaç hafta şöyle geçti: Generalin gezintiye çıkmasını bekliyor, sonra Taherilerin tezgâhının önünden geçiyordum. Taheri Hanım oradaysa, bana çayla kolça ikram ediyor, Kâbil'deki eski günlerden, tanıdığımız kişilerden, romatizmasından konuşuyorduk. Ortaya çıkışımın mutlaka kocasının yokluğuna denk geldiği gözünden kaçmamıştı kuşkusuz, ama hiç belli etmedi.” (s.154)

Emir babasından Taherilerin evine kız istemeye gitmesini ister. Baba hasta olmasına rağmen, oğlu için yapacağı gereken son görevi yapmak ister. *“Yanına oturdum. ‘O zaman ben senden bir şey isteyeceğim. Çok yorgun değilsen, elbette.’ ‘Nedir?’, ‘Senden khastegari gitmeni istiyorum. General Taheri'nin kızını istemeni.’” (s.166)* Böylece onlar evlenirler ve Emir-Süreyya aşkı mutlu bir sonla sona erer.

1.1.6.5. Çocuk Özlemi ve Evlat edinme meselesi

Çocuk özlemi, *Uçurtma Avcısı* romanında ele alınan temalardan biridir. Bu mesele, romanda Süreyya üzerinden işlenmiştir. Çocuk Allah'ın annelere verdiği bir nimettir. Bazı anneler bu nimetten mahrum kalır. Çocuk yapamayan anneler, her zaman bir eksiklik hissiyle yaşarlar. Bu eksiklik, çocuk özleminin sebep olduğu bir histir.

Emir'le Süreyya'nın evliliği üstünden dört sene geçmiş ama hâlâ evlat sahibi olmamışlardır. Onlar tedavi görmek için doktora giderler. Ama tedaviden de bir sonuç

alamazlar. “Karşımıza oturdu, parmaklarıyla masasında tempo tutarak, ilk kez ‘evlat edinme’ sözcüklerini kullandı. Süreyya eve dönünceye kadar ağladı.” (s.190) Evlat edinme konusunda Süreyya kararsızdır. Onun bu konudaki fikri şöyle anlatılmıştır.

“Ailesine giderken, yolda, Aptalca, üstelik boşuna olduğunu biliyorum, demişti, ama elimde değil. Hep bir gün onu, dokuz ay boyunca kendi kanımla beslediğimi bilerek, kollarımın arasında tutacağımı hayal ettim; bir gün gözlerine bakmayı ve orada seni ya da kendimi görüp şaşırılmayı, sonra, bebek büyüdüğünde o yüzde senin ya da benim gülümseyişimi görmeyi... Bunlar olmayınca... Yanılıyor muyum?” (s.190)

Süreyya, evlat edinme meselesini, anne-babasının evine gidip onlarla paylaşıyor. General Taheri, evlat edinme meselesinin Afganistanlılara uygun olup olmadığı konusunda kararsız olduğunu ortaya atarak, bu konudaki fikrini şöyle bayan eder: “Öncelikle büyüyünce gerçek ana-babalarını öğrenmek istiyorlar, dedi general. Onları suçlayamazsınız. Bazen, sırf onları dünyaya getirenleri bulmak için, senin onların uğruna yıllarca uğraşıp didindiğin evi terk ediyorlar. Kan çok güçlü bir şeydir, baçem, bunu asla unutma.” (s.191) Evlat edinme meselesi söz konusu olmuşken, general, kan bağıni önem taşıdığını şöyle açıklamaya çalışır.

“Emir canı ele alalım. Babasını hepimiz tanırız. Kâbil’de büyükbabasını tanırdım, onun büyük-büyükbabasının kim olduğunu bilirdim. İstersen, hemen şuracıkta kuşaklarca geriye gidip bütün atalarını sayıp dönebilirim. İşte bu yüzden babası –Allah rahmet aylesin- khastegari’ye gelince, bir an bile duraksamadım ve inan bana, eğer babası senin soyunu sopunu bilmeseydi, buraya gelip seni istemezdi. Kan çok güçlü bir şeydir, baçem, ama evlat edindiğin zaman, yuvana kimin kanını soktuğunu asla bilemezsin.” (s.191)

Bu konuşmadan sonra uzun bir süre evlat edinme meselesini hiç konuşmazlar. Sohrab ortaya çıkınca bu mesele tekrar söz konusu olur.

Emir’le Sohrab İslamabat’a döndüğünden sonra Emir Süreyya ile konuşurken evlat edinme meselesi söz konusu olur. Emir Süreyya’ya bu meseleyi şöyle açıklar: “Eve yalnız dönmüyorum. Yanımda bir erkek çocuk getiriyorum. Durakladım. Onu evlat edinmemizi istiyorum.” (s.328) Bu meseleyi aniden ona anlatıldığı için Süreyya şaşkınlığa uğrar; Emir onun bu konudaki fikrini sorunca, bir cevabı olmadığını ve Sohrab’ın onunla kan bağı olduğu için onu Amerika’ya getirmesi gerektiğini söyler.

Süreyya’nın Sohrab’a baktığı sırada onun çocuk özlemi yaşadığı şöyle anlatılır. “Onun gözeleri hafif nemli, Sohrab’a gülümserken görmek, rahmi ona ihanet etmeseydi

nasıl bir anne olacağı hakkında bir fikir veriyordu.” (s.361) Süreyya annelik duygularını Sohrab’la yaşamak istiyor ama Sohrab’ın sessizliği onun duygularını ibraz etmesine izin vermiyor. Süreyya, Sohrab’ı konuşturmak için çok çaba harcıyor ama başaramıyor. O, harcadığı çabalardan bir sonuç alamayınca soğumaya başlıyor. Böylece Süreyya Sohrab’dan giderek uzaklaşıyor.

1.1.7. Afganistan’ın Gelenek ve Âdetleri

Khaled Hosseini, romanlarında Afganistan’ın gelenek ve âdetlerini yansıtmaya çalışmıştır. Ama *Uçurtma Avcısı* romanında âdetler farklı anlatılmıştır. Bu romanda anane ve âdetler söz konusu olurken ayrıntılarıyla okura sunulmaktadır. Anane, âdet ve gelenekler konusunda dikkate değer başka bir mevzu, diğer ülkelere sığınan Afganistan vatandaşlarının öz gelenek ve kültürlerini koruma meselesidir. Milli âdetler, düğün âdetleri, bayram geleneği, çocukluk âdetleri, vb. *Uçurtma Avcısı* romanında söz konusu olmaktadır.

Uçurtma Avcısı romanında, Afganistan halkınca kullanılmakta olan bazı kıyafetler ve şapkalar söz konusu olmaktadır. Bunlardan birisi de astragan kalpağıdır. Baba’nın yetimhanenin açılış töreninde bu kalpağı giyindiği şöyle anlatılmıştır. “*Baba koyu yeşil bir takım elbise giymiş, astragan bir kalpak takmıştı.*” (s.16) Romanın başka bir kısmında, Hamit Karzai’nin de bu kalpağı taktığı şöyle anlatılır. “*Aralık ayında Peştunlar, Tacikler, Özbek ve Hazaralar Bonn’da toplandı ve Birleşmiş Milletlerin dikkatli bakışları altında, vatanlarındaki yirmi yıllık mutsuzluğu sona erdirebilecek süreci başlattı. Hamit Karzai’nin astragan kalpağı ve yeşil çapanı ünlü oldu.*” (s.366)

Sözü geçen kıyafetlerden birisi de, Afganistan’ın geleneksel kıyafetlerinden olan Çapan kıyafetidir. Hasan’ın giyindiği elbiseler anlatılırken onun çapan giydiği şöyle anlatılmaktadır. “*Hadi, iş başına, dedi Hasan. Ayağında siyah, lastik botları vardı; rengi solmuş, kadife bir pantolonla kalın bir kazak giymiş, sırtına parlak yeşil bir çapan almıştı. Güneş ışığı yüzüne vuruyordu.*” (s.63)

Kurban kesmek, kurban bayramı günü yapılan ibadetlerdendir. Bu mesele romanda Baba’nın üzerinden anlatılmaktadır. Baba inançlı birisi değildir, ama kurban kesmeyi bir gelenek olarak benimsemektedir.

“Baba duyulur duyulmaz bir sesle mırıldanıyor; Hadi, bitir şu işi. Bitmek bilmez dualar, eti helal etme töreni canını sıkmış. Bütün dini safsata-

lar gibi, bu kurban öyküsüyle de alay ediyor. Ama kurban kesme geleneğine saygı duyuyor. Geleneklere göre et üçe bölünüyor; biri aileye, biri dostlara, biri de fakirlere. Baba her yıl, etin tamamını yoksullara dağıtıyor. Zenginler yeterince şişman, diyor.” (s.79)

Kurbanlık koyunu kesilirken de bazı gelenekler söz konusu olmaktadır. “... Geleneklere göre, koyun bıçağı görmemeli. Ali hayvana bir kesme şeker veriyor – ölümü tatlılaştırmak için, bir başka gelenek.” (s.79)

Uçurtma uçurtmak ve uçurtma yarışması, Afganistan’da çocukların arasında revaçta olan geleneksel oyunlardan biridir. “Uçurtma yarıştırmak, Afganistan’ın eski bir kış geleneğiydi. Turnuva sabah erkenden başlar, kazanan uçurtma tek başına gökyüzünde süzülünceye kadar da sona ermezdi.” (s.52) Bu oyun kış mevsiminde oynanan bir oyundur. Kâbil Çocuklarının bu oyuna ne kadar iştihak gösterdiği romanda şöyle anlatılmaktadır. “Her kış, Kâbil’in mahalleleri arasında bir uçurtma yarışı düzenlenirdi. Kâbil’de yaşayan bir oğlan çocuğu için, turnuvanın başladığı gün hiç tartışmasız kış mevsiminin en önemli günüydü.” (s.51) Romanda uçurtma yarışması, savaşa benzetilmektedir. “Her savaşta olduğu gibi, buna da hazırlanmak gerekirdi... Uçurtma silahsa, cam kırıklarıyla bezeli tar da namludaki kurşundu...” (s.51)

Bununla birlikte uçurtma yarışı sırasında, uçurtma yakalama geleneği bu oyunun en ilginç kısmıdır.

“Ama hepsi bu kadar değildi, elbette. Gerçek eğlence, bir uçurtmanın ipi kesildiğinde başlardı. İşte o zaman, uçurtma kovalayıcılar –ya da uçurtma avcıları- devreye girerdi: Rüzgâra kapılıp oradan oraya sürüklenen, sonunda da döne döne yere inen, bir tarlaya, birinin bahçesine, bir ağaca ya da bir çatıya kanan uçurtmayı kovalayan çocuklar.” (s.53)

Bu paragrafın devamında uçurtma kovalamanın bir gelenek olduğu şöyle anlatılmaktadır. “Bir uçurtma avcısı bir uçurtmayı eline geçirdi mi, kimse onu elinden almazdı. Bu bir kural değildi. Bir gelenektir.” (s.53) Hatta yere en son düşen uçurtma, avcılar için en değerli ödül sayılır.

Romanda sözü geçen Afganistan halkının geleneklerinden birisi de, oğlak oyunudur. Bu oyun, Orta Asya Türkî Cumhuriyetleri ve Afganistan kuzeyindeki Türk soylu halkların arasında revaçta olan geleneksel bir oyundur. Bu oyun, (Oğlak) yahut (Oğlak Tarttı) isimleriyle anılmaktadır. Afganistan’ın kuzeyinde il ve ilçelerde bu oyun için büyük alanlar tahsis edilmektedir. Çünkü çoğunlukla düğünler ve bayram günleri Oğlak Turnuvası gerçekleştirilir. Bazen de bu turnuva, Afganistan genelinde alınır. Romanda

Oğlak geleneksel oyunu, Farsça ismiyle (*Buzkaşı*) Anılmıştır ve Afganistan'ın genel geleneği olarak tanıtılmıştır. Bununla birlikte Oğlak Turnuvasının yılbaşında (ilkbaharda) alınmakta olan bir yarışma olarak anlatılmaktadır. Oğlak Oyununun tanıtımı romanda şöyle yapılmıştır.

“Baba'nın beni ilkbaharın ilk günü, Afgan yılbaşısında götürdüğü yıllık Buzkaşı Turnuva'sını anımsıyorum. Buzkaşı, Afganistan'ın milli tutkusuydu, hâlâ da öyledir. Genellikle zengin hamilerce desteklenen, son derece yetenekli bir binici, yani bir çependez, oyun alanındaki bir keçi ya da koyun leşini yerden kapmaya, dörtnala kaldırdığı atıyla stadın çevresinde bir tur attıktan sonra hayvan leşini önceden belirlenmiş olan sayı çizgisinin içine atmaya çalışır. Bu arada öteki çependezler onu kovalar, leşi elinden almak için her yolu dener: Tekme, yumruk, kırbaç savurmak, tırmıklamak serbesttir.” (s.22)

Romanda bazı geleneksel yemekler de söz konusu olmaktadır. Emir, babası ve akrabalarıyla birlikte Celalabat'a yaptığı seyahat sırasında bazı yemekler söz konusu olur. *“Gün batarken, kadınlarla kızlar akşam yemeğini sundular – pilav, köfte, tavuk kurma. Karnımızı geleneksel yemeklerle doldurduk; salona dörder-beşer kişilik halkalar oluşturacak biçimde dizilmiş büyük minderlere oturduk, yere yayılan masa örtüsünün üzerinden, ellerimizle yedik.”* (s.88) Bu paragrafta yemekleri elle yeme geleneği de söz konusu olmaktadır. Emir'in düğününde sunulan yemekler şöyle anlatılmaktadır. *“Tabaklar dolusu, rengârenk yiyecekler anımsıyorum; çoban kebabı, şoleh-göşti ve safranlı pilav.”* (s.175)

Sözü geçen geleneklerden biri de düğün gelenekleridir. Namusu kirlenen Süreyya'yla evlenmeye kimsenin talip olmadığı anlatılırken, bazı düğün geleneklerinin adı geçmektedir. *“Dolayısıyla, düğünler birbirini izlemiş ama kimse çıkıp da Süreyya'ya aheste Boro söylememiştii; avuçlarına kına süren, duvağının üstünde kuran tutan olmamıştı; düğünlerde onunla dans eden tek erkek, General Taheri'ydi.”* (s.153) Düğün sırasında gelinin ortaya dolaşıp durması Afganistanlılarca hoş karşılanmayan bir durumdur. Süreyya Amerika'da yaşamaktaysa da, bu geleneğe uyarak, düğün sırasında ortalıkta dolaşmamaktadır. *“Süreyya geleneklere uygun bir biçimde, ortada görünmüyordu.”* (s.172) Baba'nın hastalığı göz önünde bulundurularak, Emir'le Süreyya'nın evlenme töreninde bazı âdetler dikkate alınmamıştır. Bu âdetlerden birisi de nişan törenidir.

“Geleneğe göre, Süreyya'nın ailesinin bir nişan töreni, şirini-hori düzenlemesi gerekiyordu – ‘Tatlı yeme’ töreni. Bunu, birkaç aylık bir nişanlılık dönemi izleyecekti. Sonra da sıra, masrafını babamın karşılayacağı dü-

ğüne gelecekti. Şirini-hori fikir birliğiyle atlandı. Nedenini herkes biliyordu, dolayısıyla kimse sözcüklere dökmedi: Baba'nın öyle üç-beş ayı yoktu.” (s.173)

Gelinle güveyin başının üstüne Kuran tutmak düğün geleneklerinden birisidir. Romanda Emir’le Süreyya’nın başının üstüne tutulduğu şöyle anlatılır. “*Süreyya’nın kuzenlerinden biri, Şerif canın oğlu, biz adım adım ilerlerken, başımızın üstüne bir Kuran tuttu.*” (s.174) Geleneklere göre, gelinle güvey adım adım ilerlemeye başladığında, ahesta boro şarkısı açılır. “*Hoparlörlerden düğün marşı ahesta boro yayıldı...*” (s.174)

Bir de ayna tutma geleneği vardır. Nikâh masasında, nikâh kıyıldıktan sonra gelinle güvey birbirine ayna tutarlar. Ayna, gelinle güveyin birbirine karşı ayna gibi saf gönüllü, temiz kalpli olması gerektiğinin göstergesidir. Bu gelenek romanda şöyle anlatılmıştır.

“Sahneye kurulmuş, bir tahta benzeyen bir divanda oturduğumu anımsıyorum; Süreyya’nın eli elimde, karşımda bize çevrilen üç yüz küsur yüz. Ayna meshef yaptık; bize bir ayna verdiler, baş başa, birbirimizin yansılarına baKâbilmemiz için de başımızın üstüne bir örtü örttüler. Süreyya’nın aynadaki gülümseyen yansısına bakarken, örtünün sağladığı o bir anlık mahremiyette, ilk kez fısıldadım: Seni seviyorum. Yanakları kıpkırmızı oldu – kına kadar kırmızı.” (s.175)

Uçurtma Avcısı romanında, toplumda hoş karşılanmayan âdetler de söz konusu olmaktadır. Bu âdetlerden birisi de birisinin evine ayna tutma âdetidir. Ayna tutma, toplumda hoş karşılanmayan âdetlerdendir. Emir’le Hasan’ın komşularının camlarına ayna tuttuğu romanda şöyle anlatılmıştır. “*Çocukken, Hasan’la birlikte babamın evindeki araba yolunun iki yanında sıralanan kavak ağaçlarına tırmanır, bir ayna parçasıyla komşu evlerinin camlarına ışık tutar, komşuları kızdırırdık...*” (s.3) Ayna tutmanın şeytanın işi olduğu Ali’nin Emir’le Hasan’a söyledikleri üzerinden şöyle anlatılır. “*Aynayı elimizden alıp annesinin bir sözünü yinelerdi: Şeytan namaz kılan Müslümanlara ayna tutar, akıllarını çelmeye çalışmış. Oğlunu sertçe süzerek, eklerdi: Bunu yaparken de gülermiş.*” (s.4) Ayna tutmak başka anlamlar da taşımaktadır. Bunlardan birisi, bir âşık sevdiği kızın ilgisini çekmek için, aynayla güneş ışığını ona doğru yansıtır.

1.1.8. Dikkat ve Eleştiriler

Uçurtma Avcısı romanı, Khaled Hosseini’yi dünya çapında tanınmasını ve ünlü bir romancı olmasını sağlayan bir romandır. *Uçurtma Avcısı* romanı üzerinde dünya çapında çok konuşulmuş, birçok ülkede makale ve seminerlerin konusu olmuştur. Bu-

nunla birlikte, birçok eleştirmen bu romanı eleştirmeye özen göstermiştir. Bazı eleştirmenler, *Uçurtma Avcısı* romanının, roman sanatı bakımından önem taşımadığını öne sürmektedir. Bazıları da bu romanın ün kazanmasına reklamların sebep olduğunu söyleyerek, zengin içeriği olmadığı doğrultusunda fikir bildirmektedir. Bu roman insanın duygusal yönünü nişan alarak okuru etkilemeye çalışır ama içerik bakımından öyle bir zenginliğe sahip değildir.

Uçurtma Avcısı romanının büyük kısmında çocukların oyunları, eğlenceleri ve karmaşık hayatları anlatılmaktadır. Romanda, Emir'le Hasan'ın çocukluk öyküleri anlatılırken, bu olaylar ekseninde sosyal ve siyasal meseleler söz konusu olur. Afganistan'ın bu romanda yansıyan en çelişkili sosyal meselesi de, ırkçılık ve onun toplumdaki etkisidir. Ali'nin çocukken felç geçirdiği ve Hasan'ın dudağındaki yarık, romanda bir sembol olarak kullanılmıştır. Onların vücutlarındaki kusur, ırkçılığın etkisini gösteren bir semboldür.

Uçurtma Avcısı romanında iki çocuğun dostluğu tasvir edilmektedir. Emir Peştun ırkına ve Hasan ise Hazara ırkına mensuptur. Bu iki çocuk, Hazaralara yönelik toplumsal baskılar, farklı etnik ve mezhepleri olmasına rağmen, birbiriyle arkadaşlıklar. Uçurtma bu iki karakterin dostluk sembolüdür. Ki bu karakterleri, ayrı ırka ve ayrı mezhebe ait olmalarına rağmen birbirine bağlar. Karakterlerin farklı toplumsal katmanından seçilmesi, sembolik önem taşır. Hosseini böyle bir motifi söz konusu ederek insani değerlerin bir ırka, bir topluma yahut seçkin bir sınıfa ait olmadığını göstermeye çalışıyor. O, Emir ve Hasan'ın dostluğu kurgusu üzerinden, Afganistan'da yaygın olan ırkçılık ve mezhep ayrımcılığını eleştirmeye koyulur. Bu konu dikkate alındığında, *Uçurtma Avcısı* romanı, kritik Realsim romanları sırasına girer. Dini ilkelere ve inanç meselelerine Emir ve babası gibi karakterlerin eleştirel bakışı, onların din alımları ve vaazlarına olan güvensizliği ve dini ilkelerin kendi anlayışlarına göre tasarımları, romanın tümünde görülmektedir.

Romancı, kraliyet yönetim sistemi kaldırılarak cumhuriyet döneminin başlangıcını, kargaşaların başladığı zaman olarak göstermektedir. Yapılan darbenin vuku bulduğunu büyük bir patlama üzerinden anlatarak, gerçekleşen bu darbenin savaşların başlanma noktası olarak göstermektedir. Darbe ertesi, Hasan'la Emir'in, Assef ve arkadaşları tarafından köşeye sıkıştırılması ve tehdit edilmesi, gaddarlıkların ve zulümlerin boy göster-

diğinin simgesidir. Bununla birlikte cumhuriyet döneminde, Afganistan'ı yeni bir lider yönetmekte olsa da, ülkede söz konusu olan bir değişikliğin olmaması, romanda açık bir şekilde anlatılmaktadır.

“Bunu izleyen birkaç yıl, ekonomik gelişme ve reform sözcükleri Kâbillilerin dilinden düşmedi. Anayasal monarşi feshedilmiş, yerine cumhuriyet kurulmuştu, başına da bir cumhurbaşkanı getirilmişti. Bir süre bütün ülkede bir kararlılık, bir yeniden doğuş havası esti. İnsanlar kadın haklarından, modern teknolojiden söz ediyordu. Yine de, büyük bir değişim gözlenmiyordu; her ne kadar Arg'da (Kâbil'deki krallık sarayı) yeni bir lider oturuyor olsa da, yaşam eskisi gibi sürdü.” (s.44)

Romanda Hazara Irkı, Tüm Kâbil halkı tarafından aşağılanmakta olan insanlar olarak gösterilmektedir. Hosseini Irkçılığı andıran sözcükleri çarşıdaki bir esnaf ve sokaktaki bir çocuğa söyleterek, bu meselenin ne kadar yaygın olduğunu göstermeye çalışmıştır. Buna karşın Hasan, maharetleriyle, sadakatiyle doğruluğuyla anlatılmaktadır.

Roman kişilerinin birçoğunun kendine özgü özelliği vardır. Örnek olarak Emir'in babasının dik başlılığı ve yaşamını kendi görüşlerine göre tasarladığı ve yaşamına kendine özgü bir düzeni olmasıdır. Hasan'ın misilsiz bir uçurtma avcısı olması ve efendisine aşırı derece sadık olması, Hatta Emir'in ona yönelik attığı hırsızlık iftirayı da, efendisini utandırmamak için, gerçekten yapmış gibi onaylaması, misilsiz bir sadıklığın simgesidir. Emir'in de tutarsızlığı kendine özgü bir özelliğidir.

Assef karakteri, Taliban'a karşı yapılan bir eleştiridir. Romancı, Assef karakteri üzerinden, kendilerinin din öncüleri sanan Taliban liderlerinin nasıl bir kimliğe sahip olduklarını, nasıl bir zihniyet ortamında yoğrularak büyüdüklerini ve bu menfaatçilerin asıl amaçlarının ve çıkarlarının ne olduğunu ortaya koymaya çalışır. Bununla birlikte, toplumda Assef gibi ruh hastası ve ırkçı çocukların yetişmekte olması anlatılarak, Afganistan'ı kötü günler beklediği doğrultusunda işaretler sunulmaktadır.

Hazaraların ezilen bir ırk olduğu romanın her sayfasında yinelenen ve türlü yollarla hatırlatılan bir konudur. Ali'nin sokak çocukları tarafından tacize uğradığı, Hasan'ın Assef tarafından tehdit edildiği ve tecavüze uğradığı. Bununla birlikte, Baba ile Ali çocukluğunu beraber geçirerek tün çocukluk anılarını beraber yaşamalarına rağmen Baba'nın Ali'den hiçbir zaman arkadaşı olarak söz etmediği. aynı zamanda, Emir'le Hasan, birbirlerine dost olmalarına rağmen, Emir'in, Şii ve Hazara olan Hasan'ı ırkı ve mezhebi yüzünden hiçbir zaman dostu olarak görmediği, sokak satıcısı olan bir esnaf

tarafından Hazaraların değersiz bir varlık olduğu imgesi, Assef'in ve General Taheri'nin Sohrab'a yönelik söylediği laflar vb. bu iddianın onaydır.

Romanda Afganistan'ın eski hâliyle yeni hâlinin karşılaştırıldığı konusunda birçok örnek bulunmaktadır. Örnek olarak Emir, Taliban döneminde Afganistan'a gelir ve Celalabat'a ulaştınca, bu şehrin eski durumuyla yeni durumunu şöyle karşılaştırır. “*Eskiden Celalabat'ın çevresini saran, çiftçilerin şeker kamışı yetiştirdiği, bakımlı tarlalardan gelen rüzgâr kente baygın bir koku taşırdı. Gözlerimi yumdum, o tatlı kokuyu aradım. Bulamadım.*” (s.240) Savaş sırasında yollar buzulmuş delik deşik olmuştur. Bu sebepten bir yere ulaşmak daha zaman alıcı bir halde gelmiştir. Romanda yolların eski hâliyle yeni hâli şöyle karşılaştırılmıştır. “*Eskiden, Celalabat-Kâbil yolu iki saat sürerdi, belki biraz daha fazla. Ferit'le Kâbil'e ulaşmak, dört saatimizi aldı...*” (s.249) Romancı eski yeni karşılaştırılması üzerinden, ardı-ardına gerçekleşen savaşların ülkeyi viraneye çevirdiğini anlatmaya çalışmaktadır.

Roman karakteri Sohrab'ın Emir'le yaptığı konuşmaları ve Emir'in sorularına verdiği cevaplar, 12 yaşındaki bir çocuğa ait olarak kabul edilemeyecek kadar yüksek seviyedir. Kaybolan Sohrab'ı Emir Şah Faysal Cami'nin bahçesinde bulur ve aralarında şöyle bir konuşma gerçekleşir.

“Beni çok korkuttun, dedim, suratımı buruşturarak yanına çökerken. Camiye bakıyordu. Şah Faysal Cami, dev boyutlu bir çadır biçimindeydi... Hiç Mezar-ı Şerif'e gittin mi? Diye sordu, çenesini dizkapaklarına dayarken. Çok uzun zaman oldu. Pek anımsayamıyorum. Ben küçükken babam beni götürmüştü. Annemle Sasa da gelmişti. Baba bana pazardan bir maymun aldı. Gerçek maymun değil, şu şişirilenlerden. Kahverengiydi, bir de papyonu vardı.” (s.320)

Khaled Hosseini roman şahıslarını bilinçli bir biçimde isimlendirerek, onların bazı özellik ve hususiyetlerini okurlara sunmaktadır. Emir, isminin manası gibi, her zaman Hasan'a emirler verir ve ne yapıp yapmayacağı hususunda onu yönlendirir. Hasan da adı gibi, iyi ve güzel özelliklere sahiptir. Rahim merhametli anlamına gelir. O, merhametli kalbiyle Emir'e bir baba gibi davranır; onu öykü yazmaya yüreklendirir ve teşvik eder. Sohrab da, Şehname'nin efsanevi kahramanı gibi Assefin kötü niyetliliğinin ve düşmanlığının kurbanı olur.²⁴

²⁴ Zeynep Nevrozi, *Tahlil-i Camiaşunahti Şahsiyet der Roman-ı Badbadakbaz*, Metn-i Pejuhişi Edebi; sal 18, No:60, yaz 2014, s.158

Zaman bakımından, romanda birkaç tarihi dönem zikredilmektedir ve mekân bakımından iki coğrafi bölge söz konusu olmaktadır; yani Afganistan ve Amerika. Mekân olarak Afganistan, gerçekçi bir anlayışla tasvir edilmiştir. Emir'in çocukluk Afganistan'ı yani kargaşadan uzak ve abat bir Afganistan. Aynı zamanda savaşlar sonrası Afganistan'ı da tasvir edilmektedir. Savaş izleriyle dolu ve viraneyi andıran bir Afganistan. Amerika, Hollywood filmlerinde gösterildiği gibi tasvir edilir. Amerika, evrenin tek kurtarıcısı olarak tanıtılır; Sovyetler, Amerika'nın muhalif kutbu olarak tanıtılır ve kötülenir. Taliban ve onların uyguladıkları vahşice şiddetlerden söz edilir, ama onların nasıl ortaya çıkışı, hangi ülke tarafından desteklendiği ve hangi ülkenin tasarladığı üzere Afganistan'ın politikasına dâhil edildiği söz konusu olmamaktadır. Dikkate değer başka bir mesele, Hasan ve Emir'in sevdiği ve benimsediği tüm filmler ve film kahramanlarının Amerikalı olmasıdır.²⁵

Romancı bir doktor olduğunu, romanın genelinde sezdirmektedir. En barız örnekleri, tavşan dudaklı Hasan'ın tedavisi anlatılırken, Çocuğu olamayan Süreyya'nın tedavi aşamaları anlatılırken, Sohrab'ın sapanından nasibini alan Assef'in sol gözünden kanla birlikte akan retina sıvısı anlatılırken, Assef'ten dayak yiyen Emir'in kırık kemikleri anlatılırken yahut intihar teşebbüsüne bulunan Sohrab'ın durumu anlatılırken, romancının bir doktor olduğu apaçık sezilmektedir. Bu konuyu aydınlatan başka bir mesele, Emir'in suçluluk duygusuna kapılmasıdır. Emir'in içinde bulunduğu bu ruhi hastalık, romanın genelinde yansımaktadır.

2

1.2. *Bin Muhteşem Güneş*

1.2.1. Romanın Tanıtımı

Bin Muhteşem Güneş, Khaled Hosseini'nin ikinci romanıdır. Romanın asıl dili İngilizcedir; Türkçe çevirisini Püren Özgören yapmıştır. Bu roman ilk kez 22 Mayıs 2007'de Kaliforniya'da yayımlanmıştır ve yayımlanan tarihten itibaren ilk üç hafta kuzey Amerika'da çok satılan kitapların arasında birinci sırayı kapmıştır. Türkiye'de ilk kez Nisan 2008'de Everest Yayınevinde yayınlanmıştır. Romancı, Sâib-i-Tebrizi'nin bir dize şiirinden etkilenerek bu kitabın ismini seçmiştir. Hosseini *Bin Muhteşem Güneş*

²⁵- Zeynep Nevrozi, a.g.m. s.152-153

romanının sonunda bu meseleyi şöyle açıklıyor. “*Son olarak da, bu romanın adı, on yedinci yüz yıl Pers şairi Saib-i-Tebrizi’nin bir şiirinden alındı. Şiiri özgün dilinden, Farsçasından bilenler, hiç kuşku yok ki, romana adını veren dizenin çevirisinin birebir, sözcüğü sözcüğüne olmadığını fark edecekler.*” (s.429)

Roman dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Meryem’in çocukluk maceraları ve Raşit’le geçirdiği ilk zamanlar öyküsü sığdırılmaktadır. İkinci bölümü, Leyla’nın aşk hikâyeleri ve ailesi. Üçüncü bölüm Leyla Meryem ilişkisi. Dördüncü bölüm Leyla’nın maceralardan geçerek mutlu bir hayata kavuşması anlatılmaktadır.

Romanın güzel bir dili vardır, sözcükler, derlenmişçesine güzel bir biçimde dizilmiş ve kitabın daha etkileyici olmasını sağlamıştır. Tabi romanın Türkçe çevirmeni Püren Özgören’in de hakkını yememeliyiz. Püren Özgören başarılı bir çevirmendir. Okurlar onun çevirdiği kitaplardan, kitabın aslı gibi zevk alabiliyorlar. Hosseini, sade ve sürükleyici bir tarzı benimseyerek, romandaki olayların, ruhi durumların, hareketlerin ve karakterlerin tavsifine koyulmuştur. Böylece olaylar daha etkileyici ve daha çarpıcı hale gelmiştir. Roman okuru, kitabı okurken olaylar göz önüne canlanmaya ve roman okumakta olduğunu unutarak kendini olayların içinde gibi hissetmeye başlar.

Bin Muhteşem Güneş romanı, Afganistan kadınlarının meseleleri ve sorunlarının, bununla birlikte bu ülkenin tarihinde belli bir zaman kesiminde gerçekleşen siyasal, toplumsal ve kültürel gerçeklerin yansıması ve tasviridir. Bu romanda, kadına yönelik şiddet meselesi, biri Heratlı diğeri Kâbilli olan iki kadının öyküsü üzerinden, etkileyici bir tarzda kurgulanmıştır. Romancının bu konuyu ele alma amacı, toplumdaki kabalıkları, sorunları, bencillikleri ele alarak, buna benzer sorunları, iğrenç yönleriyle anlatarak giderilmesini sağlamak, bununla birlikte bir toplumun ilerlemesi için, toplumdaki kadınların eğitilmiş olması gerektiğini öne çıkarmaktır. Romancı, Hâkim karakteri üzerinden bu konuya değinmiştir. “*Bir toplumun, kadınları eğitimsiz olduğu sürece başarıya ulaşma şansı yoktur.*” (s.118) Buna benzer romanın birçok kısmında, kadınların yüksek derecede eğitilmesiyle ilgili vurgular mevcuttur. Böylece romancı, toplumdaki sorunların giderilmesine çözüm yol bulmaya çalışır.

Bin Muhteşem Güneş romanının dikkate değer özelliklerinden biri, hüzünlü olayların arasında, kahramanın gördüğü rüya aracılığıyla mutlu anların sığdırılmasıdır. Örnek olarak yazın sıcak günlerinde Raşit tarafından kızıyla birlikte odada kapatılarak

uzun süre aç susuz kalan Leyla, güçsüz düşerek kendinden geçtiği anda rüyasında Tarık'ı görür. *“Bir ara içi geçti; vücudu sıcaktan alev alev yanıyordu. Rüyasında Azize'yle birlikte, Tarık'a rastladıklarını gördü. Kalabalık bir caddede, yolun karşı tarafındaydı, bir terzinin tantanasının altında. Yere oturmuş, bir sandıktan aldığı incirleri yiyordu. Bu senin baban, dedi Leyla. Şuradaki adam, görüyor musun? O senin gerçek baban. Tarık'a seslendi, ama sokaktaki gürültü sesini boğdu, Tarık onu duymadı.”* (s.278) Bu rüya, Leyla'nın kırılan umutlarının tekrar canlanmasına neden olur.

Afganistan tarihinin yaklaşık yarım yüzyılı anlatılan bu romanda siyasi ve sosyal olaylar iç içedir. Sosyal olaylar siyasi olayların ekseninde kurgulanmış bulunmaktadır. Örnek olarak roman başkarakteri Meryem'in doğduğu yılın Kral Zahir yönetiminin 26. yılına denk geldiği şöyle kurgulanmıştır. *“Nana, Meryem'i doğurduğu günü anlatırken, yardımına hiç kimsenin gelmediğini söylerdi. Dediğine göre, onu 1959 baharında, gri yağmurlu bir günde doğurmuştu; Kral Zahir Şah'ın genellikle olaysız geçen, kırk yıllık saltanatının yirmi altıncı yılında.”* (s.11) Başka bir paragrafta Davut Han'ın yaptığı darbeyi Celil ona aktarmaktadır. *“1973 yazında, on dört yaşındaki Meryem'e, başkent Kâbil'den kırk yıldır ülkeyi yöneten Zahir Şah'ın, kansız bir darbeyle devrildiğini söyleyen de o oldu.”* (s.24) Meryem'in doğduğu günün gri ve yağmurlu olduğu dikkate değer bir meseledir. Çünkü onun gri ve yağmurlu bir günde doğduğu, onun kara bahtlı bir kız olduğu ve hayatta çok acı çekeceği doğrultusundaki ipucudur. Çoğu masallarda kahramanların doğduğu gün birçok değişiklikler yaşandığı anlatılır ve *Bin Muhteşem Güneş* romanı da masalsı bir tarzda kurgulandığı için bu ifade dikkat çekmektedir.

Bu romanda siyasi gelişmeler roman karakteri ağzından yahut onların naklettiği haberler üzerinden anlatılır. Örnek olarak Celil, Gül Daman dışındaki gelişmeleri Meryem'e taşır.

“Celil, Herat'ta yayınlanan İttifak-ı İslam gazetesinden kestiği kupürleri getirir, kıza okurdu. O, Meryem'in dış dünyayla arasındaki bağ, kulübenin, Gül Daman'ın, hatta Herat'ın ötesinde koskoca bir dünya uzandığının kanıtıydı; dışarıda, telaffuzu olanaksız isimleriyle devlet başkanlarının, trenlerin, müzelerin, futbolun, gezegenimizin çevresinde dönen, sonra da aya konan füzelerin bulunduğu bir dünya vardı ve Celil her Perşembe onun bir parçasının kendisiyle birlikte kulübeye getiriyordu.” (s.24)

Cenevre Antlaşması Hâkim ağzından anlatılır. *“Altı ay sonra, 1988 Nisanı'nda, Babi eve büyük haberlerle geldi. Bir barış antlaşması imzalamışlar! Dedi. Cenevre'de.*

Resmi bir antlaşma! Gidiyorlar. Dokuz ay içinde Afganistan'da tek bir Sovyet kalmayacak!” (s.156) Raşit, *Bin Muhteşem Güneş* romanında, siyasi gelişmeleri sunan karakterlerden birisidir. “*Raşit eve savaş haberlerini taşımayı sürdürüyordu; kurulan, bozulan ittifaklar, adam ne kadar açıklamaya çalışsa da, Leyla'nın aklını karıştırıyordu. Sayyaf Hazaralarla çarpışıyor, dedi Hazaralar Mesut'la çarpışıyor. O da, Pakistan'ın desteklediği Hikmetyar'la savaşıyor elbette. Ölesiye düşman bu ikisi...”* (s.235)

Romanın sonunda, Kadına yönelik şiddet uygulayan Raşit, ağır bir şekilde cezalandırılmıştır. Onun ölümü Meryem tarafından gerçekleşir, üstelik kürek darbesiyle. “*Böylece, küreği iyice, elinden geldiğince yükseğe kaldırdı; küreğin ucu, sırtına değene kadar. Keskin kenarı dikey gelecek biçimde çevirdi ve aynı anda, hayatında ilk kez, kendi yaşamının akışına kendisinin karar verdiğini ayımsadı. Sonra, küreği indirdi. Bu kez, bütün gücünü kullanmıştı.*” (s.360) Bu paragrafta, *aynı anda, hayatında ilk kez, kendi yaşamının akışına kendisinin karar verdiğini ayımsadı*, ifadesiyle Meryem'in yaşamının akışına kendisinin karar vermemekte olduğuna işaret edilmiştir. Bu ifade, zulme, adaletsizliğe uğrayan mağdur kadınlara verilen bir mesajdır. Romancı Afganistan mağdur kadınlarına hitaben, isterseniz kaderinizi değiştirebilirsiniz demek ister. Ayrıca Hosseini, kadınları zulme, adaletsizliğe karşı durmaları doğrultusunda yüreklendirmek için, Meryem'i yaptığı işten memnun gibi gösterir.

Bin Muhteşem Güneş, sonunun tahmin edilmesi kolay olmayan bir romandır. Leyla ve Meryem evden kaçınca, şiddetlerin, zulümlerin, maceraların sona erme imgesi, okurun zihnine canlanır. Ama romancı tahmin edilemez bir şekilde öykünün seyrini değiştirir. Tarık'ın ölüm haberi, anne-babasını kaybeden Leyla için tüm umutların suya düşmesi demektir. Ama Tarık'ın aniden ortaya çıkması, beklenmedik bir olaydır. Böylece çıkmaz sokaklar açılmaya başlar.

1.2.2. Özet

Bin Muhteşem Güneş romanı, şiddete uğrayan iki kadının öyküsüdür; Heratlı Meryem ve Kâbilli Leyla. Meryem, Afganistanlı bir tacirin gayrimeşru çocuğudur. O, 15 yaşına kadar babasından uzak, annesiyle birlikte Gül Damandaki küçük kulübede yaşamaktadır. Annesinin ölümü, babasının onu kısa sürelik gerçek ailesinin evine götürmesine sebep olur. Ama baba, toplumdaki ağırlığını korumak için Meryem'i Kâbilli yaşlı ve kaba birisiyle evlendirmeye mecbur olur. Ama Leyla farklı ve daha zeki bir

kızıdır. Kader bu iki kadını aynı kocanın eşi yapar. Bu iki kadının tartışmalarla başlayan ilişkisi kısa müddet sonra sevgi ve saygıya dönüşür.

Meryem annesiyle birlikte, Celil tarafından sağlanan kulübede yaşamaktadır. Celil, haftada bir kez yanı perşembe günleri onları görmeye gelir. Babasına karşı sevgi ve saygı duymakta olan Meryem, Perşembe günleri babasının gelmesini özenle bekler ve babasını bir an önce görmek için sabırsızlanıp durur.

Meryem, Celil'in Nana'dan olan gayrimeşru kızıdır. Üç kadınla evli olan Celil, hizmetçisi olan Nana ile yatmış ve kadın ondan hamile kalmıştır. Celil'in karılarının ana-babaları, bu işi kan temizler diye ant içerler ve Celil'in kadınları da Nana'yı evden atılmasını isterler. Celil de Nana'yı Gül Daman Mahallesiindeki kısıtlı eşyalarla denetlenmiş olan küçük kulübeye yerleştirerek bu kulübede yaşamasını ister. Nana gebelik aşamasını, Celil tarafından sağlana küçük kulübede geçirir ve gayrimeşru çocuğunu da mevzu bahis kulübede doğurur.

Nana'yla kızının kulübedeki yaşamı böylece sürüp gider. Meryem biraz büyüyünce Molla Feyzullah'dan Kura'n dersi almaya başlar. Kalabalıktan uzak bir ortamda büyüyen Meryem, ara sıra kulübeye gelip giden Fezullah Hoca'ya alışır ve gönlünden geçen her şeyi ona söyleme cesareti bulur. Bir gün Molla Feyzullah'a babasının diğer kızları gibi okula gitmek istediğini söyler. Hoca, onun okula gitmesi için bir çare bulacağını söyler. Onlar konuşurken, kulak misafiri olan Nana, Feyzullah Hoca'nın ısrarlarına rağmen kızının okula gitmesine karşı çıkar.

Meryem on dördündedir. O, her zamanki gibi babasının geleceğini dört gözle beklemektedir. Celil gelir, yarım saat evde oturduktan sonra, her zamanki gibi kızıyla birlikte Gül Daman köyünün yakınındaki ırmağa balık tutmaya gider. Celil, Meryem'e balık tutmayı öğretir. Sonra, Meryem'in doğum günü hediyesi olarak aldığı kolyeyi kızın boynuna takar. Irmağın yanına bir müddet kalırlar, sonra eve dönerler.

Meryem on beşine basmak üzereyken perşembelerden biri, Celil onları görmeye geldiğinde, Meryem, doğum günü hediyesi olarak babasından, Herat şehrinde tesis ettiği sinemasına götürmesini ister. Baba da kızının bu isteğini kabul eder ve bugün değil de bir gün sonra götüreceğine dair söz verir. Ertesi gün Celil'in söylediği saatten bir saat önce tepenin yamacına gider ve babasının gelmesini bekler. Babası gelmeyince şehre inmeye karar verir. O, Gül Daman köyünden Herat Şehrine inince, babasının evini bir

faytoncunun yardımıyla bulur ve kapıyı çalar. Kapıyı cılız elbise giyen bir kadın açar. Meryem, kapıyı açan kadına Celil'in kızı olduğunu söyler. Kadının yüzüne değişiklikler belirlenmeye başlar. Kadın, hemen içeri girerek kapıyı kapatır. Birkaç dakika geçer geçmez kapı açılır ve içeriden bir erkek çıkar; erkek kendini Celil'in şoförü olduğunu söyler. Şoför, Celil'in evde olmadığını, isterse arabayla onu evine kadar bırakabileceğini söyler. Meryem, "arabası burada kendisi nasıl evde değil?" diye şoföre sorar. Şoför, "patron evde değil" diye cevabını yeniler. Meryem, "Celil gelene kadar kapının önünde bekleyeceğim" der. Şoför, Celil'in bu gece gelmeyeceğini söyler. Meryem de "gelmezse sabaha kadar bekleyeceğim" diye yanıt verir. Meryem sabaha kadar kapının önünde kalır ama Celil'den bir haber alamaz. Sabah şoför çıkınca, Meryem'i hâlâ beklemekte olduğunu görür. Şoför Meryem'e "arabaya bin evine götüreyim" der. Meryem önce arabaya doğru yürümeye başlar ama avlunun Kapisını açık görünce bahçeye doğru koşar. Bir zıplayışta kendini avlunun bahçesinde bulur. Avluda geçirdiği birkaç saniye içinde, Celil'in malikânesine bakar ve onun orada, üst katta pencerenin yanından süzülüp geçtiğini görür. Şoför hemen ardından yetişir ve onun kollarından tutarak arabanın arka koltuğuna atar ve onu annesinin yanına, Gül Daman'daki kulübesine götürür. Meryem kulübeye gelince, intihar eden annesinin gövdesiyle karşılaşır. O, yaptığı işe çok pişman olur. İntihar eden Nana'yı, Gül Daman mezarlığının bir köşesinde gömerler.

Celil kulübede yalnız kalan Meryem'i evine götürür. Aradan birkaç gün geçer, Meryem Kâbil'de yaşamakta olan 40-45 yaşındaki Raşit isimli birisiyle zorla evlendirilir. Evlilik işlemleri yapılmadan önce, Raşit Kâbil yolculuğu için otobüs biletini çoktan kesmiştir. Kısa süren düğün merasiminden sonra, Celil kızıyla güveyini otogara kadar eşlik etme zahmetine bulunur. Meryem babasıyla vedalaşmadan ondan ayrılır. Ayrılırken "*senin için bir leke sayıldığımı hiç düşünmemiştim*" der ve cümlesini "*ziyaretine gelmeyeceğim, sen de beni görmeye gelme*" diyerek bitirir. Ardından gelmekte olan babasına bakmadan Raşit'le birlikte otobüse biner. Otobüsün arkasında, tuz dümeninde kalan babasına hiç bakmadan gider.

Raşit, Meryem'i gece vakti Kâbil'e boyaları dökük bir eve götürür. Raşit'in evi, Celil'in evinden daha küçüktür. Meryem'in bu eve geldiğinden bir hafta geçmiştir. O, yavaş yavaş eve alışmaya çalışır. O, yoğurduğu hamuru fırına götürmek için avludan dışarı çıkar; Ekmek fırınına ulaşınca sırada beklemekte olan komşularıyla tanışır. Ertesi

gün Raşit ile Meryem Kâbil'i gezerler; Raşit, Meryem'i Kâbil'in zengin ailelerinin yaşadığı semte götürür. Akşama kadar Kâbil'i gezerler sonra eve dönerler.

Bir süre sonra Ramazan ayı başlar-biter. Ardından ramazan bayramı gelir. Bayramın son akşamı, mide bulantısı hissetmeye başlayan Meryem'in hamile olduğu anlaşılır. Raşit, baba olacağını duyunca çok mutlu olur. O, mutluluğunu dostlarıyla paylaşmak için akşama bir parti verir ve tüm dostlarını davet eder.

Birkaç gün sonra, Raşit Meryem'e hamama gitmesini söyler. Kadınlar kısmında hamam yapmakta olan Meryem kan kaybetmeye başlayınca çığlık atar. Fariba çığlık sesini duyunca Meryem'in olduğu tarafa doğru hemen koşar ve Meryem ile ilgilenmeye başlar. Meryem, Fariba'ya kan kaybını doğal olup olmadığını sorunca, o doğal olmadığını söyler; Meryem çok bozulur ve içine bir umutsuzluk sızıntısı hissetmeye başlar. Meryem çocuğunu kaybetmiştir. Bu durum Raşit'i çok etkilemiş ve Meryem'e kötü davranmaya başlamıştır. Son dört yılda Meryem bu trajediyi altı kez daha yaşar, umutları her canlanıp kırıldığında, Raşit'in Meryem'e karşı davranışları daha sert, daha kötü olmaya başlar. Raşit, Meryem'le tartışmak için bahane aramaktadır. Yaptığı yemeklere, yıkadığı çamaşırlara vb. kusur aramaktadır. Meryem, yaptığı yemekleri bir türlü Raşit'e beğendiremiyor. Günlerden bir gün Raşit, Meryem'in yaptığı pilavdan bir lokma alır, bir kez iki kez çiğner yüzünü buruşturarak tabağa tükürür. Adam pilavı sofraya dökerek yerinden kalkar. Meryem pirinç tanelerini toplamaya koyulur. Adam elinde çakıl taşla geri döner. Raşit, Meryem'e ağzını açmasını söyler. O ağzını açmayınca, adam kadının ağzını zorla açar ve elindeki çakıl taşları kadının ağzına doldurur ve çiğnetir. Kadın kırılan dişlerinin sesini duymaya başlar; adam kadını yalnız bırakarak evi terk eder.

Bin Muhteşem Güneş romanının ikinci bölümünde Leyla'nın öyküsü kurgulanmıştır. Leyla, inkılâbın başladığı gün (1978 darbesinin gerçekleştiği gün) doğmuştur. Bu sebepten hocası Şanzay ona inkılâp kızı lakabını vermiştir. Leyla okula giderken komşusu olan Meryem'in kapısının ağzında mavi bir araba görür, plakasında da Herat yazılmıştır. O, araba sahibinin Meryem'in babası olduğunu tahmin eder. Okuldan dönerken Meryem'in evinin önüne gelir ve evin içine bakmak için eve yaklaşır. Evin içine bakmadan ardından gelen ses dikkatini çeker. Elinde plastik silah olan 11 yaşındaki Hadım, plastik silahın namlusunu ona doğrultarak onu korkutmaya çalışır. Sonra da plastik silahın içindeki pisliği Leyla'nın üstüne serper.

Bu olaydan sonra Meryem'in evinin önünden ayrılan Leyla, evine gider. Ön üç gün sonra döneceğini söyleyen, Leyla'nın erkek arkadaşı Tarık, aradan bir hafta geçer dönmez, iki hafta geçer dönmez, Leyla merak etmeye başlar ve Aklından kötü fikirler, korkunç düşünce geçmeye başlar. Üçüncü hafta da geçer. Bir gece yolun aşağısında yanıp sönen, minicik bir ışık görür. Pencereden dikilip bakınca, gelenin Tarık olduğunu fark eder.

Ertesi gün, sabah erkenden Tarıkların evine gider. O, Tarık ve Tarık'ın ana-babası ile birlikte kahvaltılarını yapar. Kahvaltıdan sonra Tarık ile Leyla gezmeye çıkarlar. Leyla, Hadım tarafından tacize uğradığını Tarık'a söyler. Tarık, arkadaşlarıyla beraber oynamakta olan Hadım'ın üstüne yürür. Tarık'ı kızgın kızgın gelmekte olduğunu gören çocuklar, Hadım'ın etrafını boşaltarak kaçmaya başlar. Yapay ayağını elinde alan Tarık'ın onlara karıştığıyla birlikte hepsi tuz duman içinde kalır ve Leyla ne olup bittiğini göremez.

Aradan birkaç gün geçer, Leyla'nın savaş cephesindeki ağabeylerinin ölüm haberi gelir. Leyla'nın ailesi sarsılır, hepsi matem tutmaya başlar. Oğullarının kaybeden Fariba, bu acıya dayanamaz ve hasta yatağına düşer. O, tek teselliye kurduğu düşlerde bulur. Fariba, bir gün mücahitlerin galip geleceğine ve şehit olan oğullarının kurduğu Hayalin gerçekleşeceğine canı gönülden inanmaktadır.

Bir gün baba büyük haberle dönüyor. Cenevre'de bir barış antlaşması imzalanmıştır. İmzalanan antlaşmaya göre dokuz ay içinde Afganistan'da tek bir Rus askeri kalmayacaktır. Belirlenen dokuz ayın sonunda, son Sovyet konvoyunu da Afganistan'ı terk etmek için tanklara, zırhlı araçlara, ciplere binerek yola çıkarlar. Kâbil halkı, son Sovyet konvoyunun kentten ayrılışını izlemek için Vezir Ekber Han yakınındaki Orduevi'nin önüne, caddenin iki yanına dizilirler. Leyla, anne-babası ve Hasena da seyircilere katılır.

Sovyetler Afganistan'ı terk eder; onların kuklası olan Necip de bir süre dayanır, sonra pes etmek zorunda kalır. Kâbil'i Mücahitler ele geçirir. Mücahitler teşkilatı Tacik asilli Rabbani'yi, yeni kurulan devletin cumhurbaşkanı tayin ederler ve Hikmetyar'ı devlet hissedarlığından mahrum bırakırlar. Sahnenin dışında kalan Hikmetyar, Kâbil'in üstüne roket kurşunları yağdırmaya başlar. Tepeden tırnağa silahlı olan Mücahitler düşmanlığı birbirlerinde bulmaya başlarlar ve ağır silahlarla birbirine saldırırlar; Kâbil iyice karışır ve başkent'in her köşesinden silah sesleri duyulmaya başlar.

İç savaşın patlak verdiğiinden dört ay geçmiş, savaşın yankısı gün be gün şiddetle-
nerek devam etmektedir. Toplar, tanklar vb. Kâbil'in diğer semtleri gibi Leylaların ma-
hallesine de kurşun yağdırmaktadır. Onlar her geçen gün tanıdıklarının ve komşularının
ölüm haberini duymaktadır. Leyla'nın küçüklükten beri en sevdiği kız arkadaşı Geti'nin
ölüm haberi onları mateme sürükler. Hâkim, Fariba'yı ülkeyi terk etmeye zorlamakta-
dır, ama Fariba kabul etmemektedir. Komşular bire bir mahalleden ayrılarak ülkeyi terk
etmeye başlar.

Hâkim, bütün gün hastalık geçiren Fariba'yı doktora götürdüğü bir sabah, Tarık
Leyla'nın yanına gelir. Leyla, Tarık'ı oturma odasına götürür. Odayı boş bulan kız-
erkek ilişkiye girerler. Tarık, Leyla'nın işini bitirir, sonra ailesiyle birlikte ülkeyi terk
ederek Pakistan'a gideceklerini söyler. Leyla bu haberi duyunca sarsılır ve tüm umutları
yerle bir olur; O, Tarık'a çok kızar. Tarık üstünden yükümlülüğü savurmak için Ley-
la'ya evlilik teklif ederek evlenmenin tek çözüm yol olduğunu söyler. Böylece onu aile-
siyle birlikte Pakistan'a götürebileceğini söyler. Umutları kırılan Leyla böyle bir teklifi
kabul edemez, çünkü o babasının hayatta kalan biricik evladı ve onunla ilgilenen biricik
insandır. Leyla, Tarık'a babayı bırakarak ülkeyi terk edemeyeceğini söyler ve böylece
onun teklifine negatif cevap vermiş olur. Kapıyı Tarık'ın yüzüne kapatır ve vedalaşma-
ya gelmemesini söyler. Tarık kapının önünden ayrılırken, onun için tekrar ülkeye döne-
ceğini ve tekrar buraya geleceğini söyler.

Tarıkların ülkeyi terk ettiğiinden kısa bir süre sonra, Kâbil'in daha kötü duruma
düştüğünün farkında olan Fariba, Pakistan'a gitmeyi kabul eder. Bu haberi duyan Leyla,
mutluluktan çılgınlık atmamak için kendini zor tutuyor. Aradan üç gün geçer, Leyla
denkleri, bir taksi çağırarak rehineci dükkânına götürme amacıyla bahçe kapının önüne
toplamaya başlar. Babi oturma odasında, kitap dolu kutuları üst üste yığmakta ve anne
ise yatak odasını toplamaktadır. Leyla ise Bahçe kapısı ile ev arasında, denkleri taşımak
için gidip gelmektedir. Tam bur sırada bir top mermisi evlerine isabet eder. Leyla, deh-
şet ve korkunç bir ses duyar. Sırtına var gücüyle çarpan sıcak, güçlü bir nesne yere
düşmesine neden olur. Arkasında bembeyaz bir parıltının yükseldiğini görür. Sonrasını
hatırlamamaktadır.

Patlamada Leyla'nın anne-babası ölür; kimsesiz kalan yaralı Leyla'nın tedavisini,
Meryem'le Raşit üstlenir. Leyla iyileştikten sonra, Raşit Tarık'ın ölüm yalanını uydura-

rak Leyla'nın tek umudunun da kırılmasına neden olur. Tarık'tan gebe kalan Leyla, gay-rimeşru çocuk utancını örtmek için, 60-65 yaşında olan Raşit'ten gelen evlilik teklifini kabul etmek zorunda kalır.

Raşit, Leyla ile evlendikten sonra, Meryem'e çok ilgi göstermez. Kocasının ilgisizliğinin sebebinin Leyla olduğunu düşünen Meryem, Leyla'ya kötü davranmaya başlar. Birkaç hafta sonra Leyla'dan gelen gebelik haberi, Raşit'i çok mutlu eder. Leyla'ya yoğun ilgi göstermeye başlayan Raşit, bir gün onu dükkânına götürür. Raşit, Leyla'ya Meryem ile tartışıp tartışmadığını söyler. Leyla da tartışmadık diye cevap verir. Oysaki aralarında ufak tefek tartışmalar geçmektedir.

Raşit, karısının erkek çocuk doğurmasını beklemektedir. Ama Leyla, kız çocuğu doğurur. Yeni doğan bebeğe Azize ismini verirler. Erkek çocuğu bekleyen Raşit, Azize'ye dokunmaya bile yeltenmez. Leyla kız çocuğu doğurunca, Raşit'in ona gösterdiği ilgi azalmaya başlar.

Leyla ile Meryem'in arasındaki nefret biter. Meryem, Leyla ile Azize'ye alışır ve onlarla hoş vakit geçirdiğinde hayatın daha güzel olduğunu hissetmeye başlar. Leyla ile Meryem'in arasında filizlenen ilişki, anne kız ilişkisine kadar yükselir. Meryem, çocukluk hatıralarını Leyla'ya anlatır. Leyla da Tarık'la geçirdiği unutulmaz anıları ve Azize'nin öz babasının kim olduğunu Meryem'e anlatır.

Leyla, Raşit'e oyun oynadığını da Meryem'e anlatır ve Raşit'in bu oyuna uyanmasının an meselesi olduğundan söz eder. Bu yüzden evden kaçması gerektiğini söyler. Onlar kaçmak için bir plan hazırlarlar. Ertesi gün Raşit evden çıkınca onlar da çıkar ve bir taksi ile Pakistan'a gitmek üzere otogarın yolunu tutarlar. Mücahitler devletin yasasına göre, bir kadın yanında erkek mahremi olmadan yolculuk yapmaması gerekmektedir. Onlar otogara ulaştınca bir erkekle anlaşır. Erkeğin onlara bilet alması için 1100 Rupi para verirler ama erkek onları kandırır. Otobüse binerken, bir asker onları çevirir ve soruşturmak için karakola götürür. Soruşturma bitince, polisler onları evlerine getirir ve Raşit'e teslim ederler.

Raşit kadınlara karşı şiddet uygulamaya başlar. İkisini iki ayrı odaya kapatır ve ikisini de iyice döver. Ceza olarak da onları yetmiş iki saat aç susuz odaya kapatır. Onları aç susuzluktan ölmesine ramak kala, bir daha böyle eyleme bulunmamaları şartıyla odadan çıkarır.

Aradan iki buçuk sene geçer, Taliban birlikleri Kâbil Şehrini kontrolünü ele geçirir. Raşit, Peştun olduğu için Taliban'ın şehre girmesinden ötürü mutluluk duymaktadır. Leyla yine gebedir, onlar bu kez bir erkek çocuğu beklemektedirler. Kâbil'de hastaneler durumu berbattır ve onlar doğum yaklaşınca ne yapacaklarını düşünmektedirler. Leyla'nın doğumu yaklaşır, Raşit ile Meryem, onu taksi ile hastaneye götürürler. Bu kez Leyla bir erkek çocuğu doğurur. Raşit oğluna, küçüklükten beri hayalinde büyüttüğü ismi, yani (Zalmai) ismini verir.

Aradan bir müddet geçer, Taliban'ın her şeye, her işe sınır uygulaması ve kuraklık, halkı sefalet ve açlığa sürüklemektedir. Çarşıda çıkan bir yangın sonucunda Raşit'in dükkânı yanmış; o geçimlerinin sağlamasının bir yolunu bulmak için, açlığın dalgalandığı Kâbil şehrinde iş aramaktadır. Erzaklarını sağlamak için onlar her şeylerini satarlar. Raşit birkaç iş bulur ama yaramazlık yapmasından dolayı iş yerinden kovulur. Sonunda o, hırsızlık yapmaya mecbur kalır.

Raşit bir gün Leyla'ya, Azize'yi dilencilığe göndermesini ister ama Leyla Raşit'in bu fikrine karşı çıkar. Meryem, açlıktan yıpranan çocukları görünce dayanamaz ve çıkış yol aramaya çalışır. O, babasından yardım istemeyi En uygun yol olduğunu düşünür. O, Herat belediyesine telsizden telefon açmak için Raşit'le birlikte InterContinental Oteline gider. Oraya gidince, otelin müdürü Seyit'in telsiz telefonuyla babasının yaşadığı şehrin şehirderliği ofisini arar. Karşı taraftan, babasının yıllar önce öldüğü bilgisini alır. Meryem'in babası onu görmeye geldiği sene ölmüştür. Ama Meryem, ölmeden önce helallik almak ve vedalaşmak için kapısına gelen babasını kapıdan içeri almamıştır. Meryem, babasının ölümünü duyunca, yıllar önceki, babasına karşı gösterdiği davranışının çok saçma olduğu kanaatine varır. O, yaptığı aptalca davranışın dolayı pişmanlık duymaya başlar.

Kuraklık devam etmekte ve açlık acımasızca hükmünü sürdürmektedir. Açlıkla mücadele etmekte olan Raşit ve ailesi, Azize'yi yetimhaneye teslim ederler. Leyla, tüm engellere rağmen, Taliban askerleri tarafından yapılması beklenen tüm aşağılamaları göze alarak ara sıra kızını görmek için yetimhaneye gider. Raşit bazen ona işlik eder ama çoğu zaman yalnız gider. Bir seferinde, yetimhane ziyareti dönüşünde, Leyla, Zalmai ve Meryem kapının önüne gelince, Tarık'ın orada olduğunu görürler. Meryem

Zalmai'yı üst kata götürür ve Leyla Tarık'ı içeri alır. İki âşık, yaşadıkları trajedi öykülerini, bir birlerine hikâye ederler.

Akşam olunca, Raşit Zalmai aracılığıyla Tarık'la Leyla'nın buluştuğunu öğrenir. Kuduran Raşit, Leyla'yı yatak odasına götürür ve onu dövmeye başlar. Meryem onları ayırmaya çalışır ama elinden bir şey gelmez; aşağıya inince Raşit'in Leyla'yı boğmakta olduğunu fark eder. Bahçeye iner, elinde bir kürekle Raşitlerin olduğu odaya çıkar. Raşit, Meryem'in geldiğini fark etmemiştir. Meryem var gücüyle küreği Raşit'in şakağına indirir. Leyla, Raşit'in elinden sıyrılarak yere düşer. Raşit Meryem'in gözüne masumlaşmış gibi görünür, ama anıdan değişir ve Meryem'e saldırır. Meryem çabuk davranır ve Raşit'in kafasına ikinci darbeyi indirir ve bu darbe Raşit'in sonu olur. Kadınlar Raşit'in leşini çocuklardan gizlemek için bahçenin obur yanındaki depo kulübesine götürürler.

Raşit'i öldüren Meryem'i mahkemeye çıkarırlar. O, mahkemede savcı ve yargıçların önünde yaptığı suçu itiraf eder; olayın nasıl geliştiğini ve olayla ilgili her şeyi olduğu gibi anlatır. Mahkemeden Meryem'in idam fermanı çıkar; cellâtlar onu halkın huzurunda idam ederler.

Mürree'ye vardıkları gün Leyla, Tarık ile evlenir. O, sevdiği erkekle ve çocuklarıyla birlikte, Mürree'de kiraladıkları evde mutlu bir hayat yaşamaya başlarlar. Yaklaşık on yıllık zecir ve şiddetten sonra o mutluluğu hak etmiştir. Azize, Tarık'ı sevmektedir, Tarık da Azize'yi, ama Zalmai'nin durumu farklıdır. Zalmai, Tarık'ın iltifatlarına rağmen, onu kabul etmemektedir.

Mürree'deki yaşamları yaklaşık bir yıl sürer. Ülkedeki savaşlar sona erince onlar Herat üstünden Afganistan'a dönerler. Deh-Mazang'da bir ev kiralarak yerleşirler. Leyla yetimhanedeki çocukları eğitmek için öğretmenlik yapmaya başlar. Tarık da engelli insanları destekleyen bir derneğe işe girer. Acımasızlıklara kurban düşen halka hizmet etmeye başlayan sevilen çift, mutlu bir hayat sürdürmeye başlar.

1.2.3. Zaman

Bin Muhteşem Güneş romanında uzun zaman kesimi söz konusudur. Khaled Hosseini, diğer romanları gibi bu romanında da uzun bir süreyi, yani yaklaşık yarım yüzyılın destansı öykülerini anlatmaya çalışmıştır. Bu romanda, zaman ileriye doğru sürüklenmektedir ve geriye gidişlere çok rastlanmamaktadır.

Bu romanda, siyasal ve sosyal konuları içeren tarihi olayların anlatıldığını bununla birlikte seneler, mevsimler, aylar ve günlerin belirgin bir şekilde kullanıldığını göz önüne bulundurarak bu romanın tarihi roman sınıfına gireceğini emin bir şekilde söyleyebiliriz.

Dört bölümden oluşan *Bin Muhteşem Güneş* romanının birinci bölümünde 1964'ten 1978'e kadar olan süre anlatılır. Ama romanın ikinci bölümünde, dokuz yıl sonrası yani 1987'den sonrası söz konusu olmuştur; üçüncü ve dördüncü bölümlerde de şu zaman dilimi anlatılmıştır. Birinci ve ikinci bölüm arasında uzun süreyi içeren zaman atlaması mevcut olsa da romanın diğer bölümleri arasında böyle bir zaman atlaması tespit edilmemektedir.

Roman, “*Meryem harami sözcüğünü ilk duyduğunda, beş yaşındaydı. Günlerden perşembeydi.*” anlatısıyla başlar. (s.1) Kızcağız beş yaşında, ona karşı kullanılan kötü bir sözcük, onun öyküsünün başlangıcıdır. Böyle bir başlangıç, onu bekleyen kara günlere dair bir işarettir. Her perşembe günleri Celil, kızının ziyaretine gelmektedir. Aslında, romanda Meryem'in beş yaşından sonrası anlatılır ama ilk bölümde an ve geçmiş birlikteliği iç içe olduğu için, Meryem'in doğum öncesi ve doğum sonrası hatıraları, Nana'nın öyküleri üzerinden okura sunulmaktadır. “*Nana, Meryem'i doğurduğu günü anlatırken, yardımına hiç kimsenin gelmediğini söylerdi. Dediğine göre, onu 1959 baharında, gri yağmurlu bir günde doğurmuştu; Kral Zahir Şah'ın genellikle olaysız geçen, kırk yıllık saltanatının yirmi altıncı yılında.*” (s.11) *Gri yağmurlu bir gün*, Meryem'in doğduğu gün için romancı tarafından belirlenen uygun bir zaman seçimidir. Meryem 1959'da doğmuştur. Meryem'in beş yaşından sonrası anlatılan *Bin Muhteşem Güneş* romanında anlatma süresi, geriye dönüşleri saymazsak eğer, 1964'ten 2003 Nisan'ına kadar 39 yıllık uzun bir zaman dilimini kapsar. Zikredilen paragrafta dikkate değer başka bir konu, olayların tarihi olaylar ekseninde anlatılmasıdır; 1959'un baharında doğan Meryem'in doğum yılı, Kral Zahir Şah'ın saltanatının 26. Yılına denk gelmektedir.

1974, *Bin Muhteşem Güneş* romanında olayların dönüm noktasıdır. Meryem'in annesinin ölümü onun için hayatı devinimin başlangıcıdır. O, annesinin ölümünden kısa bir süre sonra Raşit'le zorla evlendirilir ve Afganistan başkenti Kâbil'e götürülür. “*İşin aslı, baban Raşit'e cevabını verdi bile, diye atıldı Efsun. Raşit burada, Herat'ta; ta Kâ-*

bil'den kalkıp geldi. Nikâh yarın sabah kıyılacak; öğlen Kâbil'e kalkan bir otobüs var.” (s.52) Kısa süren nikâh töreninden sonra Raşit'le Meryem, öğlen Kâbil'e doğru yola çıkarlar. Ertesi gün akşam yani yaklaşık otuz saatlik yolculuktan sonra Kâbil'e ulaşırlar. *“Raşit'in evine ertesi gün akşama doğru vardılar.”* (s.60)

Belirttiğimiz gibi *Bin Muhteşem Güneş* Romanında geriye gidiş çok azdır. Üstelik geriye gidişler bir hatırlama yahut bir anı şeklinde verildiği için okurun dikkatini dağıtmaz ve geriye gidişin bir hatırlama olduğu apaçık bellidir. Geriye gidişler, Nana'nın, Meryem'in ve Leyla'nın hatırladığı anıları üzerinden anlatılır. Anlatıcı, Nana'nın gebe kalma olayını anlatırken şöyle giriş yapıyor: *“Bir zamanlar, Nana da hizmetçilerden biriydi. Ta ki karnı şişmeye başlayıncaya kadar. Bunun üzerine, diye anlatmıştı Nana, Celil'in ailesi soluğunu hep birden, bir ağızdan, öyle bir tuttu ki, Herat havasız kaldı. Karılarını ana-babaları ant içtiler, bu işi kan temizler dediler. Karıları, Nana'yı evden atmasını istedi.”* (s.6-7) *Bunun üzerine diye anlatmıştı Nana*, ifadesi, bu bilgi Nana'nın hatırladığı olay demektir. Nana, hatıralarını beyan etmeye şöyle devam eder: *“Celil'le karıları için ben bir dikendim. Bir pelin otu. Sen de öyle. Oysa daha doğmamıştın.”* (s.8) Nana'nın Meryem'e hikâye ettiği anıları üzerinden sunulan geriye gidişler bu kadarla bitmez, daha gerilere, Nana'nın iki yaşlığına kadar gidilir. Nana iki yaşındayken annesini kaybetmiştir. O 15 yaşındayken bir muhabbetkuşu satıcısı onunla nişanlanmış ama muhabbetkuşu satıcısı onun hastalığından haberdar olunca nişanı atmıştır.

Meryem'in Kâbil'de geçirdiği ilk bayram anlatılırken, onun geçmişi hatırladığı üzerinden Gül Daman'daki kulübesinde annesiyle birlikte geçirdiği bayram günleri de anlatılır. *“Eskiden kulübede, ramazanın bitiminde kutlanan üç günlük Eid-ül-Fitr bayramının ilk gününde, Celil onları ziyarete gelirdi. Takım elbise, kravat, elinde bayram armağanları. Bir yıl, Meryem'e yün bir atkı vermişti. Üçü oturup çay içerler, sonra Celil izin isteyip kalkardı.”* (s.83)

Roman karakteri Leyla'nın anımsaması üzerinden geriye gidilmiş ve yıllar öncesi, kadınların arasında konuşulan Raşit'in oğlu Yunus'un suya boğulma olayı anlatılmıştır. *“Leyla bir toplantıyı anımsadı; yıllar önce, kendi evlerinde, annenin iyi günlerinden birinde. Kadınlar bahçede oturmuş, Vecma'nın kendi bahçesinden toplayıp getirdiği dutları yiyorlardı. Tombul dutlar beyaz ve pembeydi; bazılarıysa koyu mor, tıpkı Vecma'nın burnundaki minik, çatlak damarlar gibi. Oğlunun nasıl öldüğünü duyduz*

mu? Dedi Nila, Geti'nin annesi. Gharğa Nehrindeydi galiba?" (s.232) Romanın ilk bölümünde, Celil'in karısı Nergis'in Meryem'e söyledikleri üzerinden Raşit'in ailesini kaybettiği yazılmıştır. *"O da sevdiklerini kaybetmenin acısını yaşamıştır. Duyduğumuza göre, karısı on yıl önce doğum yaparken ölmüş. Sonra, üç yıl önce de oğlu gölde boğulmuş."* (s.50) Romanın üçüncü bölümünde, Romancı değindiği bu olayı aydınlatmak için, Yunus'un boğulma olayını Leyla'nın anımsaması üzerinden hatırlatmıştır. Ayrıca üçüncü bölümdeki bu geriye gidişte, mevzu bahis olayın ayrıntılarına da değinilmiş ve olay günü Raşit'in sarhoş olduğu Vecma'nın söyledikleri üzerinden anlatılmıştır. Bu geriye dönüşten sonra, tekrar ana dönüş şöyle yapılmıştır. *"Raşit'e bebek haberini verdiğinden beri, bu öykü Leyla'nın kafasının içinde dönüp duruyordu. Adam hemen bisikletine atlamış, bir camiye gidip bebek için dua etmişti."* (s.233) *Bin Muhteşem Güneş* romanının bu kısmında olduğu gibi, Khaled Hosseini tüm romanlarında, hikâye arasında hikâye katma geleneğini benimsemiştir.

Bin Muhteşem Güneş romanında uzun bir süre söz konusu olduğu için zaman atlamasına sık sık rastlanmaktadır. Bununla birlikte romancı benimsediği zaman kesimleri üzerinde detaylı durduğu için, uzun süreyi içeren zaman atlamaları söz konusu olmaktadır. Raşit ile Meryem'in evliliklerinin bir haftasını içeren zaman kesimi anlatılırken hemen ardından sonbahar anlatılmaya başlar. Ki onların evlilikleri ilkbaharda gerçekleşmiştir. *"Ramazan o yıl, 1974'te sonbahara denk geldi. Meryem yeni bir hilalin, koskoca bir kenti nasıl dönüştüre bildiğine, ritmini ve ruh halını nasıl değiştirebildiğine hayatında ilk kez tanık oluyordu."* (s.82) Başka bir şehirde büyüyen Meryem için Kâbil'in her şeyi farklıdır. Geleneği, ramazan günleri, bayramı vb. Kâbil Şehrinde, ramazan günlerindeki sessizlik Meryem'in dikkatini çeker. 1974 yılından sonra 1978 yılı anlatılır. *"17 Nisan 1978'de, Meryem'in on dokuzuna bastığı yıl, Mir Ekber Haydar adında bir adamın cesedi bulundu; öldürülmüştü. İki gün sonra, Kâbil'de büyük bir gösteri düzenlendi. Mahalledeki herkes sokaklara dökülmüş, bundan söz ediyordu."* (s.101) Romancının diğer romanları gibi bu romanda da zaman, tarihi olaylar ekseninde belirtilmeye çalışılmıştır. Öldürülen bir komünist ve sokaklara dökülen halk; Meryem, bu olayların nedenini Raşit'e sorar ama doğru dürüst bir cevap alamaz. On gün sonra gerçekleşen olay, her şeyi açığa çıkarır ve Meryem sorusunun cevabını alır.

"Meryem sorusunun yanıtını 27 Nisan'da aldı: çatırtılar, derin, an, kükremelerle. Yalınayak aşağıya, oturma odasına koştu, Raşit'i fanilası,

karman çorman saçlarıyla pencerenin önünde buldu; ellerinin ayasını cama bastırmıştı. Meryem pencereye, onun yanına gitti. Gökyüzünden yıldırım hızıyla geçen, kuzeye ve doğuya yönelmiş askeri uçakları görebiliyordu. Saldıkları sağır edici cayırtı, kulaklarını acıttı. Uzaklarda gök gürültüsünü andıran gürlemeler yankılanıyor, bir anda beliren duman sorguçları göğe yükseliyordu.” (s.104)

Darbe yapan komünistler, Afganistan’ın ilk cumhurbaşkanı Davut Han’ı tahtan indirir sonra da öldürür; bu tarihten sonra Afganistan’ı Komünist rejimi yönetmeye başlar. Mir Ekber Haydar’ın ölümü, halkı ayaklandırmak için Komünist rejimi tarafından oynanan bir oyundur.

Hâkim, Leyla ve Tarık’ın Bamyân seyahati anlatılırken, ardından Cenevre antlaşması yani bu seyahatten altı ay sonrası anlatılır. “Altı ay sonra, 1988 Nisanı’nda, Babi eve büyük haberlerle geldi. *Bir barış antlaşması imzalamışlar! Dedi. Cenevre’de. Resmi bir antlaşma! Gidiyorlar. Dokuz ay içinde Afganistan’da tek bir Sovyet kalmayacak!*” (s.156) Cenevre Antlaşması haberinden hemen sonra, dokuz ay sonrası yani son Sovyet askerlerini de Afganistan’ı terk etmekte olduğu anlatılır. “*1989 yılının soğuk, kapalı bir ocak günü, on birinci yaş gününe üç ay kala, Leyla ana babası ve Hasena’yla birlikte, son Sovyet konvoyunun da kentten ayrılışını izlemeye gitti.*” (s.158) *Bir ocak günü* dikkat çekicidir, yani romancı olayın gerçekleştiği zamanın ocak ayı olduğunu söyleyerek kurguda kullanılan zamanı belirginleştirmeye çalışmıştır. Sovyetlerin kentten ayrılış olayından hemen sonra bir zaman atlaması gerçekleşir ve üç yıl sonrası yani Necibullah’ın yönetimden çekildiği ve Mücahit Fraksiyonlarının yönetime el koyduğu anlatılır. “*Aradan üç yıl geçti... Sonunda, devrildiler. 1992 Nisanı’nda, Leyla’nın on dördüne bastığı yıl. Necibullah nihayet pes etti, kentin güneyinde, Darülamân saray’ının yakınındaki Birleşik Milletler üssüne sığındı.*” (s.162-163)

Savaş yılları, acılı anlarla, geçmek bilmeyen dakikalarla, gözyaşları döken annelerin üzüntüleriyle anlatılmıştır. Ülkedeki on binlerce şehit annelerinden biri olan Fariba’nın acılı günleri şöyle anlatılmıştır.

“Bazı günler, dedi kadın boğuk bir sesle, holdeki saatin tik taklarını dinliyorum. Ve beni bekleyen bütün o saniyeleri, dakikaları, saatleri, günleri, haftaları, ayları, yılları düşünüyorum. Onlarsız geçecek olan onca zamanı. O zaman, nefes alamıyorum; sanki biri kalbimin üzerinde tepiniyor, Leyla. Elim ayağım tutmaz oluyor. Öyle bitap düşünüyorum ki, bir yere yığılıp kalmak istiyorum.” (s.146)

Saniyeler, dakikalar, saatler vb. gibi zaman kavramları, bununla birlikte saat tik takları Fariba için acıyı hatırlatan nesnelere. İki şehidin annesi olan Fariba, acılarını hafifletmek için sezgilerini kızı Leyla'ya söylüyor.

Belirgin bir tarihi zaman anlatılan bu romanda, Mevsimler öne çıkan zaman kesimlerindedir. *“1974 baharıydı, Meryem'in on beşine bastığı yıl. Üçü birlikte dışarıda, söğütlerin gölgesine üçgen biçiminde yerleştirilmiş katlanır iskemlelerde oturmaktaydılar.”* (s.27) Romancı, senelerle birlikte başkarakterin kaç yaşında olduğunu da söyler. Bu mesele sadece bu paragrafta dikkati çeken bir mesele değildir, üstelik romanın diğer kısımlarında da gâh Leyla olsun, gâh Meryem olsun, zikredilen seneye birlikte başkarakterin kaç yaşında olduğu anımsanmaktadır. Bununla birlikte bu paragrafta, Meryem'in anne babasıyla geçirdiği mutlu anları anlatılmaktadır. Romanın başka bir kısmında bir bahar mevsimi şöyle anlatılmıştır. *“O bahar, 1993 baharının başlarında Meryem oturma odasının penceresinde durdu, Raşit'in kızı evden çıkarışını seyretti”* (s.240) Romancı, kurgulanan olayın hangi mevsime denk geldiğini açık bir şekilde belirtmeye çalışmaktadır. Romanın başka bir kısmında, Leyla'nın evden kaçmaya teşebbüs ettiğinin bahar mevsiminde denk geldiği şöyle anlatılmıştır.

“1994 yılının baharında bir sabah, gün ışığı karanlık gökyüzünü usulca, kararlılıkla ağırtırken, Leyla emin oldu: Raşit biliyordu. Kızı saçından sürüyerek yataktan indirmesi, beni bu kadar, er geç anlamayacak kadar har mı, eşek mi sandın gerçekten, diye bağırması an meselesiydi. Ama sonra, ezan sesi duyuldu, sabah güneşi düz damlara vurdu, horozlar ötmeye başladı; sıra dışı hiçbir şey olmadı... Şimdi bisikletiyle birlikte bahçeyi geçiyordu... Yarım saat sonra yola çıkıyoruz dedi Leyla.” (s.264-265)

Tarık'tan gayrimeşru çocuk doğuran Leyla, sakladığı sırrın ifşa olacağından korkmakta ve bu korkudan biran önce kurtulmak için evden kaçmaya karar vermiş ve uzun süredir planladığı kaçma planını uygulamaya teşebbüs etmektedir. Meryem'in hapishanede olduğu zamanın kış mevsimi olduğu şöyle betimlenmiştir. *“Meryem onu dinlerken, kış yıldızlarının donuk ışıltısını, Safid-Koh Dağları'nın üstünden kayan, tel tel, pembe bulutları, o çok gerilerde kalmış sabahta Nana'nın söylediklerini anımsadı: Hep kuzeyi gösteren bir pusula...”* (s.374) Meryem'in çocukluk dönemini geçirdiği Guldaman mahallesi, hapishanenin penceresinden görünmekte olan Safid-Koh Dağının hemen obur tarafındadır ve Meryem Safid-Koh Dağına bakınca Annesiyle geçiren günleri hatırlamaya başlar.

Uzun bir zaman kesiminin anlatılması söz konusu olan bu romanda, mevsimin değişmesi ve zaman geçişi şöyle anlatılmıştır.

“Önce ağaçlar (yakacak odun niyetinde kesilmemiş olanlar) benekli, sarı-bakırmsı yapraklarını döktüler. Sonra rüzgârlar geldi; soğuk ve taze, kenti bir uçtan ötekine yırtan. Hâlâ tutunabilen son yaprakları da koparıp aldılar, geride, dağların sesiz kahverengisine karşı hayaletimsi karaltılar gibi dikilen, çıplak ağaçlar kaldı. Mevsimin ilk karı hafifti, taneler konar konmaz eriyordu. Ardından yollar dondu, kar çatılarda öbek öbek birikti, buzlanan pencere camlarının yarısına kadar yığıldı. Karla birlikte uçurtmalar da sükün etti; Kâbil’in kış göklerinin bu eski hâkimleri, şimdilerde, uçuşan roketlerin, savaş uçaklarının el koyduğu, cirit attığı bir sahanın ürkek sığıntılarıydı.” (s.235)

Kaçmaya teşebbüs eden Leyla ve Meryem’i Raşit iki ayrı karanlık odaya kapatır. Leyla’nın kızı Azize’yi da, Leyla’nın kaldığı odaya atar. Karanlıkta kalan Leyla, zaman geçişini, ezan sesi, horoz ötüşleri ve mutfaktaki şangırtı üzerinden belirler. *“Leyla zamanın geçişini gözleriyle izleyemeyeceğini anlayınca, kulaklarını, sağlam kulağını kullandı. Ezan sesi ve horoz ötüşleri, sabaha işaretti. Alt katta, mutfaktan gelen tabak çanak şangırtısı, çalan radyo, akşam demekti.” (s.277)* Sağlam kulağını kullandı ifadesi dikkat çekicidir. Leyla, anne-babasının ölümüne ve evlerinin yerle bir olmasına sebep olan patlamada kulağından da ciddi zarar görmüş ve kulağı işitmez hale gelmiştir. Bundan ötürü bir kulağını kollanamamaktadır. Onların karanlık odada üç gün kapanık kaldığı şöyle anlatılır. *“Müezzin üçüncü kez ezan okudu. Sıcak yeniden bastırdı. Azize daha da güçsüz, halsizdi şimdi. Ağlamayı kesmişti, hiç kıpırdamıyordu.” (s.278)* Azize ve Leyla dayancını kaybetmektedir ve üçüncü günün akşamı Raşit onları kapattığı odadan çıkarır.

Artık Mücahitlerin 1992 Nisanından 1996 Eylülüne kadar süren yönetim süresi sonra ermiş, Afganistan’ın güneyinde teşekkül bulup büyüyen Taliban Canavarları, Kâbil’e girmek üzeredir. Romanın genelinde olduğu gibi, bu kısımda da Taliban’ın Kâbil’e girişi sosyal olay üzerinden anlatılır. *“İki buçuk yıl sonra, 27 Eylül sabahı, Meryem büyük bir gürültüyle uyandı; bağırışlar, ısıklıklar, çatapatlar ve müzik. Oturma odasına koştu, Leyla’yi çoktan gelmiş, omuzlarına aldığı Azize’yle birlikte pencereden bakarken buldu. Kız döndü, gülümsedi. Taliban burada, dedi.” (s.280)* Bu kısımda iki buçuk senelik bir zaman atlamasıyla karşı karşıdayız.

Savaşın yaşattığı acılar yetmiyormuş gibi, bir de kuraklık Afganistan halkını gaddarca yıpratmaktadır. 1998’de başlanan kuraklık ikinci yılını sürdürmektedir. “1998’de başlayan, şimdi ikinci yılını süren kuraklık, ülkeyi harabeye çevirmişti.” (s.300) Taliban yönetiminin sonuna kadar devam edecek olan kuraklığın üçüncü yılı, zaman kesimi üzerinden şöyle gösterilmektedir. “2000 yazında, kuraklık üçüncü ve en berbat yılına ulaştı.” (s.309)

Raşit öldükten sonra, Tarık ile Leyla Pakistan’a giderek, Mürree’ye olaştıkları ilk gece evlenmişlerdir. Onlar mülteci olarak bir yıl Pakistan’da yaşarlar, Taliban ülkeden püskürtüldükten sonra onlar Afganistan’a dönmeye karar verirler.

“Sonra, 2000 yılının ılık bir temmuz gecesi, Tarık’la yataktalar; alçak sesle, ülkelerinde olup biteni konuşuyorlar. Öyle çok değişiklik oldu ki. Koalisyon güçleri Taliban’ı bütün büyük kentlerden püskürttü, Pakistan sınırına, Afganistan’ın güneyindeki ve doğusundaki sürdü... Bir yıl önce, Kâbil’den kurtulabilmek için bir kolunu seve seve verirdi. Ama şu son aylarda, çocukluğunun kentini deliler gibi özlediğini fark etti... Geri dönmek istiyorum, diyor.” (s.398-400)

Onlar, bir yıldır konforlu bir hayat geçirmekte olsalar da ülkeye dönmeyi planlamaktadırlar.

Romanın sonunda, Afganistan’ın 2003 Nisan’ındaki durumu tasvir edilir. “Kuraklık sona erdi. Bu kış, nihayet, dizboyu kar yağdı; şimdiyse yağmur günlerdir sürmekte. Kâbil Irmağı yine gürül gürül akıyor. Bahar taşkınları Titanik Şehri’ni silip süpürdü.” (s.419) ardı ardına gelen savaşlar ve Afganistan genelinde yıllarca süren kuraklık sonra ermiştir ve Afganistan halkı için artık güzel günler başlanmıştır.

Romancı kötü bir anı anlatarak öyküye başlar ama mutlu bir sonla anlatıyı sonlandırır.

1.2.4. Mekân

Bin Muhteşem Güneş, bir Afganistan romanıdır. Roman kahramanı Meryem’in doğup büyüdüğü şehir yanı Herat Şehri, Kâbil Şehri, Bamyân Şehri öne çıkan mekânlardandır. Herat Şehri, romanda söz konusu olan mekân olarak, güzellikleri, yeşillikleri, parkları ve buna benzer özellikleriyle verilmektedir. Aynen Afganistan başkenti olan Kâbil de kendine özgü güzellikleri, ananeleri, genişliği, kalabalık ve gürültüsüyle tanıtılmaktadır. Bamyân vb. mekânlar da böyle. Romancının diğer romanları gibi, *Bin Muhteşem Güneş* romanında da öykü Afganistan’ın sınır ötesine götürülmektedir.

Romanın ilk satırları, Meryem ile Nana'nın kulübedeki karmaşık yaşamlarının olaylarıyla başlar. Üç kadınla evli olan Celil, Herat Şehrinin merkezinde yaşamaktadır. Yıllar önce hizmetçisi Nana ondan gebe kalınca ve o karılarının baskısı sonucunda Nana'yı evden atınca Celil, oğullarıyla birlikte Gül Daman²⁶ mahallesinde, Nana'nın babasının arazisinde küçük bir kulübe yapar ve Nana'nın bu kulübede yaşamasını sağlar. Gül Daman Mahallesi, Herat Şehrinin iki kilometre uzaklığındadır ve kulübe yapılan arazının konumu Gül Daman Mahallesinin epeyce dışındadır.

Roman kahramanı Meryem'in çocukluk çağlarını geçirdiği kulübe, konumu, özellikleri ve çevresindeki güzellikleriyle anlatılmıştır.

“Bu küçük araziye öneren, Celil'in ilk karısı Hatice'den olma, en büyük oğlu Muhsin olmuştu. Gül Daman'ın epeyce dışındaydı. Buraya, Herat'la Gül Daman arasındaki ana yoldan ayrılan, delik deşik, meyilli bir toprak yolla ulaşıyordu. Patika her iki yandan diz boyu otlarla, beyaz ve parlak sarıçiçeklerin beneklediği çayırarla kuşatılmıştı. Yokuş yukarı, döne kıvrıla tırmanıyor, çeşitli kavak cinslerinin boy attığı, yabancı çalı öbeklerinin büyüdüğü, düz bir araziye ulaşıyordu. Bu yükseklikten bakıldığında, solda, Gül Damanın yeldeğirmenlerinin paslı kanatları seçilebiliyordu; sağ yanda ise Herat uzanıyordu. Patikanın dibinde, Gül Daman'ın çeviren Safidkoh dağlarından doğup gelen, geniş alabalık dolu bir nehir akıyordu. Irmağın yukarı kısmında, dağlara doğru, iki yüz metre kadar ileride, sal-kımsöğütlerden oluşan, yuvarlak bir koru vardı.” (s. 9)

Meryem, bu özelliklere sahip bir mekânda büyümüştür ve 15 yaşına kadar bu mekânın dışına çıkmamıştır. Celil her uğradığında Meryem'i yanına alarak köyün yakınındaki ırmağa balık tutmaya giderler. O, kızına balık tutma yeteneklerini öğretir, bir süre eğlendikten sonra eve dönerler. Bir seferinde Meryem, babasından doğum günü hediyesi olarak sinemasına götürmesini ister. Celil'in *“Meryem'in hiç görmediği bir sineması vardı; ama Celil kızın ısrarları üzerine, en ince ayrıntısına kadar tarif etmişti, dolayısıyla ön cephenin mavi çinilerle, ten rengi tuğlalarla kapalı olduğunu, kafes işi bir tavani, balkonunda özel koltukları bulunduğunu biliyordu.” (s. 6)* İlk söyleyişte sinemaya gitme isteğini kabul etmeyen baba, Meryem ısrar edince kabul etmek zorunda kalır ve ertesi gün götüreceğine dair söz verir.

²⁶ - Gül Daman, gerçek bir mekân olmayıp kurgusal bir mekândır. Bu konuyu Khaled Hosseini *Bin Muh-teşem Güneş* Romanının (Teşekkürler) kısmında açıklamasını şöyle yapmıştır. *“Gül Daman Köyü, kurgusal bir yer – bildiğim kadarıyla. Herat kentini bilenler, çevresindeki coğrafyayı tanımlarken azıcık da olsa özgür davrandığımı ayırımsayacaklardır.” (s.429)*

Meryem, ertesi gün annesinden habersiz, babasının söylediği saatte söylediği yere gider. Babası gelmeyince, tek başına Herat Şehrine iner, renkli ipeklerle bezelenen faytonlar geçmekte olan kalabalık sokağa girer. Kalabalık ortama alışık olamayan Meryem kalabalık ve gürültülü şehre girince şaşkınlığa uğrar. O, patikadan ilerleyerek bir parka ulaşır. *“Sonra canlı, neşeli adımlarla parkın yakınındaki geniş geçide yöneldi. Çınarların gölgesinde oturan, tezgâhlarındaki kiraz piramitlerinin ya da üzüm tepeliklerinin arkasından, bıkkın gözlerle ona bakan, kösele yüzlü, yaşlı satıcıların önünden geçti. Çocuklar yalınayak, arabaların, otobüslerin peşinden koşuyor, ellerindeki ayva torbalarını sallıyordu.”* (s. 33) Meryem bir köşeye çekilerek yoldan geçenlere bakar; çevrelerindeki bütün bu harika, olağanüstü şeylere nasıl böyle kayıtsız kalabildiklerine şaşırır.

Meryem, bir Faytoncu aracılığıyla Celil’in evini bulur. Hayallerinde büyüttüğü ev şimdi gözünün önündedir. Bu evde yani babasının evinde babasıyla birlikte yaşamak için nice hayaller kurmuş, nice umutlar beslemiştir. Celil’in evinin, yüksek duvarlı ve büyük olması Meryem’in dikkatini çeker. İçeri alınmayınca geceyi kapının önünde geçiren Meryem, sabah eve gittiğinde, intihar eden annesinin leşiyle karşılaşır. Kulübede yalnız kalan Meryem’i, Celil evine götürmek zorunda kalır. *“Benimle kalabilirsin Meryem co, ... Sana bir oda hazırlamalarını tembihledim bile. Üst katta. Orayı seveceksin. Manzaralı, bahçeye bakıyor.”* (s.41) Celil’in evinin büyük bir bahçesi ve bahçesinde çeşitli meyveler, rengârenk güller mevcuttur. Meryem’le babası kapıdan içeri girer ve rengârenk güller arasında, eve doğru yürümeye başlarlar. *“Evin içinde de yere bakmayı sürdürdü. Kestane rengi bir halının üzerinde yürüyorlardı, sürekli yinelenen mavili-sarı, sekizgen bir deseni vardı; gözünün ucuyla, mermer heykel kaidelerini, vazoların alt kısımlarını, duvarlardaki rengârenk halıların püsküllerini görebiliyordu.”* (s. 42) Meryem’in babasının evindeki yaşamı çok sürmez. Onu Kâbil’de yaşayan Raşit isimli Kandaharlı birisiyle zorla evlendirirler.

Bin Muhteşem Güneş romanında ön planda olan ve ayrıntılarıyla verilen mekân, evlerdir. Çünkü ev bir insan yahut bir aile için hayatın başkenti sayılır. Ayrıntılı özellikleriyle tasvir edilen evlerden Raşit’in evi, Leylaların evi, Tarıkların evi vb. dikkate değer mekânlardandır. Raşit’in evi, Meryem’in bu eve gelmesiyle birlikte tasvir edilir. Meryem’le Raşit’in evlendikleri gün, onların Kâbil yolculukları başlar. Onlar uzun bir yolculuktan sonra, akşam hava kararınca Kâbil’e ulaşırlar ve Raşit, Meryem’i Kâbil’in Deh-Mazang semtindeki iki katlı evine götürür.

“Meryem, Raşit’in evinin bulunduğu dar, asfaltlanmamış sokağı çabucak inceledi. Yolun iki yanına sıralanan evler dip dibeydi, tek bir duvarla birbirlerinden ayrılıyorlardı; önlerindeki küçük, duvarlı bahçeler sokakla aralarında tampon görevi görüyordu. Evlerin çoğu düz damlıydı ve pişmiş tuğladan yapılmıştı, kimisi de, kenti çeviren dağlarla aynı, pas rengindeki topraktan.” (s.61)

Raşit, toplumun alt katmanına ait birisidir. O, orta ve alt tabakadaki insanların yaşadığı bir semtte yaşamaktadır.

“Raşit’in evi iki katlıydı. Renginden bir zamanlar mavi olduğu anlaşılıyordu. Raşit ön kapıyı açınca, Meryem kendini küçük, bakımsız bir bahçede buldu; güçbelâ boy atmaya çalışan sarı otlar, cılız öbekler. Sağda, yan avluda bir apteshane, solda da tulumbalı bir kuyuyla bir sıra can çekişen fidan. Kuyunun yakınında bir alet- edevat kulübesi, duvara dayalı bir bisiklet.” (s. 61)

Evin özelliklerine göre, bakımsız bir ev olduğu apaçık bellidir. Evin dış özelliğiyle birlikte iç özelliği de verilmektedir. İki katlı binanın alt katında bir hol, bir oturma odası, bir de mutfak yer almaktadır. İçeri girerler, Raşit Meryem’i, mutfağa götürür ve ona tencereleri, tavaları vs. mutfak malzemelerini gösterir, sonra da kızı oturma odasına götürür. Raşit, pencereden görünmekte olan dağları birebir Meryem’e işaret parmağıyla göstererek dağların ismini tutar. *“Tam karşımızda asma dağları var, - görüyor musun? Soldaki ise Ali Abad dağı. Üniversite onun eteğinde. Şir Derveze Dağı arkamıza, doğuya düşüyor; buradan göremezsin tabii. Her gün, öğlenleri oradan bir pare top atarlar.”* (s. 62) Kâbil’in daha iyi tanınması, özellikle de Deh-Mazang mahallesinin daha belirgin biçimde gösterilmesi amacıyla etrafındaki tepe yahut dağların isimleri bire bir zikredilmektedir. Sonra Raşit, kızı üst kata çıkarır. Üst katta dar, loş bir koridor, iki yatak odası bulunmaktadır. Raşit, yatak odalardan büyüğünü kendine ve küçüğünü ise Meryem için ayarlamıştır. Çok az eşyayla döşenen büyük odanın ayrıntıları şöyle geçmektedir. *“Köşede bir yatak, üzerinde kahverengi battaniyeyle tek bir yastık, bir dolap, bir de komodin. Küçük ayna sayılmazsa, duvarlar çıplaktı.”* (s. 63) Meryem’in kalacağı oda daha küçüktür. *“Kalacağı oda, Celil’in evindeki odasından bir hayli küçüktü. İçinde bir yatak, eski, grimsi kahverengi bir şirfoniyer, küçük bir dolap vardı.”* (s. 63) Evin iç özellikleri doğrultusundan yoksul insanların asgari imkânlarla hayatlarını sürdürmekte olduğu açıklanmaktadır.

Meryem’in Kâbil’e geldiğinden bir hafta geçmiştir ve o yavaş yavaş ev işlerini üstlenmeye başlamaktadır. O, yaptığı hamuru yoğurarak Raşit’in tarif ettiği ekmeği fırı-

nına götürür. Raşit'in söylediğine göre sokağın aşağıdaki fırına gitmek için, önce sola sonra hemen sağa dönmesi gerekiyor, ama buna gerek kalmıyor; Meryem, yanlarında çocuklarıyla ilerleyen kadınlar yoğunluğunu izleyerek fırını buluyor.

Raşit'le Meryem, bir gün zenginlerin yaşadığı semte giderler. Şar-e-Nev Parkı seçkin insanların yaşadığı semtteki meşhur mekânlardandır. Onlar parka gidince Uçurtma uçuran, voleybol oynayan ve salıncakta birbirini sallamakta olan çocuklarla karşılaşır. Sonra bir kebabçıya gidip öğlen yemeğini yerler. Yemekten sonra Koçeh-Morgha, (Tavuk Sokağı) denen yere giderler. Bu sokak, zengin ve seçkin insanların yaşadığı, dar, tıklım tıklı bir sokaktır. Romancı, Raşit'in Meryem'e anlattığı bilgiler üzerinden hareketle Koçeh-Morgha sokağını tanımlamaktadır. *“Bu semtte oturanlar hep yabancı diplomatlar, zengin işadamları, kraliyet ailesinin üyeleri – bu tür insanlar yani. Senin benim gibiler değil.”* (s. 77)

Ramazan ayında boşalan sokaklar, bayramın ilk günü tekrar dolmaya başlar, aileler bayramlık giysilerine bürünmüş birbirine bayramlaşmaya gitmektedir. Raşit ile Meryem sokağa çıkarlar, karşılaştıkları konu komşuyla bayramlaşırlar. Sonra Şar-e-Nev'e giderler, yeni kıyafetleriyle koşuşan çocukları, tatlı tabaklarının dolaştıran kadınları seyrederek. Akşam olunca şamana giderler. *“O akşam Şaman'a gittiler, Raşit'in arkasında duran Meryem gökyüzünü aydınlatan havai fişekleri, yeşil, pembe, sarı çakımları seyretti.”* (s. 85) bayramın ikinci ve üçüncü günü onların evine de bayram ziyaretine gelenler olur.

Romanda tasvir edilen mekânlardan biri de Tarıkların evidir. Deh-Mazang'daki başka evler gibi, bu ev de orta olasılıklarla donatılmış bulunmaktadır. Ama Tarıkların evi Leyla'nın gözüne, hayalindeki ev gibi görünüyor. *“Kızı koridordan geçirip oturma odasına götürdü. Leyla bu evin her şeyine bayılıyordu. Oturma odasındaki eski püskü halıya, kanepenin üzerindeki yama işi örtüye...”* (s.131) Mekân tasviri, Leyla'nın gözlemleri üzerinden yapılmaktadır.

Kâbil'de Sokaklar çocuklar için güvenilir durumda değildir. Sokaklarda guruplar halinde oluşan rahatsız edici çocuklar mevcuttur. Leyla'nın annesi, kızını okuldan almayı unuttur bu sebepten Leyla eve yalnız dönmek zorunda kalır. Raşit'in evinin önüne yetiştiğinde Kadim ve arkadaşları tarafından tacize uğrar. *“Tam o sırada, arkasından gelen bir ses, hey. Sarı saçlı. Buraya bak, dedi. Leyla arkasını döndü ve bir tabancanın*

namlusuyla burun buruna geldi.” (S.119) Kadim, su tabancasıyla Leyla’nın üstüne pis su serpmekle kalmaz. O, Leyla’yı hakaret etmeye başlar. “Hiç olmazsa seninki gibi çatlak değil” (s.121) Bununla birlikte, çocuklar arasında sokak dövüşmeleri de söz konusudur. Tarık, Kadim’in Leyla’ya yaptığı iğrenç eylemi duyunca kudurur ve sokakta arkadaşlarıyla beraber oyun oynamakta olan Kadim’in üstüne yürür. “Tarık doğrulup tek bacağının üzerine dimdik durunca, ötekiler de anladılar. Sonra, topallayarak Kadim’e doğru ilerledi; kayışları çözülmüş olan takma bacağını bir kılıç gibi havaya kaldırmıştı. Oğlanlar hızla yana kaçıştılar. Kadim’le ikisinin arasında yeterli bir boşluk bıraktılar. Sonra tozlar, tekmeler, yumruklar, naralar havada uçtu.” (s.137)

Sovyetler’in işgali döneminde, savaş hep Kâbil dışında tutulmuştur. Leyla, Babası ve Tarık’la birlikte Bamyân’a yaptığı seyahat sırasında, yollarda yıkılan evleri görünce savaşın Kâbil’in dışında tutulduğunu düşünmeye başlar. “Kâbil genellikle sakın. Orada, zaman zaman yaylın ateşi, kaldırım kenarlarında sigara içen Sovyet askerleri, cadde-lerden hoplaya zıplaya geçen Sovyet cipleri olmasa, savaşın yalnızca bir söylenti olduğuna inanabilirdiniz.” (s.149) Ama mücahitler yönetime el koyunca savaşı Kâbil’e taşımışlardır. “Tüfekler dolduruluyor ve dağlar Kâbil’e yaylın ateşine başlıyordu, Kâbil de onlara ateşle karşılık veriyordu...” (s.178) Mücahit Fraksiyonları birbiriyle çatışmaya girince, halk mücahitlere karşı nefret duymaya başlar. “Diğerleri kendilerine hâlâ Mücahit diyordu, ama sözcüğün duyanların suratu değişiyor, yüzlerine hor gören, ekşi bir ifade yerleşiyordu; sözcüklerin derin bir tiksinti ve küçümseme kokuyordu buram buram.” (s.180)

Üzerine durulan mekânlardan biri de sokaklardır. Sokaklar, Leyla ile Tarık’ın buluşma noktası ve aşk duyguları yaşadıkları mekânlardır. “Delikanlıyı üç ev ileride buldu...” (s.172) Sokaklarda vuku bulan olaylar ve konuşulan değişimler, Tarık vasıtasıyla Leyla’ya aktarılıyor. “Delikanlı, kızın sokakla arasındaki hayat bağıydı artık. Konuşulanları, haberleri taşıyordu ona.” (s.179) çocukluktan beri arkadaşlıklarını sürdürmekte olan bu çift artık büyümüştür. Onlar sokaktaki herkesin dikkatini çekmiş ve kadınlar için dedikodu konusu olmuştur. “... Komşu kadınlardan kimisi, hatta belki de çoğu, Tarık’la ikisi hakkında dedikoduya başlamıştı bile.” (s.167-168) Leyla da sokaktakilerin dikkatinin üzerinde olduğunun farkındadır. “Bıyık altından gülümsemeler kızın gözünden kaçmamıştır; mahallede onların bir ‘çift’ olduğuna ilişkin fısıltılar dolaştığı da” (s.168) Bu dedikoduculardan biri de Raşit’tir. “Örneğin, geçen gün, Tarık’la ikisi so-

kakta yürürken Raşit'le, şu ayakkabıcıyla ve peşindeki burkallı karısı Meryem'le karşılaşmışlardı. Yanlarından geçerken, Raşit şakacı bir tavırla, Leyla'yla mecnun değil mi bunlar? Demişti..." (s.168) Afganistan halkının çoğu geleneklere bağlı insanlardır; geleneklere uymayan insanları huş karşılamazlar. Tarık'la Leyla da geleneklere uymayarak sokakları ilişkilerinin merkezi haline getirmişlerdir ve her kesin dikkatini çekmektedirler.

Kâbil sokakları güvenilmez hale gelmiş ve birkaç savaş lordu arasında bölünmüş haldedir.

"Tarık ona Kâbil içindeki güvenilmez, sıkça değişen sınırları da açıkladı. Mesela bu yol, soldan ikinci akasya ağacına kadar, bir savaş lorduna aitti; sonraki dört sokak, yıkılan eczanenin bitişiğindeki fırına kadar, bir başka savaş lordunun bölgesiydi; eğer yolun karşısına geçip batıya doğru bir kilometre ilerlerse, kendini başka bir savaş lordunun arazisinde bulur, dolayısıyla bir kesin nişancının haklı hedefi olurdu." (s.179-180)

Bu paragrafta romancı, savaş lordları arasında bölünen, paramparça bir Afganistan'ı anlatmaktadır. Mekân olarak Kâbil, artık korkunç olaylarla doludur. *"geçen hafta Karteh-Seh'de üç ceset bulmuşlar, dedi. Duymuş muydun? Kız kardeşler. Üçüne de tecavüz edilmiş. Gırtlakları kesilmiş. Yüzüklerini almak için parmaklarını ısırıp koparmışlar. Diş izlerinden anlaşılmalı." (s.179)* Bu paragrafta, Dini, namusu savunmak amacıyla yola çıkanların artık vahşi canavarlara dönüştüğü da anlatılmaktadır. Üstelik köylere isabet eden her roket ve patlayan her bomba, Kâbil'in bir kenarında bir anneyi mateme oturtur, bir aileyi yıkıyor, bir kadının dul olmasına sebep oluyor, bir çocuğu annesiz babasız bırakıyor. Mücahitler devresi başladı başlayalı, Kâbil sokaklarında her gün onlarca olay yaşanmaktadır. Uzun bir süre sonra sokağa çıkan Leyla'nın gözlemi üzerinden Kâbil'in korkunç sokakları şöyle tasvir edilmiştir. *"Bir camiye doğru, ağır ağır ilerleyen bir cenaze alayı gördü; gerilerdeki, siyahlara burunmuş bir kadın saçlarını yoluyordu. Taze kazılmış mezarlarla, rüzgârda uçuşan şehit bayraklarıyla bezeli bir mezarlığın önünden geçtiler." (s.266)* Söylenenler Leyla'nın gözlemleridir, ama aslında romancı Kâbil'in genel tasvirini vermeye çalışmaktadır.

Sokakların güvenilmez hale geldiği ve başkentin karıştığı farkında olan Hâkim, kızı Leyla'yı okuldan alır. *"Sokaklar öyle güvenilmez bir hal almıştı ki, Babi en akla gelmeyecek şeyi yaptı. Leyla'yı okuldan aldı." (s.181)* Babi en akla gelmeyecek şeyi yapmıştır, akla gelmeyecek şey çünkü Hâkim kızının yüksek eğitim almasını isteyen

birisidir. Hâkim kızını okuldan almaya haklıdır. Çünkü Roket kurşununun nereye isabet edeceği, bombanın nerede patlayacağı belli değildir. Babi, kızı evde değilken merakta kalacağını düşündüğü için kızını okuldan almıştır.

Romanda, roman kahramanının rüyası üzerinden tasvir edilen mekân da mevcuttur. Leyla rüyasında Tarık'la birlik kumsalda olduğunu görür. *“İnce, uzun bir kumsaldalar; bir örtünün üzerinde oturuyorlar. Serini, bulutlu bir gün, ama Tarık'ın yanı, omuzlarına kadar çektikleri battaniyenin altı ılık. Boyası yer yer kalkmış, beyaz, alçak çitin gerisinde, rüzgâra açık, bir sıra palmiyenin altına duran arabaları görebiliyor.”* (s.194) Bazı mekânlar, kahramanın hayali üzerine tasvir edilmiştir. *“Kumsal bir kez daha Leyla'nın gözünün önünde canlandı. Ama bu sefer, kumların şarkısı her yandaydı. Ve yükseliyordu... Martılar şimdi tüylü pantomimciydiler, gagalarını sessizce açıp kapıyorlardı; gagalar köpüklerle, serpintilerle kıyıya vuruyordu, ama hiç kükremeksizin. Kumlar şarkılarını sürdürdü.”* (s.198) Tarık, Leyla'yı terk edince, o, rüyasında Tarık'ı görmeye başlar. Babi, Pakistan'a gideceklerini söyleyince, Leyla'nın kırılan umutları tekrar canlanmaya başlar ve Tarık'la beraber olacağı sahneleri hayalinde canlandırmaya başlar.

Romanda Başkent Kâbil ve Herat dışında bazı mekânlar da söz konusu olmaktadır. Bu mekânlardan birisi de Bamyân İli'dir. Leyla, Babası ve Tarık'la birlikte Bamyân'a yaptığı seyahat sırasında Buda Putu'nun üstüne çıkarlar. Bamyân Şehri, karakterler gözlemi üzerinden tasvir edilmiştir. *“Aşağıdaki Bamyân Vadisi gümrak, yemyeşil ekili arazilerle kaplıydı. Babi bunların, sonbaharda ekilip yazın biçilen buğdayla kaba yonca olduğunu söyledi; patates de vardı. Birbirinden kavak ağaçlarıyla ayrılan tarlalar dereler, sulama kanalları kesiyordu; bunların kıyısına çömelmiş çamaşır yıkayan kadınlar küçük karaltıydı.”* (s.151) Mekân tasviriyle birlikte, Bamyân Şehrini geleneklerine ait bazı bilgiler de okurlara aktarılmıştır. Örnek olarak dere kenarında çamaşır yıkayan kadınlar ve Bamyân Tarlalarında ekilen ekinler vb.

Mücahit Fraksiyonlarının yağdırdığı bomba ve roketlerden canını kurtarma amacıyla, komşu ülkelerde kurulan Mülteci Kamplarına sığınan vatandaşların da yaşam durumu vehimdir. Mülteciler, kamplarda hayata kalmaya çaba göstermektedir. Mülteci Kamplarındaki yaşam, Raşit'in söylentileri üzerinden şöyle tasvir edilmiştir. *“İnsanlar karton parçalarının altında yaşıyor. Verem, dizanteri, açlık, suç. Üstelik daha kış gel-*

medi. Hele bir soğuk, ayaz başlasın. Zatiürree. Donana, buz kesen insanlar. O kamplar donmuş mezarlıklara dönüşecek.” (s.219) Bir patlamadan ötürü anne babasını kaybeden Leyla, Tarık’ı bulmak için Pakistan’a, Mülteci Kamplarına gitmek istiyor. O, gitmeden önce, Mülteci Kampını Hayalinde şöyle canlandırıyor. *“Kendini bir sığınma kampında tahayyül etti; çadır kazıklarına bağlanmış binlerce örtünün ısırgan rüzgârda çırpındığı, çıplak, buz gibi bir arsada. Bu geçici, uyduruk çadırlardan birinin altında, bebeği gördü, Tarık’ın bebeğini; şakakları çökmüş, bir deri bir kemik, teni lekeli, mavimsi gri.”* (s.223) Leyla, birçok mekânlar gibi sığınma kamplarını da hayalinde canlandırıyor yahut romancı, kahramanın hayali üzerinden bazı mekânları tasvir etmeye yelteniyor. Romancı, Mülteci Kamplarında yaşayan birisi olarak Tarık’ın görüşü üzerinden Mülteci kamplarının vehim durumunu şöyle betimliyor. *“Gerisini biliyorsun, Leyla. Savaşın sonra, Sovyetler dağıldı, Batı da çekip gitti. Afganistan’da artık kaybetmekten korktukları hiçbir şeyleri kalmamıştı, dolayısıyla para da suyunu çekti. Nasır Bağ artık çadırlardan, tozdan ve açık lağımlardan ibaret. Oraya gidince, bize bir sopayla bir parça da çadır bezi verdiler, kendi çadırımızı kurmamızı söylediler.”* (s.344-345) Çadırda yaşamakta olan Mülteciler, rüzgârlı, yağmurlu, karlı günlerde sorun yaşamaktadırlar. *“Mülteci kampını dip dibe dolduran çadırlar rüzgârda çırpınırdı. Rüzgâr yabanı öt öbeklerini oradan oraya sürükler, çamur mezbelelerin çatısına düşmüş uçurtmaları havalandırırdı.”* (s.345) Mülteci kamplarındaki yaşam kış günlerinde kötü geçmektedir ve birçok aileyi mateme oturtmaktadır. *“Bir sürü çocuk öldü. Dizanteri, verem, açlık –ne istersen. En çok da, kahrolası dizanteriden. Tanrım, Leyla. Ne çok çocuğun gömüldüğünü gördüm. Bir insanın tanık olabileceği en kötü görüntü, inan.”* (s.345) Nasır Bağ mülteci kampına sığınan Tarık, ilk kışta babasını kaybeder. *“Babam ilk kışı bile atlatamadı, diye sürdürdü sözünü. Uykusunda öldü. Acı çektiğini sanmıyorum.”* (s.345) İlk kışta annesi de hastalanır ve ölüm eşiğinden döner. Bu paragraflardan anlayacağımız şey, ülkede kalanları, Mücahitlerin yağdırdığı bombalar ve roketler mateme oturtmakta ve ülkeyi terk edenleri, kış ve hastalıklar mateme oturtmaktadır.

Ayakkabıcı Raşit, Leyla’yı iş yerine götürür. *“Raşit’in iş yer Leyla’nın beklediğinden daha büyük, daha aydınlıktı. Kızı üzeri kalabalık, eski tabanlarla, artık deri parçalarıyla dolu tezgâhın gerinse oturttu. Çekiçlerini, zımpara çarkının nasıl çalıştığını gösterdi; sesi yüksek gururluydu.”* (s.237) Dükkân, Raşit için biricik ekmek teknesidir.

Taliban yönetiminin son yıllarında, yangından dolayı dükkânı yanar, işsiz güzsüz kalan Raşit, hırsızlık vb. gibi pis işlere yeltenmeye başlar.

Bahis konusu olan mekânlardan birisi da Kâbil otogarındır. Raşit'in evinden kaçmayı planlayan Leyla, Meryem ve Azize ile birlikte Kâbil otogarına giderler. Otogarı çok kalabalık bulurlar.

“Doğu Kâbil’de, Pol Muhammet Han Yakınındaki otobüs garında, Lahore Kapsı’nda, boş otobüsler kaldırımın kenarına dizilmişti. Başları türbanlı erkekler harıl harıl eşyaları, denkleri otobüslerin üzerine yerleştiriyor, bavulları sicimlerle bağlıyorlardı. Garın içinde, bilet gişesinin önünde uzun bir erkek kuyruğu oluşmuştu. Burkalı kadınlar küçük gruplar halinde duruyor, gevezelik ediyordu; eşyaları ayaklarının dibine yığılmıştı.” (s.266)

Kâbil Otogarının kalabalığı, üstelik insanların ailesiyle birlikte yolculuğa başlamayı amaçlamakta olduğu, halkın Kâbil’i terk etmekte olduğunun göstergesidir.

Leyla ve Meryem, evlerinden kaçmaya teşebbüs etmeleri nedeniyle polisler onları karakola götürmek üzere yakalıyorlar. Polisler onları Torabaz Han Kavşağındaki karakola götürüyor. *“Torabaz Han Kavşağı’ndaki karakolda, onları ayırdılar, uzun, kalabalık bir koridorun iki ayrı ucunda oturtular; aralarındaki çalışma masasında oturan adam sigaranın birini söndürüp ötekini yakıyor, arada bir önündeki daktiloyu çatırdatıyordu.” (s.271)* Karakolda nevbetçi mamur iki kadını ayrı ayrı sorguya çekiyor. İlk önce Leyla’yı sorgu odasına götürüyor. Leyla özrünü söylese de mamur, *biz kanunu uyguluyoruz* diyor. Leyla, kanunun sadece kadınlara uyguladıklarını ve erkeğin çıkarı olduğunda karışmadıklarını söylüyor. *“Karışmazsınız tabii. Erkeğin çıkarı söz konusuysa, karışmazsınız. Bu da dediğiniz gibi ‘özel aile meselesi’ değil mi? Öyle değil mi?” (s.274)* Bu paragrafta Mücahitler yönetiminde, sadece erkeklerin çıkarı söz konusu olduğu ve kadınların yolculuk yapmaya bile hakları olmadığı anlatılmıştır.

Romanda geçen mekânlardan birisi de Peştunistan Meydanıdır. Taliban Kâbil’e ilk geldiğinde, Kâbil halkı onları karşılamak için Peştunistan Meydanında toplanıyorlar.

“Meryem ilk Taliban’ı da aynı günün ilerleyen saatlerinde gördü; Raşit, Leyla ve Azize’yle birlikte girdikleri Peştunistan Meydan’ında. Büyük bir kalabalık toplanmıştı alana. İtişiyor, daha iyi görebilmek için boyunlarını uzatıyorlardı; alanın ortasındaki mavi çeşmenin etrafını saranlar, kuru yatağına doluşanlar da vardı. Alanın ucunu göremeye çalışıyorlardı, eski Hayber Lokantası’nın bulunduğu kısmı.” (s.283)

Taliban Kâbil'e girer girmez, Necibullah'ı sığındığı yerden yani Birleşmiş milletler karargâhından çıkarmış ve Kâbil Halkının toplandığı Peştunistan Meydanında asmıştır ve mikrofonda konuşmakta olan Taliban militanı, *çok, pek çok Müslüman'ı öldürdü* diye haykırmaktadır. Bir gün sonra Taliban'ın kırmızı pikapları Kâbil sokaklarında gezmeye başlar ve Pikaptaki elinde hoparlörü olan Taliban militanı duyuru yapmaya başlar. *“Ertesi gün Kâbil, Kamyonların istilasına uğradı. Hayır-hane'de, Şar-e-Nev'de, Karteh-Pervan, Vezir Ekber Han ve Taymani'de, kırmızı Toyota pikaplar sokaklarda kol geziyordu. Kasalarında silahlı, sakallı, kara türbanlı erkekler. Her kamyonetten, hoparlörler bangır bangır duyuru yapmaktaydı.”* (s.284)

Taliban yönetimi döneminde, diğer devlet daireleri gibi hastanelerde de kadın doktorlarla erkek doktorların iş yerleri ayrılmış, bununla birlikte, hasta kadınlar ve hasta erkekler ayrı ayrı hastanede tedavi görmektedir. Raşit'le Meryem, doğurma saati yaklaşan Leyla'yı Vezir Ekber Han Hastanesine götürüyorlar ama Leyla'nın durumu vehim olmasına rağmen, hastane kapısındaki Taliban militanları onlara hastaneye girmesine izin vermiyorlar ve onları Rabia Balkhi Hastanesine gitmesini söylüyor. *“Meryem'in duyurudan o yılın ocak ayında haberi olmuştu; bundan böyle kadınlarla erkeklere ayrı hastanelerde bakılacağı, Kâbil hastanelerindeki bütün kadın personelin işten çıkarılacağı, tek bir merkezi binada toplanıp çalıştırılacağı açıklanmıştı. Buna kimse inanmamış, Taliban da zaten kararı uygulamaya koymamıştı. Şu ana kadar.”* (s.293) Onlar Leyla'yı Rabia Balkhi Hastanesine götürmek zorunda kalıyorlar. Rabia Balkhi Hastanesi, çok kalabalık olduğundan ötürü uzun süre beklemek zorunda kalırlar. *“Rabia Balkhi'nin bekleme salonu burkalı kadınlarla, çocuklarla kaynıyordu. Havada ağır bir ter, yıkanmamış beden, ayak, sidik, sigara ve antiseptik kokusu. Çalışmayan tavan pervanesinin altında, çocuklar bir birini kovalıyor, uyuklayan babaların öne uzanmış ayaklarının üstünden atlıyordu.”* (s.293) Hastane bakımsız olmakla birlikte, savaştan ağır zarar gördüğü, duvarındaki kalkmış sıvasından bellidir. *“Meryem Leyla'yı, sıvası yer yer kalkmış, yabancı ülke haritalarına benzer şekiller oluşmuş bir duvarın dibine oturttu.”* (s.293)

Karteh-seh Mahallesiindeki yetimhane de öne çıkan mekânlardandır. Kuraklık nedeniyle ailesinin geçimini sağlamakta zorlanmaya başlayan Raşit, Azize'yi yetimhaneye yerleştireceğini Leyla'ya söyler. Durumun farkında olan Leyla da onaylamak zorunda kalır. Yetimhane bahçesi, Leyla'nın gözlemleri üzerinden şöyle tasvir edilmiştir. *“Bah-*

çeyi bir anlığına görebilmişti: yabancı ot bürümüş zemin, sarsak bir salıncak, eski lastikler, sönmüş bir basketbol topu. Önlerinden geçtikleri odalar çıplaktı, pencerelere çarşaf gerilmişti.” (s.324) Aslında yetimhanede babası yahut anne babası ölen çocuklara bakıyorlar. Leyla da Azize’yi yetimhaneye teslim etmek için böyle bir yalan uydurmak zorunda kalır.

Leyla’yı kurtarmak amacıyla Raşit’i öldüren Meryem hapishaneye düşer. Taliban yönetimi döneminde, kadın hapishanelerinin durumu çok kötüdür.

“Velayet kadın hapishanesi, Şar-e-Nev’de, Tavuk Sokağı’nın yakınlarında, iç karartıcı, dört köşe bir binaydı. Erkek mahkûmların kaldığı daha büyük yapının ortasındaydı. Asma kilitli bir kapı Meryem’le diğer kadınları, çevrelerini kuşatan erkeklerden ayırmaktadır. Meryem kullanılır durumda beş hücre saydı. Pis, kabarmış duvarları, avluya bakan küçük pencereleri olan, eşyasız odalardı bunlar. Pencereler demir parmaklıydı, ama hücrelerin kapısı kilitli değildi, kadınlar avluya girip çıkmakta özgürdü.” (s.372)

Hapishanenin özellikleri bu kadarla bitmez, Meryem karanlık ve küçük bir odayı beş kadın ve dört çocukla paylaşmaktadır. Meryem ağır suçtan ötürü hapsedildiği için diğer kadınlar onun etkisi altındadır.

Raşit’in öldüğü günün ertesi, Tarık, Leyla ve çocuklarını alarak Mürree’ye götürür. Mürree’ye ulaştıkları ilk akşam, çağırdıkları Molla Tarık ile Leyla’nın nikâhını kıyar. *“Mürree’ye vardıkları gün evlendiler.” (s.386) Mürree, Pakistan’ın başkenti İslamabat’a yakın bir şehirdir. “Pir Penjal, Pakistan, dedi Tarık. Yaşadığım yerin adı Mürree; İslamabad’a bir saat uzaklıkta bir sayfiye yeri. Dağlık, yemyeşil bir yer; bol ağaçlı, deniz seviyesinden epey yüksek. Onun için de yazları serin oluyor. Turistler içini mükemmel.” (s.343) Mürree, turistlerin dikkatini çeken güzel, manzaralı ve turistik bir mekândır. Leyla Mürree’yi çok sevmiştir. “Leyla Mürree’nin serin, puslu sabahlarını, göz kamaştırıcı günbatımlarını, gece göğünün karanlık ışıltısını seviyor; çamların yeşilini, gülbüz ağaç gövdelerinde bir aşağı bir yukarı, ok gibi seğirten sincapların yumuşacık kahverengisini; Mall’daki alışverişçileri çil yavrusu gibi dağıtan, tente altlarına sığınmaya zorlayan, anı sağanakları.” (s.387)*

Leyla, Mürree’de ailesiyle birlikte daha konforlu bir hayat yaşamaktadır. *“Kendilerine ait bir banyolarının olmasıysa harika; dışarıdaki bir helâ değil, sifonlu bir tuvaleti, duşu, bileğinin tek hareketiyle ister sıcak isterse soğuk su akıta bildiğin iki musluklu bir lavabosu olan, gerçek bir banyo bu. Sabahları Alyona’nın meleyen sesine, mut-*

fakta mucizeler yaratan, zararsız huysuzluğuyla bağıırıp çağırın aşçı Edibe'nin gürültüsüne uyanmak hoşuna gidiyor.” (s.388)

Savaşlar bitip, Taliban yönetimden geri çekilince, Tarıklar Afganistan'a geri dönerler. Onlar Deh-Mazang'da kiraladıkları iki odalı eve yerleşirler. *“Deh-Mazang'da iki yatak odalı, küçük evin mutfak penceresinden. Bahçede bir nar ağacı ve üzeri yabancı gülleriyle dolu, sık çalılıklar var. Tarık duvarları yamadı, çocuklara bir kaydırakla salıncak kurdu, küçük bir bölümü de Zalmay'ın yeni keçisi için çitle çevirdi.” (s.419-420)* Savaşlardan sonra Kâbil'de artık mutlu bir hayat başlamıştır. Kuraklık sonra ermiş ve Kâbil'de ardı ardına yağmur yağmaktadır. Okullar açılmış, yabancı dernekler savaşlar sırasında yıkılan okulları onarmak için Afganistan'a gelmiştir.

1.2.5. Kişiler

1.2.5.1. Meryem

Romanın asıl karakteri olan Meryem, şiddete uğrayan kadın karakteri rolünü canlandırmaktadır. 1959'un baharında, Celil ile Nana'nın gayrimeşru çocuğu olarak doğar ve çocukluk dönemini, doğduğu kulübede annesiyle birlikte geçirir. O, mutsuz bir annenin çocuğudur. Annesinin Celil'den ve kederinden ettiği şikâyetler onu üzmektedir. Bu üzüntü onu, Celil'e Molla Feyzullah'a ve yaşlı bir kadına yaklaşmasına sebep olmaktadır.

Annesinin onu harami kelimesiyle hitap ettiğinde beş yaşındadır ve küçük yaşta olduğu için bu kelimenin anlamını bilmiyor, ama annesinin söyleyiş tarzından, kelimenin kötü bir anlam taşıdığına farkındadır. Sonraları on yaşındayken böyle kötü sözcüklerin ne anlama geldiğini anlamaya başlar.

Meryem, her ay bir kez el arabasıyla erzak getiren üvey ağabeyleri adına, annesi Nana tarafından azarlanırken üzülür ve onlara acır. Bir keresinde, annesine yaranmak için, Meryem de üvey ağabeyi Muhsin'e bağıırır ve ağzını kertenkele kışına benzediğini söyler. Ama ağabeyleri gittikten sonra pişmanlık duymaya başlar.

Meryem her gün sabah erkenden uyanır, annesine keçileri sağmaya, tavukları yemlemeye ve yumurtaları toplamaya yardım eder. Nana ona yemek pişirmeyi ve ekme yapmayı öğretir. *“Nana ona hamuru nasıl yoğrulduğunu gösterdi; tandırın nasıl tutuşturulacağını, elde yassılatılan hamurun, tandırın iç duvarlarına nasıl yapıştırıl-*

cağını. *Dikiş dikmesini, pilav yapmasını, pilava katık edilen değişik sebzeleri pişirmeyi öğretir: şalgam güveci, ıspanaklı sebze, zencefilli karnabahar.*” (s.16) Nana, biricik kızı Meryem’e, sahip olduğu yetenekleri öğretmeye çalışır.

Molla Feyzullah’ın Meryem için yeri başkadır. Meryem, hiç kimseye söyleyemediği sözleri ona söyleyebiliyor. Bir gün, okula gitmek istediğini Molla Feyzullah’a söyler. *“Gerçek okuldan bahsediyorum, akhund sahip. Derslerin sınıflara görüldüğü... Babamın öteki çocuklarının gittiği okullardan.”*” (s.18) Molla Feyzullah, Meryem’i yüreklendirmek için bir çaresini bulmaya çalışacağını söyler, ama Nana duyunca kızının bu isteğine karşı çıkar ve kızların okula gitmesini saçmalık olduğunu söyler.

Meryem, babasını çok sevmektedir. Annesi, babası hakkında kötü şeyler söylese de babasını sevmekten vazgeçmez ve haftanın Perşembe günleri ziyaretine gelmekte olan babasının geleceği anı özlemle bekler. O, Perşembe günü için Salı günü akşamından hazırlanmaya başlar.

“Heyecan, endişe Salı akşamından başlardı. Meryem doğru dürüst uyuyamaz, bir iş meselesinin Perşembe günü Celil’i alkoymasından korkar, onu görmek için ya bir hafta daha beklemek zorunda kalırsam, diye ödü kopardı. Çarşambaları dışarıda, kulübe’nin etrafında volta atar, kümese dalgın dalgın tavuk yemi serperdi. Amaçsız yürüyüşlere çıkar, çiçeklerin taç-yapraklarını koparıp koluna konan sivrisineklere vururdu.” (s. 21)

O, her hafta babasını görme heyecanını yaşar ve Perşembe günleri duvara yaslanır, ırmağa bakarak babasının gelmesini bekler. Ama daha sonra, babasının ona duyan sevgisinin gerçek olmadığını anlar. Meryem’in isteği üzere, onu sinemaya götürmek üzere aldırmaya söz veren babası gelmeyince, o tek başına Herat Şehrine gider ve babasının evini bulur ama kapıyı açan şoför, Celil’in içerde olmadığını söyleyerek onu içeri almaz. Meryem geceyi kapının önünde geçirir. Sabah olunca fırsatı değerlendirerek kapıdan avluya girer ve babasının üst katta olduğunu görür. Bu olaydan sonra, Celil için değersiz birisi olduğunu anlar. *“Annesinin yaralı görüntüsüne, ağlamaktan şişmiş gözlerine boş verdiği için de utanıyordu. Onu uyaran, baştan beri haklı olan Nana’yı hiç saydığı için.”* (s.38) Meryem, annesini yalnız bıraktığı için pişmanlık duyuyor ama iş iten geçmiştir ve gece eve yalnız kalan annesi kendini asarak intihar etmiştir.

Meryem, annesinin ölümünden sonra, çoktan beri gitmeyi arzu ettiği eve, yani babasının evine götürülür, ama artık arzu ettiği hissi yaşayamaz. Çünkü o babasının sahta davranışlarından vakıf olmuştur. Meryem, bu evde kısa bir süre kalabilir. Bu kısa süre

içerisinde, üvey kardeşi Nilüfer, dövmeli kız ve babası dışında kimse ile konuşmaz, evden dışarı çıkmaz. *“Koridorun sonundaki banyoyu kullandığı zamanlar hariç, Meryem odasından çıkmadı. İlk geldiğinde kapıyı açan, dövmeli kız yemeğini tepsiyle getiriyordu: kuzu kebab, sebze, aş çorbası. Çoğu, olduğu gibi kalıyordu.”* (43) Üstü üstüne gelen üzüntüler, Meryem’in iştihasını kesmiştir. Meryem, isteği dışına ve babasıyla üvey annelerinin baskı sonucunda kendinden yaşça büyük olan Raşit’le evlenir. Nikâh merasiminden sonra Raşit’le birlikte Kâbil’e gider.

Meryem, Kâbil’e geldikten bir hafta sonra, Raşit’in isteği üzere ilk kez burka giymeye yeltenmiştir. Daha önce hiç burka giymemiştir. Raşit, giymesine yardım eder ve odada burkayla yürüme alıştırmaları yapar. Ertesi gün Raşit’le birlikte Kâbil’i gezerler. Burkayı ilk giydiğinde hoşuna gitmediyse de şehre çıktıktan sonra hoşuna gitmeye başlar ve kalabalığın ortasında kendini daha rahat hisseder.

Meryem, ince dudaklı uzun çeneli bir kadındır. O, kaderin sunduğu kara yazını olduğu gibi kabullenmekte ve ona yönelik yapılan haksızlıklara karşılık vermemektedir. Meryem’in bu özelliği hakkında, Leyla Karakteri’nin düşünceleri üzerinden bilgi verilmektedir. *“Ve ilk kez, karşısında bir hasmın suratını değil, dile getirilmemiş acıların, karşı çıkılmamış eziyetlerin, sessizce katlanılmış bir yazgının yüzünü gördü.”* (s.254-255) Onun eziyetler ve acılar karşısında sessiz kalması, Raşit karakterinin daha fazla üstüne gelmesine sebep olmuştur.

Meryem hamileyken Raşit ona iyi davranmaya başlar. Ayrıca annelik hissi onu güzel düşüncelere sürüklemektedir. O, anne olacağı için çok mutludur. *“Anne olacağım, dedi yüksek sesle. Sonra gülmeye başladı; sözcükleri üst üste tekrarlıyor, tadını doyasıya çıkarıyordu. Meryem ne zaman bu bebeği düşünse, yüreği kabarıyordu.”* (s.93) Meryem’in mutlu günleri uzun sürmez. Bir gün hamama gittiğinde, daha tırnak kadar olan bebeğini düşürür. Bu olaydan sonra Raşit, Meryem’e kaba davranmaya başlıyor. *“Bu arada, hamamdaki olaydan sonra Raşit’te de büyük bir değişiklik oldu. Çoğu akşam, eve gelince ağzını bıçak açmıyordu. Karnını doyurur, sigara içiyor, gidip yatıyordu; bazı geceler, geç vakit, kısa, son zamanlarda oldukça sertleşen bir birleşme için Meryem’in odasına geliyordu.”* (s.98) Raşit, Meryem’e karşı günden güne sertleşmeye başlıyor. Onun kabalığı, kadına yönelik şiddete kadar yükseliyor. Artık Raşit Meryem’in yaptığı yemekleri beğenmemektedir. Bir gün yemeğin iyi pişmediğini bahane

ederek, Meryem'in ağzına çakıl taşlar dolduruyor ve çiğnemesini istiyor. Meryem de çiğnemek zorunda kalıyor. *"Ağzı kumla, taşla dolan Meryem yalvarmayı denedi, bir şeyler geveledi. Gözlerinden yaşlar yuvarlanıyordu. 'ÇİĞNE!' diye kükredi adam. Tütün kokulu soluğu kızın yüzüne çarptı. Meryem çiğnedi. Ağzının gerisinde, bir şey çatırdadı."* (s.108) Raşit yaptığı bu eylemle, kadına yönelik şiddete başlamış oluyor. Raşit'in yaptığı kabaca eylem sonucu, Meryem'in birkaç dişi kırılmıştır.

Celil'in Meryem'in hayatı ve geleceği hakkında aldığı karar, onun rızası dışında alınan bir karar olduğu için, kızcağızın çok zoruna gider. O, Raşit'le evlendikten sonra babasından ayrılırken, babasına ömrünün sonuna kadar ziyaretine gelmemesini söyler. Ama babası dayanamaz aradan on üç yıl geçtikten sonra onun ziyaretine gelir ama Meryem babasını kapıdan içeri almaz. Meryem uzun bir süre sonra babasının ölüm haberini alır, babasını içeri almadığı için çok pişmanlık duyar.

"Meryem sergilediği o aptalca, toy gurura şimdi pişmandı. Keşke içeriye alsaydım. Onun eve almanın, karşısına oturup dinlemenin, neden geldiğini öğrenmenin ne zararı olurdu ki? Babasıydı, o. Tamam, iyi bir baba olamamıştı, ama hataları şimdi nasıl da sıradan, bağışlanabilir görünüyordu. Raşit'in kötücüllüğüyle, ya da Meryem'in bizzat tanık olduğu, insanın insana reva gördüğü bütün o vahşiliklerle, gaddarlıklarla karşılaştırıldığında." (s.316)

Meryem, yaşadığı, gördüğü ve tanık olduğu vahşiliklerle babasının yaptığı eylemi karşılaştırır, çıkardığı sonuçla kendini eleştirmeye koyulur.

Meryem, anne olamamıştır ama Leyla'nın çocuklarını kendi çocuğu gibi sevmektedir. Onun Azize'yle Zalmay'a gösterdiği ilgi, iyi bir anne olabileceğinin kanıtıdır. Ayrıca Meryem fedakâr bir kadındır. O, Leyla'yı kurtarmak için Raşit'i öldürür ve karakola teslim olur, birkaç gün nezarethanede nezarete tutulduktan sonra mahkemeye çıkarılır. Meryem, Mahkemede suçuna itiraf eder. Sert bir yönetim olduğu herkese aşıkâr olan Taliban hükümetinin cellâtları, Meryem'i toplumun önüne çıkararak kurşuna dizer. İdam edilmek üzere toplumun önüne çıkarılan Meryem'in son durumu şöyle betimlenmektedir. *"Binlerce göz dikilmişti üzerine. Tıka basa dolu tribünlerde, boyunlar daha iyi görebilmek için uzatılıyordu. Diller şaklatılıyordu. Meryem pikaptan indirilirken, stadyumda bir mırıltı dolaştı. Hoparlörden suçu açıklanırken, başların sallandığını tahmin etti. Ama kafaların kınayarak mı acıyarak mı, esefle mi yoksa merhametle mi sallandığını görmek için başını kaldırıp bakmadı. Meryem kendini her şeye kapamıştı."*

(s.380) Böylece yıllarca şiddete, acımasızlıklara maruz kalan Meryem, bu fanı dünyayı terk ederek hakkın rahmetine kavuşur.

Meryem karakteri, Afganistan mazlum kadınlarını temsil etmektedir. Meryem, zulme uğrayan mağdur kadınların sadece bir örneğidir. Meryem, çevresindeki insanlara uyan ve ona sunulan her şeyi olduğu gibi kabul eden ve ona karşı alınan kararlara karşı çıkmayan yahut çıkamayan bir kadındır. Ama romanın sonunda kahramanca bir tavır sergiler. O hayatında ilk kez kendi kararını kendi verir ve kaderini kendi belirlemeye çalışır.

1.2.5.2. Leyla

Romanın birinci sıradaki kahramanlarından biridir. O, zeki bir kızdır, babasının ismi Hâkim, annesinin ismi Fariba'dır. Onlar Penşir asıllıdır. Babası Kâbil üniversitesini kazandıktan sonra, onlar Kâbil'e gelmişlerdir. *"Birinci dereceden kuzen olan Anne'yle Babi Penşir'de doğup büyümüşlerdi; Kâbil'e, Babi'nin Kâbil Üniversitesi'ne kabul edilmesi üzerine, 1960'da umut dolu, ıslıl ıslıl gözlü, çiçeği burnunda bir çift olarak gelmişlerdi."* (s.112) Romandaki diğer karakterler gibi Leyla'nın da hangi ırka mensup olduğu zikredilmiştir. Leyla, Tacik ırkına mensup birisidir. Onun anne babasının memleketi olan Penşir'de sadece bir kavim yanı Tacikler yaşamaktadır. *"Annenin sözünü ettiği vadi, Farsça konuşan Tacik yöresinde, Kâbil'in yüz kilometre kuzeydoğusunda bulunan Penşir'di."* (s.112) Romanda Leyla'nın Dokuzundan sonrası anlatılmaktadır. Leyla, ikinci bölümde ortaya çıkar, ama birinci bölümde de vardır. Birinci bölümde onun doğum öyküsü hakkında kısaca bilgi verilir.

Sarı saçlı, gür kirpikli, yeşil gözlü ve çıkık elmacıkkemikli olan Leyla, gamzeli yanaklı ve güzel bir kızdır. O, darbe gecesi doğmuştur. Bu sebepten, hocası Hala Rengmaal, ona *İnkılâp Kızı* lakabı vermektedir. Onun, Geti ve Hasena isminde iki okul arkadaşı vardır. Geti asabı bir kızdır ve Hasena ise kurnaz birisidir.

Hâkim, Leyla ile Tarık'ın ilişkisinden haberdardır. Babasının bu ilişkiiden haberdar olduğu şöyle ortaya çıkar. *"Eh, bir de bakmışsın el feneri çakıp duruyor, dedi Babi; Leyla'yla Tarık'ın geceleri oynadığı işaretleşme oyununu kastediyordu."* (s.114) Hâkim, bu ilişkiiden haberdar olmasına rağmen göz yummaktadır. Ayrıca, Tarık'ın anne babası, Leyla'ya gelinimiz diye hitap etmektedir. Tarıkların batıdan döndüğü gecenin sabahı, Leyla Tarıklara gider, kapıyı açan Tarık'a, babası kapıda kim olduğunu sorar,

Tarık kapıdakiinin Leyla olduğunu söyleyince, babası, *gelinimiz desene* diye katkıda bulunur. “*Yani aruz’umuz, gelinimiz, diye düzeltti babası odaya girerken.*” (s.131) Leyla, onların evine çok gidip geldiği için, Tarık’ın anne babası onunla şakalaşmadan zevk almaktadırlar.

Mücahitler savaşı kazanarak Kâbil’e girdiğinde, 5 seneden beri inzivaya çekilen Fariba, yataktan kalkar, şehit düşen oğullarının rüyası olan bu başarıyı kutlamak için parti vermeye karar verir. Onlar parti için hazırlanırken, Leyla ile Tarık’ın ilişkisi anne kızın konuşma mevzusu olur. Leyla, konuyu değiştirmek istese de başaramaz. Annesi bu ilişkinin nereye varacağını belirlenmesini ister. Anne konuşmasını şöyle devam ettirir. “*İki küçük çocukken düşün kalkmanız başkaydı. Hiçbir zararı yoktu. Sevimliydi. Oysa şimdi. Şimdi. Sutyen taktığını fark ettim Leyla.*” (s.166) Leyla, beş yıl sonra ilk kez mutlu bir gün geçirmekte olan annesinin mutsuz etmemek için konuyu fazla uzanmasını istemez ve annesinin söylediklerini onaylar.

Başkent karışmış, Gülbettin Hikmetyar, Kâbil’e Roket kurşunları yağdırmaktadır. Leyla’nın babası ülkeyi terk etmek istiyor, ama Fariba, kocasının ısrarlarına rağmen, ülkeyi terk etmeyi kabul etmiyor. Sonra, evlerinin bahçesi şamil olmak üzere etraflarında roket kurşunları patlamaya başlayınca Fariba da ülkeyi terk etmeye rıza göstermek zorunda kalır. Hâkim, inandırıcı sözlerle onu ikna etmeyi başarır.

“Burada bizim için hiçbir şey kalmadı, dedi Babi. Oğullarımızı kaybettik, ama Leyla’mız var. Biz hâlâ bir aileyiz, Fariba. Yeni bir yaşam kurabiliriz. Babi, ona doğru eğildi. Ellerini tutmak için uzanınca, Anne karşı çıkmadı. Yüzünde, bir teslimiyet ifadesi. Bir boyun eğiş. El ele tutuştular, hafifçe; sonra birbirlerine sarıldılar, sessizce öne arkaya sallandılar. Anne yüzünü erkeğin boynuna gömdü. Bir eliyle gömleğini avuçladı.” (s.194)

Hâkim, ailesiyle birlikte ülkeyi terk etmek istiyor ama kader onlara izin vermiyor. Hâkim ve Fariba, tüm istek ve arzularını mezara götürür.

Leyla, diğer arkadaşlarına karşın küçük yaşta evlenmeye çok hevesli değildir. O, yüksek düzeyde eğitim almayı ve gelecekte, bir kadın olarak ülkesine, mağdur halkına hizmete bulunmayı düşünmektedir. Ayrıca babası da Leyla’nın eğitimine önem vererek, kızının yaratıcı bir kadın olarak eğitmeyi hayal etmektedir. “*Hayatında en önemseddiği şey, kızının önce güvenliğini sağlamak, sonra okutmaktı.*” (s.118) Hâkim, daha dokuz yaşında olan kızına, parlak geleceğe sahip olması için şöyle öğüt verir.

“Daha çok küçüksün, biliyorum, ama bunu şimdiden anlamanı ve iyice öğrenmeni istiyorum, demişti. Evlilik bekleyebilir, eğitim beklemez. Sen çok, çok zeki bir kızsın. Gerçekten öylesin. İstedğin her şey olabilirsin, Leyla. Seni tanıyorum. Ayrıca, bu savaş bittikten sonra Afganistan’ın erkekler kadar, belki daha da çok, sizlere gereksineceğini biliyorum. Çünkü bir toplumun, kadınları eğitimsiz olduğu sürece başarıya ulaşma şansı yoktur, Leyla. Hiç yoktur. (s.118)

Leyla’nın kız arkadaşları, Geti ve Hasena da onun gelecekte meşhur bir kadın olacağını söylemektedir. *“Yirmimize geldiğimizde, derdi Hasena, Geti’yle ikimiz, adam başı dörder-beşer çocuk peydahlamış olacağız. Ama sen, Leyla, sen bu iki budalayı gururlandıracağını. Sen önemli biri olacaksın. Bir gün elime bir gazete alacağım ve ön sayfada resmini göreceğim; çok iyi biliyorum.”* (s.170) Ama Afganistan’ın günden güne fenalaşan durumu, Leyla’ya düşlerinin gerçekleşmesine ve onu bekleyen geleceğe nail olmasına müsaade etmiyor. Onlar Kâbil’i terk etmeye hazırlanırken, evlerine isabet eden bir kör kurşun, anne babasını ondan alıyor ve evlerini yerle bir ediyor. Bu patlamada Leyla ciddi yara alıyor. *“Meryem, Raşit’in getirdiği antibiyotikli merhemi kızın yüzündeki, boynundaki kesiklere, omuzlarındaki uzun, derin dikiş yerlerine, kollarına, bacaklarına sürdü.”* (s.204) Leyla, Meryem’in sayesinde hayatta kalmıştır. Çünkü patlamadan sonra onu tuğlalar arasından çıkararak da Meryem’dir. Patlamada Leyla’nın kulağı da ciddi zarar görmüştür. *“Bu kulak, diye soludu kız. Duymuyor.”* (s.203) Kimsesiz kalan Leyla, 60 yaşlarında olan Raşit’le evlenmek zorunda kalıyor. Dokuz yıl süren bu evlilik ilişkisinin meyvesi olarak Leyla, bir kız, bir erkek dâhil olmak üzere iki çocuk sahibi oluyor. Kızına Azize ve oğluna ise Raşit’in seçtiği ismi yani Zalmay ismini verirler.

Leyla, 14 yaşta olmasına rağmen yaptığı işlerde ve söylediği sözlerde zeki bir kız olduğunu kanıtlar. Raşit’le yaptığı evlilikten kısa bir süre sonra, hamile olduğunu söyleyince, Meryem onun bahane uydurduğunu söyler. *“Bunu bahane edip işten kaytarmazsın umarım.”* (s.234) Meryem iğneli, suçlayıcı laflarıyla Leyla’nın kalbini kırar, Leyla odasına gider, yatağa uzanır ve gözyaşları dökmeye başlar. Onu gözyaşları dökmekte olduğunu gören Raşit, bunun müsebbibini Meryem olduğunu düşünür. Raşit, Meryem’e yaptığı için dersini vermek için yataktan kalkmaya hazırlanır, ama Leyla ona mani olur ve Meryem’i savunur. *“Sakin! Hayır! Bana karşı öyle iyi ki. Bana bir dakika izin ver, hepsi bu. Şimdi geçer.”* (s.234) Leyla, zekice davranışıyla daha akıllı bir kız olduğunu kanıtlar.

Meryem’le Leyla’nın kavga ile başlayan ilişkisi günden güne düzelmeye yüz tutar. İlk günlerde Leyla Meryem’e iyi davranırsa da, Meryem ona kötü davranır. Bir süre sonra bir gün Raşit Meryem’i döverken, Leyla, Raşit’in önüne geçerek Meryem’i savunur. Bu olaydan sonra, başkası tarafından ilk kez savunulduğunun tanığı olan Meryem, Leyla’ya yönelik iyi davranmaya başlar. Leyla da Meryem’in merhametsizliklerin kurbanı olan zavallı bir kadın olduğunu fark eder. İki kadının arasındaki küçük dostluk kıvılcımları günden güne büyümeye başlar ve onların ilişkisi, anne kız ilişkisine kadar uzanır.

Leyla, Meryem gibi her şeye katlanan ve her şeyi olduğu gibi kabul eden birisi değildir. Üstelik o, Zulme, şiddete karşı başkaldıran bir kadındır. O, Meryem’in ezik hâlini görünce, böyle devam ederse kendinin de geleceğinin böyle olacağını düşünerek kaçmaya teşebbüs etmiştir.

“Leyla onun sarkık yanaklarını, kat kat olmuş gözkapaklarını, ağzını çevreleyen derin çizgileri inceledi- o da bunlara ilk kez gerçekten bakar gibiydi. Ve ilk kez, karşısında bir hasmın suratını değil, dile getirilmemiş acıların, karşı çıkılmamış eziyetlerin, sessizce katlanılmış bir yazgının yüzünü gördü. Burada kalırsa, yirmi yıl sonra, kendi yüzü de böyle mi olacaktı?” (s.255)

O, kaçmayı uzun süre önce, yani kızı Azize’nin doğumundan hemen sonra planlamıştır. Bu sebepten yol harcını temin etmek amacıyla, her hafta geceleri, Raşit uyuduktan sonra yahut bahçede meşgulken, onun cüzdanından azar azar para çalmaya başlamıştır. Raşit’in haşin ve kaba durumunu görünce, yaptığı eylemden ötürü korkuya kapılmaktadır.

“Ondan para çaldığını fark ederse adamın neler yapabileceğini düşününce, ürperdi. Azize’nin doğumundan bu yana, her hafta, Raşit uyurken ya da bahçedeki kulübede çalışırken, Leyla onun cüzdanını açıyor, içinden tek bir banknot çıkarıyordu. Bazı haftalar, cüzdan hafifse, ayrımsar korkusuyla ya hiç dokunmuyor ya da yalnızca beş Afgan lirası alıyordu. Cüzdanı dolgun bulduğunda, bir onluk ya da yirmilik yürütüyordu; bir keresinde her şeyi göze alıp iki tane yirmilik aşırıyordu. Parayı, kareli kışlık mantosunun astarına diktiği kesede saklıyordu.” (s.252)

O, en geç baharda kaçacağını planlamıştır. *“Leyla’nın gelecek baharda kaçmayı tasarladığını bilse, ne yapardı acaba? Evet, en geç baharda. O vakte kadar en az bin Afgan lirası biriktirmeliydi; yarısı, Kâbil-Peşaver arası otobüs biletine gidecekti. Kaçışa birkaç gün kala, nikâh yüzüğünü rehine bırakacaktı; Raşit’in geçen yıl, Leyla hâlâ sarayın melikesiyken verdiği diğer takıları da.” (s.252)* O, kaçmadan önce Meryem ile

arasını düzeltir ve bir sabah Raşit dükkâna gitmişken üçü evden çıkarlar, bir taksiye binerek otogara doğru yola çıkarlar. Olayın geçtiği dönemin yasasına göre, kadınların mahremsiz yola çıkmaları yasaktır. Yeni kurulan devlet, yüce divan yasalarını şeriata dayanarak oluşturmuştur. Yeni oluşan yasada, kadınlara yönelik bazı maddeler de bulunmaktadır. *“Bunların, kadınlara örtünmeyi emreden, yanlarında bir erkek akraba olmaksızın yolculuk etmeyi yasaklayan, zinayı taşlamayla cezalandıran hükümlerdi”* (s.267) Bu sebepten otobüs bileti almak için bir erkekle anlaşması ve onlar berabermiş, aynı ailedenmiş gibi yaparak bilet alması ve yolculuğa başlaması gerekir. Leyla birini uygun bularak onunla konuşur. Erkek Leyla'nın teklifini kabul eder ve Leyla'dan bilet parasını alır, bilet almaya gider. Ama erkek onları kandırır, polise ihbar eder. Tam otobüse binerken onları polis yakalayarak karakola götürür. *“Vekil biletleri askere uzattı, o da yarısını yırtıp geri verdi. Vekil önce karısını bindirdi. Onunla milis arasında geçen bakışma Leyla'nın gözünden kaçmadı. Vekil ilk basamakta durdu, eğilip askerin kulağına bir şey söyledi. Asker başını salladı.”* (s.270) Onlar karakola sorgulandıktan sonra akşama doğru polis arabasıyla Deh- Mazang'a götürülür ve Raşit'e teslim edilir. Böylece Leyla'nın kaçış planı başarısız olur.

Leyla, şiddete, acımasızlıklara ve zulmete karşı isyan ederek aydınlığa doğru yol alan bir kadın karakteridir. O, Raşit'in uyguladığı şiddete karşı başkaldırır ve hiçbir zaman onun zulümlerine boyun eğmez. O tekrar tekrar başarısızlığa uğramasına rağmen hiçbir zaman umutsuzluğa kapılmaz ve özgürlüğe kavuşma mücadelesine, bıkmadan, usanmadan devam eder. Raşit öldükten sonra Leyla, eski sevgilisi Tarık'a kavuşur ve onunla evlenir. Leyla dokuz senelik esaretten sonra özgürlüğe kavuşur. O, sadece özgürlükle yetinmez ve özgür bir nesil yetiştirmek için öğretmenlik yapmaya başlar.

1.2.5.3. Raşit

Raşit, Kâbil'in Deh-mazang semtinde yaşamakta ve bir ayakkabıcıdır. Onun asıl memleketi Kandahar'dır ve Peştun ırkına mensup birisidir. O, Kandahar'dan Kâbil'e taşınmış ve bu şehirde toplumun alt sınıfı düzeyinde bir yaşam sürdürmektedir. Raşit, kendi dükkânında çalışmakta, müşterileri arasında cumhurbaşkanı ailesi ve diplomatlar da vardır. Romanda onun 40-45'inden sonrası anlatılmaktadır. O, *Bin Muhteşem Güneş* romanının birinci sıradaki karakterlerinden olan Meryem'in kocasıdır.

Raşit, uzun boylu, geniş omuzlu, koca göbekli, iri cüsseli; iri, köşeli, sağlıklı ve pembe yüzlü; koca burunlu, sulu-kanlı gözlü, gür kaşlı birisidir. O, seneler önce karısı ve biricik çocuğu Yunus’u kaybettiği için çok acı çekmiş ve çektiği acılar onu kötü biçimde etkilemiş, bundan ötürü kırılğan bir tavrı, sert bir davranışı benimsemiş ve huysuz birisi olmuştur.

Kadına yönelik şiddet eyleminde bulunan Raşit, geleneklere bağlı bir insandır. O, İslam dini ilkelerine çokta bağlı birisi değildir. Raşit, ramazan ayında, ilk birkaç gün hariç oruç tutmaz. *“Raşit üç-beş gün dışında, oruç tutmadı. Tuttuğu günler de eve ters, hırçın bir tavırla geldi. Açlık onu huysuz, çabuk sinirlenen, sabırsız biri yapıyordu”* (s.83) İhlâsla tutulan oruç, İnsanı daha sabırlı ve daha dayanıklı yapar, ama Raşit ihlâsla oruç tutmadığı için, kendine sabırlı bir tavır alma yerine, hırçın ve huysuz birisi olmuştur. Raşit, bir kadının yüzü sadece kocasına aittir der, ama odasında çıplak kadınların fotoğrafını saklamaktadır. O, Meryem’e kendi özelliklerinden söz ederken şöyle der. *“Benim geldiğim yerde, bir yanlış bakış, bir uygunsuz söz, kan dökülmesine yeter. Geldiğim yerde, bir kadının yüzü sadece kocasını ilgilendirir. Bunu daima hatırlamanı istiyorum. Anlıyor musun?”* (s.74) O, bu sözleriyle artık karısı olan Meryem’e bugünden sonraki dikkat etmesi gereken yasakları anlatıyor. Karısı için yasaklar çizen Raşit, odasında çıplak kadın fotoğraflarıyla yaşamaktadır. Meryem onun odasına girince, çıplak fotoğraflarla dolu bir dergiyle karşılaşır. *“Bütün sayfalar kadınlarla doluydu; gömleksiz, pantolonsuz, çorapsız, hatta külotsuz, birbirinden güzel kadınlar.”* (.86) Başka bir paragrafta şöyle yazılmaktadır. *“Peki ya, bütün o ar namus, yol yordam söylevleri, kadın müşterilerini, sonuçta ayakkabı denerken sadece ayaklarını gösteren kadınları yerden yere vurmalar? Bir kadının yüzü, demişti, yalnızca kocasını ilgilendirir.”* (s.87) Bu özelliklerle Raşit’in bencil birisi olduğu ortaya çıkar.

Raşit, daha doğmayan çocuğun ismini bile seçmiş, karısı Meryem’in oğlan çocuk doğuracağına inanıyor ve onun için beşik vb. gibi bazı şeyler hazırlamaktadır. *“Zalmay’a ne dersin? Dedi. Sevilen bir Peştun adıdır.”* Meryem, ya kız olursa diyerek araya girince, Raşit emin bir tavırla *“Bence oğlan. Evet. Bir erkek.”* der. (s.90) Meryem’e karşı iyi davranış göstermekte olan Raşit, Meryem çocuğu düşürünce, ona kaba davranmaya ve onun her yaptığından itiraz etmeye başlar. Yaptığı yemekleri beğenmez. Günlerden bir gün yemeğin pişmediğini bahane ederek onu çakıl taşlarla cezalandırır. *“Güçlü elleriyle kızın çenesine yapıştı. İki parmağını Meryem’in ağzına soktu, dudakla-*

rını zorla araladı, soğuk, sert taşları içine sokuşturmaya başladı. Meryem direniyor, bir şeyler söylemeye çalışıyordu, ama adam üstdudağı tiksintiyle kıvrılmış bir halde, çakıl taşları sokmayı sürdürdü.” (s.108)

Raşit kadınlara karşı iğrenç bir davranış tarzı benimsemektedir. O, kadını insan yerine bile koymayan birisidir. *“Eliyle sabırsız bir işaret yaptı, Meryem hemen bir peçete uzattı.” (s.215)*

Raşit’in başka bir özelliği, kadın düşkünü olmasıdır. Onun odasında, çıplak kadınların fotoğrafı bulunan dergiler bulunmaktadır. Ayrıca o, evli olmasına rağmen Leyla ile evlenmek için Leyla’ya karşı bir oyun oynar. O, Abdül Şerif isimli birisini, Leyla’ya sevgilisi Tarık’ın ölüm haberini duyurmaya görevlendirir. Kiralık haberci de dolaylı anlatımla önce Tarık’ın yaralandığını ve tek sağlam bacağını da kaybettiğini sonra da öldüğünü Leyla’ya söyler. O, şöyle anlatmaya başlar:

“Her neyse, edindiğim bilgiye göre, arkadaşın sığınmacılarla dolu bir kamyondaymış, toplam yirmi üç kişi; istikamet Peşaver. Sınıra yakın bir yerde, çapraz ateşte kalmışlar. Kamyona bir roket isabet etmiş. Muhtemelen serseri bomba, ama bilinmez tabii, bu insanlarla hiçbir şeyden emin olmazsın ki. Sadece altı kişi kurtulmuş, hepsi de aynı koğuşa yatırılmış. Üçü, yirmi dört saat içinde ölmüş. İki tanesi yanılmıyorsam, iki kız kardeş düzeliş taburcu olmuş. Dostun, Bay Valizay sonuncuydu. Ben geldiğimde, neredeyse üç haftadır oradaydı.” (s.211)

Abdül Şerif, bu bilgiden sonra Tarık’ın ayağını kaybettiğini söyler. *“Önce, saldırıda her iki bacağını da kaybettiğini sandım, ama hastabakıcı hayır, yalnız sağı, dedi; sol bacağı daha önce, bir başka bir kazada kopmuş.” (s.212-213)* Haberci son olarak Tarık’ın öldüğünü söyler. Raşit’in oynadığı bu oyun, Leyla’yı kötü etkiler ve Leyla’nın aklına, ağabeylerinin ölüm haberini getiren adam gelir. Ölüm haberi getiren bu iki yabancı erkeği bir birine kıyaslar. *“Şimdiyse bir başka yabancı bir başka ölüm haberi getirmişti.” (s.214)* Raşit’in oynadığı kabaca oyun, Leyla’nın kimsesiz ve çaresiz hissetmeye başlamasına neden olur. Kimsesizlik hissine kapılan Leyla, bu çaresizlikten kurtuluşun tek yolunu Raşit’le evlenmek olduğu düşüncesine kapılır ve onunla evlenir. Abdül Şerif’in getirdiği haberin bir oyun olduğu, 9 sene sonra Tarık’ın ortalıklarda dolaşmaya başladığı zaman ortaya çıkar. Meryem, Tarık’ı kapının önünde görünce, onun ölüm haberini getiren Abdül Şerif’i şöyle anımsar.

“Ama Meryem artık çok net anımsıyordu; dokuz yıl önce, aşağı salonunda oturan, mendiliyle alnını kurulayan ve su isteyen adamı. Aklına bin türlü

soru uçuştü: Öksürük hapları da oyunun bir parçası mıydı? Planı hangisi geliştirmiş, inandırıcı ayrıntılarla cilalamıştı? Raşit, Abdül Şerif'e (tabii gerçek adı buysa) buraya gelip Leyla'yı kahretmesi, Tarık'ın ölüm haberiyle yıkması için kaç para ödemişti?" (s.339)

Leyla oyuna getirildiğini anlayınca, ciddi bir lehinle, planlanan bu oyunun iğrenç olduğunu, oyunun öznesi olan Raşit'in yüzüne söyleyiverir. *"Beni oyuna getirdin. Bana yalan söyledin, dedi Leyla, dişlerini gıcırdatarak. O adamı getirip karşıma oturtun ve... onun hayatta olduğunu bilseydim, çekip gideceğimi biliyordun"* (s.347) Leyla, Raşit'in ona karşı bir oyun oynadığını anlar, ama artık iş işten geçmiştir ve o çoluk çocuğu olan evli bir kadındır. Artık Tarık'la onun tekrar kavuşmasının tek yolu Raşit'in ölmesi.

Raşit, 14 yaşında olan Leyla ile evlenme isteğine bulunduğu yaşta altmışın üzerindedir.

"Raşit şimdi altmışında olmalıydı, belki biraz daha fazla; her ne kadar tam yaşını kendisi de bilmese de. Saçları ağarmıştı, ama eskisi kadar gür, sertti. Gözkapaklarında bir sarkma vardı; boynunun derisi buruşmuş, kırışmıştı. Yanakları da eskisi kadar gergin sayılmazdı. Sabahları, belinde hafif bir bükülme göze çarpıyordu. Ama geniş omuzlar, irikiyim bedeni, güçlü elleri, odaya kendisinden önce giren, iri göbeği yerli yerinde." (s.218)

Raşit, yaşlı altmışların üstünde olmasına rağmen hâlâ sağlıklı ve güçlüdür.

Raşit'in, etrafındaki insanlar tarafından beğenilmeyen, kendine özgü beslenme tarzı vardır. O, yemek yerken elinin tersinden akan yağlar dikkat çekicidir.

"Meryem yıllardır onu yemek yerken seyretmişti, şakaklarındaki kasların çalkalanışını, bir el pilavdan sıkı, küçük toplar yaparken, ötekinin tersiyle akan yağın silinip ağzın kenarlarındaki pirinç tanelerinin toparlanışını. Yıllarca, başını hiç kaldırmadan, hiç konuşmadan yiyip içmişti; sessizliği suçlayıcıydı, sanki bir hüküm verilmekteydi; sessizliği yalnızca hoşnutsuz bir homurtu, tenkitçi bir dil şaklatma, tek kelimelik ekmek ya da su buyrukları bozardı." (s.215-216)

Raşit, savaş haberlerini eve taşıyan tek kişidir. *"Raşit eve savaş haberlerini taşımayı sürdürüyordu; kurulan, bozulan ittifaklar, adam ne kadar açıklamaya çalışsa da, Leyla'nın aklını karıştırıyordu. Sayyaf Hazaralarla çarpışıyor, dedi. Hazaralar Mesut'la çarpışıyor."* (s.235)

Bir kız ile bir oğlanın babası olan Raşit, kız ve erkek çocuğu arasında fark kail olmaktadır. O, zamanının büyük kısmını Zalmay'a ayırmaktadır. Ama Azize'yle hiç ilgilenmemektedir. Raşit çocuklarına karşı sergilediği tavrıyla, cinsel istismarlılık özelliğine sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Raşit, zalim, inatçı ve kaba bir erkektir. O, erkek egemen bir toplumdaki bir erkeği temsil etmektedir. O, cüsseli ve güçlü bir erkek olup diğer karakterlerin özgürlüğünü kısıtlayan bir karakterdir. Onun ismi de, karakteriyle uyum sağlamaktadır. Raşit *Bin Muhteşem Güneş* romanında ölümle cezalandırılan karakterlerden biridir. O, 27 sene şiddet uyguladığı kadın yani Meryem tarafından öldürülür. Çünkü o böyle bir ölümü hak etmiştir.

1.2.5.4. Celil

Celil, Herat'ın zenginlerinden ve en varlıklı adamlarından biridir. Romanın birinci derecedeki kahramanı olan Meryem'in babasıdır. Onun üç karısı, gayrimeşru çocuğu Meryem dışında, dokuz meşru çocuğu vardır. Herat zenginlerinin konforlu yaşam durumu ve bu şehrin gelişmekte olduğu, Celil karakteri üzerinden okurlara sunulmaktadır. Celil, Herat şehrinde herkes tarafından tanılan bir iş adamıdır. O Herat belediye başkanı ve valisi ile yakın ilişkiindedir.

Celil, Dünyevi bilgisi geniş birisidir. Onun bu özelliği, kızı Meryem'e anlattığı bilgilerle öne çıkar. *“Celil, ne zaman böyle konuşsa, Meryem büyülenmişçesine dinlerdi. Celil'in dünyevi bilgisinin enginliğine hayrandı. Bu tür şeyleri bilen babası olduğu için gururla, huşuyla ürperiyordu.”* (s.5) Aslında Celil karakteri, Meryem karakteriyle birlikte anlatılır. Celil, Meryem'in ziyaretine her geldiğinde ona, dünya çapında gerçekleşen gelişmeler ve değişimler hakkında bilgi verir. *“O, Meryem'in dış dünyayla arasında bağ, kulübe'nin Gül Daman'ın, hatta Herat'ın ötesinde koskoca bir dünya uzandığının kanıtıydı.”* (s.24) Celil, Meryem'e getirdiği bilgilerin çoğunu, *İttifak-ı İslam* gazetesinden okumaktadır. Bazen de gazeteden parçalar keserek yanına kulübeye getirir ve Meryem'e okur.

Celil, bir sinema işletmektedir. Sinemasından başka, oğullarının işletmekte olduğu iki arsası, üç halı mağazası, bir giysi dükkânı ve 1956 model, siyah Roadmaster'ı vardır. Bununla birlikte o, Herat'ın sırtı en sağlam adamlarından biridir. Evinde bir aşçı, bir şoför, üç hizmetçi çalışmaktadır.

Her haftanın Perşembe günleri, kızı Meryem'i görmeye gelmekte olan Celil, bu ziyareti eğlenceli yapmak için, oynaşyla içilen çaydan sonra, kızıyla balık tutmaya çıkar ve kızına balık tutmayı öğretir. *“Nana'yla içilen çayın ardından, baba-kız balık tutmak için ırmağa inerdi. Celil ona kamışı nasıl savuracağını, alabalığı çekerken misi-*

nayı makaraya nasıl saracağını öğretirdi.” (s. 23) Bunun yanında Celil, kızına resim çizmeyi, şiir okumayı ve şarkı söylemeyi öğretir ve ikisi beraber şarkı söylerler.

Celil korkak bir erkek karakterdir. Onun bu özelliği, Meryem’in sinemaya gitme isteğine karşı çaresiz görünmesi, Meryem’in evine gittiğinde onun içeriye almaması ve onun dışarıda kapının önüne uyumasına göz yumması, karılarının minnetinden korkarak, Meryem’i küçük yaşta evermesi ve buna benzer eylemlerde bulunduğu sırasında belirginleşiyor. Meryem, sinemaya gitmenin tek arzusu olduğunu söylediğinde, Celil çaresizce ona bakıyor ve yarın sinemaya götürmek üzere onu alacağını söylüyor ama sözünü tutmuyor.

Celil, kadına karşı şiddet uygulayan ve zorbalık yapan erkek karakterlerden biridir. O, Nana’ya tecavüz etmiş, karılarının kininden kurtulmak için suçu Nana’ya yüklemiştir. Üstelik yaptığı bu amelle bir kadının hayatını, geleceğini karatmış ve o kadının yaşamından vazgeçmesinin müsebbibi olmuştur. Celil’in zorbalığından nasibini alan diğer kadın da Meryem’dir. O, Nana’dan doğma kızı Meryem’i yaşlı bir erkekle zorla evlendirmiş, geleceğe yönelik umutları ve hayalleri olan bir kızın kaderiyle oynamış, açılmadan solmuş bir çiçek gibi, gençliğinin tadını çıkarmadan solmasına sebep olmuştur. Bundan ötürü Meryem kocasıyla birlikte, Celil’in evinden ayrılırken, bir daha görüşmemek koşuluyla ona hoşça kal der.

Celil, bu kurguda ölümle cezalandırılan karakterlerden biridir. O, 1987’de Kâbil yolculuğundan kısa bir süre sonra vefat etmiştir. Doktorlar kalbinin zayıf olduğunu söyleyince, Celil, ölmeden önce Meryem’le helâlaşmak için Kâbil’e gelir ama Meryem babasına kapıyı açmaz ve evine germesine müsaade etmez. Celil, Meryem’in kapısının önüne bir mektup bırakır ve kendisi Herat’a geri döner.

1.2.5.5. Nana

Nana, romanın başkarakterlerinden olan Meryem’in annesidir. O, Herat’ın önde gelen zenginlerinden olan Celil’in hizmetçiliğini yapmaktayken, Efendisiyle gayrimeşru ilişkiye girer ve gebe kalır. *“Bir zamanlar, Nana da hizmetçilerinden biriydi. Ta ki karnı şişmeye başlayıncaya kadar.”* (s.6) Nana’nın babası, kızının gayrimeşru hamile kaldığını duyunca onu evlatlıktan reddeder. *“Nana’nın babası, yakınlardaki Gül Daman köyünde yaşayan, yoksul sayılabilecek bir taş ustası olan adam, kızının evlatlıktan reddetti. Sonra da kimselerin yüzüne bakmadığını, rezil olduğunu iddia ederek eşyalarını*

topladı, İran'a giden bir otobüse bindi; kendisinden bir daha da haber alınamadı." (s.7) Gebe kalma olayı en çok Nana'yı yaralamıştır. Babası dâhil herkes tarafından terk edilmiş ve kimsesiz kalmıştır. Celil'in karıları bu olaydan haberdar olunca, Nana'nın, Malikânedен uzaklaştırılması doğrultusunda Celil'i baskı altına alırlar. Çaresiz kalan Celil, Nana'yı malikânedен uzaklaştırmak zorunda kalır. Nana için bir kulübe tesis eder ve tesis ettiği kulübede yaşamasını sağlar. Nana, yalnız yaşadığı bu kulübe'de doğurduğu kızına Meryem ismini verir.

Nana, kızı Meryem'i bu küçük kulübede büyütür. Ara sıra komşular onların ziyaretine gelirler. Celil'in büyük oğulları ayda bir kez onlara erzak getirir, ama Nana onlara babalarından dolayı kötü davranır. Nana'nın bunlar dışındaki işigali, tavukları yemlemek, tandıra ekmek pişirmek ve yemek yapmaktır.

Nana, Celil'in arkasından onun kötü bir adam olduğunu Meryem'e söylese de Celil'in yanında, kendini ona beğendirme tavrı sergilemektedir. *"Arkasından onca atıp tutmasına karşın, Nana, erkeğin yanında sakın, terbiyeli davranırdı. Saçları mutlaka yıkanmış olurdu. Dişlerini fırçalar, onun onurunda en iyi hicabını bağlardı."* (s.23) Celil evi terk eder etmez, Nana, tekrar eski tavrını alır ve Celil'in Meryem'e söylediği sözleri hikâye ettiği öyküleri eleştirmeye koyulur. Ayrıca kendini günahsız göstermek için suçu babasıyla Celil'e yüklemektedir. O, babası hakkına şu kelimeleri söylemektedir. *"Keşke babamda, bıçaklarından birini bileyip yapması gereken onurlu şeyi yapacak cesaret olsaydı, diyordum."* (s. 7) Ve başka bir cümlede onun bu duruma düşmesine Celil'in suçlu olduğunu şöyle Beyan etmektedir. *"Onurlu şeyi yapacak yürek Celil'de de yoktu, diye ekledi. Ailesine, karılarına ve kayınlarına karşı gelecek, hatasının sorumluluğunu üstlenecek yürek."* (s.7) Bu suçlamalarda kendinin haklı olduğunu kanıtlamak için kızı Meryem'e şöyle bir itirafta bulunmaktadır. *"'Bana bak, Meryem.' Meryem istemeyerek olsa da baktı. 'Bunu öğren, kafana iyice sok kızım' dedi Nana. 'Pusulanın hep kuzeyi gösteren ibresi gibi, bir erkeğin suçlayan parmağı da daima, mutlaka bir kadını gösterir. Her zaman. Bunu hiç unutma, Meryem.'"* (s.7) Bu sebeptendir ki, Celil'in arkasından, kızı Meryem'in yanında onu kötülemeye başlar ve Celil'in Meryem'e söylediği her sözü, bir palavradan fazlası olmadığını Meryem'e açıklamaya çalışır.

Nana, Uzun boylu, kemikli, kısık gözlü ve çürük dişli bir kadındır. Onun epilepsi hastalığı ve ruhi sıkıntıları vardır. Bir defasında evlenme arifesindeyken, epilepsi hasta-

lığı yüzünden evliliği gerçekleşmemiş ve nişanlısı evlenmekten vazgeçmiştir. “*Nana on beşindeyken, evlenmesine ramak kalmış. Talibi, Şindanlı bir delikanlıymış; genç bir muhabbetkuşu satıcısı.*” (s.10)

Nana, romanda cahil ve bencil bir kadın karakteri rolünü canlandırmaktadır. Kızının okula gitmesine karşı çıkması, her seferinde kızına harami kelimesiyle hitap etmesi vb. onun bencil ve cahil bir kadın olduğunun kanıtıdır. Bununla birlikte kızına, eğer onu yalnız bırakarak babasıyla sinemaya giderse intihar edeceğini söyler ve bu dediğini, içtenlikle şöyle ifade eder: “*Gidersen ölürüm, gidersen yaşayamam.*” (s.41) Meryem annesini dinlemeyerek Herat’a gider. Ertesi gün kulübeye döndüğünde annesinin ölü cesediyle karşılaşır. İntihar eylemi, Nana’nın Cahil bir kadın olduğunun başka bir kanıtıdır.

1.2.5.6. Tarık

Tarık, Romanın başkarakterlerinden Leyla’nın sevgilisidir. O da Raşit gibi Peştun ırkındandır. Ama o, Kâbilli birisi olduğu için şehirlileşmiş ve diğer Peştun’lar gibi bu ırkın geleneklerine çok da bağlı birisi değildir. Tarık, bir seferinde, akrabalarının ziyareti için Gazne’ye gitmiş, ayağı bir mayına denk gelmiş ve bir ayağını kaybetmiştir. Kaybeden ayağının yerinde takma ayak takmıştır. “*Oğlanın bacağına bir tekme attı, ama takma olana değil, gerçeğine; o da kızın ensesine şakacı bir şaplak indirdi.*” (s.112) Romanın ikinci bölümünde ortaya çıkan Tarık karakterinin tek ayaklı olduğu hakkında bu bölümün ilk sayfalarında Tarık ile Leyla’nın yaptığı şaka üzerinden bir ipucu verilmiştir. O, akrabalarını ziyaret etmek için ikinci kez Gazne’ye gittiğinde, onsuz yaşayamayan Leyla, Tarık’ın döneceği doğrultusundaki söylediği süre dolup da dönmeyince, Leyla’nın aklında kötü fikirler gelmeye başlar, böylece onun mayına çarptığı hakkında bilgi verilir. “*Tarık yine bir kara mayınına çarpışmıştı. Tıpkı 1981’de olduğu gibi: beş yaşındayken, ailesi onu yine güneşe, Gazne’ye götürdüğünde. Leyla’nın üçüncü yaş gününden hemen sonraydı. Tarık’ın şansı o sefer yaver gitmişti, yalnız bir bacağını kaybetmişti; canını kurtarabildiği için gerçekten talihliydi.*” (s.130)

Tarık’ın babası altmış yaşlarında bir marangozdur. Annesi gibi, babası da Leyla’yı çok sever ve onunla şakalaşır.

Tarık, kıskanç bir erkektir. Leyla, Hadım tarafından tacize uğradığını Tarık’a söyleyince, Tarık, arkadaşlarıyla beraber oynamakta olan Hadım’ın üzerine yürüyor ve on-

ları iyice dövüyor. *“Oğlanlar hızla yana kaçıştılar. Kadim’le ikisinin arasında yeterli bir boşluk bıraktılar. Sonra tozlar, tekmeler, yumruklar, naralar havada uçtu. Kadim Leyla’yı bir daha hiç rahatsız etmedi.”* (s.137) Bu paragrafta Tarık’ın Leyla’ya sahip çıkacağı doğrultusunda okurlara mesaj verilmektedir.

Tarık, iyi ve yardım sever bir insan rolünü canlandırmaktadır. Raşit öldükten sonra Leyla Tarık’la buluşuyor. Tarık ve Leyla, çocuklarla birlikte Kâbil’i terk ediyorlar ve Mürree’ye yerleşiyorlar. Mürree’ye yerleştikleri gece Tarık’ın çağırdığı imam ikisinin nikâh’ını kıyar. Azize Tarık’ı sever ama Zalmay, Tarık’ın tüm çabalarına rağmen, ona karşı iğrenç kelimeler kullanır. *“Tarık Zalmay’a tahta, sallanan bir at aldı, dört tekerli, oyuncak bir araba yaptı. Bir hapislane arkadaşından kâğıt hayvan yapmayı öğrenmişti; sayfalarca kâğıdı katladı, kesti, kıvırdı ve Zalmay için aslanlar, kangurular, atlar, rengârenk tüylü kuşlar yaptı. Ama bütün girişimleri Zalmay tarafından kabaca, bazen de kinle püskürtüldü.”* (s.389) Zalmay her seferinde Tarık’ın yaptıkları oyuncakları beğenmeyerek Tarık’a hırçınca bir davranış sergilemektedir. *“Eşeğin tekisin! Diye bağırtıyor oğlan. Senin oyuncaklarını istemiyorum!”* (s.389) Zalmay’ın bu hırçınlıklarına karşı, Tarık soğukkanlılığını korumaktadır. *“Önemli değil, diyor Tarık. Leyla, önemli değil. Rahat bırak onu.”* (s.389) Tarık’ın yetimhanenin onarı işinde katkıda bulunduğu onun yardım sever birisi olduğunun kanıtıdır. *“Bu sınıfı Tarık’la Zaman, iki bitişik odanın arasındaki duvarı yıkıp, elbirliğiyle yaptılar. Zemin Hâlâ delik deşik, karoları eksik. Şimdilik üzerine katranlık muşamba örttüler, fakat Tarık en kısa zamanda yeni karo döşemeye, üzerine de halı kaplamaya söz verdi.”* (s.424) Tarık, engelli bir insan olmasına rağmen, kazandığı parayı hayır işlerine harcamaya özen göstermektedir.

Tarık’ın yakalandığı bir hastalık da söz konusu olmaktadır.

“Tarık baş ağrıları çekiyor. Bazı geceler, Leyla uyanıyor ve onu yatağın kenarına oturmuş, fanilasını başına çekmiş, öne arkaya sallanırken buluyor. Ağrıların Nasır Bağ’da başladığını, hapisanede daha da kötülendiğini söyledi. Ağrılar kimileyin öyle şiddetleniyor ki, kusmasına neden oluyor, tek gözünü kör ediyor. Dediğine göre, sanki bir kasap bıçağı bir şakağından giriyor, yavaşça, döne döne beyninden geçip öteki şakağından çıkıyor.” (s.385)

Tarık yedi sene hapisanede yatmıştır ve hapisanede çektiği acılar hastalığına neden olmuştur.

1.2.5.7. Diğer kişiler:

Molla Feyzullah: Gül Daman köyünün imamı ve Meryem'in en yakın dostudur. Molla Feyzullah, Meryem'e kura'n okumayı bununla birlikte bazı dini meseleleri öğretmiştir. O, her bayram günü oğlu Ramazan'la birlikte Meryem'i görmeye gider ve ona hediyeler götürür. Molla Feyzullah, yaşlı bir adamdır. *“yaşlılıktan beli bükülmüş, zayıf bir adamdı; dişsiz bir gülümsemesi, göbeğine kadar inen, aksakalı vardı.”* (s.17) Molla Feyzullah'ı, romanın birinci sıradaki karakterlerinden olan Meryem'in yönlendiricisi olarak tanımlamamız yerindedir. Çünkü Meryem idam edilirken, aklında sadece Molla Feyzullah'ın söylediği öğütler geliyor ve onun öğrettiği duaları mırıldanmaya başlıyor.

Fariba: Romanın birinci derece karakterlerinden olan Leyla'nın annesidir. Kocasının ismi hâkim'dir. Hâkim, okul öğretmenidir. Fariba'nın iki oğlu bir kızı vardır. Oğullarının isimleri Ahmet ve Nur ve kızının ismi Leyla. Deh-Mazang mahallesinde, Raşit'in evinin olduğu sokakta evleri vardır. O, açık tenli, tombul, kısa siyah saçlı bir kadındır. Güleç, neredeyse kusursuz yuvarlak, toparlak bir yüzü vardır. Fariba'nın sevinci de üzüntüsü de aşırı derecededir. Hâkim, oğullarının ölümüne çok üzüldüğünü söylemekle birlikte, Fariba'nın bu özeliğini şöyle anlatmaktadır. *“Ama göstermem... Annen... sevinci de üzüntüsü de öyle aşırıdır ki, Hiç saklayamaz. Hiçbir zaman da saklayamadı.”* (s. 153) Leyla babasına, Fariba'yı Bamyan'a getirip getirmediğini sorunca, Hâkim şöyle cevap verir: *“Ah, pek çok kez. Oğlanların doğumundan önce. Sonar da. Annen o zamanlar gözüpek, maceracı bir kadındı, öyle... Canlıydı ki. Tanıdığım en hayat dolu, en mutlu insandı. Anıya gülümsedi. Olağanüstü bir kahkahası vardı.”* (s.152) Cephede işgalci Ruslarla savaşmakta olan iki oğlunun şehit düşme haberi, Fariba'nın hastalanmasına neden olur ve bu hastalık ölümüne kadar devam eder. *“Böylece, Anne'nin yakasını ömrünün sonuna kadar bırakmayacak olan hastalıklar başlamış oldu. Göğüs sancıları, baş ağrıları, eklem sızıları, gece terlemeleri, kulaklardaki sağır edici zonklamalar, kimsenin eline gelmeyen yumrular.”* (s.144) Fariba'nın hastalığı fiziki bir hastalık olmayıp, psikolojik bir hastalıktır.

Hâkim: Leyla'nın babası olan Hâkim, Deh-Mezeng okulunda 1978'ye kadar öğretmenlik yapmıştır. Darbe sonrası, okuldan atılarak komünistler tarafından kovulur. *“Komünistler tarafından kovulmadan önce, bir lisede öğretemendi -1978 darbesinden hemen sonra, Sovyet işgalinden bir buçuk yıl önce işten atılmıştı.”* (s.118) O, okuldan

atıldıktan sonra Silo Ekmek Fabrikasında çalışmaya başlar. Hâkim, Dar omuzlu, ince, narin elli ve ufak tefek bir adamdır.

Şanzay (Rengmaal Hala): Leyla'nın öğretmenidir. "*Khost'lu, yoksul bir köylünün kızı*"dır. (s.115) O, "*sivri yüzlü, kalın kaşlı, genç bir kadın*"dır. (s.115) Kadınla erkeğin eşit olduğunu savunan bir kadındır. "*Hiç makyaj yapmazdı, mücevher takmazdı. Örtünmez, kız öğrencilerin kapanmasını da yasaklardı. Kadınlarla erkeklerin her bakımdan eşit olduğunu, erkekler örtünmediğine göre, kadınların da örtünmesine gerek olmadığını söylerdi.*" (s.115) O, Sovyetlerin yönetiminde olan devleti savunmakta ve bu devletin dünyanın en mükemmel devleti olduğunu söylemektedir.

1.2.6. Temalar

1.2.6.1. Savaşlar

Khaled Hosseini'nin, kadına yönelik şiddeti anlatmayı amaçladığı *Bin Muhteşem Güneş* romanının ana teması, Afganistan'daki savaşlar ve bu ülkeyi savaşa götüren sebeplerdir. Çünkü savaşları anlatmayı amaçlayan olay örgüsü bu romanın büyük kısmını kapsamaktadır.

Afganistan'da ardı ardına gerçekleşen savaşlar bu ülkenin ekonomisini çökertmiş, gelecek nesiller için kalıcı izler bırakıp gelişmenin önüne geçmiştir. Bununla birlikte bir neslin okuryazarlıktan uzak kalmasına ve cahil yetişmesine neden olmuştur. Afganistan'da yıkıcı savaşlar Sovyetler işgalinden sonra başlamıştır. Sovyetler ülkeyi işgal ederek yeni rejim tesis edince, halkın gururuna dokunan değişiklikler, başkaldırıları ve ayaklanmalara sebep olmuştur. Böylece cephele oluşmuş; dini, inancı, kültürü savunan mücahit fraksiyonları, gruplar halinde baş göstermeye başlamıştır. Sovyetlerin işgali sırasında yapılan savaşlardan sonra, Mücahitlerin birbirine karşı yaptıkları savaş ve Taliban savaşı yıkıcı savaşlardandır.

Afganistan'ın sınırlarına kadar ilerleyen Sovyetler, çoktan Afganistan Devletine sızmayı başarmıştır. Bu sızıntılar Davut Han'ın bir darbe sonucu Cumhuriyet'i ilan etmesiyle yoğunlaşmış, hatta Cumhurbaşkanı'nın danışmanlarının birçoğu da Rus'lardan seçilmiştir. Böylece Sovyetler Davut Han'a her istediğini yaptırmaktadır.

Afganistan'ı işgali için bahane aramakta olan Sovyetler, istedikleri Davut Han'ca yapılmayınca, işgale hazırlanmaya başlarlar. Khaled Hosseini, bu durumu şöyle anlat-

maktadır. *“Raşit sesini çıkarmadı. Şarkı bitti, haberler başladı. Bir kadın sesi, Cumhurbaşkanı Davut Han’ın Sovyet danışmanlardan oluşan bir ekibi daha, Kremlin’in olası hoşnutsuzluğunu dikkate almaksızın, Moskova’ya geri gönderdiğini duyurdu.”* (s.99) Davut Han’ın bu yaptığına karşın, Sovyetler onun devletini içten çürütmek için uşakları aracılığıyla oyunlar kurmaya başlar. Khaled Hosseini kurulan oyunu şöyle anlatmıştır. *“17 Nisan 1978’de, Meryem’in on dokuzuna bastığı yıl, Mir Ekber Hayber adında bir adamın cesedi bulundu; öldürülmüştü. İki gün sonra, Kâbil’de büyük bir gösteri düzenlendi. Mahalledeki herkes sokaklara dökülmüş, bundan söz ediyordu.”* (s.101) Bu olaydan on gün sonra Davut Han’ın yönetimine karşı darbe yapılır.

“Meryem sorusunun yanıtını 27 Nisan’da aldı: çatırtılar, derin, ani kükremelerle. Yalınayak aşağıya, oturma odasına koştu, Raşit’i fanilas, karman çorman saçlarıyla pencerenin önünde buldu; ellerinin ayasını cama bastırmıştı. Meryem pencereye, onun yanına gitti. Gökyüzünden yıldırım hızıyla geçen, kuzeye ve doğuya yönelmiş askeri uçakları görebiliyordu. Saldıkları sağır edici cayırtı, kulaklarını acıttı. Uzaklarda gök gürültülerini andıran gürlmeler yankılanıyor, bir anda beliren duman sorguçları göğe yükseliyordu.” (s.104)

Yapılan darbe sırasında, Davut Han, tüm ailesiyle birlikte öldürülür. Sonra Demokratik Halk Partisinin kurucularında biri olan Nur Muhammad Taraki, Sovyet Rejimi onayıyla cumhurbaşkanı olur. Sonunda Sovyetler Aralık 1979’da Afganistan’ı işgal etmeye karar verir. Romanda Afganistan İşgali anlatılmamış ve darbeden dokuz yıl sonrası yani 1987 yılı anlatılmıştır. İşgal sadece bir hatırlatma biçiminde sunulmuştur. *“İşte, Sovyet yoldaşlarımız 1979’da bunun için geldiler buraya.”* (s.115) Bununla birlikte Kâbil Halkının Sovyetler hakkındaki düşüncesi anlatılmıştır.

Sovyetler hakkındaki halk düşüncesi, Şanzay isimli Kâbilli bir öğretmen kadının düşüncesi üzerinden şöyle anlatılmıştır.

“Ona göre, Sovyetler birliği, Afganistan’ın yanı sıra, dünyanın en mükemmel devletiydi. İşçilerine karşı sevecendi, halkının tamamı eşitti. Sovyetler Birliği’nde herkes mutlu, güler yüzlüydü, ilişkiler dostaneydi: işlenen suçlar yüzünden insanların evden çıkmaya korkar olduğu Amerika’nın aksine Afganistan’da da herkes mutlu olacak, derdi, tabii gelişme karşıtları, tutucu yobazlar temizlendikten sonra.” (s.115)

Bu paragraftan birkaç sonuç çıkartabiliriz. Sovyetlerin okul öğretmenleri aracılığıyla yeni neslin düşüncesini, fikrini değiştirmeye başladığı söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte komünistlerin Amerika hakkındaki fikri öne sürülmektedir. Şanzay’a göre

mücahitler *gelişme karşıtları ve tutucu yobazlardır*. Sovyetler halkın güvenini kazanmak amacıyla savaşı hep Kâbil'in dışında tutmaya çalışmıştır.

“Sık sık da, yanmış Sovyet tanklarının, düşmüş helikopterlerin enkazları. Bu, diye düşündü, Ahmet’le Nur’un Afganistan’ı. Savaş asıl burada, bu kırsal yörede sürüyor. Kâbil’de değil. Kâbil genellikle sakin. Orada, zaman zaman yaylın ateşi, kaldırım kenarlarında sigara içen Sovyet askerleri, caddelerden hoptaya zıplaya geçen Sovyet cipleri olmasa, savaşın yalnızca bir söylenti olduğuna inanabilirdiniz.” (s.149)

Bin Muhteşem Güneş romanı, Mekân olarak Kâbil üzerinde yoğunlaşan bir roman olduğu için bu romanda Ahmet ve Nur’un hikâyeleri dışında Sovyet işgali sırasında gerçekleşen savaşlara çok değinilmemiştir. Sovyetler Afganistan’ı terk ettikten sonra Rusların kuklası olan Necibullah, Cumhurbaşkanlığını üç sene daha sürdürür. Ama sonunda Mücahit fraksiyonları galip gelir ve Necibullah pes etmek zorunda kalır. Mücahitler Kâbil’i ele geçirirler ve yönetime el koyarlar. Onların arasındaki anlaşmazlık nizalara sebep olur. Khaled Hosseini, Mücahitler arasında oluşan nizaların nedenini şöyle betimlemeye çalışmıştır.

“Her şeyin bu kadar çabuk çözülmesi, baş döndürücüydü. Liderlik konseyi vaktinden önce kuruldu, Rabbani’yi cumhurbaşkanı seçti. Diğer gruplar kayırmacılık yapıldığını haykırdılar. Mesut herkesi barışa, sabırlı olmaya çağırırdı. Dışlanan Hikmetyar kızdı, küstü. Çok uzun yıllardır ezilen, horlanan Hazaralar patlama noktasındaydı. Hakaretler havada uçuşuyordu. Yüklenmeler, suçlamalar birbirini izliyordu. Toplantılar öfkeyle terk ediliyor, kapılar çarpılıyordu. Kent soluğunu tutmuş bekliyordu. Dağlarda, kalaşinkoflara fişek sürülüyordu.” (s.176)

Böylece savaşmaktan başka bir tecrübesi olmayan Mücahitler çareyi tekrar savaşmakta ve birbirine karşı cephe tutmakta bulur. *“Tepeden tırnağa silahlı olan ama ortak bir düşmandan yoksun kalan Mücahitler, düşmanı birbirlerinde bulmuştu.” (s.176)* Artık Kâbil’i kan gölüne çevirecek olan savaş patlak üzere. *“Kâbil’in hesaplaşma günü sonunda gelmişti ve roketler Kâbil’e yağmaya başlamıştı, insanlar kaçıp saklandı.” (s.176)*

Mücahitler arasındaki savaş sırasında, çatışmanın ne zaman, nerde gerçekleşeceği belli değildir. Kâbil artık korkunç bir mekân’a dönüşmüştür. Khaled Hosseini bu durumu şöyle kurgulamıştır.

“Genellikle akşam yemeğinde oluyordu; Babi’yle ikisi sofradayken. Başlayınca, başlarını kaldırıyorlardı. Çatal havada, lokmalar ağızda, öyle-

ce durup ıslık sesini dinliyorlardı. Leyla zifiri karanlık camdaki, yarı aydınlık yüzlerinin yansısına, duvardaki kıpırtısız gölgelerine bakardı. Vınlama. Sonra patlama. Neyse ki bir başka yerde. Bırakılan soluklar; şimdilik kurtulduklarını ama bir başka yerde, çığlıkların ve kesif duman bulutlarının arasında bir çırpınmanın sürüp gittiği, çıplak elle, deli gibi toprağı kazan, enkazın altında bir kız kardeştan, bir ağabeyden, bir torundan kalanı çekip çıkarmaya çabalayan birilerinin olduğunu bilmek.” (s.177-178)

Artık Kâbil’de acı üstüne acı, her gün her mahallede ölümler, matemler, siyahlara bürünmeler. Bu durum Kâbil halkını ıstıraba sokmuştur. *“Canını kurtarmış olmanın bedeliyse, kimin kurtaramadığını merak etmenin ıstırabıydı.” (s.178)* Geceleri de devam eden savaşlar insanları uykusundan etmiş, Kâbil ahalisi bir türlü rahat uyuyamamaktadır.

Savaşın ciddi zararlara neden olduğu başka bir paragrafta şöyle betimlenmektedir. *“O yılın, 1992’nin Haziranı’nda, Batı Kâbil’de çok şiddetli çarpışmalar oldu. Savaş lordu Sayyaf’ın Peştun güçleriyle Vahdet fraksiyonundan Hazaralar arasında. Bombalar elektrik direklerini devirdi, dükkânların, evlerin sıralandığı koskoca mahalleleri yerle bir etti.” (s.181)* Mücahit fraksiyonları arasında gerçekleşen savaşlar sırasında Kâbil üstüne roket kurşunları yağdırılmış ve birçok Kâbil halkının ölümüne sebep olmuştur. Leyla’nın sezgileri üzerinden havada uçuşan roket kurşunları şöyle anlatılmıştır.

“Anne’nin odasında, yatağa oturdular. Dışarıda, Hikmetyar’la Mesut’un güçleri savaşıyor, savaşıyor, roketler gökyüzünde vızıldıyordu. Leyla şu an, kentin bir yerinde, birinin öldüğünü biliyordu; kapkara bir kefene benzeyen dumanın, bir toz bulutu salarak çöken bir binanın tepesine heyula gibi çöktüğünü. Sabah, çevresinden dolanılması gereken cesetler olacaktı. Kimisi toplanacaktı. Kimisi olduğu yerde bırakılacaktı. Sonra Kâbil’in, insan eti yemeğe alışan köpekleri kendilerine ziyafet çekecekti.” (s.192)

Gülbettin Hikmetyar’ın yağdırdığı roket kurşunları ve bombalar masum insanların ölümüne sebep olmaktadır. Romancı, Raşit karakterinin evine taşıdığı haberler üzerinden bu durumu şöyle betimlemiştir. *“Raşit her gün bir sürü, düzinelerce masum insanın öldüğünü söyledi. Hastaneler, ecza depoları bombalanıyordu. Dediğine göre, acil gıda malzemesi taşıyan araçların şehre girişleri engelleniyor, sürücülerini vurulup içleri talan ediliyordu.” (s.259)* Khaled Hosseini bu paragrafta, hastaneler ve ecza depolarının bombalandığını ve acil gıda malzemeleri taşıyan araçların Gülbettin’in adamları tarafın-

dan talan edildiğini söyleyerek, Kâbil'e yağdırılan bombalar sırasında ölen masum insanları da hesaba katarsak, Gülbettin Hikmetyar'ın doğrudan doğruya halka karşı düşmanlık ilan ettiğini kurgulamaktadır.

Romanın başka bir kısmında, Mücahit milislerinin sivilleri hedef aldığı, Tarık'ın Leyla'ya anlattıkları üzerinden şöyle anlatılmıştır.

“Delikanlı, kızın sokakla arasındaki hayat bağıydı artık. Konuşulanları, haberleri taşıyordu ona. Örneğin, dağlarda mevzilenen milislerin atıcılıklarını geliştirmek için aşağıdaki sivillere, kadın, erkek, çocuk demeden, rastgele ateş ettiklerini, dahası, söz konusu nişancılıkları üzerine bahse tutuştuklarını. Arabalara füze fırlattıklarını, ama her nedense taksilere ilişmediklerini – böylece Leyla, insanların son zamanlarda arabalarını neden bir gayret sarıya boyadığını anlamış oldu.” (s.179)

Khaled Hosseini bu kurgusuyla Mücahitlere karşı rest çekiyor. Mücahitlere karşı yapılan hakaretin bundan ağırı olamaz. Mücahit milislerinin, sivil insanları, ne olduğuna, kim olduğuna bakmadan rastgele nişan aldıkları, üstelik bu eylemi nişancılığını test etme amaçlı yapması insanlık dışı bir eylemdir. Oysaki nişan aldıkları siviller kendi vatandaşdır ve Mücahitlerin Sovyetlerle savaşmakta olduğu sırada geceleri uykusuzluk çekerek onların zafer kazanması için dualar etmişlerdir.

Romanda Taliban, yaptıkları savaşlarla değil de uyguladıkları yasaklar ve şiddetlerle öne çıkmaktadır. Onların yaptığı savaşlardan, sadece savaş lordlarını yendiği zikredilmektedir. *“Meryem Taliban'ın adını ilk, iki yıl önce, 1994 Ekim'inde duymuştum: Raşit, Kandahar'daki savaş lordlarını alaşağı ettikleri ve kenti aldıkları haberini getirdiğinde.” (s.280)*

Yaklaşık otuz yıl süren savaşın Afganistan'a bıraktığı kalıcı izler, *Bin Muhteşem Güneş* romanının geniş kısmını kapsayan temalardandır. Romancı, Afganistan'da gerçekleşen son savaşların nedenini ve getirdiği sonuçları kurgulamakla kalmamış, bu savaşların dünya süper güçleri tarafından oynanılan bir oyun olduğunu da kurgulamaya özen göstermiştir. Khaled Hosseini, okurlarına daha etkileyici bir eser sunmak amacıyla şiddete maruz kalan iki kadının öyküsü üzerinden hareketle, Afganistan'ın yıkıcı savaşlarını anlatmaya çalışmıştır.

1.2.6.2. Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet, dünya çapında var olan bir sorundur. Bu eylem, Rusya gibi gelişmiş ülkelerde de ciddi sorunlardan birini teşkil etmektedir. Romanları dünya çapın-

da okunan romancı Khaled Hosseini de bu sorunu yansıtmak ve toplumdaki kaldırmak amacıyla *Bin Muhteşem Güneş* romanını yazmıştır. Aslında romancı ana tema olarak kadına yönelik şiddeti anlatmaya çalışmıştır, ama bu konu kısıtlı olduğu için romanın büyük kısmında Afganistan’da gerçekleşen savaşlar anlatmıştır ve kadına yönelik şiddet meselesi de savaşlarla paralel ele alınmıştır. Romanda hafif tavırlarla başlayan şiddet meselesi, giderek sertleşmeye yüz tutmuştur. Düğün arefesinin heyecanını yaşamakta olan Nana’nın, nişanlısı tarafından terk edilerek yüzüstü bırakıldığı, Meryem’in kendinden iki kat büyük olan adamla zorla evlendirildiği ve Nana-Celil olayı, bir kadına yönelik yapılan kırıcı olaylardandır. Ama romanda, kadına yönelik şiddet, ruhi baskılarla kısıtlı kalmayıp, ruhi şiddetler ardından fiziki şiddetler de başlıyor. Meryem ve Leyla karakteri, fiziki şiddetlere maruz kalan kurbanlardır.

Celil’den sonra, Raşit kadına yönelik şiddette öne çıkan diğer erkek karakteridir. Meryem’in çocuk düşürme olayından sonra Raşit onu ruhi baskı altına almak için bahane aramakta ve yaptığı yemekleri eleştirmektedir. Bu durum romanda şöyle anlatılmıştır.

“O gün, daha sonra, o hâlâ radyoyu kurcalıyor, Meryem de mutfakta ıspanak garnitürlü pilav hazırlıyordu. Raşit için yemek pişirmekten zevk aldığı, hatta can attığı günleri anımsadı. Şimdi yemek yapmak kaygılandırıcı, hatta korkutucu bir işlemdi. Kurmalar her zaman, adamın ağız tadına göre ya çok tuzlu ya da çok yavandı. Pilav ya çok yağlı ya da çok kuru olmakla eleştiriliyor, ekmek bazen hamur gibi bazen de fazla gevrek bulunuyordu. Raşit’in sürekli kusur bulması, Meryem’in mutfakta elini ayağına dolaştırıyor, özgüvenini yerle bir ediyordu.” (s.105)

Romandaki Fariba karakteri, kocasının hiçbir dediğini yapmıyor, üstelik Fariba-Hâkim arasında yıllar süren bir küslük söz konusudur. Buna karşın Meryem kocasına iyi görünmek için onun her dediğini yapıyor ama kocası tarafından azarlanmaktadır. Bir gün Raşit, Meryem’in yaptığı pilavı beğenmeyerek ona fiziki şiddet uygular. Romanda kadına yönelik ilk şiddet sahnesi şöyle anlatılmıştır.

“Sonra ön kapı açıldı, Raşit oturma odasına döndü. Ayağa kalk, dedi. Buraya gel. Kalk! Kızın elini yakaladı, açtı, avucuna bir miktar çakıl taşı koydu.

Sok ağzına.

Ne?

Doldur. Ağzına.

Kes şunu, Raşit, ben...

Güçlü elleri kızın çenesine yapıştı. İki parmağını Meryem'in ağzına soktu, dudaklarını zorla araladı, soğuk, sert taşları içine sokuşturmaya başladı. Meryem diremiyor, bir şeyler söylemeye çalışıyordu, ama adam üstüdağı tiksintiyle kıvrılmış bir halde, çakıl taşlarını sokmayı sürdürdü. Şimdi çiğne, dedi. Ağzı kumla, taşla dolan Meryem yalvarmayı denedi, bir şeyler geveledi. Gözlerinden yaşlar yuvarlanıyordu. Çiğne diye kükredi adam. Tütün kokulu soluğu kızın yüzüne çarptı. Meryem çiğnedi. Ağzının gerisinde, bir şey çatırdadı. Güzel dedi Raşit. Yanakları seğiriyordu. Pilavının tadının neye benzediğini şimdi öğrendin işte. Bu evlilikte bana ne verdiğini biliyorsun artık. Berbat yemekler dışında hiçbir şey.” (s.108)

Bu Meryem'e yönelik yapılan şiddetin başlangıcıdır. Adamın güçlülüğü, kızın direncini kaybetmesine neden oluyor. Kız en azından yalvarmayı deniyor, ama vahşileşen adam kızın yalvarmasından zevk alıyor. Kızın dişleri kırılıyor ama adamın umrunda değil. Yıllar geçer ve Raşit'in Meryem'e yönelik şiddetleri onu daha da katılaştırır. Romanda bu durum şöyle özetlenmiştir.

“Yıllar içinde, Meryem onun hakaretlerine, aşağılama ve alaylarına, azarlarına karşı kendini katılaştırmıştı. Ama bu korkuyu bir türlü denetleyemiyordu. Bunca yıldan sonra, adamı ne zaman bu şekilde hırlarken, kanlı gözleri ışıltar, kemeri yumruğuna sararken görse, zangır zangır titremeye başlıyordu hâlâ. Kaplanın kafesine salıverilen keçinin, kaplan başını pence-relerden kaldırıp baktığında, tıslamaya başladığında kapıldığı korkuydu bu.” (s.245)

Bu paragrafta dikkate değer konu, Meryem'e yönelik yapılan ruhi ve fiziki baskıların, onu ruhi hastalığa sürüklediğidir.

Meryem, ona yönelik yapılan şiddet ve ruhi baskılara boyun eğmekte ve karşılık vermemektedir. Ama Leyla karakteri, baskılara şiddetlere boyun eğmeyip karşılık vermekte ve başkaldırmaktadır. Leyla bir seferinde Meryem'i dövmeğe olan Raşit'in önüne geçer ve Meryem'i dövmesine mani olur. *“Raşit yeniden kemeri kaldırdı, Meryem'e doğru savurdu. Aynı anda, şaşırtıcı bir şey oldu. Kız ona saldırdı. İki eliyle koluna yapıştı, aşağı indirmeye çalıştı, ama tek yapabileceği, daha da havaya kalkan kolla birlikte havalanmak, kolun ucundan sallanmak oldu. Yine de adamın hızını kesmiş, Meryem'e yönelik hamleyi yavaşlatmıştı.” (s.246)* Leyla ile Raşit'in evlendiğinden beri, Leyla ile Meryem arasında tartışmalar geçmektedir. Leyla'nın yaptığı bu fedakârlıktan sonra, onların aralarındaki buzlar erimeğe başlar ve ikisi barışırlar. Leyla'ya yönelik yapılan şiddetler de söz konusudur. Evden kaçmaya teşebbüs eden Leyla, polislerce tekrar eve getirilince, kuduran Raşit onu dövmeğe başlar. Bu durum şöyle anlatılmıştır.

“Yumruğun gelişini göremedi. Bir an konuşurken, bir an sonra yerde, dizlerinin, ellerinin üzerindeydi; gözleri yuvalarından fırlayacakmışçasına açılmış, yüzü kıpkırmızı kesilmiş, soluk almaya çalışıyordu. Sanki bir araba son sürat çarpmıştı ona; iman tahtasıyla göbek deliği arasındaki o hassas bölgeye. Kucağındaki Azize’yi düşürdüğünü, çocuğun avaz avaz ağladığını ayımsadı. Yeniden soluk almaya çalıştı, ağzından boğuk bir hırıltı çıktı. Dudağının kenarından salya sızıyordu.” (s.275)

Raşit’in sergilediği vahşice eylem her okurun duygusuna dökünen ve tüyleri diken diken eden bir eylemdir. Meryem ve Leyla, Raşit’in şiddetlerine maruz kalmış, acınası ve bahtsız kadınlardır. Raşit, bu kadarla yetinmeyip kadınları iki ayrı karanlık odaya, aç ve susuz üç gün kapatır. Leyla kızıyla birlikte aynı odada kapatılır. Anne-kızın, karaba-sanlar gibi simsiyah olan karanlık odadaki durumu şöyle anlatılmaktadır.

“İlk gün karanlıkta sürünürken, el yordamıyla birbirlerini buldular. Leyla Azize’nin ağladığını, emeklediğini göremiyordu. Mamma, diye mızıldandı Azize. Mamma. Yakında, Leyla kızını öptü; alnını hedeflemiş, onun yerine başının tepesini bulmuştu. Yakında süt içeceğiz. Azıcık sabırlı ol, yeter. Anneciğinin hatırına uslu, sabırlı bir kız ol; o da sana mama bulsun.” (s.277)

Anne kızın aç-susuzluğu üç gün sürer. Sonunda onlar açlıktan baygın halde yatıyorken, Raşit onları çıkarır. Böylece onlar ölümden kurtulur.

Taliban Rejimi Kâbil’i ele geçirince sadece kadınları ilgilendiren bazı yasaklar uygulamaya başlar. Kadınların mahremsiz sokağa çıkmaması, Taliban’ın kadınlara yönelik uyguladığı yasaklardandır. Taliban buna yetinmeyip nice kadını kırbaç altına alıp ezmektedir. Leyla da, Taliban’ın kırbaçlarına maruz kalan kadınlardandır. O, kuraklıktan dolayı yetimhaneye teslim ettiği kızı Azize’yi ziyaretine mahremsiz giderken, Taliban’ın kırbaçlarından hakkını almaktadır. Taliban’ın Leyla’ya yönelik yaptığı şiddet şöyle anlatılmıştır.

“Böylece, Leyla’nın yaşamı ansızın bir Azize’yi görme savaşımına dönüştü; şimdi akli fikri, kızıyla görüşmenin yollarını bulmaktaydı. Denemelerin yarısında, yetimhaneye ulaşmayı başaramıyordu. Sokağın karşısına geçerken, Taliban tarafından fark ediliyor, soru yağmuruna tutuluyordu – Adın ne? Nereye gidiyorsun? Neden yalnızsın? Mahremi nerede?- sonra da eve gönderiliyordu. Şanslı günündeysen, sıkı bir azar, kalçasına inen bir tekme ya da sırtına yediği, sert bir yumrukla kurtuluyordu. Değilse farklı malzemelerle haşır neşir oluyordu: tahta sopalar, taze kesilmiş dallar, kısa kırbaçlar; şamarlar, en çok da yumruklar. Bir gün, genç bir Talib Leyla’yı bir radyo anteniyle dövdü. İş bitince ensesine son bir darbe indirdi, Seni bir daha görürsem, öyle bir döverim ki, anandan emdiğin sütü burnundan getiririm, dedi.” (s.329)

Taliban sadece kadınlara yönelik değil de tüm insanlara yönelik şiddet uygulamaktadır. Hatta ölülerin mezarlarına bile. Bu durum romanda şöyle anlatılmıştır. *“Harabat, Kâbil’in kadim müzik mahallesi susturuldu. Müzisyenler dövüldü, hapse atıldı, rubabları, tamburları, armonikaları ayaklar altına çiğnedi. Taliban, Tarık’ın en sevdiği şarkıcının, Ahmet Zahir’in mezarına kurşun yağdırdı. Öleli neredeyse yirmi yıl oluyor, dedi Leyla Meryem’e. Ölmek bile yetmiyor mu?”* (s.288) Taliban’ın kısa dönem hükümetleri sırasında yapmadıkları kalmamıştır. Onlar nice insanları dikenler üstünde yuvarlatmış, nice insanları ateşe atmış ve sayısız evi yakıp kül etmişlerdir. Onlar, insanların kalbinde kalıcı izler bırakmış; insanlığa yönelik yaptıkları kötülüklerle, ettikleri zulüm ve zecirlerle tarihe geçmiştir.

Romancı Raşit’in öyküsünün sonunu klasik bir sonla bitirir ve Raşit’i ölümle cezalandırır. Raşit ömrünün sonuna kadar şiddet yapan bir erkek karakterdir. O Leyla’ya yönelik şiddet yaparken, Meryem’in salladığı küreğin darbesiyle öldürülür.

1.2.6.3. Yoksulluk

Yoksulluk, *Bin Muhteşem* Güneş romanında ele alınan temalardan biridir. Yoksulluk Afganistan’da her devirde boy göstermiş olan sorunlardan biridir. Romanda söz konusu olan yoksulluğun nedeni, üst-üste vuku bulan savaşlar ve kuraklıktır. Savaşlar, işsizlik oranının yükselişine ve kıtlığa neden olmuş ve halkı yoksulluğa sürüklemiştir. Kuraklık da Afganistan halkını yoksulluğa sürükleyen nedenlerdedir.

Savaşın yoksulluğa neden olduğu Raşit karakteri üzerinden gösterilmiştir. Raşit, biricik ekmek teknesi olan dükkânını savaşlar sırasında bir yangın sonucu kaybedince işsiz kalır ve ailesinin geçimini temin edemez hale gelir ve her şeyini satmaya koyulur.

“Önce Meryem’in eşyaları gitti, sonra Leyla’nunkiler. Azize’nin bebeklik giysileri, Leyla’nın Raşit’e kavga dövüş aldırıldığı, üç-beş oyuncacı. Azize olup biteni sessizce, uysallıkla seyretti. Raşit’in kol saati de satıldı; eski, transistorlu radyosu, iki kravatı, ayakkabıları, nikâh yüzüğü. Kanepesi, masa, halı, iskemleler de gitti. Sıra televizyona gelince, Zalmay ortalığı bir-birine kattı, ter ter tepindi.” (s.311)

Raşit, geleneklere bağlı birisidir ve her konuşmasının arasında, ar, namus vb. sözcüğü mevcuttur, ama açlık onu hırsızlığa iter. O, geçimini sağlamak için ailesinin tüm varlığını satar. Her şeyi bitince hırsızlık yapmaya başlar. Raşit’in ailesinin açlık günlerinde tükettikleri yemekler şöyle anlatılmıştır.

“Para tükendince, açlık yaşamlarına kapkara bir örtü gibi indi. Açlığın, bu kadar çabuk bir ölüm-kalım meselesi haline gelivermesi, Meryem’i afallatmıştı. Etsiz, sossuz pilav, haşlanmış, sade pirinç bile ender bulunan bir ziyafetti artık. Giderek artan, korkutan bir sıklıkla öğün atlıyorlardı. Raşit bazen bir kutu sardalyeyle tadı talaş tozuna benzeyen, gevrek, kupkuru bir ekmek getiriyordu. Bazen de, hırsızlık suçuyla elinin kesilmesini bile göze alarak, bir tora çalıntı elma.” (s.313)

Raşit hırsızlık yapmakla kalmıyor, en akla gelmez şeyi yapmaya teşebbüs ediyor. Kızı Azize’yi dilencilik yapmasını istiyor, ama Leyla karşı çıkarak onu engelliyor. Sonunda Azize’yi yetimhaneye veriyorlar.

Afganistan nüfusunun çoğunluğu çiftçilikle geçimini sağlamaktadır. Bu sebepten kuraklık bu ülkenin halkını çok etkiliyor ve kalıcı izler bırakıyor. Bu durumu Khaled Hosseini şöyle anlatıyor.

“1998’de başlayan, şimdi ikinci yılını süren kuraklık, ülkeyi harabeye çevirmişti. Geçen kış neredeyse hiç kar yağmamış, baharda da tek damla yağmur düşmemişti. Ülkenin her yanında, çiftçiler kurumuş tarlalarını bırakıp, neleri var neleri yok satıp yollara düşmüş, su peşinde köy köy dolaşıyorlardı. Pakistan ya da İran’a göçenler oldu. Kâbil’e gelip yerleşenler de. Ama kentteki su seviyesi de düşüktü, sığ kuyular çoktan kurumuştü. Derin kuyuların başındaki kuyruklar öyle uzundu ki, Leyla’yla Meryem saatlerce sıra bekliyordu. Eriyen karın her yıl sağladığı bahar taşkınlarından yoksun kalan Kâbil ırmağı, tamamen kurumuştü. İnsan atıklarıyla, molozlarla dolu, umumi bir helâydi artık.” (s.301)

Özellikle 1998-2001 yılları arasındaki son kuraklık, ezici savaşlarla paralel olduğu için nice ölümlere ve nice intiharlara sebep olmuştur. Khaled Hosseini kurgusunda, kuraklık yıllarında çocuklarına ve kendine kıyan bir annenin öyküsünü şöyle sunmuştur. *“Açlıktan ölmek, ansızın yakın bir olasılık olup çıkmıştı. Kimileri oturup o günü beklemeyi seçiyordu. Meryem komşulardan dul bir kadının, kuru bir ekmeği ufalayıp fare zehriyle karıştırdığını ve yedi çocuğuna yedirdiğini duydu. En büyük parçayı da kendisine ayırmıştı.” (s.313)*

Kuraklık yıllarında, en az zararı Kâbil görmüştür, bu sebepten, diğer ellerden Kâbil’e göçenler de olmuştur. Bu durum romanda şöyle anlatılmıştır.

“2000 yazında, kuraklık üçüncü ve en berbat yılına ulaştı. Helmand’da, Zabul, Kandehar’da, köyler sürekli hareket halindeki, hayvanları için su ve otlak arayışındaki göçebe topluluklara dönüştü. İkisini de bulamayınca, keçileri, koyunları, inekleri ölünce, Kâbil’e geldiler. Karteh-Ariana yamacına kondular, uyduruk gecekondu yapıp tek göz kulübelere on beş-yirmi kişi doluştular.” (s.309)

Bir aç insan, kedisi için olmasa da çocukları için her şey yapar.

1998’de başlayan kuraklık, Taliban yönetiminin sonuna kadar devam ediyor. *“Kuraklık sona erdi. Bu kış, nihayet, dizboyu kar yağdı; şimdiyse, yağmur günlerdir sürmekte. Kâbil Irmağı yine gürül gürül akıyor.”* (s.419)

1.2.6.4. Mülteci

Bin Muhteşem Güneş romanında Pakistan’daki Mülteci kampları ve Afganistan halkının ülkeyi terk etmeye iten nedenler söz konusu olmaktadır. Yakıcı ve yıkıcı olan savaşlar aynı zamanda, 1998-2001 yılları arasındaki kuraklık, iş bulma imkânı olmadığı ve yoksulluk, Afganistan halkını ülkeyi terk etmeye itmektedir. Khaled Hosseini bu durumu, Tarık’ı ailesiyle birlikte ülkeyi terk edeceğini duyan Leyla’nın hisleri üzerinden şöyle anlatmıştır.

“Bunu tahmin etmem gerekirdi, diye düşündü. Neredeyse tanıdığı herkes eşyalarını toplamış, çekip gitmişti. Mahallede tek bir tanıdık sima kalmamıştı; Mücahit hizipler arasında savaşın patlamasından yalnızca dört ay sonra, Leyla sokaklarda tek bir tanıdığa rastlamaz olmuştu. Hasena’nın ailesi Mayısta kaçmıştı; Tahran’a. Vecma, kalabalık ailesiyle birlikte, yine aynı ay İslamabat’a göçtü. Geti’nin anne babasıyla kardeşleri hazıranda, Geti’nin ölümünden kısa bir süre sonra gittiler. Leyla onların nereye gittiğini bilmiyordu – İran’daki Meşhet’e gittiklerine dair söylentiler vardı. İnsanlar gidince, evler üç beş gün boş kalıyor, sonra ya milisler ya da yabancılar gelip yerleşiyordu.” (s.186)

Ülkeyi terk ederek Mülteci kamplarına sığınanların da yaşam durumu çok kötüdür. Romanda Raşit’in söyledikleri üzerinden Mülteci kamplarının durumu şöyle anlatılmıştır. *“İnsanlar karton parçalarının altında yaşıyor. Verem, dizanteri, açlık, suç. Üstelik daha kış gelmedi. Hele bir soğuk, ayaz başlasın. Zatürree. Donan, buz kesen insanlar. O kamplar donmuş mezarlıklara dönüşecek.”* (s.219) Başka bir paragrafta Leyla’nın hayali üzerinden Mülteci kampları şöyle kurgulanmıştır. *“Kendini bir sığınma kampında tahayyül etti; Çadır kazıklarına bağlanmış binlerce naylon örtünün ısırgan rüzgârda çırpındığı, çıplak, buz gibi bir arsada.”* (s.223) Romancı başka bir paragrafta, Mülteci kampında bizzat yaşayan Tarık’ın söylentiler üzerinden, altmış bin sığınmacıyı barındıran Nasır Bağ kampındaki yaşamı ve kampın genel durumunu şöyle tasvir etmiştir. *“Nasır Bağ artık çadırlardan, tozdan ve açık lağımlardan ibaret. Oraya gidince, bize bir sopayla bir parça da çadır bezi verdiler, kendi çadırımızı kurmamızı söylediler.”* (s.345) Mülteci kamplarını tika basa dolduran kahverengi çadırları, esmekte

olan güçlü rüzgârlar sallamakta ve kışın dondurucu soğukları kamptakileri ölüme götürmektedir. Soğuktan dolayı, öldürücü ve bulaşıcı hastalıklar insanların ölümüne sebep olmaktadır. Romancı bu durumu Tarık'ın söyledikleri üzerinden şöyle anlatmaya devam eder. “*Bir sürü çocuk öldü. Dizanteri, verem, açlık – ne istersen. En çok da, kahrolası dizanteriden. Tanrım, Leyla. Ne çok çocuğun gömüldüğünü gördüm. Bir insanın tanık olabileceği en kötü görüntü, inan.*” (s.345)

Savaşların yaşattığı acılar yetmiyormuş gibi, yağdırılan bombalardan kendilerini kurtarmak için mülteci kamplarına sığınanlar da acı çekmektedir. Açlık, soğuk, öldürücü hastalık, mülteci kamplarında yaşamakta olan sığınmacılara acı yaşatmakta ve mülteciler bu felaketlerden ötürü yakınlarını kaybetmekte ve kaybettiklerinin acısını yaşamaktadır.

1.2.6.5. Aşk ve Yasak İlişki

Khaled Hosseini, *Bin Muhteşem Güneş* romanında aşk teması üzerine çok durmamıştır. O, Tarık'la Leyla'nın yaşadığı aşkın öyküsünü kısaca ve öz bir şekilde anlatmaya çalışır. Tarık Peştun ırkına ve Leyla Tacik ırkına mensuptur. Ama ikisi aynı mahallenin çocuğu olduğu için küçüklükten beri beraber büyümüş ve birbirine alışmışlardır. Şöyle ki onlar birbirinden ayrı zaman geçiremez hale gelmişlerdir. Khaled Hosseini bu meseleyi Leyla'nın duyguları üzerinden şöyle anlatmıştır. “*On üç gün. Neredeyse iki hafta. Daha beşinci gün dolmadı, Leyla zaman hakkında son derece önemli bir gerçeği öğrendi: Tarık'ın babasının arada bir eski Peştun şarkıları çaldığı akordeon gibi, zaman da Tarık'ın yokluğuna ve varlığına bağlı olarak, uzuyor ve kısalıyordu.*” (s.112)

Tarık ile Leyla Sinemada film izlerken, filmdeki öpüşme sahnesi sırasında onların birbirine karşı bir şeyler hissetmeye başladıkları şöyle betimlenmiştir.

“*Öpüşme sürüyordu. Ansızın, kıpırdamamak ya da ses çıkarmamak, Leyla için büyük bir önem kazanmış, âdeta bir zorunluluk olup çıkmıştı. Tarık'ın onu gözlediğini sezdi –bir gözü perdede, öteki gözü kızdaydı. Tıpkı kendisinin de onu gözlediği gibi. Soluk alıp verirken Leyla'nın burnundan çıkan tıslamayı dinliyor, belli belirsiz bir değişiklik, kızın aklından geçenleri ele verecek bir düzensizlik duymayı mı bekliyordu? Peki, Tarık'ı öpmek, dudagının üstündeki seyrek tüylerin kendi dudaklarına süründüğünü, gıdıkladığını hissetmek, nasıl bir şey olurdu acaba?*” (s.161)

Romanın başka bir kısmında, Leyla'nın âşık olduğunu düşünmeye başladığı şöyle tasvir edilmiştir.

“Leyla Tarık’a âşık olmuştu. Umutsuzca, çılgınca. O yakınlarındayken, ne yapsa kafasına üşüşen rezilce düşüncelere engel olamıyordu. Delikanlının onunkine dolanmış çıplak, sıırım gibi bedeni, örneğin. Geceleri yatağında yatarken, gözünün önünde onu göbeğinden öpen Tarık’ın imgesi beliriyordu; oğlanın kalçalarının yumuşaklığına, boynunda, göğsünde, sırtında ve daha aşağılarda gezinen parmaklarının uyandırdığı duygulara şaşıyordu. Onu bu tarzda düşününce, derin bir suçluluk duyuyor, ama aynı zamanda da garip, ılık bir heyecanla doluyordu; karnından başlayıp yukarıya yayılan, yüzünün pespembe ışıldadığını hissedinceye kadar süren bir heyecanla.” (s.167)

Sokaklar Tarık ile Leyla’nın buluşma noktasıdır. *“Leyla beş dakika bekledi, sonra onu izledi. Delikanlıyı üç ev ileride buldu...” (s.172)* Başka bir paragrafta Leyla’nın sadece Tarık’la dışarı çıktığı şöyle anlatılmaktadır. *“Öte yandan, Leyla’nın dışarıya fazla çıktığı yoktu. Çıktığı zaman da, yanında hep Tarık olurdu; oğlan bu şövalyece görevden müthiş keyif alır gibiydi.” (s.179)*

Çocukluktan beri devam eden Leyla-Tarık ilişkisi cinselliğe doğru ilerlemeye başlar. Onların aşama-aşama ilerleyen cinsellik ilişkisi öpüşmeyle başlar, beraber yatmaya kadar devam eder. Tarık ile Leyla’nın, Leylaların bahçesindeki ilk öpüşme sahnesi şöyle tasvir edilmiştir. *“Kıza doğru kaydı, elleri birbirine süründü; bir kez, sonra bir kez daha. Tarık’ın parmakları yoklarcasına parmaklarına dolanırken, Leyla sesini çıkarmadı. Sonra oğlan ansızın eğildi, dudaklarını onunkilere bastırıldı; kız yine ses çıkarmadı.” (s.180)* Babi Leyla’ya matematik dersi anlatırken o ise derse odaklanamıyor ve Tarık’la öpüştüğü sahne aklında canlanmaya başlıyor.

“Bir piramidin alanı nedir? Diye sorardı Babi; oysa Leyla’nın aklındaki tek şey, Tarık’ın dudaklarının dolgunluğu, kızın ağzına değen soluğunun sıcaklığı, ela gözlerindeki kendi yansıydı. Ağacın altındaki o günden sonra, iki kere daha öpüşmüşlerdi; daha uzun, daha tutkulu ve kıza kalırsa, biraz daha beceriliydi. Her ikisinde de, gizlice, o loş aralıkta buluşmuşlardı – Anne’nin ziyafet verdiği gün buluştukları geçitte. İkincisinde, oğlanın göğüslerine dokunmasına izin vermişti.” (s.182)

Onların ilişkileri daha ileri aşamalara doğru sürüklenmektedir. Cinsellik ilişkinin son aşaması şöyle betimlenmiştir.

“Sonra, ansızın, Tarık üzerine uzanınca, Leyla da sırtüstü uzandı... Aşağılarda hissettiği o ilk, ani, inanılmaz acı. Haliya vuran güneş huzmesi. Leyla’nın, aceleyle sökülen, yanlarında yatan, soğuk, sert bacağa sürtünen topuğu. Elleriyle oğlanın dirseklerini kavrayışı. Tarık’ın köprücük kemiğinin altındaki, ters dönmüş mandolin biçimindeki, kırmızı doğum lekesi. Tepesinde, kendi yüzünün üstünde devinen yüzü. Sallanan, kızın dudaklarını, çenesini gıdıklayan, siyah perçemleri. Yakalanma korkusu.” (s.186-187)

Ama Tarık Leyla'yı terk ederek ailesiyle birlikte Pakistan'a gider. Romancı, uzun süren bir ayrılıktan sonra iki seveni kavuşturur. Araya giren on sene, başkasıyla yapılan evlilik. Ama sevenlerin birbirine kavuşması hepsine değer. Tarık-Leyla aşkı mutlu bir sonla biter ve ikisi evlenerek mutlu bir hayat yaşamaya başlarlar.

1.2.6.6. Çok Eşlilik

Çok eşlilik meselesi, *Bin Muhteşem Güneş* romanında Hosseini tarafından ele alınan temalardandır. Çok eşlilik, Afganistan'da yaygın bir mesele olmakla birlikte, toplum tarafından makul görülmüş ve İslam dini ilkelerine göre uygun görülen ve onaylanan bir meseledir. Savaşlar, kadınlardan çok erkekleri etkilemiş, böylece savaşlar Afganistan'da erkekler sayısının düşmesine neden olmuştur. Kadınlar sayısının, erkekler sayısına göre çok olmasını dikkate aldığımızda, çok eşlilik Afganistan toplumunda lüzumlu bir mesele olup çıkar.

Çok eşlilik toplumun üst ve orta katmanlarında çok görülmektedir. Romanda Herat'ın zenginlerinden olan Celil bu meselenin örneği olarak gösterilmektedir. “*Celil'in üç karısı, dokuz çocuğu vardı; hepsi de Meryem'e yabancı olan, dokuz meşru çocuk. Herat'ın en varıl adamlarından biriydi.*” (s.6) Çok eşli erkeklerin çoğunluğu, her karısı için ayrı yaşam mekânı tahsis eder. Ama Celil'in karıları aynı evi paylaşmaktadır.

Çok eşlilik meselesinin yaygın olduğu, Raşit'in ağzından şöyle anlatılır. “*Bu kadar dramatikleştirme. Gayet yaygın bir şey, sen de biliyorsun. Üç-dört karılı arkadaşlarım var. Senin baban da üç karılıydı. Ayrıca, benim şu anda yaptığım şeyi, pek çok erkek yıllar önce yapardı. Doğru söylediğimi sen de biliyorsun.*” (s.219) Raşit'in Leyla ile evlenmeyi planladığını, Meryem onun hareketlerinden sezer. Sonra o, Raşit'in odasına giderek, onu Leyla ile nikâh kıyma planından vazgeçirmeye çalışır. Raşit de, örnek gösterilen paragrafta geçen sözleriyle Meryem'i kandırmaya çalışır ve başarır.

Raşit'in Leyla ile evlenme kararı aldığı doğrultusunda kendine göre nedenleri vardır. Onun düşüncesine göre, kimsesiz kalan Leyla'nın Raşit'in evinde yaşaması konu komşu tarafından hoş karşılanmaz. Bu sebepten Raşit, Leyla'nın, evine yaşayabilmesi için bu işi meşrulaştırarak onunla nikâh kıyması gerekiyor. Raşit fikrini Meryem'e şöyle açıklamaya çalışır. “*Bu işi meşrulaştırmamız lazım... Yoksa laf çıkar. Genç, bekâr bir kadının bizimle yaşaması yakışık almıyor. Adım lekelenebilir. Onunki de. Hatta, seninki de.*” (s.218) Raşit Meryem'i kandırmak için söylediği bu ifadelerle birlikte, Kâbil'in

durumunu öne sürüyor; Leyla sokağa çıkarsa gaddarlara yem olacak diyor. Böylece Meryem de Raşit'in oyununa geliyor ve Raşit'le Leyla'nın evlenmesine müsaade ediyor.

Başka bir paragrafta nedenler şöyle açıklanmıştır. Meryem'i Leyla ile evlenme konusunda ikna ettiğini düşünen Raşit, daha uzlaşmacı ve gönül alıcı bir sesle şöyle der. *“Sana ev işlerinde bir yardımcı veriyorum, ona da bir barınak. Bir yuva ve bir koca. Bugünlerde, şu ortamda, her kadının bir kocaya ihtiyacı var. Sokaklarda dövünüp duran onca dulu fark etmedin mi? Böyle bir fırsat için birbirlerini öldürürlerdi. İşin aslı, bu... Her neyse, büyük bir iyilik yaptığımı söyleyebilirim; gerçek bir hayırseverlik.”* (s.220) Ülkenin durumunun farkında olan ve Raşit'in Abdül Şerif'in aracılığıyla uydurduğu yalan yüzünden umutsuzluğa kapılan Leyla, Raşit'ten gelen evlilik teklifini kabul etmek zorunda kalarak yaşlı ve evli bir erkekle evlenir. Raşit'in eşleri aynı evi paylaşmakta, ama ayrı odalarda yaşamaktadır.

1.2.6.7. Kadına değer vermeme (Cinsel İstismar)

Bin Muhteşem Güneş romanında işlenen temalardan birisi de Kadına değer vermeme meselesidir. Afganistan'da yaygın olan bu meseleyi, Khaled Hosseini ikinci romanında ele almaya özen göstermiştir. Hosseini bu meseledeki hassasiyetini, Nana'nın Meryem'e söyledikleri üzerinden şöyle dile getirmiştir. *“Bunu öğren, kafana iyice sok, kızım, dedi Nana. Pusulanın hep kuzeyi gösteren ibresi gibi, bir erkeğin suçlayan parmağı da daima, mutlaka bir kadını gösterir. Her zaman. Bunu hiç unutma Meryem.”* (s.7)

Meryem okula gitmek ister, ama Nana onun bu isteğine karşı çıkararak, toplumda Meryem gibilere ne kadar değer verileceğini ifade etmeye çalışır. *“Sen gibi bir kızı okula göndermenin mantığı ne? Tükürük hokkasını parlatmak gibi bir şey. Hem o okullarda değerli hiçbir şey öğrenemezsin. Seninle benim gibi kadınlara hayatta yalnızca bir, tek bir marifet gereklidir, o da zaten okulda öğretilmez. Yüzüme bak.”* (s.19) Hosseini bu ifadeyi kullanarak ve bir kadının ağzından söyleterek, kadınların kendilerinin değersiz bir varlık olduklarını düşündüğünü anlatmaya çalışmıştır.

Celil, kendisi için bir leke sayılan kızı Meryem'i, onun rızası olmadan evlendirir. *“İşin aslı, baban Raşit'e cevabını verdi bile, diye atıldı Efsun. Raşit burada, Herat'ta; Kâbil'den kalkıp geldi. Nikâh yarın sabah kıyılacak; öğlen Kâbil'e kalkan bir otobüs*

var.” (s.52) Meryem’in haberi olmadan, düğünle ilgili her şey ayarlanmış; hatta onun için Kâbil bileti bile kesilmiştir.

Mücahit Fraksiyonlarının uygulamakta oldukları kanuna göre kadınların, yanlarında mahremi olmaksızın yolculuk yapmaması gerekiyor. Bu da kadına önem vermeme anlamına gelen bir konudur. Evden kaçmaya çalışan Leyla, mahremsiz yolculuk yapma teşebbüsü suçundan ötürü karakola düşer ve sorguya çekilir. Sorgu sırasında, Mücahitler Hükümetinde sadece erkek çıkarı söz konusu olduğunu şöyle beyan eder. “*Karışmazsınız tabii. Erkeğin çıkarı söz konusuysa, karışmazsınız. Bu da, dediğiniz gibi ‘özel aile meselesi’ değil mi? Öyle değil mi?*” (s.274) Ama Taliban Fraksiyonu Kâbil yönetimini ele geçirince, kadınlara yönelik daha sert kurallar uygulamaya başlar. Taliban’ın yasasına göre kadınların, mahremsiz evden bile çıkması caiz değildir. Taliban’ın kadınlara yönelik uygulamakta olduğu yasanın maddelerinden birinde şöyle yazılmıştır. “*Evinizden dışarıya çıkmayacaksınız. Kadınların sokaklarda amaçsızca dolaşması, caiz değildir. Dışarıya çıkarsanız, yanınızda mutlaka bir mahrem, erkek akrabanız bulunacak. Sokakta tek başına yakalanan kadın dövülecek ve evine gönderilecektir.*” (s.285)

Raşit, kız çocuğu istemeyen bir erkektir. Leyla gebeyken, erkek çocuğu doğuracak diye ona çok iyi davranır. Leyla’nın doğum sırası geldiğinde onu hastaneye götürürken şöyle davranır. “*Yanına gelen kızı elinden tuttu, kapıdan geçmesine yardım etti. Meryem onu duyar gibiydi: Bastığın yere dikkat et çiçeğim, gülüm.*” (s.240) Ama Leyla kız bebeği doğurunca, hastane dönüşü şöyle verilir. “*Ertesi gün akşam olmadan döndüler. Meryem bahçeye önce Raşit’in girdiğini gördü. Adam kapının kanadını bırakıverdi, az kaldı kızın yüzüne çarpıyordu.*” (s.240-241) Azize doğduktan sonra, Raşit *çiçeğim* diye hitap ettiği karısı Leyla’ya kötü davranmaya başlar. Raşit, Azize’yi bir kez bile eline almamıştır. Azize doğduğundan beri, Raşit onun uykusuzluğuna sebep olduğunu söyleyerek yakınmaktadır. O, kızgın kızgın şöyle söylemektedir. “*Bazen, yemin ederim, şeytan diyor ki şunu bir kutuya koy, Kâbil Irmağına bırak. Bebek Musa gibi.*” (s.242)

Raşit’in kız evlatla erkek evlada yaklaşımı arasında fark olmaktadır. Kızı Azize, karaborsadan satın alarak getirdiği televizyonun POWER düğmesine basınca ona kızar. “*Azize televizyonun POWER düğmesine bastı. Raşit kaşlarını çattı, kızın bileğine yapıştı, sertçe çekip sehpanın üzerine koydu.*” Önemsiz bir şey için Azize’ye kötü davranan Raşit, Zalmay’ın yaptıklarına göz yumar. “*Tam o sırada, Zalmay görüldü. Raşit bek-*

lenti dolu gözlerle (sokak sihirbazının basit numaralarını bekleyen seyirciler gibi) onu izlerken, oğlan kabloları çektii, düğmelere bastı, avuçlarını boş ekrana yapıştırdı. Ellerini çekince, camda buğulu, minik el izleri belirdi, sonra da silindi. Raşit avuçlarını ekrana bastıran, sonra geri çeken, bunu defalarca tekrarlayan Zalmay'ı gururla izliyordu.” (s.305) Buna benzer paragraflarda, kadınların mağdur durumda düştüğü ve kadınlara karşı önemsiz bir şeymiş gibi davranıldığı kurgulanmaktadır.

1.2.6.8. Anne-Çocuk İlişkisi

Bin Muhteşem Güneş romanında anne-çocuk ilişkisi, Nana'yla Meryem üzerinden ele alınmıştır. Bu roman, Nana-Meryem ilişkisiyle başlar. Meryem'in harami kelimesini ilk duyduğu ve Nana'nın beş yaşındaki çocuğa nasıl davrandığı romandaki ilk olaydır. Nana'nın aile yadigârı şekerliği Meryem'in elinden düşerek kırılınca, Nana kızını şöyle sövmeye başlar. “*Seni küçük, sakar harami seni, dedi çektiğim onca çilenin ödülü bu işte. Aile yadigârımı kıran, sakar bir harami.*” (s.4) Beş yaşında olan Meryem, harami sözcüğünün anlamını bilmiyor ama Nana'nın söyleyiş biçiminden kötü manalı bir ifade olduğunun farkındadır.

Nana ile Meryem ev işlerini birlikte yaparlar. Bu mesele romanda şöyle anlatılmıştır. “*Sabahları, uzaktan uzağa gelen koyun melemeleriyle, sürülerini çimenli yamaçta otlatmaya götüren Gül Damanlı çobanların kavallarının tiz sesiyle uyanırlardı. Sonra keçilerini sağır, tavuklarını besler, yumurtaları toplarlardı. Birlikte ekmek yaparlardı.*” (s.16)

Annelerin çocuklarını sevmesi doğal bir şeydir. Ama her annenin sevme biçimi farklıdır. Her anne kendi becerisine göre, kendi usulünce çocuklarını sever ve çocuğuna olan sevgisini ibraz etmeye yeltenir. Nana'nın, kızı Meryem'e yönelik gösterdiği sevgi biçimi farklıdır. O, Meryem'in hoşuna gitmeyen bir tarzla, kızına olan sevgi duygusunu göstermeye çalışır. Nana, Meryem'i sevdiğini şöyle beyan etmektedir. “... *Seni tek seven benim. Bu dünyada sahip olduğun tek insan, benim; ben öldükten sonra, hiç kimsen kalmayacak. Hiçbir şeyin olmayacak. Bir hiç olacaksın.*” (s.29-30) Nana Meryem'e, eğer onu terk ederse öleceğini söyler. “*Gidersen, ölürüm. Cin gelir, ben de kriz geçiririm. Görürsün bak, dilimi yutup boğulurum. Beni bırakma, Meryem co. Lütfen gitme. Gidersen yaşayamam.*” (s.30) Nana bu ifadelerle, talihsiz yaşamına sadece Meryem için katıldığını açıklamaya çalışır. Ama Meryem'in annesine karşı tavrı farklıdır. O, annesi-

nin Celil hakkındaki kötü konuşmasından nefret etmektedir. *“Nana’ya, Celil hakkında böyle konuşmasından ne kadar nefret ettiğini söylemeye cesaret edemezdi.”* (s.6) Bununla birlikte Nana, geçmişini, hatıralarını, doğurma anını vb. şeyleri Meryem’e birebir anlatmaktadır. Nana öykülerini anlatırken Meryem onun öykülerine kulak verir. *“Nana öyküyü anlatırken, onun kucagında oturan Meryem, annesinin gelinlik provasındaki halini gözünde canlandırmaya çalıştı.”* (s.10) Meryem annesinin öykülerine küçükken inansa da, büyüdükten sonra inanmaz olur. Örnek olarak Nana, doğurma sırasında kim-
senin yardımına gelmediğini ve Celil’in bir ebe bile getirmediğini ve Meryem’i doğururken tek başında olduğunu söyler. Ama Meryem Nana’nın söylediğine değil de Celil’in söylediklerine inanır.

“Geldiği zaman, yani on yaşına bastığı sıralarda da zaten bu doğum öyküsüne inanmaz olmuştu. Celil’in anlattığı şekline inanıyordu: O sırada kendisi uzaklarda olsa da, Nana’nın Herat’taki bir hastaneye götürülmesi, doğumun bir doktor tarafından yaptırılması için gerekli ayarlamaları yapmıştı. Nana’yı iyi aydınlatılmış bir odada, temiz, düzgün bir yatağa yatırmışlardı. Meryem bıçaktan söz edince, Celil başını esefle salladı.” (s.12)

Meryem Nana’nın yalanlarından usanmıştır. Bu konu romanda şöyle anlatılmıştır. *“Doğru sözcükleri bulabilse, annesine, bir araç, bir silah olmaktan, yalanlarla doldurulmaktan, suçlanmaktan, kullanılmaktan bıkip usandığını söylerdi.”* (s.30) Ama Meryem Celil’in evine gidince, içeri alınmaz ve hizmetçiler Celil’in evde olmadığını söyler. Geceyi kapının önünde geçirir. Sabah olunca bir türlü kapıdan içeriye atlar ve Babasının ikinci katta olduğunu görür. Böylece Celil’in iltifatlarının bir palavra olduğunun farkına varır.

“Ama temelinde derin, çok derin bir utanç yatıyordu; Celil’e inanamakla ne büyük aptallık ettiğini, giyeceği kıyafeti, uyumsuz hicabı nasıl dert ettiğini, buralara kadar yürüdüğünü, kapıdan ayrılmamakta direndiğini düşündükçe artan bir utanç. Annesinin yaralı görüntüsüne, ağlamaktan şişmiş gözlerine boş verdiği için de utanıyordu. Onu uyaran, baştan beri haklı olan Nana’yı hiçe saydığı için.” (s.38)

Meryem, Nana’nın söylediklerinin dikkate almadığı için çok üzülür ve ondan nasil özür dileyeceğini düşünür. Ama kulübeye gidince, kendisi tarafından terk edilen annesinin ölü cesediyle karşılaşır.

Nana kendi usulünce Meryem’i sevmiş ve ömrünü gayrimeşru çocuğuna adanmıştır. Ama Meryem, yaşamayı onun için göze alan annesini değil de Celil’i seçmiştir. Yıl-

lar sonra, bir anne, çocuğu için her şeyden vazgeçmeyi göze aldığını öğrenince, Nana iyi bir evlat olamadığı için pişmanlık duymaya başlar.

“Onun yerine, dünyaya bir harami getirmenin utancını sineye çekmiş, yaşamını Meryem’i büyütmek ve kendince, kendi usulünce sevmek gibi kıymeti bilinmeyen, teşekkürsüz bir göreve adanmıştı. Ve sonunda Meryem Celil’i seçmiş, Celil’i ona tercih etmişti... Keşke Nana’ya daha iyi bir evlat olsaydım, dedi içinden. Keşke annelik hakkında şimdi öğrendiği şeyleri, ta o zaman bilseydi.” (s.294)

1.2.6.9. Çocuk Özlemi

Bin Muhteşem Güneş romanında karşılaştığımız temalardan biri de çocuk özlemi temasıdır. Çocuk sahibi olamayan bir kadının hayatı zor geçer. Çocuk özlemi bir yana, toplumun yüklediği baskı bir yana. Özellikle Afganistan toplumunda çocuksuz bir kadın için yaşam daha zordur. Çünkü çocuk sahibi olamayan kadın, toplanıp hoş beş eden kadınların dedikodu konusu olur; üstelik kadınların dikenli konuşmaları, çocuk özleminin daha körüklenmesine neden olur.

Bin Muhteşem Güneş romanında çocuk özlemi teması, romanın başkarakteri konumunda olan Meryem’in üzerinden ele alınmıştır. Meryem, hamile kaldıktan kısa bir süre sonra hamama gittiğinde bir kanama geçirir ve karnındaki çocuğunu kaybeder. Çocuk konusunda umutsuzluğa kapılan Meryem, sokağa çıktığı zaman, yanlarında çocuklarıyla gitmekte olan kadınları görünce kıskanmaya başlar ve gönlünde bir özlem, bir hasret canlanmaya başlar. Meryem’in bu duygusu romanda şöyle anlatılmıştır.

“Meryem’in en nefret ettiği şey, dışarı çıkmaktı. Birdenbire komşu kadınları, sahip oldukları çocuk bolluğunu kıskanır olmuştu. Kimisinin yedi-sekiz çocuğu vardı, ama ne kadar şanslı olduklarının, rahimlerinde büyüttükleri bebekleri sağ salim doğurup kucığına almanın, emzirmenin ne büyük bir lütf olduğunun farkında bile değillerdi. Onların bebekleri sabunlu suyla, yabancıların bedensel kirlileriyle birlikte, bir hamamın kanalizasyonuna akıtılmamıştı. Meryem haylaz oğlanlardan, tembel kızlardan yakındıklarını duydukça, nefret ediyordu bu kadınlardan.” (s.97)

Meryem çocuk sahibi olamaz ama Azize’yle Leyla’yı kendi çocuğu gibi görmeye başlar. Bu onun için teselli edici bir durumdur. *“Ama her nasılsa, şu son aylarda, Leyla ve Azize (tıpkı kendisi gibi harami olduğunu öğrendiği Azize) onun bir parçası olup çıkmıştı; bunca zamandır tahammül ettiği yaşam Meryem’e şimdi, ansızın, onlarsız katlanılmaz, çekilmez görülüyordu.” (s.262)* Yıllar Meryem’e acımasızca davranır. Ama Meryem, *belki iyi günler beni bekler*, diye tahammül eder, zamanın sunduğu acılara

katlanır ve güzel bir geleceği hayal ederek gönlünde umutlar beslemeye başlar. Sonunda Azize ve Leyla onun için bir sürpriz olup çıkar. Onlarla vakit geçirmek Meryem’i mutlu eder.

1.2.7. Afganistan’ın Gelenek ve Âdetleri

Bin Muhteşem Güneş romanında, Hosseini’nin diğer romanlarında olduğu gibi Afganistan’ın birçok gelenek anane ve âdetleri söz konusu olmaktadır. Söz konusu olan gelenek ve adetlerden en bariz olanları, taziye adetleri, yemekler, kıyafetler ve düğün gelenekleridir.

Bin Muhteşem Güneş romanında, bir zamanlar mevcut olup, ama son zamanlarda revaçtan düşerek kaybolup giden geleneklerden de söz edilmiştir. Bu geleneklerden birisi de düğün geleneğidir. Araba genelleşmeden önce düğünlerde erkek tarafı, güveyi bezenmiş ata bindirerek gelinin evine götürür, nikâh bağlandıktan sonra, gelin güveyi aynı ata yahut ayrı ayrı atlara bindirerek güveyin evine getirirlerdi. Bu gelenek, Meryem’in hayalleri üzerinden şöyle anlatılmıştır.

“Nana öyküyü anlatırken, onun kucığında oturan Meryem, annesinin gelinlik provasındaki halini gözünde canlandırmaya çalıştı. Onu bir atın sırtında hayal etti; yeşil duvağının gerisinde mahcup gülümsüyor; avuçları kızıl kınalı; gümüş tozuyla ortadan ayrılan saçlarına, bir bitki sapına dizili boncuklar ilâştirilmiş. Şennay zurnası üfleyen, dohol’larını döven çalgıcıları, gelin alayını bağırsız çağrış kovalayan çocukları görür gibiydi.” (s.10)

Davul-zurna düğünlerde hâlâ var olan bir gelenektir. Ama araba genelleştikten beri, gelin damadın evine atla değil de arabayla getirilir. Bu arada Meryem’in düğünü de yapılır ama zamanın kısıtlı olduğu için onun düğününde gelenekler dikkate alınmamaktadır. Ama dikkate alınan bazı elbise gelenekleri şöyle anlatılmaktadır. *“Sabah, Meryem’e beyaz, pamuklu pantolonun üzerine giymesi için uzun kollu, koyu yeşil bir elbise verdiler. Efsun yeşil bir hicapla, aynı renk sandaletler getirdi. Yine uzun, kahverengi masalı odaya götürdüler, ama bu kez masanın ortasında badem şekerleriyle dolu bir kâse, bir kuran, yeşil bir duvak, bir de ayna duruyordu...” (s.54)* Düğün geleneklerinden bir diğeri de, gelinle damadın aynayla birbirini görmesidir. *“Duvağın altında bir ayna uzatıldı. Meryem aynada önce kendi yüzünü gördü... Aynada, Raşit’in yüzünü de ilk kez gördü...” (s.56)*

Nana, kızı Meryem’e çeşitli yemek pişirmeyi ve ekmek yapmayı öğretir. Yemek pişirme mevzuu söz konusu olunca, Afganistan’ın geleneksel yemekleri öne çıkarılır.

Bu yemeklerin bir kısmı ve ekmek yapma tarzı şöyle anlatılmaktadır. “*Nana ona hamurun nasıl yoğrulduğunu gösterdi; tandırın nasıl tutuşturulacağını, elde yassılan hamurun, tandırın iç duvarlarına nasıl yapıştırılacağını. Dikiş dikmesini, pilav yapmasını, pilava katık edilen değişik sebzeleri pişirmeyi öğretti: şalgam güveci, ıspanaklı sebze, zencefilli karnabahar.*” (s.16) Afganistan’da apartmanda yaşayan ailelerin sayısı çok azdır. Evde yaşayan aileler ki Afganistan’da ailelerin çoğunluğu evde yaşarlar, ekmeklerini kendileri tandırda pişirirler. Bu yüzdendir ki her ev hanımının ekmek yapma yeteneğini öğrenmesi lüzumlu olur. Genelde, anneler olgun kızlarına ekmek yapma, yemek pişirme, dikiş dikme vb. yetenekleri öğretir. Ama Kâbil, başkent olduğu için durumu biraz farklıdır. Romanda zikredildiği gibi, başkentte birçok aileler hamuru evde yaparak fırına götürürler. Romanda bu konuya şöyle değinilmiştir. “*Raşit tandırın yerini tarif etmişti, sokağın aşağısında, önce sola sonra hemen sağa; ama Meryem’in yapması gereken tek şey, aynı yöne akan kadın ve çocuk kalabalığını izlemek oldu.*” (s.68) *Kadın kalabalığını izlemek oldu* ifadesi dikkat edilmesi gereken bir ifadedir. Ki bu birçok ailenin hamurunu fırına götürmekte olduğu anlamına gelir.

Romanda adı geçen yemeklerden başka birisi de *masteva* yemeğidir. *Masteva* çoğunlukla kurban bayramı günü yapılan yemektir. Bu yemeğin yapılış tarzı şöyledir. Önce büyük bir tencereye su doldurulur. Su kaynadıktan sonra kurbanlık olarak kesilen koyun yahut keçinin etiyle yağı tenceredeki kaynar suya eklenir ve iyice kaynatılır. Kuyruk yağı eriyip, et piştikten sonra, pirinç çorbasına eklenen pirinç kadar, yani bir miktar pirinç eklenir. Sonra da bir kaşık zerdeçal tozu ve tuz eklenerek kıvama gelene dek kaynatılır. *Masteva*, lezzetli yemek çeşitlerindedir. Romanda bu yemeğin ismi şöyle geçmiştir. “*Çok üzüldüm, dedi Raşit, Meryem’in uzattığı masteva ve köfte tabağını, kadının yüzüne bile bakmadan alırken.*” (s.215) Bu paragrafta köfte yemeğinin ismi de geçmiştir ama köfte Afganistan’da çok yaygın bir yemek çeşidi değildir.

Kuzu kebab, sebze ve aş çorbası da romanda adı geçen yemeklerdendir. Nana’nın intiharından sonra, Meryem babasının evinde yaşamaya başladığında, ona bu yemeklerden sunulmuştur. “*İlk geldiğinde kapıyı açan dövmeli kız yemeğini tepsiyle getiriyordu: kuzu kebab, sebze, aş çorbası. Çoğu olduğu gibi kalıyordu...*” (s.43) Ayrıca Meryem Raşit’le Vezir Ekber Han semtine gittiğinde, lokantada kuzu kebabı yemiştir.

Afganistan’da genelde, yemek yahut ekmek pişirmek için, bununla birlikte odayı ısıtmak için odun yakarlar. Romancı bu konuyu romanda şöyle hatırlatmıştır. “*Önce, ağaçlar (yakacak odun niyetine kesilmemiş olanlar) benekli, sarı-bakımsız yapraklarını döktüler.*” (s.234) Bu paragrafta, ağaçların birçoğunun yakılacak odun olarak kesildiğine değinilmiştir.

Romanda, Afganistan halkına ait çeşitli kıyafetlerden söz edilmiştir. Düğün geleneği üzerine bahsedilirken, düğün gününe ait birtakım elbise çeşitlerinden bahsedilmiştir. Burada adı geçen diğer kıyafetlerden söz edilecektir. Celil’in evine giren-çıkanların giydiği kıyafetler, Meryem’in gözlemleri üzerinden şöyle anlatılmıştır. “*Kaldırımın kenarına yanaşan uzun, parlak burunlu arabalar. İçlerinden çapanlı, astragan kalpaklı erkekler, hicaplı kadınlar, saçları tertemiz taranmış çocuklar iniyordu...*” (s.43) Bu paragrafta, Heratlı kadın-erkeklerin giyindiği bazı kıyafetlerden söz edilmiştir. Romanın başka bir kısmında Kâbil’de revaçta olan kıyafetlerden söz edilir. Raşit’le Meryem çarşıya çıktığında, sokağın iki yanına asılan şapkalar ve çapanlar Meryem’in dikkatini çeker. “*Sokağın iki yanına kuzu derisi şapkalar, gökkuşağı renkli çapanlar satan dükkânlar, küçük tezgâhlar sıralanmıştı.*” (s.77)

Söz konusu olan diğer kıyafet de, Afganistanlı kadınların örtünme amaçlı giyindiği burka kıyafetidir. Her ülkede, inançlı Müslüman kadınların, kendine özgü örtünme tarzı vardır. Bir İslami ülke olarak Afganistan’da da, inançlı olgun kızlar ve kadınlar burkayla örtünmeyi benimsemektedirler. İlk kez burka giymeyi deneyen Meryem’in durumu anlatılırken, burkanın yapısı da anlatılır. “*Daha önce hiç burka giymemişti. Raşit giymesine yardım etti. İçi takviyeli başlık kısmı, kafatasında sıkı ve ağır bir şey taşıdığı duygusu uyandırıyor; dünyayı kafesli bir perdenin gerisinden seyretmekse, garip bir histi.*” (s.75) Hosseini’nin burkayı kötü ve azarlayıcı bir kıyafetmiş gibi anlatması, Afganistan’da kendi isteğiyle burka giymeyi benimseyen milyonlarca kadına karşı saygısızlık anlamına gelir.

Kâbil gençlerinin doksanlardaki giyiniş tarzı şöyle anlatılmıştır. “*Hepsi de birörnek giyiniyordu; pilili pantolonlar, kolları, göğüslerini meydana çıkaran, dar tişörtler...*” (s.172)

Bayramlaşma geleneği de, romanda bahsi geçen geleneklerdendir. Afganistan halkının kendine özgü bayramlaşma geleneği vardır. Bayram günü herkes yeni kıyafet-

ler giyerler, büyükler küçüklere bayramlık verir. Bayramın ilk günü erkeklerin günü ve kalık iki günü de kadınların günü sayılır. Bayramın ilk günü erkekler birbirinin ziyaretine giderken, ikinci ve üçüncü günü ise kadınlar, yakınları, tanıdıkları ve akrabalarının ziyaretine giderler. Genç kızlar ise yeni evlenen çiftin evine gelin görmeye giderler. Afganistan halkının buna benzer birçok bayramlaşma geleneği vardır. Bu geleneklerden bir kısmı da *Bin Muhteşem Güneş* romanında söz konusu olmuştur. “*Eid, bayramlık giysilerine bürünmüş ailelerin birbirini ziyaret ettiği, konukseverliğin ve törenselliğin doruğa çıktığı bu süreç Meryem’i korkuturdu.*” (s.83)

Taziye merasimi, *Bin Muhteşem Güneş* romanında sözü geçen âdetlerdendir. Ölünün yakınlarına başsağlığı dilemek için gidilmesine taziye denir. Leyla’nın ağabeyleri savaş cephesinde ölünce, komşular ve akrabalar, başsağlığı dilemek için onlara gelir. “*Ertesi sabah, Fatiha günü, mahallenin kadınları eve doluştu, cenazeden sonra verilecek hatim yemeğini hazırlamaya koyuldu. Anne salondaki kanepeden bütün gün kalkmadı; elindeki mendili didikliyordu, yüzü şişmişti. Burnunu çekip duran iki kadın onunla ilgileniyor, sırayla annenin elini okşuyorlardı...*” (s.141) Ölünün annesiyle ilgilenmek âdettendir. “*Leyla daha önce de cenazelere katılmıştı, aynen bunlar gibi kadınlar görmüştü; ölüme ilişkin her şeyin hakkını doyastıya veren, kendi tayin ettikleri görev sahasına hiç kimsenin dalmasına izin vermeyen, resmi avutucular.*” (s.141) Babi, başsağlığı dilemeye gelecek olan erkekler için bir salon kiralar.

“*O akşamüstü, erkekler Karteh-Seh’e, Babi’nin Fatiha için kiraladığı salona gittiler. Kadınlar evde toplandı. Leyla annesinin yanındaki iskemleye yerleşti; yaşlı ailenin, oturma odasının girişine yakın bir yerde oturması âdettendi. Başsağlığı dilemeye gelenler kapıda ayakKâbılarını çıkarıyor, odayı geçerken tanıdıklarını başlarıyla selamlıyor, sonra da duvarlar boyunca dizilmiş olan iskemlelere oturuyorlardı.*” (s.142)

Taziye günü başsağlığı dilemeye gidenler ve ölünün yakınları siyah giyinirler. Fariba’ya başsağlığı dilemeye giden Meryem’in siyah hicap giyindiği şöyle anlatılmıştır. “*Raşit’in karısı Meryem girdi. Başına siyah bir hicap örtmüştü.*” (s.142) Oğulları öldükten sonra mateme oturan Fariba’nın siyah giyindiği şöyle anlatılmıştır. “*Anne çoğu günleri yatakta geçiriyordu. Sadece siyah giyiniyordu.*” (s.144)

1.2.8. Dikkat ve Eleştiriler

Bin Muhteşem Güneş romanında kadın sorunları dibine kadar işlenilmiştir. Bu roman, hasreti, özlemi, aşkı, nefreti, dostluğu, kıskançlığı ve buna benzer birbirine zıt

olan duyguları bir arada barındıran bir romandır. Üstelik bu duygular çok güzel bir şekilde öykünün içine dâhil edilmiş, aynı zamanda okuru darmaduman eden bir hikâye ortaya çıkmıştır.

Kızların küçük yaşta zorla, baskıyla evlendirilmesi, üstelik evleneceği adamın yaşı kızdan kat-kat büyük olması, romanda üzerinde durulan bariz meselelerdendir. Meryem babasının yaptığı baskılar sonucu 15 yaşında kendinden 30 yaş büyük olan Raşit’le evlenmek zorunda kalır. Çünkü Meryem gayrimeşru çocuk olmasından ötürü, Celil için utanç vericidir. Ama Leyla, zamanın sunduğu çaresizlikten ötürü, yaşı daha küçükken Raşit’le evlenmek zorunda kalır.

Hosseini, kurgusunda özgürce davranmaya özen göstermiştir. O, *Bin Muhteşem Güneş* romanını kurgulamadan önce, Afganistan’a giderek Birçok Kâbilli, Heratlı vatandaşların savaş yıllarıyla ilgili acılı hikâyelerini dinlemiştir. Romanda halktan dinlediği birçok gerçek hikâyeyi katmış, kendinin kurguladığı bazı öyküleri de gerçek öykülerle yan-yanaya getirerek *Bin Muhteşem Güneş* romanını oluşturmuştur.

Nana ve Meryem herkesten uzakta bir kulübede yaşıyorlar, yalnızlık onların birbirine bağlı hissetmesine neden oluyor. Özellikle de Nana’ya; Meryem Nana için tek ve mükemmel bir dinleyicidir. Nana, geçmişini ve hatıralarını Meryem’e anlatır. Ama Meryem küçükken annesinin öykülerine inanıyorsa da, büyüdüğü zaman Celil’e kanaarak Nana’nın öykülerine inanmaz ve Nana’nın öykülerini bir uyduruk olduğunu düşünerek kendi kapasitesine göre yorumlamaya koyulur. O, düşündüğü ve aklından geçen şeyleri Nana’ya söylemez. Çünkü kafasındakileri söylemek için uygun kelimeler bulamayacağından korkar. Bu mesele Meryem’in özgüveni olmayan bir karakter olduğunu gösterir. Romanın sonunda Meryem’in Raşit’i öldürme olayı anlatılırken zaten onun özgüveni olmayan bir karakter olduğu açık açık söylenmiştir. “*Böylece küreği iyice, elinden geldiğince yükseğe kaldırdı; küreğin ucu, sırtına değene kadar. Keskin kenarı dikey gelecek biçimde çevirdi ve aynı anda, hayatında ilk kez, kendi yaşamının akışına kendisinin karar verdiğini ayımsadı.*” (s.360) Meryem’in hayatında ilk kez kendi yaşamının akışına kendisi karar vermesi onun özgüveni olmayan birisi olduğunun kanıtıdır. Romanın sonunda Meryem, karakterine uygun olmayan bir cesarete kalkışır. Onun aniden böyle bir cesareti nasıl gösterebildiği, eleştiriye konu olacak bir mevzudur.

Celil, hanımlarının sözünden çıkmayan ve hanımlarının her dediğini yapan bir erkektir. Ama Nana'yla Meryem'e karşı gaddarca davranmış ve ikisini de kandırmıştır. Nana'yla ilişkiye girerek onu gebe bırakır ama Nana'nın gebeliği öğrenilince onu savunamaz ve onu gebe haliyle evden atar. Meryem'i de küçük yaşta olmasına rağmen, hanımlarının önerisini yerine getirmek ve toplumdaki ağırlığını korumak için, yaşlı bir erkekle evlendirir. Ona kızını feda ettiren korkusudur. Oysaki kızı, onun gerçek yüzünü görmeden önce, onunla ilgili ne kadar güzel hayaller kurmuştur.

Romanın pozitif yönlerinden biri bilgi aktarımıdır. Tarihi bilgiler, tarih sınıfında yahut tarihi anıtların bulunduğu alanda bir tarih hocası tarafından öğrencilere sunulmuşçasına anlatılır. Mesela Bamyadaki Buda putları, öğretmen Hâkim tarafından, Leyla ile Tarık'a anlatılırken şöyle betimlenmiştir. *“Buradan en çok aklımda kalan da bu, dedi Babi. Bu sessizlik. Bu huzur. Bunu sizlerin de tatmanızı istedim. Ama aynı zamanda da, ülkenizin mirasını görmenizi, zengin tarihini öğrenmenizi istedim, çocuklar. Bakın, bazı şeyleri ben size öğretebilirim. Bazılarını kitaplardan öğrenirsiniz. Ama bazı şeyler vardır ki, mutlaka görmeniz ve hissetmeniz gerekir.”* (152) Bu paragrafta tarih hocalarının dikkat etmesi gereken bir mesaj vardır. Tarihi dersler sadece teori şeklinde öğrenmekle olmuyor. Öğrencilerin, tarihi anıtların bulunduğu sahaya götürülmesi gerekiyor.

Khaled Hosseini gerçekçi bir romancı olmasına rağmen, kurguladığı *Bin Muhteşem Güneş* romanında abartılı tasvirler çoktur. Bu abartılardan birisi, Meryem, Leyla ve Azize yazın sıcak günlerinde Raşit tarafından aç ve susuz odaya kapatılmış, Azize küçük yaşta olmasına rağmen güçsüz, halsiz duruma düştüyse de bu acıya dayanabilmiştir. *“Müezzin üçüncü kez ezan okudu. Sıcak yeniden bastırdı. Azize daha da güçsüz, halsizdi şimdi. Ağlamayı kesmişti, hiç kıpırdamıyordu.”* (s.278) Bununla birlikte Leyla üç gündür aç kalmasına rağmen hala hareketlidir. *“Leyla kulağını onun ağzına yapıştırdı, soluklarının hafif hışırtısını duyamama korkusuyla, ödü koparak dinledi. Bu kadarlık bir hareket bile, başını fırıl fırıl dönmesine yetmişti.”* (s.278-279) Tabii ki romancı bu olayı abartılı bir tarzda anlattıysa da toplumda bu gibi acımasızlıklar çoktur. Hosseini, başkalarına ibret olsun diye toplumdaki acımasızlıkları yazıya dökmüştür. Ayrıca bir kadının evladı için her şeyi göze alabileceğini ve ne kadar dayanıklı olduğunu, güzel ve etkileyici bir şekilde anlatmaya çalışmıştır.

Leyla “dalıp gitti, anımsayamadığı rüyalar gördü. Uyanınca, Azize'yi kontrol etti, çatlama dudaklarına, boynunda belli belirsiz atan nabza do-

kundu. Burada ölüp gideceklerdi, Leyla artık bundan emindi, ama onun asıl dehşete düşüren şey, kızından, daha genç ve daha narin olan Azize'den sonraya kalma olasılığıydı. Azize daha ne kadar dayanabilirdi? Azize bu sıcakta can verecek, Leyla da onun katılaştan, küçük bedeninin yanında yatmak, kendi ölümünü beklemek zorunda kalacaktı. Bir kez daha, dalıp gitti. Uyanırdı. Uyudu. Uykuyla uyanıklık arasındaki çizgi bulandı.” (s.279)

Bu paragraflarda dikkate değer başka bir konu, kapatılan kadınların kaç gün kapalı kaldığının ezanla belirtilmesidir. *“Leyla zamanın geçişini gözleriyle izleyemeyeceğini anlayınca, kulaklarını, sağlam kulağını kullandı. Ezan sesi ve horoz ötüşleri, sabah işareti. Alt kattan, mutfaktan gelen tabak-çanak şangirtisi, çalan radyo, akşam demektir.” (s.277)* Raşit, kadınları kapatmadan önce acımasızca dövmüştür. Bu sebepten Leyla sadece açlık ve susuzlukla mücadele etmeyip, Raşit'ten yediği dayakların da acısını çekmektedir.

Romancı Taliban'ın uyguladığı yasaları anlatırken de olayları abartarak anlatmıştır. *“Lacivert burkalı doktor, ufak tefek, tez canlı bir kadındı; bir kuş gibi sağa sola sekiyordu. Ağzından çıkan her şeyde sabırsız, acil bir tını vardı.” (s.296)* Taliban yönetimi döneminde uygulanan yasalar arasında kadınların burka giyinmesi de sığdırılmıştır, hastane vb. yerlerde kadınlarla erkeklerin bölümü ayrılmıştır ama öğretmen ve doktor kadınların iş yerinde burka giymesi abartılı bir ifadedir. Romancı, kadınların iş yerinde de burka giymesinin Taliban'ın uyguladığı yasalardan biri olduğunu, doktor kadının ifadesiyle şöyle beyan eder. *“Ameliyatı burkayla yapmamızı istiyor, diye açıkladı kadın, başıyla kapıdaki hemşireyi göstererek. Nöbet tutuyor. Geldiklerini göreceksin, ben de örneceğim.” (s.298)*

Bu romanda, Afganistan'da yapılan cihatın gerçek cihat olmadığı, üstelik cihat bahanesiyle Amerika ile Rusya'nın bir birisine meydan okuduğu söz konusu olmaktadır. Bu konu Raşit'in söylentileri vasıtasıyla romancı tarafından öne sürülmektedir.

“Bana sorarsanız, Amerikalılar yanlış adamı silahlandırdılar. Hikmetyar'ı yani. CIA'nın seksenli yıllarda, Sovyetlere karşı kullanması için verdiği tonla silahı kastediyorum. Sovyetler gitti, ama silahlar hâlâ onda, o da masum insanlara çeviriyor, annenle baban gibilere. Bir de buna cihat diyor. Ne komedi! Kadınlarla çocukları öldürmenin neresi cihatmış? CIA, komutan Mesut'u donatsaydı çok daha iyi ederdi.” (s.216)

Romancı, Afganistan'da oynanan gerçek oyundan halkın da haberi olduğunu açıklamak için bu bilgileri roman karakteri Raşit'in ağzından vermiştir. Ayrıca bu paragrafta birkaç konuya değinilmiştir. Afganistan'da gerçekleşen savaşlarda sadece milisler değil,

sayısız kadınlar ve suçsuz günahsız çocuklar da ölmüştür. Dikkate değer başka bir konu, Komutan Mesut'un CIA'nin Adamı olmadığı üstelik CIA'nin Mesut'u değil de Gülbettin'i Hikmetyar'ı silahlandırmasıdır. Ama son zamanlarda yayınlanan, Amerikalı yazar Steve Coll'un *DIRECTORATE S* isimli kitabında Komutan Mesut'un da CIA istihbarat teşkilatının adamı olduğu yazılmıştır. Demek oluyor ki, CIA, Mesut'u Gülbettin'e karşı, gizliden silahlandırmıştır.

Romancı, Taliban hükümetinin cinsel istismarı öne süren bir hükümet olduğu kanaatinde. Kadınların mahremsiz sokağa çıkmasının yasaklanması, kadınlara tahsis edilen hastanelerde tedavi malzemelerinin aşırı az olduğu vb. romancının bu fikri öne sürdüğünün kanıtıdır. Doktor, Leyla'yı ameliyata almak istiyor ama ameliyat için gerekli malzemeler bulunmamaktadır. *“Ben böyle olmasını ister miyim sanıyorsun? Ne yapmamı bekliyorsun, peki? İhtiyaç duyduğum şeyleri vermiyorlar. Bir röntgen cihazım bile yok; ne vantuz, ne oksijen, ne de en basit antibiyotikler. Sivil Toplum Örgütleri para yardımı öneriyor, Taliban geri çeviriyor. Ya da parayı erkek aşevlerine aktarıyor.”* (s.297)

Khaled Hosseini tarafsız bir yazar olmayıp, romanlarında taassup meseleleri söz konusu olmaktadır. Oysaki o, kendini taassup meselelerinden uzak tutmaya çalışır ama yine de böyle bir zihniyet ortamında yoğrulduğu için, ister istemez bu mesele eserlerine yansır. Örnek olarak savaş lordları hakkında konuşurken kendi ırkına mensup liderleri iyi yönleriyle tanıtır ve kötü yönlerini örtmeye çalışır. Ama diğer ırklara mensup liderleri hakaret edercesine kötü yönleriyle tanıtmaya koyulur.

“Dostum, örneğin; çalımlı Özbek komutan, taraf değiştirmekle ünlü Cünbiş-i-Milli grubunun lideri. Sonra, Hizb-i-İslami cephesinin ciddi, asık yüzlü önderi Gülbettin Hikmetyar; Peştun kökenli adam mühendislik okumuş, bir zamanlar, Maocu bir öğrenciyi öldürmüştü. Monarşi döneminde Kâbil Üniversitesi'nde İslam dersi veren, Cemiyet-i-İslami fraksiyonunun Tacik lideri Rabbani. Pağmanlı bir Peştun olan, Arap bağlantılı Sayyaf; bu sert, tavizsiz Müslüman, İttihat-i-İslami grubunun önderiydi. Sonra, Hizb-i-Vahdet hizbinin kurucusu, Hazara yandaşları arasında Baba Mezari olarak bilinen, İran'la Güçlü Şii bağları olan Abdül Ali Mezari. Ve elbette, Anne'nin gerçek kahramanı, Rabbani'nin müttefiki, her daim dalgın, düşünceli, karizmatik Tacik kumandan Ahmet Şah Mesut – Penşir Aslanı.” (s.164)

Romancı bu paragrafta Afganistan'ın öncü liderlerinin ismini zikretmektedir. O, diğer ırklara mensup olan liderleri kötü yönleriyle tanıtırken, kendisi Tacik olduğu için, tarafsızlığını koruyamayarak, Tacik ırkına mensup olan Rabbani ile Ahmet Şah Mesut'u

iyi yönleriyle tanıtır. Dostum’u *taraf değiştirmekle ünlü* diye tanıtır. Gülbettin Hikmetyar’ı, *adam mühendislik okumuş, bir zamanlar, Maocu bir öğrenciyi öldürmüştü*, diye tanıtır. Sayyaf’ı *Arap bağlantılı*, diye tanıtır. Abdül Ali Mezari’yi, *İran’la güçlü Şii bağları olan Abdül Ali Mezari*, diye tanıtır. Ama Rabbani’yi, *Monarşi döneminde Kâbil Üniversitesi’nde İslam dersi veren*, diye tanıtır ve Ahmet Şah Mesut’u, *Penşir aslanı*, diye tanıtır. Romanın başka bir kısmında, Raşit’in ağzından Özbeklere karşı kötü ve iğrenç bir ifade kullanmıştır. “*Raşit müşteriye, maymun suratlı Özbek, dedi*” (s.312) Romanın İngilizcesinde Özbek ırkına karşı daha kaba ifadeler ve hakaretler kullanılmıştır ama bu hakaretlerin birçoğu Türkçe çevirisinde alınmamıştır.

İslam ve İslamiyet’ten konuşan Taliban yönetmenleri, dini sadece bir araç olarak kullanmakta ve halka uygulayan şeriat buyruklarını, kendilerine uygulamamaktadır. Ayrıca Khaled Hosseini’nin kurgusuna göre Taliban liderleri, Peygamber Efendimizin ısrarla, kesp edilmesi gerektiğini söylediği ilimin kesp edilmesine engel olmaktadır. Büyük İslâm Âlimi Celâleddin Suyutî, Câmîü’s-Sağîr’da Efendimizin bilim hakkında söylediği hadisi şöyle rivayet etmiştir. Çin’de de olsa ilmi arayınız. Çünkü ilim öğrenmek her Müslüman’a farzdır. Melekler, yaptıkları işten hoşlandıkları ilim talebeleri için kanatlarını yere sererler.²⁷ Taliban Liderlerinin bilime karşı olduğunu Khaled Hosseini şöyle kurgulamaktadır. “*Üniversite kapatıldı, öğrenciler evlerine gönderildi. Resimler duvarlardan indirildi, kılıçlarla parçalandı. Televizyon ekranları tekmelendi. Kitaplar, Kuran dışında, yığınlar halinde yakıldı, kitap satan dükkânlar kapatıldı. Halili’nin, Pejvak, Ensari, Hacı Dehkan, Eşraki, Beytab, Hafız, Nizami, Rumi, Hayyam, Beydel ve daha pek çoklarının yapıtları kül oldu.*” (s.287) Bu paragrafta *kitaplar, Kuran dışında*, ifadesi dikkat çekmektedir. Peygamber Efendimizin değerli sözlerini içeren Hadis kitapları da yakılan kitaplara dâhil olabilir. İslâm dini ilkelerine göre haram sayılan ırkçılık, Taliban bireyleri tarafından benimsenen bir meseledir. Taliban hükümeti sırasında on binlerce insan diğer ırka mensup olduğundan yahut Peştuca bilmediğinden dolayı Taliban militanları tarafından öldürülmüştür. Adalet sağlama yükümlülüğünü üstlenmekte olan mahkeme yetkilileri de ırkçılık yapmaktadır. Meryem’in mahkemesi sırasında, ırkçılık meselesi söz konusu olmaktadır. Üstelik yargıçlardan biri tarafından. “*Bu üç yargıcın en genciydi. Hızlı hızlı, vurgulu ve mağrur bir özgüvenle konuşuyordu. Mer-*

²⁷- Celaleddin es Suyuti, *Câmîü’s-Sağîr Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 2008, 1.Cilt, s.310.

yem'in Peştun dilini konuşmadığını öğrenince sinirlenmişti." (s.375) Ayrıca, Taliban yönetimi yasalarına göre kadınların mahremsiz sokağa çıkması yasaklanmıştır, ama hapishaneye gelince, kadınlar ve erkekler hapisanesi aynı alanda bulunmaktadır. "Velayet kadın hapishanesi, Şar-e-Nev'de, Tavuk Sokağı'nın yakınlarında, iç karartıcı, dört köşe bir binaydı. Erkek mahkûmların kaldığı daha büyük yapının ortasındaydı. Asma kilitli bir kapı Meryem'le diğer kadınları, çevrelerini kuşatan erkeklerden ayırmaktadır." (s.372) Bununla birlikte, mahpus kadınlara rahatsız edici gözlerle bakan hapishanedeki Talib gardiyanlarına, hiçbir yetkili Talib karşılık göstermemektedir.

"Pencereler camsızdı. Perde de yoktu; Böylece avluda gezinen Talib gardiyanları hücrelerin içini gözleyebiliyordu. Kadınlardan bazıları, gardiyanların dışarıda durup sigara tütürürken alev alev yanan gözler, kutrumsu sırtmalarla içeriye dikizlediklerinden, açık saçık şakalar yaptıklarından yakınıyordu. Bu yüzden, kadınların çoğu burkalarını bütün gün giyiyor, ancak güneş battıktan, ana kapı kilitlenip gardiyanlar kışlaya döndükten sonra çıkıyordu." (s.373)

Romancı, Taliban yetkililerinin sahtekâr kukla olduğunu hatırlatmak için, hapishanenin iç ve dış özelliğini bu şekilde tasvir etmeye özen göstermiştir. Taliban yetkililerinin kukla olduğu, romanın başka bir paragrafında, Raşit'in söylentileri üzerinden şöyle anlatılmıştır. "İşte gerçek efendilerimiz, dedi Raşit alçak bir fısıltıyla. *Pakistanlı ve Arap İslamcılar. Taliban yalnızca bir kukla. Asıl büyük oyuncular bunlar, Afganistan da oyun bahçeleri.*" (s.315)

Romancı, *Bin Muhteşem Güneş* romanında Taliban dönemini söylentilere dayanarak anlattığı için, yanılgıya düşerek eksik anlatmaktadır. Romanda, Raşit'in Meryem'e söyledikleri üzerinden, Taliban'ın teşekkülü şöyle anlatılmaktadır.

"Meryem Taliban'ın adını ilk, iki yıl önce, 1994 Ekim'inde duymuştu: Raşit, Kandahar'daki savaş lordlarını alaşağı ettikleri ve kenti aldıkları haberini getirdiğinde. Aileleri Sovyet savaşı sırasında Pakistan'a kaçan, genç Peştun erkeklerden oluşan bir gerilla gücü, demişti adam. Çoğu Pakistan sınırındaki sığınma kamplarında yetişmiş (hatta kimileri orada doğmuş), Pakistan medreselerinde, mollalar tarafından Şeriat eğitimi almıştı. Liderleri, Molla Ömer adında gizemli, okuma yazma bilmeyen, tek gözlü bir münzeviydi; Raşit'in hafif alaylı eklediğine göre, kendine Amir-ül-Mümin dediği - Müminlerin, İnananların Önderi." (s.280-281)

Bu paragrafta, Taliban'ın, savaş sırasında Afganistan'dan Pakistan'a geçen Peştun gençlerden oluştuğu yazılmıştır. Oysaki Taliban militanlarının çoğunluğu Pakistan'ın

Pencap eyaletine mensup Pakistan vatandaşlarından oluştuğu ortadadır. Bu meseleyi, Taliban dönemi ve Taliban teşekkülüyle ilgili tüm kaynaklar da onaylamaktadır.

Raşit karakteri, eleştiriye konu olacak şahıs kadrosundandır. O, cahil ve okuryazar olmayan bir karakterdir ama romancı önemli ve romandaki söz konusu zaman kesiminin gündeminde olan bilgileri onun söylentileri, üstelik onun mantıklı yorumları üzerinden vermeye çalışmıştır. Dikkate değer başka bir konu da, Raşit, kadınlara iyi davranmayan ve kadınlara şiddet uygulayan birisidir, ama önemli bilgiler onun kadınlara söyledikleri üzerinden veriliyor.

3

1.3. *Ve Dağlar Yankılandı*

1.3.1. Romanın Tanıtımı

Ve Dağlar Yankılandı, Khaled Hosseini'nin üçüncü romanıdır.²⁸ Bu roman, 2003 yılında yayımlanan *Uçurtma Avcısı* ve 2007 yılında yayımlanan *Bin Muhteşem Güneş* romanlarının yazarı olan Khaled Hosseini'ce yazıldıysa da, adı geçen romanlar kadar okur kitlesinin ilgisini çekmemiş ve okurlar tarafından beğenilmemiştir.

Roman Mevlana Celalettin Rumi'nin "*Doğru ve yanlış kavramlarının ötesinde uzanan bir toprak var. Seni orada bekleyeceğim*" sözüyle başlıyor. Romancı romanın ismini, William Blake'in *Dadının Şarkısı* adlı şiirinden esinlenerek oluşturmuştur.

Ve Dağlar Yankılandı romanının konusu, bir ağabeyin kız kardeşine duyduğu büyük sevgi, kardeşlikten öte bir sevgiyi konu edinmektedir. İki kardeş çok küçük yaşta birbirlerinden zorla ayrılıyor. Bu olay ikisini de ağır yaralıyor En çok da 10 yaşında olan ağabeyi. Çünkü küçük kardeş, küçük yaşta olduğu için her şeyi unutuyor. O sadece yankılanan bir sesi sezmektedir. Ağabey kardeş arasındaki ayrılık romanın merkezi; tıpkı bir ağaca benziyor hikâyeye. Bir ağaçtan çıkan dalların her biri, bir öykü anlatıyor, bir kuru gibi.²⁹

Khaled Hosseini'nin *Ve Dağlar Yankılandı* romanı dokuz bölümden oluşmuş olup her bölümünde asıl hikâyeye ekseninde farklı hikâyeler anlatılmaktadır. Postmodernizm

²⁸ - Khaled Hosseini, *Ve Dağlar Yankılandı*, İstanbul, Everest yayınevi 2013

²⁹ - (Khaled Hosseini, a.g.Röportaj.)

akımının ilke ve niteliklerine göre yazılan *Ve Dağlar Yankılandı* romanında doğüstü olaylar, tarihi bilgiler, iç içe öyküler ve masalsı olaylar mevcuttur. Romanın her bölümünde ise anlatıcı ve bakış açısı değişmektedir.

Romanın güzel bir dili vardır; romancı diğer romanları gibi *Ve Dağlar Yankılandı* romanını da masalsı ve çarpıcı bir dille anlatıyor. Bununla birlikte hikâyeler sürükleyici bir nitelik taşımaktadır.

Khaled Hosseini *Ve Dağlar Yankılandı* romanını önceki iki romanından farklı kurgulamıştır. Bu romanda olaylar sadece Afganistan'da geçmiyor. Romancı hikâyeyi farklı mekânlara taşıırken, ülkeler arası değişikliklere ve farklı yaşam tarzlarına değinmektedir, ayrıca karakterler çok farklı kişiliklere sahiptir. Bununla birlikte romanda çeşitlilik çok zengindir. Roman bu özelliklerle evrensel bir nitelik taşımaktadır. Her okur hayal gücünü canlandırarak romanda kendini bulabilir.

Ve Dağlar Yankılandı romanında Khaled Hosseini, kendinden, kendi çevresinden birçok şeyi romana katar. Şahıs kadrosunda doktor rolünü canlandıran İdris isimli karakter romancının bazı özelliklerini taşımaktadır. Romancının asıl mesleği doktor olduğuna göre, İdris karakteri üzerinden kendi hayatından bazı gerçekleri romana katmaya yeltenmiştir. Amerika'nın Sesi VOA TV tarafından yapılan röportajda Khaled Hosseini "*Yaşadıklarımın yazdıklarım arasında bağlantı kurmak istiyorlarsa bu da onların işi, hayal etsinler ve bulsunlar.*" ifadesini kullanmaktadır.

Aralarında kardeşlikten öte bir samimiyet mevcut olan iki kardeşin ayrılık hikâyesini anlatan bu roman bir masalla başlar. Masal romanın birinci bölümüne sığdırılmıştır. Aslında bir ağacın kökü gibi romanın kökünü teşkil eden bu masalda romanın asıl amacı anlatılmaktadır. Romanın ne üzerine kurgulandığı ve neyi anlatacağı ile ilgili bazı ipuçları bu masalda bulunmaktadır. Masaldaki dev kim? Dev ne için her köyden birer çocuk götürmektedir? Ve devin sarayındaki, çocuklar için tahsis edilen konforlu alan, orada çocukların birçok dil ve farklı bilim öğrenmekle meşgul olması? Khaled Hosseini böyle şeyleri anlatarak neyi amaçlamıştır. Bunlar, üzerinde durulması gereken konulardır.

Kaybettiği kardeşini bulmak için yola çıkmaya niyetlenen bir ağabey ve her şeyden habersiz bir kardeş; burada kitabın ismi tam yerine oturmaktadır. Abdullah'ın kardeşine olan sevgisi dağlara vurmuş ve dağlar bu sevgiyi yankılatmıştır. Kardeşi Peri her şeyden habersiz olsa da bir eksiklik hissine kapılmış, sanki uzaklardan gelen bir ses onu

dürtmektedir. Zaman geçer, hayatın sunduğu olasılıklar dünyanın öbür köşesine giden Peri'ye gerçekleri ulaştırır, Peri çok sevdiği bir ağabeyi olduğunu ve tüm gerçekleri öğrenir; Amerika'da olan ağabeyinin ziyaretine gider.

Khaled Hosseini'nin *Ve Dağlar Yankılandı* romanında kullandığı bir farklılık, romanın başkarakterini güvenilir biri konumuna yükseltmesi ve onu başka kahraman için en değerli hale getirmesidir. Örnek: “*Peri'nin eli at arabasındaki yatağından çabucak Abdullah'ın avucuna kayıverdi. Islak gözleriyle ona bakıyor, eksik dişlerini göstererek, ağabeyi yanında olduğu sürece başına hiçbir kötülük gelememiş gibi gülümsüyordu.*” (s. 18) Abdullah, Peri için her şeydir. Dünyanın en değerli varlığı, kahramanı ve dünyada gönülden güvenebildiği tek kişi. “*'Abdullah?', 'Evet', 'büyüyünce sizinle mi yaşayacağım?', Abdullah alçalan, ufku dürtükleyen turuncu portakalı seyrediyordu. 'istersen, ama istemezsin.', 'İsterim', 'kendi evin olmasını istersin.', 'ama komşu olabiliriz.', 'belki.'*” (s. 25- 26). Peri belki, Abdullah'sız yaşamın imkânsız olduğunu düşünür. O minicik çocuk, küçücük dünyasında sadece Abdullah'ı görür, Belki Abdullah için de böyledir. Peri bu dünyada onu asla üzmeyecek, üzemeyecek tek kişidir. “Bazı günler Abdullah onun yeryüzündeki tek gerçek akrabası olduğu duygusuna kapılırdı.” (s. 24)

Romanın özelliklerinden biri de romancının benimsediği büyüleyici anlatım tarzıdır. Büyüleyiciliğin sırrı, olaylara verilen tasvirler sayesinde, olayların okurun hayalinde canlanmasıdır. Bununla birlikte yeri geldiğinde tasvire özen gösterildiği, yeri geldiğinde tasvirin arka planda tutulduğudur. Romancı tasvirin sıkıcı olmamasına yeltenmiştir. Tasvirin sıkıcı olacağı yerlerde tasvir etmemeye özen göstermiştir.

1.3.2. Özet

Ve Dağlar Yankılandı romanı, Khaled Hosseini'nin farklı biçimde kurguladığı bir romandır. Bu roman dokuz bölümden oluşmaktadır. Her bölümü farklı bir roman şeklinde yazılmış; bir ağacın yayılan dalları gibi ve bölümlerin arasında bir ortak nokta bulunmaktadır. Bu ortak nokta, ikinci bölümde üzerinde detaylı durulan ve konu edinen iki kardeşin hayatıdır. Romanın başkahramanları konumunda olan Abdullah ve Peri'nin arasında kardeşlikten öte bir bağ vardır. İki kardeş küçük yaşta birbirinden zorla ayrılır. Bu ayrılık romanın merkezini teşkil etmektedir.

Roman her bölümünde farklı kişilerin hikâyelerini, onların sıkıntılarıyla, üzüntüleriyle, meraklarıyla ve heyecanlarıyla tanıtırken, yine her hikâye farklı anlatıcısıyla, fark-

lı olaylarıyla, farklı bakış açısıyla, farklı zaman kesiminde ve farklı mekânda kurgulanırken ara sıra roman kahramanları kadrosunda ön planda olan Abdullah ile Peri'nin hayatından bazı detaylar verilir.

Ve Dağlar Yankılandı romanı, devin köylüleri ezdiğini anlatan bir masalla başlanmıştır. Dev içerikli bu masal romanın birinci bölümüne sığdırılmıştır. Masal Sabır tarafından, Abdullah ile Peri'ye anlatılır. Masal, Eyüp Baba ve oğlu Kayis'in hikâyesidir. Dağları aşarak gelen dev her köyden birer çocuk çalmaktadır. Dev köyü geçerken güçlü elleriyle köy genelinden bir ailenin çatısını hafifçe vurur. Çatısı dev tarafından hafifçe vurulan aile çocuklarından birini deve vermek zorunda kalır. Eğer o aile çocukları arasında bir seçim yapamazsa dev seçilen ailenin tüm çocuklarını alacaktır.

Ne var ki Meydan Sabz köyünde dev bir gün Eyüp Babanın çatısını vurur. Eyüp Baba 5 çocuğundan birini deve vermek zorundadır. Dev, Eyüp Babaya çocuklarından birini seçmek için şafak doğumuna kadar zaman vermiştir. Eyüp Baba sabaha kadar karısıyla konuşur, danışır ama bir karara varamaz. Sonra beş taş üzerine beş çocuğunun adını yazar ve taşları bir türbeye atar. Türbeden bir taş çıkarır, çıkarılan taşın üzerinde yazılan isimin sahibi, deve verilecektir. Türbeden çıkardığı taşın üzerinde en küçük oğlu, üstelik en sevdiği çocuğu Kayis'in ismi yazılıdır. Eyüp Baba da Kayis'i deve vermek zorunda kalır; oysaki Kayis, en sevilen çocuk olduğu için Deve verilmeyeceğinden çok emindir. Zaman geçer, dev olayını tüm köylüler unuttur. Oğlunu hiç unutamayan Eyüp baba bir gün kendini dağlara vurur ve oğlunu kurtarmak için devin yuvasını aramaya koyulur. Kayis, dev tarafından özel yetiştirilmiş ve birkaç farklı dil öğrenmiştir. Eyüp baba devin yuvasını bulduktan sonra oğlunun durumunu gözleriyle görür ama Kayis ile onun arasında kalın ve saydam bir cam perdesi vardır. Testler ve anlaşmalar sonucu Dev, Eyüp Baba'ya bir ilaç verir, o Dev'in verdiği ilacı içer. Sonra Eyüp babanın hafızasından oğluyla ilgili tüm bilgiler silinir. Böylece Eyüp baba köye döner. Köylüler Eyüp babadan oğlu Kayis hakkında sorduklarında hiçbir şey hatırlamadığını söyler.

Romanın ikinci bölümünde Abdullah ile Peri'nin arasında mevcut olan kardeşlik, üstelik kardeşlikten de ötede olan çılgın ve güçlü bağ anlatılmaktadır. Gece vakti annesiz iki çocuk babasıyla birlikte uçsuz bucaksız çölü geçmektedir. Yolculuğun sonunda acı bir ayrılığın onları beklemekte olduğu hayallerinden bile geçmeyen ağabey kardeş beraber oldukları ve hiç gitmedikleri Kâbil'i görme hevesine kapıldıkları için çok mut-

lular. Anneleri, Peri doğarken kan kaybından hayatını kaybetmiştir. Yedi yaşında olan Abdullah, Peri'ye bakma yükümlülüğünü üstlenir. O, Peri'ye gözü gibi bakar ve onu mutlu etmek için becerebildiği her şeyi yapmaya hazırdır.

Abdullah, kız kardeşi Peri'yi mutlu etmek için, akıllıca bir iş olmadığı farkındaysa da, sahip olduğu tek ayakkabı çifti karşılığında bir tavus tüyü alır. Eve dönünce üvey annesi Pervane'yi kulübenin önünde, tandırın karşısında ekmek yaparken bulur. Üvey annesinin tavus tüyünü görmemesi için, devasa meşe ağacının arkasında sinip kadının işini bitirmesini bekler. Üvey annesinin bir kolunda İkbâl, diğerinde çamaşır sepeti dereye doğru gidişini görünce, Abdullah evde uyumakta olan kız kardeşinin yanına gider, onu kendine özgü bir özenle uyandırır ve tavus tüyünü ona verir. Tavus tüyü Peri'yi çok mutlu eder.

Bir sabah erkenden Sabır, Şadbağ'dan Kâbil'e gitmek için El arabasına Peri'yi bindirip yola çıkarlar. Ama Sabır Abdullah'ı kendiyile beraber götürmek istemez. Abdullah da Peri'den ayrılamayacağını bilerek onların ardından gitmektedir. Sabır, Abdullah'ı üvey annesinin yanında kalması için tembihler ama o babasını dinlemez. Sonra Sabır onu dövmek zorunda kalır. O, Abdullah'ı ne kadar dövse de, Abdullah Peri'den ayrılmak istemez ve onlarla birlikte Kâbil'e gitmeye ısrarcıdır. Sabır, oğlu Abdullah'ı böyle görünce onu da götürmek zorunda kalır.

Uzun bir yolculuktan sonra, geceyi ıssız bir çölde geçirmek isterler. Konakladıkları yerde ısınmak için odun toplarlar ve ateş yakarlar. Sabır çocukları yatırır ve kendisi yaktığı ateşin yakınında sigara içerek oturur. Gecenin bir çağında Abdullah uyanır. Ateş sönmüş ve gecenin simsiyah karanlığı çölü örtmüştür. Abdullah yakınında babayı göremeyince, babanın onların terk ettiğini düşünür ve baba diye bağırmaya başlar. Baba gelir ve onun niye bağırıldığını sorar. Abdullah da *“seni görmeyince bizi terk ettin sandım”* der. (s.33)

Kâbil'de Abdullah'ın üvey dayısı Nebi vardır. Nebi Kâbil'de, Süleyman Wahdati isimli bir zengin adamın aşçılığını ve şoförlüğünü yapmaktadır.

Sabır ve çocukları, Kâbil'e kadar el arabasıyla yolculuk yapar. Onlar Nebi'nin söylediği yere ulaşırlar ve önceden planladıkları adreste yani bir caminin önünde beklerler. *“Ama sonuçta çıkıp geldiler, üçü birlikte, toz toprak içinde; anlaştığımız gibi caminin önünde beni beklediler.”* (s. 103) Abdullah'ın Kâbil'e geleceğinin planda olmadığı

ğından haberdar olan Nebi, önceden planlandığı yere geldiği zaman Abdullah'ı da onlarla beraber görünce biraz şaşırır. Arabasıyla gelen Nebi onları bekledikleri yerden alır. Yakında gerçekleşecek çarpıcı olaydan habersiz olan çocukları biraz olsun neşeli zaman geçirmeleri için, Nebi uzak yoldan gitmeyi tercih ederek muhteşem Kâbil'in güzelliklerini onlara gösterir. Kâbil'i gezdirdikten sonra onları Wahdati'lerin malikânesine götürür.

Onları Wahdati'ler ailesiyle tanıştırdıktan sonra, Sabır, Bay Wahdatiyle kalır, Bayan Wahdati çocukları alıp şehre gezmeye çıkarır. Abdullah bir şeyler sezmiştir ve Nıla Wahdati'nin kötü amaçlı bir kadın olduğunu anlamıştır. Bayan Wahdati, Peri'ye bir ayakkabı seçer ve Abdullah'a da bir tane seçmek ister ama Abdullah kabul etmez.

Abdullah ve babası eve dönerler, ama Peri onlarla beraber değildir. Çünkü babası Peri'yi Wahdati'ler ailesine satmıştır. Abdullah için hayat, Peri'siz çok acı vericidir. Abdullah artık çok hüzünlüdür. O terk edilmiş birisi gibi bir köşeye çekilir ve hüzünlü hüzünlü yel değirmenin olduğu tarafa bakar. Köyde Peri'yi herkes unuttur. Ama Abdullah hiçbir zaman unutmaz. Kış geçince Abdullah, Peri'yi aramak için köyü terk etmeye niyetlenmiştir.

Romanın üçüncü bölümü Pervane ile Masume'nin hayat öyküsünü kapsamaktadır. İlk önce onların 1949'da geçen hikâyeleri verilir. Sonra gerilere gidilir ve onların doğumundan başlayarak, Pervane'nin Sabır'la evlenmesine kadar anlatılır.

Pervane ile Masume ikiz kardeşlerdir. Önce Masume (arada kaç dakika farkla) sonra Pervane doğmuştur. Masume'nin gelişi olaysız olmuştur, ebeler ona "kendi kendini doğurdu, tam bir melek" demekteler. Masume iyi huylu ve sevimli bir bebektir ama Pervane tam zorba bir bebektir. Geceleri hiç uyumaz ve kimseyi de uyutmaz. Sabaha kadar ağlar durur.

Pervane on aylığına kadar böyle zorbalık yapar ama büyüdükten sonra sakin bir çocuk olur. Aksine Masume büyüyünce çok hareketli ve yaramaz olmuştur. Yaramaz ve hareketli olduğu için, o herkes tarafından sevilir; konu komşunun evine gidildiğinde ise elden ele değiştirilir ve o yetenekleriyle herkesi etkilemeyi başarır. Pervane ile kimse ilgilenmez, o annesinin koynunda kalır.

Bu ikiz kardeşler büyümüşlerdir artık, okula gitme zamanıdır. Onlar okula gitmeye başlarlar. Masume okulda maceralar yaratır ve yeteneklerini başkalarına sergilemeye

koyulur. O güzelliği ve hareketliliğiyle tüm erkek çocukları etkilemeyi başarır. Onların okulu köy camisinin arkasındaki dersanelerdir. Öğretmenleri Molla Şekip'tir. O, köy çocuklarına Kura'n okumayı öğretmekte ve ezber etmek isteyenlere de yardımcı olmaktadır. Masume'yle Pervane okuldan dönerken erkek çocuklar onların önüne dizilirler ve onlara doğru taş atarlar. Bu sırada onlar on birindedirler. Pervane kızar ve onları kovalamaya başlar. Pervane erkek çocuklara taş attıkları için değil de sadece Masume'ye taş attıkları ve ona taş atmadıkları için kızar. Bir okul dönüşünde erkek çocuklardan birisi onlara doğru taş atar, taş Masume'nin ayağının önüne düşer, taşın üzerinde bir kâğıt vardır. Masume taşı alır, oradan uzaklaştığında kâğıdı açar ve okumaya koyulur. Kâğıt üzerinde Mevlana'nın aşkı anlatan bir şiiri yazılıdır ve kâğıdın alt kısmında "seninle evlenmek istiyorum" mesajı yazılmaktadır. Masume, Pervane'yi kıskandırmak için mektubu yüksek sesle okur. Onun bu eylemi Pervaneyi çok kızdırır.

Sabır'ın doğasında küçüklükten beri masal kurgulama ve anlatma yeteneği vardır. Her partide masallarıyla arkadaşlarının ilgisini çeker. Kız, erkek herkes masal dinlemek için onun etrafına toplanır. O da kurguladığı ya da ninesinden duyduğu masalları fasih bir dille anlatmaya koyulur.

Bir düğün günü, Sabır kurguladığı masalları etrafına toplanan çocuklara naklederken, masallarını yazıya dökeceğini ve yayımlayacağını söyler. Pervane de masal dinleyenler arasındadır ve o Sabır'dan hoşlanmaktadır.

Sabır'ın masallarını kâğıda dökmek istediğini duyduğundan birkaç gün sonra Pervane annesiyle birlikte bir başka kasabadaki çarşıya alışverişe çıkar. Okunmuş kitapların satıldığı bir tezgâhta üzerine kalp resmi hak edilen ve köşeleri kabartma desenlerle süslü, cildi kahverengi kalın deriden olan nefis bir not defteri dikkatini çeker. Sabır'ın kurguladığı masalları yazacağını söylediğini hatırlar. Bu defteri alıp Sabır'a götürmeyi düşünür. Yanında nakit parası yoktur. Annesinin yanındaki paranın da bu defteri almaya yetmeyeceğini bilir. Ama defterden vazgeçemez. Böylece defteri göz kaş arası bir hızla kazağının altına geçirir ve eve götürür. Defteri Sabır'a nasıl vereceği üzerine düşünmektedir, bu eylemi becermeye bir türlü aklı ermez. Bir gün Sabır ve ikiz kardeşler salıncakla eğlenmeye gelirler. Pervane salıncaktayken Masume'yle Sabır'ın bir şeyler konuştuğunu duyar. Dikkatlice bakınca Masume'nin, onun Sabır'a vermek için aylardır yastığı'nın altında sakladığı ve bir türlü veremediği defteri Sabır'a vermekte olduğunu görür ve

bayağı bozular. Bu olaydan sonra Pervane, Masume'nin de Sabır'a gönlü olduğunu anlar.

Onlar 17 yaşındayken bir sabah erkenden köydeki kocaman meşe ağaca tırmanır- lar, ağacın dallarına kadar tırmandıktan sonra, ikisi de bir dalın üstüne otururlar ve soluk alırlar. Masume "Sabır beni isteyecek" diye fısıldar. Pervane ona "nerden biliyorsun?" diye sorar. O Sabır'dan gelen mektubu çıkarmak için elini cebine uzatır. Tam bu sırada Pervane kalkar, oturduğu daldan başka bir dala geçer. Masume'nin oturduğu dal sallanınca o dengesini kaybeder, ağaçtan düşer beli kırılır. Ailesi onu ne kadar tedavi etse de iyileşmez.

Masume artık hasta yatağına düşmüş, hayatı, geçimi başkalarına bağlı hale gelmiştir. Anne babası hayatta olduğu sürece kızına bakmaktadır. Anne babası öldükten sonra Masume'ye bakma yükümlülüğünü Pervane üstlenir. Bu arada ağabeyleri Nebi de Kâbil'de bir zengin ailenin aşçılığı ve şoförlüğünü yapmaya başlamış ve kardeşlerinin masrafını sağlamaktadır.

İkizlerin hayatı böyle devam ederken, Masume, Pervane'den kendisiyle beraber Kâbil'e gitmesini ister. Pervane, bu durumda Kâbil'e gidemeyiz dese de o teklifine ısrarcıdır. Gitmek için Molla Şekip'in katırını çoktan ayarlamıştır. Onlar yola çıkarlar. Katır ile yaptıkları uzun yolculuk devam etmektedir. Gecenin bir çağında onlar uçsuz bucaksız çöldeki uçurumlardan birinin yakınında dinlenme kararı alırlar. Onlar dinlenirken havadan sudan konuşmaya başlarlar. Masume, Pervane'ye Abdullah ile küçük Peri'yi sevebilir misin? Sabır'ın çocuklarını sevebilir misin? diye sorar. Pervane, "sevmeyi denerim" der. Sonra o, Pervane'ye Sabır ile evlenmesini ve kendisini bu uçurumun kenarında terk etmesini söyler. Pervane "yapamam, seni terk edemem" der. Masume "sen beni terk etmiyorsun ki, ben seni terk ediyorum, ben seni azat ediyorum" der. Pervane, gecenin o karanlığında, o ıssız çöldeki uçurum kenarında Masume'yi bırakır, kendisi eve döner.

Dördüncü bölüm Nebi tarafından yazılan bir mektubu içermektedir. Nebi mektubu Bay Markos'a yazmış ve uzun süredir herkesten gizlediği sırlarını kâğıda dökmüştür. Bu mektubu ölümünden sonra okumasını, sevip saydığı dostu Bay Markos'tan rica etmiştir.

Nebi'nin Mektupta belirttiği gibi, o Sabır'ı kızı Peri'nin Wahdatiler ailesine satmaya ikna etmiştir. Sabır Peri'yi Wahdatiler ailesine satar ve onlarla bir anlaşma yapar. Anlaşmaya göre Sabır'ın Peri'yi görmeye gelmemesi gerekiyor. Böylece, dördüne basmak üzereyken satılan Peri, zaman geçince ailesini unuttur ve Wahdatiler ailesine alışmaya başlar. Bayan Wahdati Nila'ya "Maman", Bay Wahdati Süleyman'a da "Papa" demeye başlar.

Peri'nin aileye katılması, Nila Wahdati ile Süleyman Wahdati'nin arasındaki anlaşmazlığın giderilmesine sebep olur. Onların arasındaki buzlar günden güne erimeye ve sevgi tohumu filizlenmeye başlar. Wahdatiler ailesinin mutlu hayatı uzun sürmez, 1955 yılında gerçekleşen olay bu aileyi altüst eder. Süleyman Wahdati felç geçirir. Bu olaydan sonra Nila bir müddet Süleyman Wahdati'yle kalır, sonra Fransa'ya gitmeye karar verir. Eşyalarını toplayıp bavulunu taksiye yüklerken, bavul ve valizlerini taşımakta olan Nebi'ye döner, "önemli olan hep sendin, Nebi", "baştan beri hep sendin, bilmiyor muydun?" der. Nebi, Nila'nın bu sözlerinden bir şey çıkaramaz, fırsat bulunca kafasında kurduğu düşleri canlandırmaya başlar.

Nebi, mektupta baştan beri Nila'ya âşık olduğunu yazar. 1947'de Süleyman Wahdati'ye şoförlüğe yeni başlamışken, Süleyman Wahdati Nila'yı istemeye gittiğinde Nebi'yi de şoförü olarak yanında götürür. Nila'nın evine yetiştiklerinde Süleyman Wahdati içeri girer ve Nebi'ye dışarıda, arabanın içinde beklemesini ister. Nebi arabanın içinde beklemekteyken, Nila avlu kapısından dışarı çıkar, bir sigara yakar, sigara bittikten sonra içeri girer. Nebi arabanın içinden onu izlemektedir. Bu ilk görüşte o, Nila'ya âşık olur ama duygusunu hiç belli etmez. Wahdatiler evlendikten sonra Nila Wahdati'yi alışverişe götürürken arabanın içinde onunla beraber olunca aşk ateşinin hafiflediğini hissetmeye başlar; bu kadarına kanaat eder ve aşk duygusunu hep gizlemeye çalışır.

Nebi, Süleyman Wahdati'nin ölümüne kadar ona bakma yükümlülüğünü üstlenmiştir. 2000 yılında Süleyman Wahdati ölür. O, ölürken Nebi'ye kâğıt üzerine yazılmış bir vasiyet bırakır. Vasiyet kâğıdında Süleyman Wahdati tüm mal ve mülkünü Nebi'ye bağışladığını yazmıştır.

Nebi, Peri'ye yaptığı kötülüğün bedelini ödemek için, Süleyman Wahdati'den kalan avlu ve tüm mal ve mülkü Peri'ye devretmek ister. Yazdığı mektupta, Bay

Markos'tan Peri'yi bulmasını ve bu mektupla aynı zarfa koyduğu, ev, para ve sahip olduğu üç beş parça eşyayı içeren vasiyetnameyi, eğer yeğeni Peri hâlâ hayatta ise ona teslim etmesini rica etmiştir.

Beşinci bölüm, iki kuzen, Timur ve İdris'in hikâyesidir. Onlar Beşiriler ailesine mensup olan iki kardeşin çocuklarıdır. Şu an Amerika'da yaşamaktadırlar. Timur ticaretle meşgul ve İdris ise Tıp Fakültesini bitirmiş ve bir hastanede görev yapmaktadır. 2003 yılında Kâbil'deki evlerinin tekrar talebi için Kâbil'e gelmişlerdir, avlu talebi işlemlerinin birkaç aşamasını sürdürürler; işlemlerin yavaş ilerlemesi canlarını sıkır, sonra avlu davasının yükümlülüğünü Faruk isimli bir avukata bırakırlar ve kendileri tekrar Amerika'ya dönerler.

Abdullah da Amerika'da yaşamaktadır. O evlenmiş, bir kız çocuğu sahibidir. Onlar Amerika'da bir lokantayı yürütmektedirler. Abdullah lokantayı kurarken, yaptığı masraflar Timur Beşiri tarafından ödenmiştir. Abdullah tüm geçimini bu lokantadan sağlıyor; ayrıca Pakistan'da Mülteciler Kampına yaşamakta olan üvey kardeşi İkbâl'a da iki üç ayda 1000 dolar göndermektedir.

Altıncı bölümde Nila Wadati'yle Peri'nin Fransa'daki hayatı anlatılır. Onlar Fransa'dayken bir gün Julien ile tanışırlar. Bu sırada Peri 14 yaşındadır. Julien ilk önce Nila ile ilişki kurar. Julien ile Nila gezmeye çıkarlar, hoş vakit geçirmeye, eğlenmeye koyulurlar. Peri'yi bazen götürürler, bazen de götürmezler yahut Peri onlara katılmak istemez. Bir sabah erkenden, Peri annesinin odasında girdiğinde, annesinin yatağında Julien'i görür. Annesiyle Julien'nin ilişkisinin kısa sürede daha ileri aşamaya ilerlediğini görünce şaşırır.

Julien'nin Peri'de de gözü vardır. O, Nila'yla ilişkisini birkaç ay sürdürür, sonra ondan ayrılır ve Peri'yle aşk yaşamaya başlar. Bir süre sonra Peri'den de ayrılır. Yine Nila'yla ilişki kurar. Julien bir süre Peri'yle bir süre de Nila ile ilişki kurarak, bu ilişki Nila ölene dek böyle devam eder. Peri birkaç kez Julien ile barışıp ayrılmıştır.

Nila intihar eder, onun intiharına Julien sebep olmuştur. 1974'e Julien son kez Nila'dan ayrılıp Peri'yi yanına alınca Nila dayanamaz ve intihar eder. Peri annesinin ölümüne Julien ile kendisini kabahatli bilir ve sonsuza dek Julien'den ayrılır.

Collete, Peri'nin ilkokulun ikinci sınıfından beri arkadaşısıdır. Bir gün Collete'i arıyor ve Haraba Bar'a gelmesini istiyor. Collete geliyor, ama yalnız gelmiyor, genç bir

adamlarla beraber geliyor ve o genç adamı Peri'ye tanıştırıyor. Bu genç adam Erik Lacombe'dir. Peri, 18.bölgede bir lisede tiyatro öğretmeni olan Erik Lacombe ile tanıştıktan birkaç ay sonra onunla evlenir. Bu sırada Peri doktorasını bitirmiştir. O, 1985 yılında Paris'in önemli bir üniversitesinden gelen teklifi kabul eder ve matematik profesörü olarak Üniversitede göreve başlar.

Peri ile Erik'in evliliği devam eder ve onlar iki çocuk sahibi olurlar. 1994'ten sonra Erik hastalanır. Bu hastalık sonucu ölür. Bu olaydan sonra Peri bir daha evlenmez ve ömrünün sonuna kadar dul yaşar.

2010 yılı baharının başlarında, Peri'ye milletlerarası bir telefon gelir. Bu telefon Markos'tandır. Peri telefon ahizesinden duyduklarına inanamaz. Hayatı ile ilgili bazı gerçekleri duyunca Afganistan'a gitmeye karar verir. Kâbil'e varınca önce Markos'u bulur. Malikâneye gider, orada küçüklüğünden kalan bazı izlerle karşılaşır ve çocukluk hatıraları tazelenir. Çocukken biriktirdiği oyuncakları ve dolabı yerinde bulur ve Bay Markos'tan o dolabı Fransa'ya göndermesini rica eder.

Yedinci bölümde uyuşturucu kaçağı ile geçimini sağlayan bir komutanın hayat hikâyesi anlatılmaktadır. O, Abdullah'ın üvey kardeşi İkbâl'in avlusunu, onlar Pakistan'dayken sahiplenmiş, onların eski binasını kaldırarak yerine de büyük bir malikâne dikmiştir. İkbâl, gasp edilen avlusunu tekrar almak için mahkemeye dava açtıysa da bir sonuç alamamıştır. Çünkü Komutan Baba Can avukata rüşvet vererek orijinal tapuyu ortadan kaldırmıştır. Mahkemede açtığı davadan sonuç alamayan İkbâl, gece komuta Baba Can'nın evini basar. Bu olaydan sonra İkbâl sırta kadem basar, o gün bu gündür onu gören olamamıştır.

Sekizinci bölüm, Yunanistanlı Thalia ve Markos Varvaris'in trajik öyküsüne ayrılmıştır. Markos'u yardımseverliğe iten sebepler, hangi olayların onun plastik cerrah mesleğini seçmeye itmesi, hangi nedenler onu Afganistan'a yaralı çocuklara yardım etmek için gelmesine sebep olması vb. olaylar bu bölümde anlatılan konulardır. O, annesiyle beraber Yunanistan'ın Tinos Adasında yaşamaktayken, Madaline ve kızı Thalia da onların ailesine katılır. Madaline onları terk eder, ama Thalia onlarla birlikte yaşamaya devam etmektedir.

Dokuzuncu bölüm, Abdullah'ın kızı Peri tarafından sunulmaktadır. Peri bu bölümün merkezi karakteri ve kahraman anlatıcısıdır. Peri Wahdati ilk önce üvey kardeşi

İkbal'i öğrenmiş sonra da Amerika'nın Kaliforniya şehrinde yaşayan Ağabeyi Abdullah'ı öğrenmiş ve onu görmek için 2010 kışı Amerika'ya gitmeye karar vermiştir. Peri onu karşılamaya gelir. Ama bu konuyu babasıyla paylaşmamıştır. O babasına sürpriz yapmak ister. Havalimanından halasını alır ve eve getirir. Abdullah artık yaşlanmıştır. Peri Wahdati kendini ona tanıtsa da o tanımaz.

Peri Wahdati kendini ağabeysine tanıtmak için her yolu dener, onun eski hatıralarını yeniler ama başaramaz. Peri yaklaşık bir ay ağabeysiyle kaldıktan sonra Fransa'ya döner. O yeğenini Fransa'ya davet eder.

Peri yıllardır hasta babasına bakma yükümlülüğü üstlenmektedir. O, halası ve kuzenlerinin ziyaret etmek için Fransa'ya giderken babasını, bir bakımevine teslim eder. Peri Fransa'ya Halasının ziyaretine giderken, içinde babasının hasta olmadan önce yani 2007 yılında kız kardeşi Peri'ye yazdığı mektubu olan paketi da yanında götürür. Mektupta şöyle bir unvan yazılmıştır. *“Bana kısa sürede boğulup gideceğim sulara girmem gerektiğini söylüyorlar. Doğruca suya girmeden önce kıyıya senin için bunu bırakıyorum. Onu bulman için dua ediyorum, kardeşim, böylece boğulmadan önce yüreğimden ne geçtiğini bileceksin.”* (s. 405) Peri Wahdati bu mektubu dinlerken istemeden gözünden yaş akmaya başlar.

Paketten, bir küçük teneke çay kutusu çıkar. Çay kutusunu açarlar, içinde renkli kuş tüyleri, bir de üzerine göz bulunan yeşil tavus kuşu tüyü vardır. Peri halasına bunun ne anlama geldiğini sorar ama Peri Wahdati bilmediğini söyler, ayrıca o zaman küçük yaşta olduğu için şanslı olduğunu ve geçmişiyle ilgili her şeyi untabildiğini ama Abdullah'ın unutamadığını ilave eder.

1.3.3. Zaman

Ve Dağlar Yankılandı romanı, hikâyenin birinci dereceden kahramanı olan Sabır'ın, hikâyenin başkahramanları (Abdullah ile Peri)'ye masal anlatmasıyla başlar. *“Pekâlâ. Madem bir hikâye dinlemek istiyorsunuz, anlatayım.”* (s. 1) Birinci bölüm bu paragrafla başlar ki zaman 1952'nin sonbaharını göstermektedir. Bu Peri'nin babasından dinlediği son masal, üstelik doğup büyüdüğü Şadbağ köyünde geçireceği son gece-dir. Yarın sabah erkenden Kâbil yolculuğu başlayacaktır. Roman kahramanları hakkında kısaca ipucu veren ilk satırlardan sonra, birinci bölümün sonuna kadar Sabır tarafından anlatılan masal sığdırılmıştır.

Dokuz bölümden oluşan *Ve Dağlar Yankılandı* romanının her bölümü farklı zaman kesimlerinde kurgulanmıştır. İkinci bölümü de 1952'nin sonbaharını göstermektedir. Sonbahar mevsimi olmasına rağmen hava sıcaktır. *“Bir süre sonra dinlenmek için iri bir kayanın gölgesinde durdular.”* (s. 19) Sonbahar olsa da sıcak mevsimi olduğunu bu cümlede açıkça görebiliriz. Kâbil'e gitmekte olan Sabır ve çocukları bir kayanın gölgesinde dinlenirler. Romancı, sonbahar mevsimini bilerek seçmiştir. Sonbahar mevsimi yılın sona yaklaştıran mevsimdir. Aynen bu günler Sabır'ın ailesinin de sonbaharıdır. Onun az da olsa mutlu hayatının sona ermesi yakındır.

Bu romanda geriye dönüşü de görebiliriz. Anlatıcı bir olayı anlatırken, olayı daha açık anlatmak için kahramanın geçmişine döner. Örnek olarak Kâbil yolunda Peri bir kuş tüyü görür ve onu Abdullah'a gösterir. Olay böylece anlatılırken anlatıcı hemen Peri'nin geçmişine döner. Peri'nin bir kuş tüyü koleksiyonu olduğunu ve koleksiyonu yapmasına Abdullah'ın da katkıda bulunduğunu anlatmaya başlar. *“Köyde, Şadbağ'da Peri, Abdullah'ın verdiği, eski, teneke çay kutusunu yastığının altında saklıyordu. Paslı mandalı, kapağında da dumani tutan bir çay fincanını iki eliyle kavramış, sakallı bir Hintlinin resmi vardı; yaşlı adamın başında türban, üzerinde uzun kırmızı bir tunik. Peri biriktirdiği bütün kuş tüylerini bu kutuya koyardı.”* (s. 20)

İkinci bölümün devamında anlatıcı sonbaharın hemen ardından kış mevsimini anlatmaya koyulur. Sabır, kızı Peri'yi Wahdatiler ailesine satarak Abdullah ile beraber eve dönmüştür. *“O kış bir sabah Baba baltasını kaptı, dev boyutlu meşe ağacını kesti.”* (s. 46) İkinci bölümün ortalarında, ne ölçüde büyük olmasını belirtmek için Babür'ün ordusunu görmüş olmasıyla tavsif edilen meşe ağacı artık Sabır ve Molla Şekip'in oğlu Beytullah tarafından devrilmektedir. Tarihi meşe ağacının devrilmesi kışın çok ağır geldiğini gösterir.

Ve Dağlar Yankılandı romanının üçüncü bölümü 1949'un baharını anlatmakla başlamıştır. Romanın bu bölümünde farklı zaman biçimi kullanılmıştır. Bu bölümde zaman andan geriye doğru Pervane'yle Masume'nin hayatından bazı parçalar anlatarak oluşur. Romancı üçüncü bölümü Abdullah ile Peri'nin üvey annesi olan Pervane hakkında okurları bilgilendirmek için oluşturmuş diyebiliriz. Bu yüzden anlatıcı anı (1949) kısa anlatarak, geniş bir şekilde geriye döner ve ikiz kardeşlerin doğumundan başlayarak anlatmaya koyulur. Bu uzun (yaklaşık yirmi bir seneyi içeren) bir zaman kesimidir.

Bu geniş zaman kesininin detaylı anlatılması, romanın bir bölümüne (üçüncü bölümüne) sığdırılması imkânsızdır. Bu sebepten ikiz kardeşlerin hayatındaki önemli gelişmeler anlatılır. Onların doğum olayı anlatıldıktan sonra hemen bir zaman atlaması yapılır ve böylece onların on aylığına gidilir. İkiz kardeşlerin on aylıkken hangisinin daha sevimli olduğu, üstelik herkes tarafından ilgi gördüğü söz konusudur. Bu kısımda Masume sevimliliğiyle dikkat çeker, ama Pervane'yle kimse ilgilenmez. Bir de onların yedi yaşında oldukları sırada Masume defteri Sabır'a vermeye cesaret ederek farklılık gösterir. Ne var ki Pervane altı aydan beri bu defteri Sabır'a vermeye cesaret edememiştir. Kız kardeşlerin on biri anlatılırken yine de Masume ön plandadır. O güzelliğiyle erkek çocukları etkilemektedir.

Geri dönüşün son zaman atlamasında Masume'yle Pervane'nin 17 yaşı anlatılır. Masume'nin bu etkileyici tavrı onun sonunu getirir. Pervane onu yüksek bir ağacın dallından itiverir. Bu olay sonucunda Masume'nin beli kırılır ve başkalarına bağlı olarak yaşamını devam edemeyeceğini fark eden Masume dört yıl sonra bir uçurum kenarındayken orada terk edilmesini isteyerek hayatına son verir. Bu şekilde bölüm sonunda tekrar ana dönülür, Pervane'nin Sabır ile evlenmesiyle bu bölüm sonuçlandırılır.

Dördüncü bölüm zaman olarak 2009'da yazılan bir mektup şeklinde kurgulanmıştır. *“öncelikle, son yedi yıllık tanışıklığımızın benim için büyük bir zevk olduğunu belirtmek isterim, Markos”*. (s. 74) Bu Mektubu Bay Markos'a yazmış olan Nebi 2002'de Bay Markos'la tanışmıştır.

Bu bölüm mektup biçiminde kurgulandığı için, andan geriye gidilir ve geçmişin hatıraları bir itirafname şeklinde okura sunulur. Nebi mektubu yazdığı vakit yetmişini ortalamış birisidir. *“Yetmişini ortalamış biri için hiç de kolay bir görev değil bu.”* (s. 75) Romancı Khaled Hosseini kurgusunun bu kısmında Afganistan'da genel olan bir konuyu açığa vurmaya çalışır.

“Benim kuşağımdaki Afganların çoğu gibi ben de gerçek yaşımı tam bilemiyorum, ama oldukça yakın bir tahminde bulunduğumdan eminim, çünkü arkadaşım, daha sonra da kayınbiraderim olan Sabır'la, Nadir Şah'in vurularak öldürdüğünü ve tahta genç oğlu Zahir'in geçtiğini duyduğumuz gün yaptığımız kavga, yumruklaşma bütün canlılığıyla aklımda. 1933 yılıydı.” (s. 75)

O, kaç yaşında olduğunu belirtmek için, küçüklüğünden hatırladığı bazı tarihi olayları öne çıkarır ki bu yaklaşım da şu an Afganistan yaşlıları arasında var olan bir

meseledir. Afganistan’da yaşlı bir insana yaşını sorduğunuzda, böyle bir itirafta bulunacağından emin olabilirsiniz. Sebebi; Afganistan’da nüfus kaydı diye bir şey yoktur. Bu hala devam eden bir durumdur. Son zamanlarda hastanelerde doğan çocukların nüfus kaydı yapılır. Ne var ki bu nüfus kayıtları merkeze ulaşmadan, hastane raflarında çürüyüp gider. Ayrıca çoğu anneler (özellikle köylerde) çocuğunu evde doğurur. Afganistan’da egemen bir devletin olmayışını bu olumsuzlukların nedeni sayabiliriz. Afganistan’ın çoğu toprağı merkezi hükümetten ayrı; kavim büyükleri yahut bölge yönetmenleri tarafından yönetilmektedir. Üstelik şu an Afganistan’da nice yaşlı insanlar var ki hala kimlik sahibi değildir ve Afganistan’ın vatandaşı olmasına dair elinde hiçbir belge yoktur. Afganistan’da çoğu insanların yaşının tam belli olmamasının başka bir nedeni, Afganistan toplumunun büyük bir kitlesinin okur yazar olmamasıdır ki bu son elli yılda Afganistan’da sürekli yenilenmekte olan savaştan kaynaklanır. Onlar okuryazarlıktan mahrum oldukları için yeni doğan bebeklerinin doğum tarihini bir defter yahut bir kâğıt parçası vb. üzerine not etmemektedirler.

Nebi yazdığı mektupta 1947’den yani Süleyman Wahdati’nin şoförlüğü ve aşçılığını yapmaya başladıktan sonrasını anlatmaya başlar. Bu senelerde Nebi, Süleyman Wahdati’yi Kâbil’in farklı semtlerine götürür, bir mahalleden ötekine gezdirir durur. Bu durum 1949’un yazına kadar devam eder. 1949’da Süleyman Wahdati Nila ile evlenir. Nebi, artık Bay Wahdati’den çok Bayan Wadati ile ilgilenmektedir. 1950 yılının sonbaharında Nila Wahdati, Nebi’nin ailesiyle tanışmak ister. Nebi ailesiyle tanıştırmak için onu Şadbağ köyüne götürür. O, Sabır’ın çocuklarını görünce kendinin çocuk sahibi olamayacağı aklına takılır. Eve dönünce hastalanır, yemeden içmeden kesilir. Onun hastalığı birkaç gün sürer. Babası ziyaretine geldiği gün o iyileşmeye başlar. İyileştikten sonra bir parti düzenler. Partide bol bol içki içerler ve eğlenirler. Nila, iki haftalık çocuğunu soğuk nedeniyle kaybeden anne baba hakkında yazdığı şiirini okur. Onun şiirini herkes beğenir ve partideki herkes onu alkışlar.

1952’nin sonbaharı, Nebi’nin önerisi ile Wahdatiler ailesi Peri’yi satın alırlar. Peri aileye katılınca, aileye renk verir, Bay ve Bayan Wahdati’nin arasındaki buzlar erimeye başlar.

1955 romanın dördüncü bölümü için büyük bir önem taşır, çünkü bu yılın baharında Süleyman Wahdati’nin felç hastalığına yakalanışı nedeniyle Wahdatiler ailesi da-

ğılır, Nila Peri'yi Fransa'ya götürür ki bu konum değiştirme Peri'ye gelişim ve yükselişlerin kapısını açar. Ayrıca malikânede yaşamını devam eden Süleyman için de bu tarih, kara günlerin başlangıcıdır. O artık pasif birisi olmuş ve yaşamı başkalarına bağlı hâle gelmiştir.

Zaman 1950'lerin sonlarını gösteriyor, Televizyon Kâbil'e daha yeni gelmiştir, Bay Wahdati ile Nebi vakit geçirmek için iskambil oynamaktadır. Sonraları, Süleyman Wahdati, Nebi'ye satranç oynamayı da öğretir.

Bay Wahdati'nin hastalık olayından sonra, 2000 yılına kadar uzun ve boş bir zaman kesimi kurgulanmaktadır. 2000'de Bay Wahdati ölürken mal ve mülkünü Nebi'ye, yaptığı hizmetlerin karşılığı olarak bırakır.

2002'de Nebi malikâneyi Markos isimli bir yabancı sağlık elemanına ücret almaksızın, kendisi kulübesinde yaşamını devam edeceği koşuluyla kiraya verir. Bay Markos ile Nebi'nin arasında devamı olan gidip gelişler, beraber çay içmeler onları bir birine yaklaştırır ve onlar sırlarını bir biriyle paylaşan iki samimi dost seviyesine yükselirler. Nebi, Bay Markos'a Nila'dan bahseder, bu sır paylaşma sonucu Nila'nın 1974'te öldüğünü öğrenir. Nebi, tüm sırlarını içeren bu uzun mektubu da sırdaşı olan dostu Bay Markos'a yazmıştır. Nebi ölmeden önce bu mektup zarfını Bay Markos'a vermiş ve ölümünden sonra açmasını rica etmiştir. Nebi 2009'de vefat etmiştir.

Ve Dağlar Yankılandı romanının beşinci bölümü 2003 baharını anlatmaktadır. Romanın dördüncü bölümünde de isimleri geçen kuzenler, babalarına ait olan araziyi, savaş sırasında birkaç kez el değiştiren evlerini tekrar talep etmek ve mülkiyet hakkını yeniden kazanmak için Kâbil'e gelmişlerdir. Ama savaş sırasında Beşirilerin evi gibi binlerce ev gasp edilmiş ve binlerce mülkiyet davası ülkenin mahkemelerini tıkamaktadır. Bu sebepten evin mülkiyet hakkını yeniden kazanmak, paraya ve zamana mal olacaktır.

Kuzenler kısa bir süre Afganistan'da kalmayı amaçlayarak gelmişlerdir. Onlar bu sırada farklı insanlarla tanışır. Bunlardan Yunanistanlı Bay Markos, Bosnalı Amra Ademovic ve Roşi öne çıkan isimlerdendir. Kötü durumda yaralı olan Roşi ile hastanede tanışır. Kuzenlerden İdris, Roşa'nın birkaç kez ziyaretine gelince ona alışır, ona hediyeler alır. Onların Amerika'ya dönüş yapmalarına bir hafta kalmıştır. Amra ise İdris ile Roşa'nın ilişki durumunun ne olacağını merak etmektedir. Dönüş yapmalarına bir gün

kala İdris, Roşi ile vedalaşmak için hastaneye gelir, Amra'ya Roşi'nin Amerika'da tedavi olma imkânını sağlayacağına söz verir. Kuzenler mahkeme işlerini Faruk isimli birisine devşirirler ve kendileri bir müddet sonra Kâbil'e tekrar gelmek üzere ülkeyi terk ederler. İdris, Amra'ya verdiği sözü tutmak için patronuyla konuşur, patronundan pozitif cevap alamayınca bu işin peşini bırakır. Gün geçince onun Roşi'ya duyduğu ilgi de soğumaya başlar. Aradan altı yıl geçer, artık Roşi Timur'un yardımı ile iyileşmiştir ama İdris'in bu yardımdan haberi yoktur. İdris bir gün kitap evine gitmişken Roşi'nin yazdığı kitabı görür, sonra onun da orada olduğunu ve kitapları imzalamakta olduğunu fark eder. O, altı yıl sonra ilk kez Roşi ile karşılaşmıştır.

Romanın altıncı bölümü, 1974'te Nila ile yapılan bir röportaj ile başlar. Röportaj, az tanınan şairleri tanıtan bir dergi tarafından yapılmıştır. Röportaj'ın devamında Nila'nın geçmişi ile ilgili bazı sorular sorulmuş ve Nila de sorulan sorulara cevap vermiştir. Bu bölümün başında, 1974'te gerçekleşen, Nila'nın kaza olayı anlatılsa da, sonra geriye dönülür ve Nila ile Peri'nin Fransa'daki hayatlarının başlanması ve devamı anlatılır. 1955'ten bu yana kazandıkları başarılar, edindikleri arkadaşlıklar, anne kız ilişkisi vb. anlatılır.

Yedinci bölüm, 2009'un yazı, Şadbağ-e-Nau'da inşa edilen kızlar okulunun açılış töreninde Baba Can konuşmaktadır. Okulun inşası Baba Can'ın yaptığı ilk hayırlı iş değildir. O, bir süre önce kasabada bir klinik yaptırmıştır ve kasabadaki hastaları tedavi etmektedir. Ayrıca klinik doktorlarının maaşını de kendi hazinesinden ödemektedir.

Bu bölümde zaman ileriye doğru sürüklenmektedir ve kısa bir zaman kesimi anlatılmıştır. Açılış töreninden birkaç gün sonra Baba Can'ın Helmand'a gitmesi geri dönmesi; babasının yokluğunda Gholam'la sık sık görüşen Adel'in, Gholam'ın söylediklerinin etkisi altına kalarak değişmesi, çok sevdiği babasından yavaş yavaş kendini uzak hissetmeye başlaması, sonra Baba Can'ın düşünce, fikir ve eylemlerinden uzak kalamayacağını anlayarak, hayatındaki gerçeklere boyun eğmesi vb. anlatılmaktadır.

Sekizinci bölümde 2010 yılının son baharı kurgulanmaktadır. Peri, geçmişi ile ilgili gerçekleri öğrenince Afganistan'a gelir. O yaklaşık bir hafta Kâbil'de kalır, sonra üvey kardeşi İkbâl'i bulmak için Şadbağ'a gider. Markos Peri'ye Kâbil'deyken de Şadbağ'a giderken de çok yardımcı olur.

Aslında bu bölümde kısa bir zaman dilimi anlatılmaktadır. 2010 yılının sonbaharındır. Thalia, Markos'a bir mesaj atmış ve annesinin onun özlediğini ve onunla konuşmak istediğini yazmıştır. Markos annesini arar. Anne oğul konuşma devamında, Peri'nin Kâbil'e geldiği hakkında konuşurlar ve Peri'nin Kâbil'e geldiği doğrultusundaki bilgiler bu konuşma sırasında verilmiştir. Konuşmanın arasında, geriye gidilir; Markos, Thalia, Madaline, Odie ve kendisinin yaşam hikâyesini anlatmaya koyulur. Bu geri dönüşte, 1967'lere gidilir ki o senede Markos 12 yaşındadır ve 2010'a kadar yanı 43 yıllık bir hayat hikâyesi anlatılır.

Dokuzuncu ve son bölüm. 2010 yılının kışı, Peri Wahdati Kaliforniya'ya gelmektedir. Yeğeni Peri onu karşılamak için havalimanına gelmektedir ama biraz geç kalmıştır. Peri halasını havalimanından alır ve eve götürür. Ama Abdullah kardeşini tanımaz. Peri Wahdati Kaliforniya'da bir ay kalır. O Kaliforniya'da kaldığı bir ay sürede kendisini ağabeyine tanıtmak için ne kadar uğraşsa da başaramaz. Sonra Fransa'ya döner.

Abdullah'ın kızı, halasına Fransa'ya geleceğine dair söz vermiştir. O, Abdullah'ı bir bakımevine teslim eder ve kendisi Fransa'ya gider. O, babasının küçüklükten beri sakladığı, içinde kuş tüyleri olan çay kutusunu ve hastalanmadan önce kardeşine yazdığı mektubu yanına götürür. Abdullah'ın sakladığı hatıralar, Peri Wahdati'ye ulaşır ve roman sona erer.

Ve Dağlar Yankılandı romanında, (geriye gidilmeler hariç) 1949 yılının baharından başlayarak, 2010 yılının kışına kadar 61 yıla uzanan uzun bir süre kurgulanmıştır. Romanda, sık sık geriye dönüşlere rastlanılmaktadır. Geriye gidişlerde Nila Wahdati'nin annesinin, 1927'de Amanullah Han'ın sarayına reform için gönderilen Fransız hayatıyla birlikte gelen babası ile Kâbil'e geldiği tarihe kadar anlatılmıştır.

Pervane'nin felç kardeşi Masume 1949'da ölmüştür. Pervane kardeşinin ölümünden bir müddet sonra Sabır ile evlenir. 1952'de Sabır, kızı Peri'yi Wahdatiler ailesine evlatlık verir. 1955'te Süleyman Wahdati Felç geçirmiş ve Wahdatiler ailesi yıkılmıştır. Nila Wahdati, Peri'yi yanına alarak Fransa'ya gitmiştir. Ruslar 1970'lerin sonunda Afganistan'ı işgal etmeye başlamıştır. Birçok vatandaş gibi Abdullah da ülkeyi terk ederek Pakistan'a sığınmış ve bir süre sonra Amerika'ya sığınma hakkı kazanmıştır. Beşiriler ailesi de 1980'de ülkeyi terk etmiştir. Süleyman Wahdati uzun süre hastalık acısını çektikten sonra 2000 yılında vefat etmiş; mal ve mülkünü, Nebi'ye bırakmıştır. 2002'de

Nebi, sağlık hizmetleri amacıyla gelen Yunanistanlı Bay Markos’u Malikâne de yaşama-
sına müsaide etmiştir. Nebi 2009’da ölmüş ve yazdığı mektup 2010’da yeğeni Peri’ye
ulaşmıştır. 2010 yılının kışı Peri Wahdati Amerika’da olan ağabeyisi Abdullah’ın ziyare-
tine gitmiştir.

1.3.4. Mekân

Khaled Hosseini *Ve Dağlar Yankılandı* romanında karakterler arası konuşmadan
çok tasvire yer vermiştir. Bu roman dokuz bölümden ibarettir. Her bölümü farklı me-
kânlarda kurgulanmıştır.

Roman Sabır, Abdullah ve Peri’nin yolculuğundan bir gece önce, Abdullah ile Pe-
ri yatmaya çalışırken, Sabır tarafından onlara anlatılan masalla başlar. Dokuz bölümden
oluşan *Ve Dağlar Yankılandı* romanının ilk bölümünde mekân, romanda çok üzerinde
durulmayan, ayrıca özelliği de çok geçmeyen Sabır’ın Şadbağ köyündeki evidir, ama
birinci bölümün ilk paragrafından gerisi masala ayrılmıştır. Birinci bölümde sığdırılan
bu masalda mekân Meydan Sabz’dır. Meydan Sabz ahalisi yoksul olan küçük bir köy-
dür. Bu köyde hayat çetindir. Yağmur da çok yağmaz, köyün yakınından da nehir yahut
ırmak geçmez. Köy ahalisi suyunu, mesafesi köyden yaya olarak yarım günlük uzakta
olan nehirden temin ediyor. Meydan Sabz köyünün ahalisinden biri olan Eyüp Baba da
aynı acıyı köylülerle beraber yaşamaktadır. O, geçimini sağlamak için sabahtan akşama
kadar şamfıstığı tarlasında çalışır.

Mekânın ismi Meydan Sabz (yeşil meydan) ama Meydan Sabz yakından uzaktan
ismiyle ilgisi olmayan perişan bir köydür.

*“Meydan Sabz’da yaşam bütün köy sakinleri için çetinmiş. Kuzeyde,
vadilerde daha şanslı köyler yok değilmiş; onların meyve ağaçları, çiçekle-
ri, latif bir havası, serin, tertemiz suların aktığı dereler varmış. Oysa Mey-
dan Sabz adıyla, yani ‘Yeşil Meydan’la yakından uzaktan ilgisi olmayan,
perişan bir köy, tam bir viraneymiş. Bir dizi sarp dağın çevrelediği, basık
tozlu bir düzlükte yer alıyormuş. Rüzgâr yakıcıymış, gözlere toz üfleyip du-
rurmuş. Su bulmak günbegün yenilenen bir mücadeleymiş, çünkü köyün ku-
yuları, en derin olanlar bile habire kuruma noktasına gelirmiş. Evet, bir ır-
mak varmış elbette, ama köylülerin ona ulaşmak için yarım gün yol yürüme-
si gerekiyormuş, yetmezmiş gibi, suları yıl boyunca çamurluymuş. Şimdi, on
yıllık kuraklığın ardından, ırmağın suyu da iyice azalmış. Uzun lafın kısısı,
Meydan Sabz’ın halkı başkalarının yaşamının yarısına sahip olabilmek için
canını dişine takmak, onların iki misli çabalamak zorundaymış.” (s. 2)*

Meydan Sabz köyü bu biçimde tasvir edilmiştir.

Köylülere musallat olan devin kalesi dik bir dağın tepesindedir. “*Kale Meydan Sabz’dan çok- çok uzakmış. Ona ulaşana kadar vadileri, bir sürü çölü ve iki dağ zincirini aşmanız gerekiyormuş.*” (s. 4) Eyüp Baba oğlu Kayis’i deve kaptırdıktan sonra kendini suçlu hisseder. Bu suçluluk sezgisi onun oğlunu kurtarmaya cesaretlendirir. O oğlunu kurtarmak için yola çıkar. Dağları, çölleri, dereleri vb. geçer ve Dev’in dağın tepesindeki kalesine yetişir. Dev kapıyı açar, Eyüp Baba kaleye girer. Dev boyutlu koridor, değişik perdeler, büyük ve saydam bir cam ve camın arkasında devin köylülerden çaldığı çocuklar eğlenmektedir. Dev’in kalesi bu özellikleriyle tasvir edilir.

İkinci bölümün mekânı Şadbağ ve Kâbil’in yoludur. Romanda köylerin gelişmeyen durumu tasvir edilmektedir. Kırsal ile şehrin arasında daha yol yapılmamıştır, bununla birlikte taşımacılık hizmetleri verilmemektedir. Transport hizmetleri olmadığı için Sabır çocuklarını el arabasıyla, yol olmadığı için çöllerden geçerek götürür. “*Ve çölün çukurlu zemininde sarsılarak ilerleyen arabanın yanı sıra, Peri’nin elini tutarak yürümeye başladı*”. (s. 19) Zaten Afganistan’da ulaşım sistemi hâlâ yapılmamıştır. Sadece il merkezleri ile başkent Kâbil arasında özel otobüsler mevcuttur. Bir ilden başka bir ile gitmek için başkent Kâbil’e gitmek lazım yahut hedefe ulaşmak için, şahsi arabalara yüklü miktarda para ödeyerek bununla birlikte her ilde araba değiştirerek gitmek mümkündür.

Kâbil yolunda onlar ıssız çölden geçerken bir süreliğinde Sabır, Abdullah ile Peri’yi arabaya bindirerek arabayı çeker, uzun bir mesafeyi geçerler, bu sefer Peri arabada, babası arabayı çekmekte, Abdullah ise onların ardından gitmekte. Daha sonra Sabır, Peri’yi sırtına alır, Abdullah da arkadan boş arabayı çekmeye başlar.

Romanda Kâbil’in yolu şöyle tasvir edilmiştir. “*Uzun düzlükler boyunca yalnızdılar, üçü baş başaydı; bakır rengi derin koyakların ve geniş, kumtaşı yarıların dışında görünürde hiçbir şey, hiç kimse yoktu. Çöl önlerinde yuvarlanarak, olanca genişliğiyle açılıyordu, sanki onlar, sadece onlar için yaratılmışçasına, kızgın parıltılı hava durgun, gök yüksek, maviydi. Çatlamış zemindeki taşlar ışıldıyordu.*” (s. 18) Demek oluyor ki Şadbağ ile Kâbil’in arası ıssız bir çölmüş. Afganistan haritasında Şadbağ diye bir mekân yoktur. Bu mekân sadece romanda, romancı Khaled Hosseini tarafından kurgulanan bir mekândır.

Sabır ve çocukları Kâbil'e ulaşırlar. Baba birkaç sefer Kâbil'e gitmiştir ama Abdullah ile Peri Kâbil'e hiç gitmemiştir. Abdullah'ın Kâbil hakkındaki bilgisi Nebi Dayıdan duyduklarıyla sınırlıdır. O, daha kalabalık ve patırtılı şehri görmeye hazır değildir. Anlatıcı Abdullah gözünden Kâbil şehrinin tasvirini yapar.

“Her taraf trafik lambaları, çayevleri, lokantalar, parlak, rengârenk tabelalı, cam vitrinli dükkânlarla doluydu. Arabalar kalabalık caddelerde gürültüyle akıyor, korna çalarak, âni hamlelerle otobüslerin, yayaların ve bisikletlerin arasından, dar boşluklardan geçmeye çalışıyordu. Atların çektiği gariler bulvarlarda sağlı sollu şingirdiyor, demir jantlı tekerlekleri yolda zıplıyordu. Peri ve Baba'yla yürüdükleri kaldırımlar sigara ve sakız satıcılarıyla, gazete bayileriyle, nal döven nalbantlarla doluydu. Kavşaklarda biçimsiz üniformalarıyla polisler düdükle çalıyor, kimsenin önemsemediği otoriter el- kol hareketleri yapıyordu.” (s. 34)

Bu Kâbil'in 1952 yılındaki durumudur. Tasvire göre Kâbil 1952'de baya gelişen bir şehirmiştir. Taşralarla kıyaslanırsa, taşralarda doğru düzgün yol bile yokken Kâbil'de trafik lambaları vb. mevcuttur.

Nebi, Sabır ve çocuklarını almak için önceden belirlenen adrese gelir ve onları alır. Onlara Kâbil'i göstermek için daha uzun bir yoldan gitmeyi tercih eder. Arabayla giderken, Nadir Şah'ın mezarının bulunduğu Tepe Maranjan ve tarihi Bala Hisar kalesinin bulunduğu Koh-e-Şirdervaza'nın yanından geçerler. Nebi onlara bu tarihi kalıntıları gösterir. Romancı Kâbil şehrini daha iyi anlatmak için Kâbil'in önemli noktalarını sıralar. Bunlardan birisi de Kâbil'de Ruslar tarafından inşa edilen Silo Ekmek Fabrikasıdır. Silo Ekmek Fabrikasının konumu Kâbil'in Kute-i-sengi mahallesindedir.

Nebi, misafirleri Süleyman Wahdati'nin evine götürür. Süleyman Wahdati Kâbil'in en gelişmiş ayrıca zenginlerin yaşadığı semt olan Vezir Ekber Han mahallesinde yaşamaktadır. Vezir Ekber Han Mahallesinin yolları temiz, düzenlidir ve yolların etrafında ağaçlar dikilmiştir.

“Nebi Dayı sonunda temiz, geniş bir caddeye çıktı, İki yanında düzenli aralıklarla dikilmiş servi ağaçları uzanıyordu. Buradaki evler sık, bakımlıydı ve Abdullah'ın bugüne kadar gördüğü bütün evlerden büyüktü. Renkleri beyaz, sarı, uçuk maviydi. Çoğu birkaç katlıydı, yüksek duvarların içine, çift kanatlı madeni kapıların gerisine çekilmişlerdi. Abdullah yol kenarına Nebi Dayı'nunkine benzer arabaların bırakılmış olduğunu gördü.” (s. 36)

Bu tasvirden 1952 yıllarında Afganistan'da zenginlerin nasıl binalarda yaşadığını, ayrıca onların villalarında hangi renk boyayı kullandığını öğrenebiliriz. Sonunda onlar Süleyman Wahdati'nin villasına yetişirler. Süleyman Wahdati'nin evi inanılmayacak

kadar büyük, beyaz duvarlı, iki katlı bir evdir. Evin avlusunda bahçesi vardır. Bahçesi çok düzenli, bununla birlikte her renkten dizi- dizi çiçek tarhları, güzelce kırılmış diz boyu çalılıklar, araya serpiştirilmiş çeşitli meyve ağaçları bulunmaktadır. Çatılı bir sundurma evden bahçeye doğru uzanmaktadır. Abdullah avluya girince evin daha da büyük olduğunu fark eder. Sonra içeri girerler. İçeri girerken, porselen klozetli, bronz rengi musluklu olan banyo Abdullah'ın dikkatini çeker. Sabır, Abdullah ve Peri, Bay ve Bayan Wahdati gelene kadar bekleme odasında beklerler. Bekleme odasında, düzenlenmiş olan yaldız püsküllü kanepeler ve kanepeler üstünde de sekiz köşeli yumuşak minderler vardır. Ortada da cam sehpa mevcut, cam sehpaların üstünde tabaklarda kurabiye vardır. Kanepenin karşısındaki duvarın çoğunu tek bir tablo kaplamıştır.

Dördüncü bölümde Afganistan'ın başkenti Kâbil tasvir edilmektedir. Olayların büyük kısmı Süleyman Wadati'nin Vezir Ekber Han Mahallesiindeki evinde gerçekleşir. Vezir Ekber Han Mahallesi'nin ismi romanda geçmez, ama mekân özellikleri ve Şar-e-Nau Parkı'na yakın bir yer olduğundan Vezir Ekber Han Mahallesi diye tahmin edebiliriz. Bu evin bazı özelliklerinin bahsi geçmişti; yazının bu kısmında da evin zikredilişi gerek duyulan bazı özellikleri zikredilecektir.

“O günlerde ev, sizin Kâbil'e geldiğiniz 2002 yılındaki içler acısı haliyle kıyaslanmazdı, elmasla kaplanmışçasına bembeyaz ışıldardı. Bahçe kapısı asfalt kaplı, geniş bir araba yoluna açılıyordu. İnsan içeriye adım attığında, kendini uzun, seramik vazolarla ve oyma ceviz çerçevesi, yuvarlak bir aynayla süslenmiş, yüksek tavanlı bir holde bulurdu; hani şu, sizin çocukluk arkadaşlarınızla kumsalda, eski, ev yapımı bir kamerayla çektiğiniz fotoğrafı bir süreliğine astığınız yerde. Oturma odasının pırıl pırıl parlayan zemini koyu kırmızı bir Türkmen halısı örtüyordu kısmen. Halının yerinde yeller esiyor şimdi, tıpkı deri kanepeler, el işçiliğinin ürünü kahve sehpa, lapis satranç takımı, yüksek, maun vitrin gibi. O görkemli mobilyalardan pek azı kurtulabildi, onların ne yazık ki eski halinden haber yok” (s. 76)

Evin elmasla kaplanmışa benzetilmesi birkaç mana ifade etmektedir. Birincisi Süleyman Wahdati'nin evi Afganistan'ı özellikle de Kâbil'i anlatmak için bir simge olarak seçilmiştir. O günlerde Afganistan halkı ihtişamlı hayat sürdürmekte, ülke güzellikleriyle parlamaktadır.

Süleyman Wahdati'nin evinin başka özellikleri de zikredilmektedir. Mutfak taş kaplı ve büyüktür. Mutfakta, altı gözlü bir ocak, buzdolabı, kızartma makinesi, sayısız tencere, tava, bıçak vb. bulunmaktadır. Evin dört banyosu vardır. Dördünün lavaboları farklı desenlerde oyulmuştur. Wahdatilerin apartmanının hizmetçileri de vardır. Avlu-

nun bahçivani Zahid haftada üç gün gelip çimenliğe bakar; ağaçları, çalıları budar. Zahid'den başka haftada iki kez çamaşır yıkamaya gelen Hazara kadın vardır.

Kâbil'in bazı mekânları Süleyman Wahdati'yle birlikte tasvir edilmektedir. O, camını sıkıldığında, şoförü Nebi'yle beraber Kâbil'i gezer dolaşır, bir mahalleden ötekine, Kâbil ırmağının kıyısına, Bala Hisar'a, bazen de Darülaman Sarayına doğru, bazı günler Kâbil'den çıkar, Karga gölüne giderler. Bay Wahdati arabanın camını açıp dışarıda akıp gitmekte olan mekânlara göz gezdirirken; onun göz attığı mekânlar tasvir edilmektedir.

Süleyman Wahdati kız istemeye annesini göndermez, Nila'yı istemek için, Nila'nın babasının evine kendisi gider. Nila'nın babası daha varlıklı bir semte yaşamaktadır. Evi görkemli ve Süleyman Wahdati'nin evine göre daha büyük ve daha güzeldir. Garaj yolunu ince uzun serviler, bol çiçekli, sık çalılıkların oluşturduğu düzenleme süslemektedir. Avlunun arka bahçesi de Süleyman Wahdati'nin bahçesinin iki beraberisi büyüktür. Avlu yüksek duvarlarla çevrilidir.

Şadbağ'ın bir çeşit üzümü çok meşhurdur. Bu çeşit üzüm sadece Şadbağ'da yetişmektedir. Nila Wahdati 1950'nin sonbaharında Nebi'ye ailesiyle tanıştirmasını rica eder, Nebi de ailesini ona tanıştırmak için onu Şadbağ Köyünde yaşayan ve Sabır ile evli olan kız kardeşi Pervane'nin evine götürür. Sabır'ın Şadbağ köyündeki evi şöyle betimlenmektedir: *“Eşiğe asılmış bulanık naylon perde, onu oturduğumuz odadan ayırıyordu. Çatlaklarla dolu toprak duvarlar isten kararmıştı, Nila'nın altındaki dikişleri patlamış şilte tozlu, odadaki tek pencere sinek pislikleriyle bezeliydi.”* (s. 93).

Bay Wahdati felce yakalandıktan sonra, sabah yürüyüşleri sona erer. 1950'lerin son yıllarında, Nebi Süleyman Wahdati'ye bir tekerlekli sandalye alır. Nebi uzun süredir bu sandalyenin reklamını yapıyordu ama Süleyman Wahdati de kabul etmemeye ısrar ediyordu. Bu sefer Nebi ona haber vermeden tekerlekli sandalyeyi getirmiştir. Bay Süleyman sandalyeyi ilk gördüğünde kabul etmez ama Nebi'nin ısrarları sonucu kabul etmek zorunda kalır. Uzun süreden beri kesintiye uğrayan sabah yürüyüşleri tekrar başlar. Nebi, tekerlekli sandalyeye Süleyman Wahdati'yi bindirir, sandalyeyi iterek evden çıkarır, sonra aşağı sokağa doğru ilerlerler. Yolda öne çıkan komşulara selam vere vere geçerler. Bu komşulardan biri de Bay Beşiri'dir. Bay Beşiri Kâbil Üniversitesi'nden son yıllarda mezun olmuş, şu an Dışişleri Bakanlığı Ofisinde çalışmaktadır. Bay Beşiri, ağabeyi ve aileleriyle birlikte malikânedeki üç ev ileride yolun karşısındaki büyük iki

katlı eve taşınmışlardır. Bu yürüyüş sırasında, işe gitmeye hazırlanmakta olan Bay Beşiri'ye ara sıra rastlanırlar ve havadan sudan konuşurlar. Nebi, Süleyman'ı sık sık Şar-e-Nau Parkı'na götürmektedir. Şar-e-Nau Parkı, Şerpor Mahallesi'nin hemen batısında ve Vezir Ekber Han Mahallesi'ne yakın bir yerdedir.

“Süleyman'ı sık sık Şar-e-Nau Parkı'na götürürdüm, karaağaçların gölgesinde oturur, trafiği seyrederdik – avuç içleriyle taksiyi döven taksi şoförleri, bisikletlerin şingirtisi, anıran eşekler, otobüslerin önüne intihar edercesine atlayan yayalar. Süleyman ile ben parkın içinde ve dışında tanıdık bir görüntü olup çıkmıştık. Eve dönerken duraklar, dükkân sahipleriyle, kasaplarla dostça söyleşir, genç trafik polisiyle birkaç neşeli kelime ederdik. Araçlarının çamurluklarına yaslanan, müşteri bekleyen sürücülerle laflardık.” (s. 118)

Bu Şar-e-Nau Parkı ve çevresinin genel tasviridir. Kalabalık bir mekân ve herkes işine verilmiş bir şehir hayatı kapsamında geçimini sağlamak peşindedir.

Nebi bazı zamanlar, Süleyman'ı eski Chevrolet arabasına bindirerek Pağman'a götürmektedir.

“Bazen onu eski Chevrolet'nin arka koltuğuna oturtur, tekerlekli sandalyeyi bagaja koyar, arabayı Pağman'a sürerdim; ağaçların gölgesinde çağıldayan, minik derenin kenarında oturabileceğimiz küçük, yeşillik bir alan bulurdum. Karnımızı doyurduktan sonra biraz çizim yapmaya çalışırdı, ama felç asıl kullandığı sağ elini etkilediğinden, bu ciddi bir mücadele gerektiriyordu. Yine de, sol elini kullanarak ağaçları, tepeleri, yaban çiçeği öbeklerini benim sapasağlam halimle bile asla beceremeyeceğim bir sanat-kârlıkla kâğıda geçirmeyi başarıyordu. (s. 118)

Bu paragrafta bir nokta dikkati çekiyor; Süleyman Wahdati felç olmasına rağmen hala resim çizmekle ilgilenmektedir. Felç nedeniyle sağ elini kullanamadığı için sol elini resim çizmeye alıştırmış ve sol eliyle güzel resimler çizmektedir. Dikkati çeken başka bir motif, romancı Süleyman'ın çizdiği resim üzerinden mekânı betimlemeye çalışmıştır.

Süleyman Wahdati ömrünün sonuna kadar özelliği geçen bu malikâne'de yaşıyor. O, Taliban yönetiminin son yılı yani 2000 yılının bir yaz sabahı, yattığı yatağında can verir

Malikâne'nin savaştan sonraki durumu berbattır, malikâne bir örnek mekân olarak seçilmiş ve Afganistan'ın savaştan sonraki durumunu yansıtmaktadır. Afganistan'da ardı ardına gerçekleşen üç yakıcı ve yıkıcı savaş ülkeyi mahvetmiş ve viraneye çevirmiştir. Gözlemlerini yansıtmakta olan Nebi'nin savaş sonrası Kâbil'i anlatmak için ül-

kede kalması gerekiyordu yahut romancı savaş döneminde Afganistan’da yaşayan bir adamı seçmek zorundaydı. Savaş dönemidir, sokaklar hep boş; Taliban militanlarını saymazsak, seyrek seyrek gezen yaşlı insanlardan başka Kâbil sokaklarında kimse görünmemektedir.

Romancı, savaşın mekân üzerindeki etkisini kabarık bir şekilde göstermek için mekânın eski durumu ile yeni durumunu karşılaştırmaktadır. *“Yaşadığımız sokak, bir zamanlar öylesine sakın, dingin ve pırıl pırıl olan yer, şimdi bir savaş bölgesine dönüşmüştü. Her ev kurşunlardan nasibini alıyordu. Tepemizde roketler vızıldıyordu. Bombalar sokağın her tarafına düşüyor, asfaltta koca koca çukurlar açıyordu. Geceleri havada uçuşan, kırmızılı beyazlı kurşun izleri gündoğumuna kadar sürüyordu.”* (s. 123) Bu paragrafta bir taraftan kıyaslama mevcuttur, diğer yandan savaş sırasının manzarası belirtilmiştir. *“2002’de, bu evi ilk gördüğünüzde tanık olduğunuz hasarın çoğu, işte o dönemin eseridir, Bay Markos.”* (s. 123)

Beşinci bölümün büyük kısmı Vezir Ekber Han hastanesinde geçer. Bu bölüm, Amra, Timur ve İdris hastanedeyken başlar. Bu hastane savaştan yeni kurtulmuş olan başkent Kâbil’dedir. Hastanenin duvarlarındaki kırıklar ve merdivenlerindeki dökükler savaşı hatırlatmaktadır. Amra, Timur ile İdris’i şöyle uyarmaktadır. *“En küçük tepkiniz moralini bozacaktır; o zaman kışınıza tekmeyi basarım, ona göre.”* (s. 133) Onlar hastanede, hasta koğuşunda yatan Roşana hakkında konuşmaktalar. Onlar, yaşamlarının ilk on dört yılını geçirdikleri evi görmeye geldiklerinde Bay Markos ile karşılaşılır ve Bay Markos onlara öğlen yemeği, sonra da hastaneyi gezdirmeyi önerir. Bay Markos onları akşama vereceği partiye de davet etmiştir.

İdris ile Timur, partiye katılmak için Bay Markos’un evine gittiğinde, Timur Bay Markos’un kaldığı evi hatırladığını söylüyor; İdris de sahibinin ismi Wahdati diye ilave ediyor ama Wahdati’nin ilk ismi o anda aklına gelmiyor. İkisi silahlı bir koruma tarafından içeriye buyur edilir. *“Markos’la holde karşılaşıyorlar.”* (s. 142) Markos onları gürültülü bir odaya götürür. Partide içki boldur.

Kuzenler bir süre Kâbil’de kalırlar, Nihayet ev davası için Faruk isimli birisini görevlendiriyorlar, kendileri Amerika’ya uçuyorlar. Uçaktayken arka sıradakiler Afganca bir şarkı söyleyerek parti vermekteler ve kuzenler ise Afganistan’ın durumundan, kısa süreli ziyaretleri sırasında gördükleri trajediden konuşmaktalar ve ev davası için tutuk-

ları adamın güvenilir olup olmadığından söz etmekte. İdris, dağların üstünden geçmekte olan uçağın camından dışarıya bakıyor. *“İdris başını camdan kaldırıyor. İyice aşağılarda kalan Hindukuşların sıkışık, adeta birbirine yapışık, yumuşak, kahverengi zirvelerini hayranlıkta seyretmektedir.”* (s. 158) Bu mekân tasvirinden sonra kuzenlerin arasındaki dedikodu yine devam ediyor. Bu tartışma devamında Afganistan hakkında kötü şeyler söyleniyor. *“‘İdris’ diyor Timur usulca. ‘evet.’ ‘orada çok boktan şeyler gördük, değil mi?’ ‘İnsanı şaşkırtan içgörülerle dolusun, kanka. ‘Öyle,’ diyor. ‘Kilometrekareye binlerce trajedi düşüyor yahu.’”* (s. 159) Romanda, şahıs kadroları arasında geçen bu konuşma aracılığıyla mekân olarak Afganistan hakkında gerçek dışı kötü şeyler söylenmiştir. Romanın gösterdiği bu zaman kesiminde Afganistan, yeni savaştan çıkmış olan bir ülkedir, ama romanda kurgulandığı gibi korkunç bir mekân değildir. Romancı sonraki sayfalarda da bu biçim mekân tasvirini devam ettirmiştir. *“Delim deşik olmuş okulları, çatısız evlerde yaşayan gecekonducuları, dilencileri, çamuru, güvenilmez elektriği tanımlamaya çalışıyor, ama bu, müziği tarif etmek gibi.”* (s. 160) Paragrafin devamında yine ekliyor. *“tam olarak canlandıramıyor. Kâbil’in canlı, insanı çarpan ayrıntıları eksik kalıyor.”* (s. 160) Bu paragrafta Kâbil’in durumunun önceki paragraflarda anlatılanlardan daha kötü olduğu yansıtılmaktadır.

Kuzenler artık Amerika’ya ulaşmış ve havalimanına inmişlerdir. Kurgunun bu kısmında Kâbil’in çakır çukur yolları ile Amerika’nın tek bir çukuru olmayan yolları kıyaslanmaktadır.

“Havalimanından eve giderken, İdris, Kâbil’deki o karman çorman, çılgın trafiği anıyor muhabbetle. Şimdi Lexus’u 101 sayılı karayolunun güneye doğru akan, tek bir çukuru olmayan, düzenli şeritlerinde sürmek, insana garip geliyor; insana her bakımdan yardımcı olan çevre yolu tabelaları, sinyali veren, kurallara uyan, uygar, alabildiğine kibar sürücüler. Kâbil’de Timur’la birlikte canlarını emanet ettikleri bütün o gözü pek, yeni-yetme taksiciler aklına gelince gülümsüyor.” (s. 159)

İdris, havalimanına karşılamaya gelen ailesi ile birlikte, Bit Pazarındaki Abe kebabçısına giderler. Romanın bu kısımlarında Amerika öne çıkar. Abe sekiz masalı küçük bir kebabçı dükkânıdır, Abdullah, karısı Sultana ve kızı Peri tarafından yürütülmektedir. Afganistan yöresel yemekleri sunulan bu kebabçı dükkânının duvarlarında Afganistan posterleri, köşede de eski bir içecek otomatı vardır. Siparişleri Peri alıyor, İdris’le Nahil kuzu eti, bulgur pilavı ve bolani istiyorlar, oğlanlar da çaplı kebab.

Yemekten sonra eve gidince karısı ile ev sineması hakkında tartışıyorlar. İdris Afganistan'a gitmeden önce evinde 102 inçli bir sinema perdesi kurmayı düşünüyordur, ama Afganistan'a gidince savaştan arta kalan insanları üstelik savaş sırasında tahrip olan binaları görünce ev sineması kurma planını iptal etmek istiyor. Sinemaya harcanması gereken paraya Afganistan'da bir okul inşa etmek istiyor. Eğer bir okul inşa ederse, binlerce çocuğa eğitim imkânı yaratır ki savaşın tahrip ettiği ülkesi ve zecir gören halkı için büyük bir hizmette bulunmuş olacaktır. Ama dönünce, karısının sinema işini çoktan halletmiş olduğunu ve kararlaştırdığına göre yarın sinemayı yapmak için karısının anlaşma yaptığı firmanın elemanlarının geleceğini öğrenir. Bu konu hakkında karısı ile tartışır ama bir sonuç alamaz. Sonra yatmaya çalışır ama uyuyamayınca bilgisayarın üstüne oturur. E-postasını kontrol edince Amra'dan mesaj geldiğini fark eder. Mesajda Kâbil'in durumu hakkında bilgiler verilmiştir. *“Kâbil’de yağmurun hışımla yağdığını, yolları bileğe kadar çamur kapladığını yazıyor. Yağmur sellere yol açmış, Kâbil’in kuzeyindeki Şomali’den iki yüz aile helikopterlerle tahliye edilmiş.”* (s. 165) Amra'nın mektubu üzerinden Kâbil'in yağmur günleri tasvir edilmektedir.

Altıncı bölümde mekân Fransa'dır. Bu bölümde Peri ile annesi Nila ve onların küçük çevresi anlatılmıştır.

Nilâ Wahdati, Bay Süleyman'ın felç geçirdiğinden sonra kızı Peri ile Fransa'ya gelmiş, Paris'in kuzeybatısındaki Courbevoie kasabasında yerleşmiştir. *“Nilâ Wahdati'nin oturduğu, Paris'in hemen kuzeybatısındaki Courbevoie kasabasında bulunan bir apartmanın on üçüncü katındaki küçük dairedemiz. Salon küçük, iyi aydınlatılmış ve çok az eşyayla döşenmiş; safran rengi kumaşla bir kanep, bir orta sehbası, iki yüksek kitaplık.”* (s. 178) Nilâ'nın yaşadığı evin tasviri verilirken, onun küçük salonlu bir dairede yaşadığı ortaya çıkar. Nilâ'nın yaşadığı daire küçük olmasına rağmen, o, evini temiz tutamamaktadır.

“Peri, Maman'ın dairesine epeydir gitmedi. Anahtarı çevirip içeri girince mutfak tezgâhını karman çorman bulur; kirlî şarap kadehleri, açılmış cips ve makarna paketleri, içlerinde fosilleşmiş, tanınmaz yiyecek artıkları bulunan tabaklar. Masada içi boş şarap şişeleriyle dolu bir kesekâğıdı; devrildi devrilecek. Peri yerde gazeteler görüyor, içlerinden biri daha önce dö-külen kanı emmiş, üzerinde de pembe, yün bir çorap teki.” (s. 196)

Nilâ temizlikle hiç ilgilenmemekte ve kullandığı tabak ve kapları öylesine bırakmaktadır. Peri annesinin evine gittiğinde durumu böyle görünce ürker ve temizlemeye başlar.

Annesinin ölümünden sonra Peri Eric ile evlenmiştir. Eric bir okul öğretmenidir. Onlar ısıtması bozuk, boruları sızdıran, kliması olmayan küçük bir dairede yaşamaktadırlar, ama Peri yakında doğum yapacaktır ve çocuğu şöyle özellikleri olan bir evde büyütmek zor hatta imkânsızdır. *“Burası bir bebeğe göre değil diyor Peri.”* (s. 222) Eric daha büyük bir evin kirasını sağlamak için, yan iş olarak piyano dersleri vermeye başlar. Ama bu uğraşısı fazla uzun sürmez, tiyatro ile ilgilenmeye başlar. *“Isabelle, tatlı, açık tenli, gözleri yanmış şekerrengindeki Isabelle doğduğunda, onlar Jardin du Luxembourg’dan pek de uzak olmayan, iki yatak odalı bir daire’ye taşınmış durumdadılar; Eric’in babasının mali desteğini, bu kez borca saymak kaydıyla kabul ettiler.”* (s. 222) Artık onlar yaşamlarını yeni kiraladıkları bu iki yataklı odada sürdürmektedir.

Yedinci bölüm yine Şadbağ’ı anlatmaktadır. Ardı ardına başlayıp biten ve ülkeyi viraneye çeviren savaşlar dizimi sona ermiş; ülke tekrar abat olmaktadır. Şadbağ kasabasının yanında Şadbağ-e-Nau (Yeni Şadbağ) isminde yeni bir kasaba kurulmuştur ki bu kasaba romancı tarafından bir ikon olarak gösterilmiş; bozulan ülkenin yeniden yapılmakta olmasından bir örnektir. Eski cihat komutanlarından olan Baba Can (romanda ismi Adel’in babası yahut Baba Can olarak geçmektedir), Şadbağ-e-Nau’nun reformuna büyük katkıda bulunmaktadır. Onun yardımı ile kasabada kızlar için bir okul inşa edilmiştir ve Baba Can okulun açılış töreninde konuşmaktadır. Bu bölüm okulun üzerine yapılan bir tasvir ve Baba Can’ın konuşmasıyla başlar. *“Kasabada yeni açılan kızlar okulunun, düz damlı, geniş camlı, açık yeşil renkte, dört köşe binanın ön basamaklarında durmuş, Adel’in babası Baba Can’ın coşkulu bir konuşmanın ardından okuduğu kısa duayı dinlemektedir.”* (s. 238)

Şadbağ-e-Nau günden güne gelişmektedir. Baba Can’ın malikânesi Eski Şadbağdadır. *“Anacadde buradan başlayarak üç kilometre kadar kuzeye uzanıyor, sonra Eski Şadbağ’a bağlanıyordu.”* (s. 244) Açılış töreni bitikten sonra Baba Can, Adel ve korumalar, okuldan ayrılır, arabayla asfalt yolu takip ederler; üç kilometrelik bir mesafeyi geçtikten sonra Eski Şadbağa ulaşırlar. Adel’in ailesinin yaşadığı avlu kasabanın son kısmındadır. *“Ev üç katlıydı, parlak pembeye ve firuze yeşiline boyanmıştı. Koca-*

man sütunları, sivri uçlu saçakları, güneşte ışıldayan, aynalı bir tavan penceresi vardı.” (s. 245) Üç katlı bu bina'nın dokuz yatak odası ve yedi banyosu vardır. Malikânenin arka kısmında, etrafı üç buçuk metrelik, kalın duvarla çevirili bir arazi vardır. Bu arazi-de meyve bahçeleri mevcuttur. Baba Can olmadığı zamanlar, Adel meyve bahçeleri ile avlunun arasında mevcut olan küçük bir boşluktan geçerek bahçeye girmeye başlar. Bir keresinde Gholam'la karşılaşır; ilk karşılaşmada onlar arkadaş olur ve sık sık görüşmeye başlarlar.

İki çocuğun sık sık buluşması sonucunda, malikâne dikilen arazinin asıl sahibinin Sabır'ın oğlu İkbâl olduğu ortaya çıkar. Gerçeğin ortaya çıkması ile bölümün başında, iyi bir insan sandığımız Baba Can'ın sahtekâr birisi olduğunu ve pis işlere bulaştığını fark ederiz.

Sekizinci bölümün büyük kısmında Yunanistan'ın Tinos Adası, özellikle de Markos'un ailesinin yaşadığı ev anlatılmıştır. Markos'un ailesi, bir yamaca kurulmuş küçük bir evde yaşamaktadırlar. Bu küçük ev, Tinos Adasındaki çoğu evler gibi, taştan yapılmış, beyaz kirece boyanmıştır. Düz dam ise kırmızı kiremitlerle kaplıdır. Üst katta dar bir balkon bulunmaktadır.

Romanın dokuzuncu ve son bölümünde mekân, ABD'nin Kaliforniya eyaleti, San Jose şehridir. Bir hastalık sonucu annesini kaybeden Peri, babasıyla beraber yaşamaktadır. Peri'nin babası Abdullah, bir küçük kebabçı lokantasını yürütmekte olduğu söylenmiştir. Karısı Sultana hasta olur. Sultana'nın tedavisi sırasında onlar çok borçlanır ve bu borçluluk nedeniyle lokanta işine son vermek zorunda kalırlar.

Abdullah kızı ile birlikte, Juarez sokağında yaşamaktadırlar. Peri halasının ziyaretine Fransa'ya gitmek ister ve babasını bakımevine yerleştirir.

Ve Dağlar Yankılandı romanında, gerçek mekânların isimleriyle birlikte gerçek olamayan ve romancı tarafından kurgulanmış olan mekânların ismi de mevcuttur. Örnek olarak Afganistan'da Şadbağ isimli bir mekân yoktur; romancı bu meseleyi romanın son sayfasında onaylamaktadır. Ayrıca romanın başındaki masalın geçtiği Meydan Sabz köyü de gerçek bir köy ismi değildir.

Olayların yoğunlukla geçtiği mekânlar Afganistan başkenti Kâbil şehri ve Şadbağ köyüdür. Kâbil'de mekân olarak Süleyman Wahdati'nin malikânesi öne çıkan mekân-

lardandır. Başka mekânlar, Yunanistan'ın Tinos Adası, Fransa'nın başkenti Paris, Kaliforniya Eyaleti ve özellikle de San Jose Şehri, mekân olarak öne çıkan isimlerdendir.

1.3.5. Kişiler

1.3.5.1. Abdullah

Abdullah romanın gözde kahramanlarından biridir. Birçok karışık hikâyeyi içeren *Ve Dağlar Yankılandı* romanının tüm hikâyeleri, Abdullah ve Peri hikâyesinin ekseninde ilerlemekte ve onların hikâyeleri romandaki tüm hikâyelerin merkezini oluşturmaktadır. Abdullah, ailesinin geçimini sağlamak için ağır işlerle uğraşan Sabır'ın oğludur. O, çocukluğunu Şadbağ'da geçirmiştir.

Baba Kâbil yolculuğunda Peri'yi kendisiyle beraber götürürken, on yaşında olan Abdullah Peri'den ayrı kalamayacağını düşünür; babası onun gelmesini istemese de inatla onlara katılır. Çünkü üç buçuk sene önce onun annesi, Peri'yi doğururken kan kaybından ölmüş ve Peri'yi o büyümüştür. Onlar uzun bir yolculuktan sonra Kâbil'e ulaşırlar. Nebi Dayı onları Süleyman Wahdati'nin evine götürür ve onlarla tanışır. Süleyman Wahdati'nin karısı Nila Wahdati çocuklara bir şeyler almak için, onları şehre götürür; Peri'ye bir çift ayakkabı alan Nila, Abdullah'a da bir şeyler almak ister ama Abdullah kabul etmez.

Baba Peri'yi Wahdatiler ailesine satar ve Abdullah ile beraber köye döner. Wahdatiler evinden ayrılırken Abdullah Peri'yi de yanına götürmek için ısrar edip çiğlikler atsa da, Baba Peri'yi çoktan satmıştır ve koşullar gereği Abdullah ile babayı Wahdatiler malikânesine bir daha dönmemek şartıyla köye dönmeleri gerekmektedir. Sabır, oğlu Abdullah'ı zorla eve götürür ve sürekli ağlayan Abdullah'ı “bir daha ağlama” diye tembih eder. Köye döndüklerinde Peri'yi hiç kimse sormaz bile ama o, Peri'yi hiçbir zaman unutmaz, unutamaz. Kış ağır gelmiştir, Abdullah kış geçince Peri'yi aramaya çıkmaya niyetlidir.

Abdullah bu kararı verir ama kararına sadık kalır mı? Kalmaz mı? Bu konu hakkında romanda bilgi geçmemiştir. Beşinci bölümde Abdullah'ın hakkında bilgi geçmektedir. O, artık altmış yaşındadır ve Peri isminde bir kızı vardır. “*San Jose'nin doğu yakasında, eski Berryessa Bit Pazarı'nın yakınındaki Abe Kebapçısı'na gidiyorlar. Sahibi Abdullah, altmış yaşlarının başında, kır saçlı bir adam; pos bıyığı, iri, güçlü elleri var. İdris'in hastalarından biri, karısı da öyle.*” (s. 160-161).

Abdullah 1970'lerin sonunda, memleketi Rus Rejimi tarafından işgal edilirken ülkeyi terk etmiş, Pakistan'a sığınmıştır. Pakistan'da Sultana isimli bir kadınla evlenir. 1982'de kızı Peri doğar. Bir süre Pakistan'da kalır, sonra Amerika'ya sığınma hakkı kazanır. Amerika'da bir süre yaşadıkdan sonra San Jose'deki Bit Pazarında Abe Kebapçı dükkânını açar.

Abdullah kebabçı dükkânını, karısı Sultana, kızı Peri ile yürütmektedir. Abdullah misafirleri karşılamakta ve kasaya bakmaktadır. Sultana arkadaştır; mucizeden o sorumludur. Peri siparişleri alıyor ve yemekleri sunuyor.

Timur, bu küçük kebabçı dükkânı açması için Abdullah'a çok yardımcı olmuştur. *"Yıllar önce Abdullah'a lokantayı açacağı parayı Timur ver"*miştir. (s. 162)

Abdullah'ın lokantasının geliri iyidir. Ara sıra Pakistan'daki Mülteci Kampına sığınan üvey kardeşi İkbâl'e aşağı yukarı bin dolar göndermektedir. Ama ailede bazı sıkıntılar bulunur ve Abdullah kardeşine göndermekte olduğu parayı gönderemez hale gelir.

Abdullah'ın kızı Peri lisedeyken Sultana mide sıkıntısı yaşamaya başlar. Bir süre mide ilacı kullanır ama gün gelir mide ilacı da etki göstermemeye başlar. *"Bir ay sonra, okul kampusunu görmek amacıyla doğuya uçmama iki hafta kala, annem asit giderici hapların mide ağrısına hiç fayda etmediğini söylemek üzere Doktor Beşiri'ye gitti. O da annemi ultrasona yolladı. Sol yumurtalığında ceviz büyüklüğünde bir tümör buldular."* (s. 371) Abdullah, hanımını tedavi etmek için çok uğraşır ve bayağı borçlanır. Borçtan kurtulmak için lokanta işine son vermek zorunda kalır; Sonunda hanımını kaybeder. Bir süre sonra kendisi de hastalanır ve kızı Peri ona bakmayı üstlenir. O hastayken komşusu Hector ile tanışır. Hector ara sıra Abdullah'ın ziyaretine gelmekte ve onunla muhabbetleşmektedir.

Yıl 2010'u göstermektedir. Abdullah'ın küçükken kaybettiği ve ömrünü onu aramakla geçirdiği kız kardeşi, ağabeyinin izini bulur. Fransa'dan kalkar ta Kaliforniya'ya ağabeyinin evine kadar gelir ama ağabeyi Abdullah artık yaşlanmış ve hastalığı nedeniyle Peri'yi tanımamaktadır. Abdullah'ın ömrü, küçük yaşta kaybettiği kardeşi Peri'yi düşünmekle geçmiştir. Lâkin şimdi Kardeşi Peri gözünün önüne gelmiş ve ağabeyine kendisini tanıtmak için her yolu denemekte ve Abdullah ise kardeşini tanımamaya inat

etmektedir. Peri Wahdati bir ay Kaliforniya’da kalır ama kendini bir türlü ağabeysine tanıtamaz ve Fransa’ya geri döner.

Abdullah’ın kızı, halasına Fransa’ya geleceğine dair söz vermiştir. O, babasını bakımevine bırakır ve Fransa’ya, halasının çocuklarıyla tanışmaya gider.

1.3.5.2. Peri

Abdullah’ın kardeşi Peri, romanın gözde kahramanlarından biridir. Annesiz büyüyen Peri, Sabır’ın kızıdır. Ama küçük yaşta evlatlık verildiği için gerçek babasını tanımamaktadır.

Roman üç buçuk yaşında olan Peri’nin hikâyesini anlatmakla başlar. Wahdatiler ailesinin şoförlüğünü ve aşçılığını yapan Nebi Dayı, Nila Wahdati’yi çocuğu olmadığı için çok hüzünlü görünce dayanamaz ve Peri’nin hikâyesini ona anlatır. O da Peri’yi evlatlık edinmek için onu satın almaya karar verir. Nebi bu konuyu Sabır’la paylaşır; doğru düzgün gelir kaynağı olmayan üstelik ailesinin iâşesini temin etmeye zorlanan, ayrıca ara sıra bulduğu inşaat işlerinde sabahtan akşama kadar kürek sallayan ama bir türlü ailesinin ihtiyaçlarını sağlayamayan Sabır kızının satılması ile ilgili bu teklifi kabul etmek zorunda kalır. Sabır Peri’yi Kâbil’e götürür ve Wahdatiler ailesine satar yahut evlatlık verir. Kendisi köyüne döner. Wahdatiler ailesiyle yaptığı anlaşmaya göre onun kızını görmeye gitmemesi ve kızının da Şadbağ köyüne dönmemesi gerekiyor. Böylece Peri’yle ailesinin ilişkisi kâmilen kesilir.

Peri Wahdatiler ailesi tarafından evlatlık edindiği zaman üç buçuk yaşında bir kız çocuğudur. O Süleyman’a papa ve Nila’ya mama demeye başlar. İlk günlerde hüzünlü olan Peri yavaş- yavaş Bay ve Bayan Wahdati ile alışır ve yaşı küçük olduğu için anne babasını, tek gerçek akrabası sayan Abdullah’ı kâmilen unuttur.

Bay Wahdati ilk günlerde Peri’ye soğuk davranır; ama bu çok uzun sürmez. *“Kızı gözyaşlarına boğan korkusu ve sıla özlemi, adamı yumuşatıp elini kolunu bağlamış, bu da en çok kendisini şaşırtmıştı”*r. (s. 104) Kısa süre sonra Bay Wahdati, sabah yürüyüşlerine de Peri’yi götürmeye başlar. Bay Wahdati sabah yürüyüşleri için ona bir çocuk arabası alır.

Günden güne ilgi odağı olan Peri’nin odası değiştirilmeye başlar; onun sarı rengi sevdiği öğrenilince, evdeki tüm eşyaları sarıya boyatılır. Bay Wahdati bir marangoz

tutup Peri için üç çekmeceli, tekerlekli bir yatak, oyuncakları için de akçaağaçtan bir komodin, bir de küçük, kısa dolap yaptırır.

Peri'nin Wahdatiler ailesine katılışı, bu ailede mutlu günlerin başlanışına sebep olur. Peri'nin gelişinin yarattığı etkinliklerden biri de, ev halkının ilk kez gerçek bir aileye dönüşmesidir. Bay ve Bayan Wahdati bir birine daha yakınlaşır ve tüm yemek öğünlerini beraber yemeye başlarlar. Ama bu mutluluk uzun sürmez; 1955'te Süleyman Wahdati felç geçirir ve yatalak olur. Bu olay Wahdatiler ailesinin düzenini bozar ve bu ailenin dağılmasına neden olur. Nila Wahdati Kâbil'de kalmaya kısa bir süre tahammül edebilir. Bir sabah erkenden Peri'yi yanına alır ve Fransa'ya gider.

Peri Fransa'nın başkenti Paris'te Maman Nila Wahdati ile birlikte yaşamaya başlar. Nila onu farklı eğitmeyi amaçlamaktadır. Bu sebepten onun hareketlerine, yatış kalışına dikkat etmektedir.

Aradan sekiz yıl geçmiş, Peri on dört yaşındadır. Onun, annesi bildiği Nila gibi güzel olmadığı, babasına da benzemediği (ki babasının fotoğraflarına bakarak babası ile kendini kıyaslamaktadır) onu şüphelendirmektedir. *“Peri babasına da fazla benzemediğini düşünür.”* (s. 187)

Peri Abdullah'tan küçük yaşta ayrılmıştır. Bu sebepten onu hiç hatırlamamaktadır. Ama bazen bilinç altındaki o ağabey sevgisi fişkirir ve Peri birinin eksik olduğu hissine kapılır. Bir seferinde, meşe ağacını görünce böyle bir hisse kapılmıştır.

“Bu fotoğraflarda babasının yüzünü görmek Peri'nin içinde eski bir duyguyu harekete geçiriyor; kendini bildi bileli içinde olan bir duygu bu. Yaşamında, kendi varoluşu için elzem bir şeyin ya da birisinin eksik olduğu hissi. Bazen çok muğlak, karanlık, dolambaçlı yollardan, uzak mesafelerden gönderilmiş bir ileti gibi; radyo kadrındaki cılız bir sinyal, uzak, cızırtılı. Bazen de bu yokluk öyle duru, öylesine mahrem bir yakınlıkta ki yüreğini hoplatıyor.” (s. 188)

On dört yaşında olan Peri, artık bazı şeylerin farkındadır. Julien ile Nila'nın tanıştığından bir hafta geçmiş, ikisi bir buluşma ve yemek programı ayarlamış ve Julien, bu programa Peri'nin katılmasını özellikle istemiştir. Annesinin sevgilisinin kendisine ilgi duyduğunu fark edince, yemek programları ve başka buluşmalarda bazı bahaneler uydurarak onlarla gitmemeye başlar. O, ders çalışmak için her gün ikinci sınıftan beri arkadaşları olan Colette'e gitmeye başlar. Colette de Julien'nin Peri'ye ilgi duymakta olduğunu

ve asıl hedef Peri olduğunun farkındadır. Colette, Julien'in ilgisi hakkında Peri ile konuşur ama Peri başkasından duymak için bu ilgiyi bilmediğini söyler.

Julien, Nila ile 6 aylık kısa bir süre ilişki sürdürdükten sonra, ondan ayrılarak Peri'nin erkek arkadaşı olur. Peri ile de ilişkisi fazla sürmez, sonra tekrar Nila ile barışır. Onların karman çorman ilişkisi on yıl böyle devam eder. Nila'nın ölümünden sonra; Peri onun ölümüne bu ilişkinin sebep olduğunu düşünerek Julien'den sonsuza dek ayrılır.

Peri, annesinin ölümünden beri görüşmediği arkadaşı Colette'i aramaya karar verir. Onunlar Fas tarzı bir barda buluşurlar. Colette yalnız değildir, yanında Eric isimli bir erkek vardır, o yanındaki erkeği Peri ile tanıştırmak için getirmiştir, bu sebepten tekrar tekrar onu övüp durmaktadır.

Eric ile Peri aradan kısa bir zaman geçer geçmez evlenirler. Onların düğünleri teşrifatlı bir düğün değildir, şahit olan Colette ve ikisinin dışında kimse yoktur. Eric'in ailesi büyük bir düğün partisi vermek istiyor ama Eric kabul etmiyor.

Peri doğduğu ülkesi Afganistan'ı görmeye çok heveslidir. Yazın Erik ile birlikte gitmeyi planlıyorlar ama yazın Peri'nin hamile olması sebebiyle bu yolculuğu iptal etmek zorunda kalırlar.

Peri'nin Erik ile yaptığı evliliğin ilk meyvesi bir kız evladır. Bu kız çocuğa Isabelle ismi verirler. O, Isabelle'den sonra iki erkek çocuk daha yapıyor; erkek çocukların birisinin ismi Alain ve başkasının ismi de Thierry'dir.

Üç çocuğun annesi olan Peri artık otuz altı yaşındadır. Doktora tezini bitirmiş ve savunma sırasında kazandığı başarıyı herkese göstermiş ve herkesin dikkatini çekmiştir. O, Paris'in en önemli bir üniversitesinden gelen teklifi kabul eder ve bölümündeki en genç Profesörden biri olur.

Peri, üniversite hayatında üstünlükler elde etmekte ve yaşadığı hayat, olduğundan daha hızlı geçmektedir. O, kırk sekiz yaşındayken kocasını kaybeder ve annesi gibi genç yaşında dul kalır. Kocasını Eric'i üç yıldan beri süren kalp hastalığı ölüme götürür. *"Mallorca'ya bir daha hiç gelmediler. Paris'e döndükten bir hafta sonra, Eric bir kalp krizi geçiriyor. İштейken, sahnede bir aydınlatma görevlisi ile konuşurken. Atlatıyor,*

ama bunu izleyen üç yılda iki kriz daha geçiriyor, sonuncusu ölümcül oluyor. Böylece Peri kırk sekiz yaşında, tıpkı Maman gibi dul kalıyor.” (s. 231)

Yıl 2010’u gösteriyor, emekli olan Peri milletler arası bir telefon beklemektedir. Arayacak olan Markos’tur. Bay Markos onu Facebook’tan bulmuştur. Bay Markos onu arar ve Nebi’nin verdiği mektubun İngilizce çevirisini ona okur. Artık Peri geçmişi ile ilgili her şeyi öğrenmiştir.

Peri yaptığı telefon görüşmesinden sonra Kâbil’e gelir, yaklaşık bir hafta Kâbil’de kalır, sonra üvey kardeşi İkbâl’i bulmak için Şadbağ’a gider. Sonra, Ağabeyi Abdullah’ın ABD’de olduğunu öğrenir; ilk önce, yeğeni Peri ile telefonda konuşur; bir müddet sonra Amerika’ya gider. Yeğeni havalimanına kadar onu karşılamaya gelir. Abdullah’ın yanına gider ama ağabeyi onu tanımaz. Peri yaklaşık bir ay ağabeyinin yanında kalır ve kendini ağabeyine tanıtmak için her yolu dener, ama ağabeyine onun bir aradığı kardeşi olduğuna inandıramaz. Tekrar Fransa’ya döner. Bir müddet sonra yeğeni de Fransa’ya gelir.

Peri (Abdullah’ın kızı), babasını bakımevine götürdükten bir müddet sonra evi temizleme gücü bulur. Koridoru temizlerken, oradaki iki bavulu da garaja koymak ister. Bavulların birisinin içinden bir takırtı sesi gelir. *“Fermuarını açtım ve kalın ambalaj kâğıdına sarılı bir paketle karşılaştım. Üzerine bir zarf bantlanmıştı. Zarfı İngilizce olarak şu sözcükler yazılıyordu: Kız kardeşim Peri’ye. Babanın el yazısını hemen tanıdım.”* (s. 404) Abdullah, hasta olmadan önce, bir gün kız kardeşi Peri’ye ulaşacağını umarak bu paketi hazırlamıştır.

Kız da bu paketi açmadan halası Peri Wahdati’ye götürür. Peri Wahdati paketi açmaya yelteniyor ama bir türlü eli tutmuyor. Paketi yeğeni alıyor ve açıyor. Önce zarfı açıyorlar. Zarfın içinde farsça yazı yazılmıştır. Yeğeni Farsça’yı okup halasına çeviriyor. *“Bana kısa sürede boğulup gideceğim sulara girmem gerektiğini söylüyorlar. Doğruca suya girmeden önce kıyıya senin için bunu bırakıyorum. Onu bulman için dua ediyorum, kardeşim, böylece boğulmadan önce yüreğimden ne geçtiğini bileceksin.”* (s. 405) Mektubun sonunda, Ağustos 2007 tarihi de verilmiştir. Abdullah’ın hastalığı ile ilgili ilk teşhisin konulduğu zamanı göstermektedir. Ağabeyinin yazdığı şeyleri duyunca Peri Wahdati’nin gözü doluyor. Yeğeni paketin kâğıdını yırtıyor; içinden eski teneke bir çay kutusu çıkıyor. Kapağı açıyor, kutunun içinde farklı renklerde kuş tüyleri mev-

cuttur. O, Peri Wahdati'ye dönüyor ve ona kuş tüylerinin ne anlam taşıdığını soruyor. Peri Wahdati, bunların ne anlama geldiğini bilmediğini, her ne ise ağabeyine çok acı vermiş olasılığı olduğunu, kendisi küçük olduğu için unutmaya şansı olduğunu ve hiçbir şey hatırlamadığı için acı çekmediğini söylüyor. Tavus kuşu tüyünü kaldırıyor ve “*Bu tüyün önemini, öyküsünü biliyorum, ama Abdullah'ın beni düşündüğü anlamına geldiğini biliyorum. Bunca yıldır. Beni hep hatırlamış.*” (s. 406) diyor ve sessizce ağlamaya başlıyor.

1.3.5.3. Sabır

Ömrünü Şadbağ köyünde inşaatlarda çalışarak ve ağır işler yaparak geçiren Sabır, *Ve Dağlar Yankılandı* romanının gözde kahramanları olan Abdullah ile Peri'nin babasıdır. O, 1950'lerde vuku bulan kuraklığın kurbanlarından biridir.

Sabır esmer tenli, köşeli kemikli ve sert yüzlü, kıvrık burunlu, kafatasına derinden gömülü gözlü, kasları güçlü ve kamış kadar zayıf birisidir.

Romanın ilk sayfalarında Sabır'ın ismi zikredilmez, isminin yerine Baba kullanılır, ama 19. sayfada, ismi Sabır olarak tanıtılır. “*Baba başını eğip onlara baktı. Adı Sabır'dı. Esmer tenliydi, köşeli, kemikli, yüzü sertti; çöl şahininin gagası kadar kıvrık bir burnu, kafatasına derinden gömülü gözleri vardı. Baba bir kamış kadar zayıftı, ama ömür boyu çalışmak kaslarını güçlendirmişti, bir hasır koltuğun kolçağındaki hintkamışı kayışları gibi gerginleştirmişti.*” (s. 19) Bu paragraftan çıkarabileceğimiz sonuç; Sabır ömür boyu zor işler yapmış, zayıf olmasına rağmen güçlü kaslara sahiptir.

Sabır çalışkan birisidir. O kazandığı parayı hak etmek için gittiği işlere bahane yapmadan çalışır. Bir iş yeri ne kadar uzak olursa olsun gider, ayrıca o inşaattan da iyi anlamaktadır. “*Baba inşaatlardan anlardı. Yeterince çalışmıştı onlarda. Abdullah kendini bildi bileli, Baba iş arar, günübirlik çalışabileceği bir yer bulmak için kapı- kapı dolaşırdı.*” (s. 27)

Masal kurgulama yeteneği olan Sabır, evli ve üç çocuk sahibidir. O iki kez evlenmiştir; ilk hanımı kızı Peri'yi doğururken kan kaybından ölür. İlk hanımından Abdullah ve Peri isminde iki çocuğu vardır. Hanımını kaybettikten sonra Pervane ile evlenir. Pervane'nin Ömer isminde bir çocuğu olur. Pervane Ömer'i kış mevsiminde doğurmuştur. Ömer iki haftalıkken aşırı soğuk nedeniyle vefat eder. Sabır'ın Pervane'den bir çocuğu daha olur. Yeni doğan erkek çocuklarına İkbâl ismini verirler.

Dev, peri, cin, heyula vb. masallarının kurgulamak Sabır'ın doğasında vardır. O küçük yaşlarında bile düğün derneklerde, partilerde kurguladığı masalları anlatarak; kız ve erkek çocukları etrafına toplamaktadır. Pervane de küçükken onun masallarını dinleyen kızlardan biri olmuştur. O, bir gün Sabır'ın 'kurguladığım masalları bir deftere yazmayı düşünüyorum' dediğini duyar; çarşıya gittiğinde onun için bir defter alır. Pervane Sabır'ı sevmektedir ve bu aşkı bir türlü izhar edemez. Aradan altı ay geçer, defteri bir türlü Sabır'a veremez. Oysaki birkaç kez defteri verme fırsatı bulmuştur. Ama kardeşi Masume elini çabuk tutar ve Pervane'nin Sabır'a vermek için sakladığı defteri yastığın altından alır, meşe ağacının altına salıncağa uçmaya gittiklerinde, Pervane salıncakla meşgulken Sabır'a verir. Bir defasında da Sabır Masume'ye evlenme teklifi gönderir; Masume ağaçtan düşünce bu teklif de geçersiz olur ve Sabır başka bir kızla evlenir.

Köyde hayat zor geçmektedir, Sabır bu zor hayattan en az bir çocuğunu kurtarmak için Peri'yi, Nebi Dayı'nın önerisiyle Wahdatiler ailesine satmayı kabul eder. Romanın ilk bölümünde geçen masalda anlatılan Kayis'in hikâyesi, sanki Peri'nin hikâyesidir.

Sabır kazandığı paraya kanaat etmekte ve alın teri dökmeden kimseden para kabul etmemektedir. Pervane bekârken, Nebi Şadbağ'a her geldiğinde maaşından bir miktar Pervane'ye verir. Ama Pervane Sabır ile evlendikten sonra, Sabır Nebi'den Pervane'ye vereceği parayı kesmesini ister.

“Sabır'ın ailesi ile birlikte kışı atlatabilmesi için, Bay Wahdati'den maaşıma mahsuben avans isteyecektim. Ama Sabır, vatandaşlarımın çoğu gibi, gurur denen illetten mustarıptı; hem istemeyen hem def edilemeyen bir illetten yani. Benden asla para almazdı. Pervane ile evlendiğinde, kardeşime verdiğim ufak tefek harçlıkları bile hemen kestirdi. O bir erkekti ve ailesine tek başına bakacaktı. Ve daha kırkına bile basmadan, aynen bunu yaparken öldü: Bağlan yakınlarında bir yerde, bir şekerpancarı tarlasında ter dökerken. Duyduğuma göre, son nefesini verdiği yerde pancar orağı hâlâ su toplamış, kanayan ellerindeymiş.” (s. 102)

Romanda yoksul bir rolü canlandıran Sabır, genç yaşta hayatını kaybetmiştir.

1.3.5.4. Süleyman Wahdati

Süleyman Wahdati, romanda 1950'lerin Afganistan'ında iş dünyasının saygın adamlarından biri olarak tanımlanmaktadır. Onun 1947'den sonraki hikâyesi, Nebi'nin gözlemleriyle anlatılmaktadır ki Nebi bu tarihten itibaren Bay Wahdati'nin şoförlüğünü ve aşçılığını yapmaya başlamıştır.

Bay Wahdati uzun boylu, ciddi yüzlü, dar çeneli, geniş alınlı, ince dudaklı, dar omuzlu vb. özelliklere sahiptir. O, sanatla ilgilenmekte, üstelik kendisi de resim çizmektedir. Romanda zengin karakterini canlandıran şahıstır. O bir gayri menkul zenginidir. Kâbil'in en gelişmiş semtinde yaşamaktadır.

Romanda Süleyman Wahdati'nin geçmişiyle ilgili söz geçmemektedir. Onun Nebi ile tanıştıktan sonrası söz konusudur. Nebi 1947'de onun şoförlüğünü ve aşçılığını yapmaya başlar. Bununla birlikte Nebi her zaman onun yanındadır. Sabahları yürüyüşe çıkarken Nebi ona eşlik eder. Ayrıca Bay Wahdati iş için her tarafa gittiğinde Nebi onun şoförü olarak yanındadır.

Süleyman Wahdati sabahları geleneksel bir kahvaltı ile beslenmektedir. Kahvaltısı, şoförü ve aşçısı olan Nebi tarafından sunulmaktadır. Onun kahvaltısı bir dilim kı-zarmış ekmeğe, yarım kâse ceviz, azıcık kâküle eklenmiş şekersiz yeşil çay ve bir adet haşlanmış yumurtadır.

Süleyman Wahdati, haftada bir kez annesini görmeye gider. Annesi, çevresi geniş ve tanınmış biridir. Annesi Nila'yı sevmemektedir. Onun bu duygusu, Süleyman Wahdati'nin felç geçirdiğinden sonra belirginleşmiştir. Nila da onun fırçalarından kurtulmak için köşeye çekilmiştir. Süleyman Wahdati'nin annesi 1967'de vefat etmiştir.

Süleyman Wahdati yalnızlıktan hoşlanan sabırlı ve metin birisidir. O, boş vakitlerinde odasına çekilir, bazen kitap okur, bazen de resim çizmekle kendini oyalar. Dördüncü bölümün ben anlatıcısı Nebi'nin gözlemine göre onun yalnızlığı şöyle betimlenmiştir. *“Ona dikiz aynasından bakardım ve bana dünyanın en yalnız insanıymış gibi gelirdi.”* (s. 79) Onun yalnızlığı Nila ile evlendikten sonra da devam edecektir. Onlar evli olsalar da *“aynı evi paylaşan, yolları ender olarak kesişen iki kişi”*dirler. (s. 84) *“Bay Wahdati ara ara onun yanında olsa da, çoğunlukla değildir. Günlerinin çoğunu eskiden yaptığı gibi, üst kattaki çalışma odasında okuyarak, bir şeyler çizerek geçiriyordu, evlenmiş olmaları gündeki alışkanlıklarını neredeyse hiç değiştirmemişti.”* (s. 85)

Süleyman Wahdati'nin Nila'yi istemesi, onunla evlenmesi ve düğün partisi de geleneksel kız isteme ve geleneksel düğünden farklı anlatılmıştır. Afganistan'da genelde kız istemeye aile büyüğü, özellikle de anneler gidiyor ama Nila'yı istemeye Süleyman Wahdati'nin kendisi gidiyor. Süleyman Wahdati bir sabah şık, ince çizgili bir takım

elbisesiyle avluya çıkıyor, Nebi'ye bir yere kadar gideceğini ve arabayı hazır etmesini söylüyor. Nebi de nereye gideceği hakkında hiçbir şey sormadan arabayı hazırlıyor ve yola çıkıyorlar. Nebi onu muhteşem bir eve götürür. Süleyman Wahdati, Nebi'nin dışarıda beklemesini söyler ve kendisi muhteşem evin büyük kapısından içeri girer. Süleyman Wahdati uzun bir süre içeride kalır, o evden çıkar; Nebi'ye hiçbir şey söylemeden arabayı eve doğru sürmesini söyler. Akşama kadar Nebi'nin hiçbir şeyden haberi yoktur. Akşam laf arası Süleyman Wahdati, Nebi'ye "yakında evleneceğim" der. Bu ifadeden sonra Nebi bugün patronunun o muhteşem eve kız istemeye gittiğini anlar. Süleyman Wahdati Nila ile nişanlanır. Onların nişan aşaması fazla uzun sürmez ve kısa bir süre sonra evlenirler.

Bu evlilikten sonra, parti şenlik vb. ile ilgilenmeyen Süleyman'ın evinde parti, şenlik ve benzerinin ardı kesilmemekte, bir şenlik oburunu kovalamaktadır. Parti, oyun, eğlence vb. kalabalıklardan hoşlanmayan Süleyman Wahdati, Nila'nın organize ettiği partilerde asgari çaba harcar. Konukların aralarına karıştırmış havasında, birkaç laf ola, göstermelik hamle yapsa da, çoğunlukla bir köşeye çekilir, partinin patirtısına ilgi göstermez. O, içkiden hoşlanmayan birisidir. Partilerde bolca içki içilirken, o sadece maden suyu ile yetinmektedir.

Patirtılı hayat böyle devam ederken bir gün Bayan Wahdati şoförü ve aşçısı olan Nebi'ye, onu Şadbağ köyüne götürmesini ister. Nebi Bayan Wahdati'yi Şadbağ'a götürür. Köyde Sabır'ın çocuklarıyla karşılaşır ve bu karşılaşma Nila'ya annelik hakkını kaybettiğini hatırlatır. O depresyona girer; evine dönünce kimse ile konuşmaz ve hiçbir şey yemeden, içmeden odasına kapanır. Süleyman Wahdati durumu böyle görünce paniğe kapılır. Birkaç gün sonra Nila'nın babası ziyarete gelir ve bu ziyaret onun iyileşmesine sebep olur. Onun iyileştiğinin mutluluğunu yaşamak için Süleyman Wahdati bir şenlik düzenler.

Wahdatiler çiftinin tatsız ilişkisi hiçbir değişiklik göstermeden sürdürülmektedir. Yemek sırasındaki suskunluklar, ilgisizlikler, yalnızlıklar vb. olduğu gibi devam etmektedir. Peri'nin aileye katılması, Wahdatiler ailesinin ilişki düzenini pozitif biçimde değiştirir ve mutsuzluğun yerini mutluluk alır. Nila Wahdati tarafından evlatlık edinme teklifi geldiğinde, Süleyman Wahdati bu teklifi reddeder ama Nila'nın ısrarları sonucunda o bu teklifi kabul etmek zorunda kalır.

Süleyman Wahdati'nin günden güne Peri'ye yaklaşma duygusu artış gösterir. O, Peri ile ilgilenmeye başlar; hatta sabah yürüyüşlerine de onu kendisiyle beraber götürmeye başlar.

1955'in baharında Bay Wahdati felç geçirir. *“Bay Wahdati yatakta doğrulmuş oturuyordu, üzerinde bir tek beyaz fanilas vardı. Gırtlaktan gelen, acayip sesler çıkarıyordu. Yüzü bembeyaz, bitkindi, saçlarıysa karman çorman. Sağ elini kaldırmayı tekrar tekrar deniyor, başaramıyordu, dehşet içinde, ağzının kenarından salya aktığını fark ettim.”* (s. 107) Süleyman Wahdati'nin sağ yüzü, sağ eli ve sağ bacağı felç düşmüştür. *“Aslında, bir bakıma ölmüştü. En azından eski hali ölmüştü. Yüzünün yarısı donmuş bir maskeydi şimdi. Bacakları işe yaramaz durumdaydı. Sol kolunu oynatabiliyordu, ama sağ kolu yalnızca kemikten ve gevşek ettin ibaretti. Ağzından sözcükler değil, kimsenin çözemediği bozuk hırıltılar, iniltiler çıkıyordu.”* (s. 108) Süleyman Wahdati'nin hastalığını duyan yakın uzak akrabaları onun ziyaretine gelmeye başlar. Bir süre sonra ziyaretler de eksilmeye başlar; sadece annesi haftada bir oğlunun haberini almaktadır. Bu sıralar Nila, Peri'ye bakma bahanesiyle odasına çekilmiş, sarsıntılar ve üzüntülerden kendini uzak tutmaya çalışmaktadır. Ama Nila kendi odasına çekilmekle yetinmez, bir gün Peri'yi yanına alarak, malikâneyi, Kâbil'i üstelik Afganistan'ı terk eder ve Fransa'ya gider.

Süleyman Wahdati'ye bakmayı Nebi üstlenmektedir. Nila evi terk edince Malikâneye sadece Süleyman ve Nebi kalır. Bir süre sonra Nebi Tüm hizmetçileri göndermeyi düşünür ve bu fikrini Süleyman Wahdati'ye söyler; Süleyman Wahdati'nin onayını alınca hizmetçilerin işine son verir.

Süleyman Wahdati'nin hayatı 2000'e kadar böyle sürer gider. O, 2000'de ölürken tüm varlığını Nebi'ye bırakır ve bir kâğıt belgesiyle tüm mirası Nebi'ye devrettiğini belirtir.

Süleyman Wahdati, romanda zengin rolünü canlandırmaktadır. Büyük malikânede yaşamakta, evinde birkaç hizmetçiyi barındırmaktadır. Her hizmetçinin yapacağı işi, çalışma saati belirlenmiş; hizmetçiler sınırı çizilmiş tabloların belirgin kapsamında hareket etmektedir; aşçı aşçılığını yapmakta, bahçıvan bahçıvanlığını yapmakta, temizci temizciliğini yapmaktadır.

Romancı *Ve Dağlar Yankılandı* romanında, Afganistan ekonomisinin gelişme durumunu yahut çöküş aşamasını Süleyman Wahdati üzerinden anlatmaya çalışmıştır. Süleyman Wahdati, hareketsiz, kalabalığı ve gurultuyu sevmeyen, sakin ve pasif bir şahıstır. Bu durum fazla uzun sürmez ve Süleyman Wahdati felç düşerek yatalak olur. Onun hayatı artık bağımlı hale gelmiştir ve yaşamını sürdürmek için başkalarına ihtiyacı vardır.

1.3.5.5. Nila Wahdati

Nila Wahdati, babası kraliyet ailesinin yakınlarından, annesi ise Fransız'dır. Nila'nın annesi asıl Parisli, Kral Emanullah'a yapacağı reforma danışmanlık yapmak için Kâbil'e gelen Fransızlardan birisinin kızıdır. Nila'nın büyük babası kızıyla birlikte Kâbil'e gelmiştir. Onun anne ile babası 1927'de Kraliyet sarayındaki resmi bir akşam yemeğinde tanışmışlardır. Romanda Nila Wahdati'nin babası hakkında çok söz geçmez, sadece Nila hastayken, babası onun ziyaretine gelir ve anlatıcı da Nila'nın babasını okurlara tanıtmak için onun bazı özelliklerini verir.

“Dördüncü gün sokak kapısı çalındı. Açınca, yeni ütülenmiş takım el-biseli, parlak mokasenli, uzun boylu, yaşlıca bir adamla karşılaştım. Halinde, tavrında, dimdik duruşunda, bana görmeyen gözlerle bakışında, cilalı bastonunu bir kral asastıymışçasına her iki eliyle tutuşunda etkileyici, hatta göz korkutucu bir şey vardı. Henüz tek kelime etmemişti, ama boyun eğilmeye alışık biri olduğumu anlamıştım. ‘kızımın iyi olmadığını duydum’ dedi.”
(s. 97)

Siyah saçlı, orta boylu ve zevke düşkün olan Nila 1929'de Kâbil'de doğmuştur. O, yirmi yaşındayken Süleyman Wahdati ile evlenir. Yaşı küçük olmasına rağmen, birçok erkekle ilişki yaşamış ve ilişki yaşadığı erkeklerin vasfına şiirler yazmıştır.

Bayan Nila, Bay Süleyman ile mutsuz bir evlilik yapmıştır. O yaptığı bu evlilikten hiç zevk alamamakta ve Süleyman Wahdati ile ısınmamaktadır. Bunun büyük nedeni, Süleyman Wahdati'nin aşçısı ve şoförü olan Nebi'ye karşı duyduğu ilgidir.

Nila Wahdati, Bay Süleyman ile evli olmasına rağmen yalnızdır. O Nebi ile konuşmaya başlayınca yalnızlığını kırar ve kederlerini, acılarını, hasretlerini onunla paylaşmaya başlar. Böylece onun acıları, kederleri, geçmişi, hatıraları romana sığdırılır.

Nila Wahdati, küçükken annesiyle beraber Fransa'ya gitmiş ve Fransa'yı gezmiştir. Evvelki yıl da hastalanmış ve babası ile beraber Hindistan'a gitmiştir. Onun iyileşmesi için rahminin alınması gerekiyormuş. Bir ameliyat sonucu onun rahmi alınmış ve o

ömür boyu anne olma şansını kaybetmiştir. O, Nebi'nin ailesini görmek için Şadbağ'a gittiğinde Sabır'ın çocuklarını görür ve çok bozulur. Onlar Kâbil'e dönerken Nebi onun kötü durumda olduğunu fark eder. O Nebi'den arabayı durdurmasını ister. Nebi arabayı durdurunca o ağlamaya başlar. Nebi ona moral vermek için, *"yakında sizin de çocuklarınız olur Bibi Sahip. İnşallah. Allah bunu nasip edecektir. Bekleyin de görün."* der. Nila Wahdati, *"Hiç sanmıyorum. Bunu o bile yapamaz."* diye cevap verir. Nebi *"Elbette yapabilir. O her şeye kadirdir, Bibi Sahip. Daha çok gençsiniz. O isterse olacaktır."* diye ilave eder. Nila daha ciddi bir tavrıyla, *"anlamıyorsun, ... artık mümkün değil. Hindistan'da içimi kazıdılar. İçim bomboş."* diye karşılık verir. (s. 95-96)

Süleyman Wahdati, Nila ile evlenmeden önce parti, şenlik, eğlence vb. gibi organizasyonlarla ilgilenmezdir. Ama evlendikten sonra her ay bir, iki hatta üç kez parti vermeye başlar. İçki, partide konuklara sunulacaklar listesinin ilk sırasındadır. Partide Nila Wahdati yazdığı şiirleri misafirlere okur.

Nila şiir söyler ancak onun şiirleri geleneğe karşıdır.

"Ancak Nila'nın şiirleri geleneğe karşı çıkıyor. Ne belirlenmiş vezin ölçüsüne uyuyorlardı ne de kafiye düzenine. Dahası ağaçlar, bahar çiçekleri, bülbüller gibi bildik konularla hiçbir ilgileri yoktu. Nila aşktan söz ediyordu; aşk derken de Rumi ya da Hafız'ın tasavvufi arzularını değil, bildiğimiz bedensel aşkı kastediyordu. Yastıkların üzerinde fısıldaşan, birbirini okşayan âşıkları yazıyordu. Hazzı yazıyordu." (s. 99)

Onun yazdığı şiirler son yüzyılda genelleşen serbest şiirdir.

Nila Wahdati'nin annesi Fransız olduğu için o batılılaşmış bir karakterdir. O romanda batılı bir kadın tavrını canlandırmaktadır. O, caz müzikten hoşlanır, son yüzyılda Fransa'da yaygın olan serbest şiir söylemektedir. Batılı kadınlar gibi, namus onur sahibi değildir, istediği erkekle yatıp kalkar. O, Afganistanlı bir kadının doğasında olmayan tavırları canlandırmaktadır.

Nila anne olamayacağı için çok üzgündür. Nebi her zaman Nila'yı böyle hüznü görürce, onu bu durumdan kurtarmak için düşünmeye başlar. Bir defasında evlatlık edinme meselesini Nila'ya önerir; Nila da bu öneriyi pozitif cevap verir. Süleyman'ın onayından sonra onlar Peri'yi evlatlık edinirler.

Nila, Peri'yle çok ilgilenmektedir ve onu öz evladı gibi sevmekte, tüm isteklerini yerine getirmektedir. Ona şefkatle bakmakta ve annelik duygusunu ondan esirgememek-

tedir. O her çarşıya gittiğinde Peri'ye yeni elbiseler, yeni ayakkâbılar, yeni oyuncaklar vb. almaktadır.

Süleyman Wahdati felç düştükten sonra, Nila Süleyman'ın annesinin dikenli fırçalarına fazla dayanamaz ve ülkeyi terk etmeye karar verir. Peri'yi yanına alarak Afganistan'ı terk eder ve annesinin ülkesi olan Fransa'ya yerleşir.

Nila Fransa'ya gelir ve Fransa başkenti Paris'in kuzeybatısındaki Courbevoie kasabasında yaşamını sürdürmeye başlar. O, geçimini sağlamak için "*Seine Nehri'nin karşı kıyısında, D'Arcole Köprüsü'nün yanında*" küçük bir kitapçı dükkânı açar. (s. 186)

Nila Wahdati Paris günlerinde Julien isimde biriyle tanışır. Tanışmadan bir hafta sonra Julien ile Nila Saint-Germain Bulvar'ındaki küçük bir bistroda buluşup akşam yemeği yerler. Bu uzun müddetli ve karışık ilişkinin ilk yemeğidir. Nila buluşmaya hazırlanmak için süslenir, hangi elbiseyi giymeye karar verene kadar çok zorlanır, üstelik Peri'den de yardım alır. Yemeğe Julien'in isteğiyle Peri de katılır. Bu yemekten bir hafta sonra, bir sabah Peri Nila'ya sabah kahvesini götürdüğünde, Julien'i annesinin yatağında çıplak yattığını görür. İlişkilerini kısa bir sürede bu kadar ilerlediğini görünce çok şaşırır. Bu ilişki de çok sürmez, altı ay sonra sona erer. Julien bir kez daha ilişki kurar, tekrar ayrılır, ayrıca onların karmaşık ilişkileri böyle ayrılıp barışmalara çok tanık olur.

Nila'nın içkiye olan meyli, onun içkiye bağımlı olması düzeyine kadar ilerler. Üstelik içki içerek kendine zarar vermeye başlar, ne var ki kızı Peri onunladır. Peri onun tedavisine dikkat etmekte ve ona göz kulak olmaktadır. Okuldayken, Colette'nin evindeyken yahut Julien'le birlikteyken, annesi ile ilgili gelen haberler onu şaşırtmamaktadır. Bir seferinde, hastaneye yeni atanan bir doktor, Peri'ye annesinin kaza geçirdiği haberi verir, ama Peri'nin bu haberi duyunca şaşırmadığını görünce şaşkınlığa uğrar. Çünkü Peri, annesinin kendine zarar vermelerine, kaza yapıp hastaneye kaldırılması ile ilgili haberlerin gelmesine artık alışmıştır. Onun bağımlı hâle gelen içki alışkanlığı ölümüne kadar devam eder, ayrıca ölümüne de bu kötü alışkanlığı sebep olmuştur. O 1974'te aşırı içki içerek intihar etmiştir.

1.3.5.6. Nebi

Nebi, romanın gözde kahramanları olan, Abdullah ile Peri'nin üvey dayısıdır. O romanın ilk bölümünde 25 yaş sınırındadır. Onun, Masume ve Pervane isimde ikiz kız

kardeşleri vardır. Kız kardeşlerinden Masume sakatlanmış, felç acısına dört sene dayanmış sonra intihar etmiştir. İkizlerin diğeri Pervane ise Sabır'la evlenmiştir.

O romanın dördüncü bölümünün ben anlatıcısıdır. Bu bölüm onun mektubu gibi kurgulanmış; olaylar onun tarafından bir hatıra gibi anlatılmıştır. O çocukken Sabır ile bazen aralarında tartışma yaşanmış, bazen de Sabır'ın kurguladığı masalların dinleyicisi olmuştur.

Anne babası öldükten sonra 1946'da, sakat kardeşinden kurtulmak için yahut Kâbil'de çalışarak onların iâşesini sağlamak amacıyla Kâbil'e gelir; bir seneliğinde Kâbil zenginlerinden birinin evinde çalışır. Sonra çalışmakta olduğu işten ayrılarak Süleyman Wahdati'nin şoförlüğü ve aşçılığını yapmaya başlar. O aşçılığı bir Özbek aşçıyı gözlemleyerek öğrenmiştir. Süleyman Wahdati'nin evinde yedi yirmi dört çalışma anlaşması yaparak işe başlar. Bu sebepten onun evinde kalmak zorunda. O, bahçenin arka tarafındaki bir kulübede yaşamaktadır. Nebi'nin kaldığı kulübe şöyle tasvir edilmektedir. *“Ben bahçenin arka tarafında bulunan bir kulübede yaşıyordum. Bir penceresi, beyaz boyalı, temiz duvarları vardı ve genç, bekâr mütevazı ihtiyaçlarını rahatça karşılayacak genişlikteydi. Bir yatağım, bir masayla sandalyem, bir de namaz seccademi günde beş kez yayabilecek yerim vardı. Kulübem o sıralarda işimi rahatça görüyordu, şimdi de görüyor.”* (s. 77) O, kaldığı yerinden memnun olduğunu itiraf etmektedir. Bu onun kişisel özelliğinden biridir.

Nebi ayda bir kez Süleyman Wahdati'nin arabasını ödünç alır; doğup büyüdüğü köye yani Şadbağ'a, kız kardeşlerinin ziyaretine gider. Köy çocukları Nebi'yi çılgınlarla karşılar. Masume dört sene sakat yattıktan sonra vefat eder. Bu olaydan sonra Pervane Sabır ile evlenir. Artık Nebi her ayda bir kez Sabır ile evli olan kız kardeşi Pervane'nin ziyaretine gitmektedir. Sabır'ın çocukları, Abdullah ile Peri öz annelerini kaybettikleri için; Nebi onlara nazik ve güler yüzlü davranmaya dikkat eder. Şöyle ki o, insanlık görevini yerine getirmeye çalışır. Nebi köye her gittiğinde Sabır'ın büyük oğlu Abdullah'a arabayla köyde gezmeyi teklif eder; Abdullah da kız kardeşi Peri'yi yanına alma şartıyla teklifi kabul edeceğini söyler. Tur bittikten sonra Nebi, Sabır ve kız kardeşi Pervane'yle beraber oturur, konuşur ve çay içer.

O köye her gittiğinde aynı takım elbise yani zeytin rengi takım elbisesini giyerek gitmektedir. Zeytin rengi takım elbiseyi, Süleyman Wahdati ona vermiştir. Köye gitti-

ğinde patronu olan Süleyman Wahdati hakkında kimseye bahsetmez. Çünkü bunu guru-runu yediremez. Ayrıca Efendisi hakkında konuşmayı ona karşı yapılan bir saygısızlık bilir. Efendisini sayıp sevmek onun başka bir özelliğidir. O iyi bir hizmetkâr olduğunu itiraf etmektedir ve bu davasını şöyle kanıtlamaktadır.

“Gözlerimi dört açıp Bay Wahdati’nin nelerden hoşlanıp nelerden hoşlanmadığını, tuhaflıklarını, hırçınlıklarını öğrenmiştim. Alışkanlıklarını, âdetlerini de biliyordum artık. Örneğin her sabah kahvaltıdan sonra yürüyüşe çıkmaktan hoşlanırdı. Ancak tek başına yürümekten hoşlanmaz, kendisine eşlik etmemi beklerdi. Her ne kadar varlığıma bir anlam veremesem de, bu isteğine boyun eğdim elbette.” (s. 78-79)

Bunlar bir taraftan Nebi’nin iyi bir hizmetkâr olma özelliğidir, diğer yandan romancı Khaled Hosseini bu sözcüklerle bir hizmetkârın nasıl patronunun gözüne girebileceği hakkındaki fikrini söylemektedir.

Nebi, Nila’yı seviyor ve bir türlü aşkını izhar edemiyor. Süleyman Wahdati’nin hastalığı sonrası, Nebi onun yegâne yâr ve yaveri olmuştur. O Süleyman’ın her türlü bakımını üstlenmiştir. O, akşamları Süleyman Wahdati’ye kitap okumakta, aşçılığını yapmakta. Artık Süleyman Wahdati’nin tüm işlerini gören Nebi, bir gün yatak odasına girer ve bir süredir temizlemeyi bekleyen büyük bir dolabın kapılarını iterek açar ve temizlemeye takım elbiselerden başlar. Süleyman Wahdati’nin bu takım elbiseleri bir daha giyemeyeceğinin farkında olsa da onların hepsini temizler. Toz basan kitapları da temizlemeye koyulur. Ayakkabılarını siler. Bu sırada uzun kışlık paltoların altında kalan geniş bir karton kutusu bulur. Kutuyu kendine çekip açar. Kutunun içi Bay Wahdati’nin eski çizim defterleriyle doludur. En üstteki çizim defterini açınca beklemediği resimlerle karşılaşır ki defterin tüm sayfalarında Nebi’nin resimleri çizilmiştir. Nebi bu resimleri görünce depresyona girer ve ne yapacağını bilemez hâle gelir. Nila’nın malikâneyi terk ederken söylediği ve Nebi’nin anlamını bir türlü çıkaramadığı tümceler aklına gelir.

“Sendin Nebi.

Baştan beri hep sendin

Anlayamadın mı?” (s. 114)

Nila’nın ne demek istediğinin şimdi farkında varır ki Süleyman Wahdati Nebi’ye âşıktır ve bu resimlerin hepsini o çizmiştir. Nebi resimleri gözden geçirdikten sonra defterleri yerine koyar ve kutunun kapağını kapatır; odadan çıkar. Artık bu evde kala-

mayacağını düşünen Nebi, Süleyman Wahdati'ye bir bakıcı bularak evden ayrılmak ister. İş arayan birçok insanla görüşür. Görüştüğü kişilere bu yükümlülüğü üstlenecek yeteneği yetersiz bulur. Görüştüğü kişilerin bazılarının aşçılık yeteneği yoktur, bazıları okuryazar değildir ki her akşam Nebi Bay Wahdati'ya kitap okumaktadır; hizmetçi olarak seçeceği insanın da akşamları ona kitap okuması gerekmektedir. Görüştüğü kişilerin bazılarının da şoförlük yeteneği yoktur. Nebi bu kararından Süleyman'a söz etmez ve onu kuşkulandırmamak için onlarla evin dışında görüşür. Nebi uygun bir eleman bulamayınca işine devam etmek zorunda kalır.

Dönemler başlar biter, ama onların yeknesak hayatları sürmektedir. Nebi Bay Wahdati'ye tekerlekli sandalye alır ve eskiden devam ettikleri sabah yürüyüşlerine tekrar başlarlar. Cumhuriyet dönemi başlar, ülkeyi Rus Rejimi işgal eder, mücahitler dönemi, sonra da Taliban yönetimi başlar ama Nebi ile Süleyman Wahdati malikâne'yi terk etmezler. Kâbil'de gerçekleşen tüm savaşları görürler. Bu süre Süleyman Wahdati'nin ölümü yani 2000'e kadar devam eder. Bay Wahdati Nebi'nin hizmetleri karşılığında tüm mal ve mülkünü ona devreder.

Süleyman Wahdati'nin vefatından sonra, Nebi malikânede fazla yaşamaz; malikânenin büyüklüğü ona yalnızlığı daha çok hissettirir. Ayrıca malikânenin her köşesi ona eski hatıralarını hatırlatmaktadır. Durum böyleyken o müstemilattaki eski kulübesine taşınma mecburiyeti hisseder.

Nebi eski kulübesine taşınmış, yalnız hayatını sürdürmektedir. Bu sırada savaş da bitmiştir ve farklı ülkelerden insanlar Afganistan halkına yardım etmek için Kâbil'e gelmiştir. Bay Markos kiralık ev aramaktadır ve tercümanı ile birlik Nebi'nin evine gelirler ve Nebi'den evini kiraya vermesini isterler. Nebi de evini kiraya vermeyi kabul edince Bay Markos kiranın miktarı hakkında konuşur. Nebi kira parası almayacağını söyler. Bay Markos sebebini sorunca, *“Ülkenizden ayrıldınız, ailenizi, dostlarınızı bırakıp sırf benim vatanıma ve halkıma yardım etmek için Allah'ın unuttuğu bu kente geldiniz. Şimdi ben sizin sırtınızdan para kazanmayı nasıl düşünürüm?”* der. (s. 130)

Nebi gençken her zaman zeytin rengi takım elbise ile görünmektedir. Onun 2003 yılındaki durumu anlatılırken de zeytin rengi takım elbisesi üzerindedir. *“Adamın gür, kırçıl saçları alnından geriye taranmış. İyice kırılmış bir sakalı var, avurtları neredeyse dişsiz birininki kadar çökük. Üzerindeki zeytin rengi, biçimsiz, bol takım elbise*

1950'lerin moda anlayışını yansıtıyor." (s. 143) Hükümetler kurulmuş yıkılmış, memleket birkaç defa savaş eşiğinden dönmüş ama Nebi hiç değişmemiştir. Onun hâlâ zeytin rengi takım elbisesi üzerinde ve hâlâ saçını anlından arkaya taramaktadır. O eski Afganistan'ı temsil etmektedir.

1.3.5.7. Markos Varvaris

Yunanistanlı Bay Markos, bir plastik cerrahıdır. O, 2002 yılında yaralı çocukları ameliyat etmek üzere Kâbil'e gelen tıp ekibinin bir üyesidir.

Markos, babasını doğmadan önce kaybetmiştir. *"Mama bana altı aylık hamileyken babamın ayağı kaymış, otuz metrelik bir uçuruma yuvarlanmıştı."* (s. 299) Markos'u annesi büyütmiştir. Anne oğul Tinos adasında yaşamaktadır. Onun annesinin ismi Odie'dir. Odie Tinos adasındaki bir okulda öğretmenlik yapmaktadır. Odie'nin Atina'da yaşamakta olan okul arkadaşı Madaline, kızıyla birlikte Tinos Adasına geleceğine ve onlarla beraber yaşayacağına dair bir mektup yollamıştır. Madaline, kızıyla birlikte Markos'ların evine gelir, yerleşir ve birlikte yaşamaya başlarlar. Onun kızı Thalia'nın yüzünü köpek ısırması, yüzü kötü halde yıpranmıştır. *"Köpek ısırması, demişti annem bana uyarırcasına. Yaranın izi kalmış. Köpek Thalia'nın yüzünü ısırması, yemişti."* (s. 285) Yüzündeki iğrençliği başkalarından gizlemek için, yüzüne maska takmaktadır.

Markos, Thalia'nın yüzündeki maskesinden ve yemek yeme tarzından nefret etmeye başlar; duyduğu nefreti annesine de söyler. Ama zaman geçince Thalia'ya alışır. Onlar beraber oynarlar, kumsallara, deniz kenarlarına giderler. Thalia'nın annesi uzun bir süre geçtikten sonra Atina'ya gider, ama Thalia'yı Tinos Adasında, Markos'un ailesi ile birlikte yaşaması için bırakır. Thalia'nın annesi o gün bugündür bir daha dönmez.

Thalia'nın babası Andreas, zengin birisidir. Madaline, Andreas'tan kendisiyle çok ilgilenmediği için ayrılmıştır; sebebi Andreas çok seyahat etmekte, evdeyken de hep birilerini ağırlamakta ve misafirleriyle birlikte geceyi sabahlamaktadır. Thalia'nın babası ölürken, tüm varlığını Thalia'ya bıraktığını söyler. Thalia, babasından kalan parayı ikiye bolar, bir kısmını Markos'a verir. Maddi sıkıntısı giderilen Markos, dünya turuna çıkar.

Markos, Thalia'yı gerçek kız kardeşi saymaktadır. *"O benim gerçek kız kardeşim, gerçek Manaar'im oldu, en baştan beri."* (s. 337)

Markos, Thalia'dan etkilenerik uzmanlık alanını seçer. O, Thalia gibileri uğradıkları mağdurluktan, aşığılamalardan kurtarmak için, gece gündüz demeden ęalıřır ve başarılı bir plastik cerrahı olur. O, meslek hayatının bir kısmını, Atina'da kırışıklıkları düzelterek, kaşları kaldırarak, sarkmış gıdıkları gererek geğirmiştir. Meslek hayatının diğer kısmını ise, dünyayı dolaşıp hasta ęocuklar için ęalıřarak geğirmiştir.

Markos'un Afganistan'a gelişine, Amra Ademovic sebep olmuştur. *"Sonra, 2002 yılının başlarında, tanıdığım bir kadın beni muayenehanemden aradı. Adı Amra Ademovic idi. Bosna'da ęalıřan bir hemşireydi. Onunla birkaç yıl önce Londra'daki bir konferansta tanışmış, tek bir hafta sonu süren, keyifli bir şey yaşamıştık."* (s. 332) Markos ile Amra, kısa süreli bir ilişki yaşamışlarsa da, irtibatı kesmemişlerdir. Bazı sosyal etkinliklerde görüşmektedirler. Amra 2002 yılının başlarında, Markos'u arar ve sağlık amaçlı Afganistan'da ęalıřmakta olan örgütün bir plastik cerraha ihtiyacı olduğunu söyler. Markos'dan, eğer isterse örgütlerine katılmasını rica eder. Markos, Amra Ademovic'den gelen teklifi kabul etmiş ve Kâbil'e gelmiştir. Markos, kiraladığı evin sahibi olan Nebi'nin samimi dostu ve sırdaşı olur.

1.3.5.8. İdris

İdris 1968'de Kâbil'de doğmuştur. O, Amerika'ya gitmeden önce babası ile beraber Süleyman Wahdati ve Nebi ile vedalaşmaya geldiğinde tanıtılmıştır. *"Artık on dördüne basmış olan oğlu İdris'le de vedalaştım; uzun boylu leylek bacaklı, uzun saçlı oğlanın ayva tüyü bıyıkları terlemeye başlamıştı bile."* (s. 122)

İdris'in bazı özellikleri ve ismi dördüncü bölümde geçmektedir. Ama onun kişiliği, cesareti ve başarısı hakkında beşinci bölümde geniş bilgi verilmiştir. O, Beşiriler ailesinin eğitimsi sayılmaktadır. Tıp fakültesini bitirmiş, Kaliforniya'daki özel hastanelerden birinde ęalıřmaktadır.

İdris'in annesi ve iki kız kardeşi hayattadır. O, 1994'te babasını kaybeder; babası kanser hastalığına yakalanmış, büyük bir mücadeleden sonra vefat etmiştir.

İdris babasının ölümünden bir yıl önce yani 1993'te Nahil isimli bir kadınla evlenmiştir. Bu evliliğin meyvesi iki ęocuktur. 12 ve 10 yaşında olan ęocukların isimleri Lemar ve Zabi'dir.

İdris evlendiğinde, kuzeni Timur düğün hediyesi olarak ona yepyeni bir *Ford Explorer* arabası alır ve bu hediyeği takdim ederken, düğün partisinde çalmakta olan müziği kestirir, herkesin dikkatini çektirircesine arabanın anahtarını tepsiye koyarak yeni evlilere sunar. Timur'un başka bir gösterisi, İdris'in evlendikten sonra aldığı küçük daire'nin kredisine de kefil olmasıdır. Timur, İdris'i kardeşi gibi sevip saymaktadır.

İdris kuzeni ile Kâbil'e geldiğinde, Bay Markos'un daveti ile hastane'ye gitmiştir. Vezir Ekber Han Hastanesine gittiğinde koridorun bir köşesinde kurulan koğuşta yatan yaralı Roşi ile karşılaşır; Roşi'nin hikâyesini duyunca ona ilgi duymaya ve onu sık sık ziyaret etmeye başlar. Ziyaretlerinden birinde ona küçük bir televizyon ile video aygıtı ve dört film hediye olarak getirir. Roşi hediyeği görünce çok mutlu olur. O da İdris'e ilgi duymaya başlar. *“Oysa Roşi ona İdris Kaka demeye başladı. İdris geciktiğinde, kızı allak bullak bir halde buluyor. Kız kollarını onun beline doluyor, yüzünü bir rahatlama dalgası yalıyor. Hayatta sabırsızlıkla beklediği tek şey, İdris'in ziyaretleri; kendisi söyledi.”* (s. 156) İdris'in Amerika'ya dönerken de gerekirse Kaliforniya'ya götürüp ameliyat ettireceğini, para ödemesi için bir fon oluşturacağını, en kötü ihtimalde de kendisi ödeyeceğini söyler ve hemşire Amra'ya söz verir.

1.3.5.9. Timur

Timur, 1968'de kuzeni İdris ile aynı zamanda doğmuştur. O yaşamının ilk on dörtünü Kâbil'de geçirmiş, Rus Rejimi'nin Afganistan'ı işgal ettiği sırada ailesiyle beraber ülkeyi terk ederek ilk önce Pakistan'a gitmişler, sonra da Amerika'ya sığınmışlardır.

Timur, sıcakkanlı bir kişiliğe sahiptir; ayrıca onun sosyal bir kişiliği vardır. Bu kişiliği ona hatalarını, kusurlarını bağışlatmasına yetiyor. O, kaslı vücudu, yeşil gözleri, gamzeleri ile daha yakışıklı görünümüne sahiptir. Timur'un diğer özellikleri de vardır. O, toplantılarda içki içerken, başkalarıyla şakalaşırken rahat tavırlar sergilemektedir. İdris onun gösterdiği bu performanslara, özgüvenine, hazırcevaplığına ve zorlanmasız şakalarına hayranlık duymaktadır. Onun *“Birleşik Devletlerde gayrimenkuller için kredi ayarlayan bir şirketi var”*dır. (s. 134)

1980'den beri yaşamını Birleşik Devletlerde sürdüren Timur 11 Eylül olayından sonra ismini değiştirir ve adının son iki harfini atarak *“Tim”* diye kendini adlandırır. Bu isim değiştirme bir üniversite diplomasından çok daha fazla işine yarar ve ticareti gün-

begün gelişmeye başlar. Kendisi işinin ikiye katlandığını iddia etmektedir. Ama Kâbil'e geldikten sonra Tim'i bırakır ve kendini Timur diye tanıtmaya başlar.

Timur evli ve üç çocuk sahibidir. Timur'un romanda aktif ve pozitif rolü vardır. Kendinden başarılar sergilemekte ve Beşiriler ailesinin gözbebeği sayılmaktadır, ama arka planda olduğu ve kuzeni İdris ile beraber anlatılmakta olduğu için özellikleri, çocukları ve karısı hakkında çok bilgi geçmemektedir.

Timur, yakışıklılığı ile sıcakkanlılığıyla kadınları hemen etkilemeyi başarır. O, böyle bir yeteneği olduğunu, Bosnalı Amra'nın gözüne girerek kanıtlar. Bay Markos'un verdiği partide Alman bir kızı tavladığını İdris'e söyleyerek çapkın birisi olduğunu kanıtlamaktadır.

1.3.5.10. Roşana

Hastanede hasta koğuşunda yatmakta olan Roşa'nın tam ismi Roşana'dır; *“Kız dokuz on yaşlarında gösteriyor- Amra ona Roşi diyor, asıl adı Roşana. Bir demir karyolada oturuyor, sırtını duvara yaslamış, dizlerini karnına çekmiş.”* (s. 135) Vezir Ekber Han hastanesinde yatan Roşana'nın tek hayatta kalan akrabası dayısıdır; sadece dayısı onun ziyaretine gelmektedir.

Roşi, ana babası, iki ablası ve küçük erkek kardeşiyle, Kâbil ile Bagram arasında bir köyde yaşamını sürdürmekteyken, aile içi bir kavga sonucu ailesini kaybeder. Roşana'nın ailesinin oturduğu ev davalıdır. Yıllardır, babası ile amcası arasında ev tartışması sürmektedir. Amca babadan büyüktür, babaları evi daha sevdiği ve daha küçük oğluna bırakmıştır. Ama amca yaşça büyük olduğu için evin kendine ait olduğunu ileri sürmektedir. Amca tartışmaya son vermek için onlara geleceği doğrultusunda haber yollar. Roşi'nin ailesi bu haberi duyunca çok mutlu olur ve akşam için, güzel bir misafirperverlik gösterme niyetine farklı yemekler pişirir. Amca gelince baba ona iyice sarılır ve hasret giderir. Sonra yemekleri sofraya sararlar ve herkes istediği kadar sevdiği yemekten yer. Namları soyup yerler, yeşil çay içerler. Yemekten sonra amca dışarı çıkmak için izin ister; sonra bir balta ile geri döner ve öldürmeyi babadan başlar, sonra da anneyi öldürmeye yeltenir. Anne direnç gösterir ve mücadele eder ama baltanın üst üste yüzüne ve göğsüne inen darbesi onun direncini kırar ve annenin de sesi kesilir. Ablalarını amca tarafından kovalanmakta olduğunu gören Roşi, küçük erkek kardeşini alıp kaçmaya karar verir. Evden koşarak çıkarlar ama bahçe kapıyı amca çoktan kilitlemiştir.

Onlar da arka avluya koşarlar, Amca da onları kovmaya koyulur. Beş yaşındaki erkek kardeşi panikten kendini bir saat önce ekmek pişirilen tandıra atar. Roşi'nin de ayağı takılıp yere düşer, sonra da üzerine gelen balta darbesi.

Boş ve önemsiz bir dava yüzünden tüm aile bireylerini kaybeden Roşi, kimsesiz sayılır. Hastanede onunla hemşire Amra yakından ilgilenir. O sıralar tanıştığı İdris'ten de yardım ister. İdris de Roşi'ye hediyeler getirir. Kâbil'de bulunduğu günlerde sık sık ziyaret eder. Ayrılırken de Amerika'da tedavi ettirmek için görüşmeler yapacağına söz verir. Onun hikâyesi bu kadardır.

1.3.5.11. Adel

On iki yaşında olan Adel'in babası eski mücahit komutanlarından biridir. Afganistan başkenti Kâbil'den Şadbağ'a taşınmışlar, iki seneden beri Şadbağ'da yaşamaktadırlar. O saf bir çocuktur, babasının yalanlarına inanmakta ve babasının her dediğini kabul etmektedir. Okula gitmediği için çevresi geniş değildir. Babası özel öğretmen tutmuş, eğitimini evde sürdürmektedir.

Baba Can Adel'i, Adel de Baba Can'ı çok sevmektedir. Babası Helmand'a gideceğini söyleyince çok kaygılanır ve babasına imkânı varsa gitmemesini söyler. Ama baba gitmek zorundadır.

Adel'in babası Helmand'a gidince, o ilk önce evde topu ve diğer oyuncaklarıyla eğlenmeye başlar. Ama benzer oyunlar ve eğlencelerin tekrarından bıkmınca, malikânenin arkasındaki bağa çıkmaya karar verir. Korumalar Adel'in malikânedan çıkmasına izin vermemektedir. O, korumaların ne zaman atlatılabileceğini bilir. Bu sebepten malikânedan çıkmak için uygun zamanı bekler. Topuyla bağa çıkar, oynarken ağaçların arasında, kız okulunun açılış töreninde babasıyla beraber onlara yaklaşmak isteyen çocuğu görür. Bir biriyle tanışır, oğlanın ismi Gholam'dır. Bu tanışma, buluşmaların başlangıcıdır. Adel arkadaşlıkları arasında evleri, yaşadıkları yer ve babasının işleri ile ilgili bilgileri Gholam'ın anlattıklarının üzerinden öğrenir. Böylece Afganistan'daki yaşamın bir diğer yüzü iki çocuğun tanışıklıkları üzerinden verilmiş olur.

Adel, Gholam'ın söylediklerine inanmamışsa da, kötü etkilenmiştir. Onun günden güne Baba Cana karşı sevgisi, saygısı azalmaya başlar. Ama yapacak bir şey yok. Haya-tın devamı için babasına katlanmak zorunda.

1.3.5.12. Diğer karakterler:

İkiz Kardeşler; Pervane ve Masume: Pervane geniş omuzlu, uzun kollu bir kadındır. Nasırlı elleri, kalın, küt parmakları, adını aldığı narin uçucunun zarafetinden eser taşımayan ahlak, yuvarlak bir suratı vardır. Masume ile Pervane'nin hikâyesi romanın üçüncü bölümüne sığdırılmıştır. Onlar ikiz kız kardeşlerdir. İlk masume doğmuş ve Pervane'nin doğumu bir sürpriz olmuştur. Çünkü ebeler onların annesini ikiz doğuracağını beklememektedir. Masume küçüklükten büyüene kadar tatlı bir kız ve herkesin ilgisini çekmekte, oysaki Pervane küçükken de kimsenin ilgisini çekmiyor büyüdükten sonra da. Tatlılık ve hareketlilik Masume'nin doğasında olan bir şeydir, ne var ki bu hareketlilik onun mağduriyetliğine sebep oluyor ve sonbaharda açılan çiçek gibi mürrüvetine erişmeden solup gidiyor. **Nahil:** İdris'in karısıdır. O, ev sineması kurmak için kocası olan İdris'le mücadele eder; bu mücadelede İdris'e galip gelir ve istediği gibi ev sinemasını kurar. **Amra Ademovic:** Hemşire bir hanımdır; yabancı sağlık gurubuyla birlikte yaralanan çocukları ameliyat etme amacıyla Afganistan'a gelmiştir. O, Roşi'yi tedavi etmek için çok mücadele vermektedir. Amra Ademovic, bir süre Birleşmiş Milletler adına çalışmıştır. Soykırımı yani 1998-9'dan sonra Ruanda'da, Kolombiya ve Burundi'de görev yapmıştır. Kâbil'e bir yıl önce küçük bir sivil toplum örgütüyle beraber gelmiş, Vezir Ekber Han hastanesinde çalışmaktadır. Amra Ademovic iki kez evlenmiş ve boşanmıştır ama çocuk yapmamıştır. Kendisini daha mutlu birisi olarak gösterse de çektiği acılar onu yıpratmış olduğundan daha yaşlı görünmektedir. **Peri (Abdullah'ın kızı):** Ömrünü kaybolan kardeşi Peri'yi bulma hayaliyle geçiren Abdullah, kızına da Peri ismini vermiştir. Doğumu Amerika'da gerçekleşen Peri, babasıyla birlikte açtıkları lokantada çalışmaktadır. *“Şimdi siparişleri alan da Peri. Bu cana yakın, nazik kız, açık tenini, gözlerindeki ışıltıyı, duygusal metaneti gösteren parıltıyı annesinden almış. Vücudunun alışılmadık bir orantısı var, üst kısmı zayıf ve narin, ama belinden aşağı genişleyiveriyor; iri kalçalar, kalın baldırlar, kalın ayak bilekleri. Yine o geniş eteklerinden birini giymiş.”* (s. 161) **Julien:** Bir okul öğretmeni. Onun ortaya çıkışıyla Nila ile tanışması ayıdır. Nila ile bir hastane de tanışır. Farklı amaç gütsse de kendini ona yaklaştırmak ve ilişki kurmak için hastane tanışmasından bir hafta sonra bir lokantada buluşma ve akşam yemeği yeme kararı alırlar. O, buluşmada kendini Nila'ya beğendirmek ve daha şık göstermek için, beyaz gömlek giyer, kravat takar, akşama uygun kareli ceket giyer ve terbiyeli bir erkeğin denetimli nezaketini sergilemekten de kaçınmaz. 1963

yılında otuz üç yaşında olan Julien, daha etkileyici tavır sergilemek için, profesör olduğunu ona sorulmadan söylemiyor. Julien'in "kara bir filmde çıkmış bir yüzü vardı"r. Julien amacına yaklaşmak için, Nila'dan, buluşmalarda Peri'yi de getirmesini istemiştir.

Colette: Peri'nin ikinci sınıftan beri arkadaşısıdır. O, uzun cılız saçlı, gaga burunlu, sırım gibi bir kızdır. Onun doğasında bir hareketlilik vardır. Ama son zamanlarda kötü huylar edinmiştir. **Eric Lacombe:** Eric, on sekizinci bölgedeki bir lisede, yedinci ve sekizinci sınıflara tiyatro dersi vermektedir. Peri ile Eric'in tanışmasına Colette sebep oluyor. Aradan kısa bir süre geçer geçmez evlenirler. Eric, "*yakışıklı denemez, saçları uzun, cılız, ensesinde lastik bir bantla toplanmış, Elleri küçük, teni soluk, burnu fazla sivri, alını fazla çıkık, çenesi yok gibi, ama pırıl pırıl gözlü bir gülümsemesi*" vardır. (s. 220)

İkbal: Abdullah'ın üvey kardeşi, Sabır'ın oğlu ve Nebi'nin öz yeğenidir. O, yuvarlak, tel çevreli bir gözlük takmaktadır; kısa, kırçıl sakalı, yanmış kibrit uçlarına benzeyen, küçük dişleri vardır. Savaş bitikten sonra ailesiyle birlikte Afganistan'a gelir, ama Şadbağ'daki babasından kalan avlusu çoktan gasp edilmiştir. Avlunun talebi için mahkemeye başvurmuştur, ama avukat aldığı rüşvet karşılığında avlunun tapusunu yok etmiştir. Çaresiz kalan İkbal, bir gece avluyu gasp eden komutanın evini taşlamaya başlar. Komutan korumaları ile birlikte malikânedeki dışarı çıkarlar ve korumalar İkbal'i avludan uzaklaştırırlar. O gün bugündür İkbal'i gören olmamıştır; büyük ihtimalle öldürülmüştür. **Gholam:** On üç yaşında olan Gholam, Pakistan'da doğmuştur. Onun anne babası, Afganistan'ın işgali sırasında ülkeyi terk etmiş, Pakistan'da Mülteciler Kampına sığınmıştır. Adel arka bahçede top oynarken Gholam'ı görür. İkisi hemen hemen aynı boydadır. Gholam, romanın başka kahramanları gibi, bir çocuktan beklenmeyen performansı göstermektedir. Onun konuşmaları, hareketleri, yaptığı işler, sigara içmeleri vb. on üç yaşında olan bir çocuktan beklenmeyen eylemlerdir. **Aria (Adel'in Annesi):** Adel'in annesidir. Romanda ismi Aria olarak çok geçmez. Adel'in annesi diye adlandırılmaktadır. Kâbilli bir ailenin kızıdır. Adel ve annesi çoğunlukla malikânedeki yalnız kalmaktalar. **Adel'in Babası (Baba Can):** Romanın yedinci bölümünün ön planda olan kahramanlarından. Çoğunlukla Baba Can ismiyle adlandırılıyor. Baba Can'ın kara, çalimsı kaşları, gür sakalı, uzun boyu, güçlü vücudu vardır. O, cihat zamanında büyük bir komutanmış; Ruslarla savaşırken iki kez vurulmuştur. "*Biri sol kaburga kafesinin altında, (bunun dalağına mal olduğunu söyledi)- ötekiyse göbek deliğinden yalnızca bir baş-*

parmak uzaklığında.” (s. 241) O halka kendini iyi bir insan olarak göstermekte, ama aslında tüm pis işlerin idaresi onun elindedir.

1.3.6. Temalar

Khaled Hosseini *Ve Dağlar Yankılandı* romanında bir birinden fersahlarca uzakta olan farklı mekânlardan birçok karakterin hikâyesini sığdırarak, dünyanın, teknoloji sayesinde daha küçük hale geldiği mesajını verme amacını gütmektedir. Romanın teması sadece bununla sınırlı kalmaz; yalnızlık, yoksulluk vb. de söz konusu olmaktadır.

1.3.6.1. Yoksulluk

Roman karakterlerinden Sabır, köyde yaşayan çoğu insanlar gibi yoksuldur. Sabır'ın ailesi yoksul bir aile olarak küçük bir evde yaşamaktadır. Sabır, geçimini sağlamak için bulduğu işin ağır olduğuna, gittiği işten alacağı ücretin az olduğuna, iş yerinin uzak olduğuna bakmadan gider, kazandığı parayla ailesinin geçimini zar zor sağlayabilir.

“Abdullah kendini bildi bileli, Baba iş arar, günübirlik çalışabileceği bir yer bulmak için kapı kapı dolaşır. Bir keresinde Baba'nın köyün saygıdeğer yaşlılarından Molla Şekip'e şöyle dediğini duymuştu: eğer dünyada bir hayvan olarak gelseydim, Molla Sahip, inan olsun katır olarak gelirdim. Baba bazen çalışmaya giderken Abdullah'ı da yanına götürürdü. Bir gün Şadbağ'dan yürüyerek tam bir günlük mesafede bulunan bir kasabaya elma toplamaya gittiler. Abdullah babasının gün batana dek merdivenden inmediğini anımsıyordu; sırtı kamburlaşmış, kırıksık ensesi güneşten yanıyor, kollarının derisi sıyrılmış, kalın parmaklarıyla elmaları tek tek çevirip koparıyordu.” (s.27)

Geçimini sağlamaya zorluk çeken Sabır'ın oğlu Ömer, yoksulluk kurbanı olur, doğumundan daha iki hafta geçmeden ölür. *“Ya da ilk bebeği Ömer'i sevdiği gibi. Tapardı o oğlana. Ama çocuk bir önceki kış soğuktan ölmüştü. Henüz iki haftalıktı.”* (s.21) Sabır, kış mevsiminde doğan çocuğu Ömer'i, parası olmadığından ötürü kalın bir giysi alamadığı için kaybetmiştir. *“Abdullah, babasının Ömer yüzünden kendini suçladığını biliyordu. Daha çok ya da daha iyi işler bulsaydı, bebeğe daha sıkı kışlık giysiler, daha kalın battaniyeler, hatta belki de evi ısıtacak daha düzgün bir soba alabilirdi.”* (s.28) Ayrıca yoksulluk Sabır'ı, kızı Peri'yi evlatlık vermeye zorluyor. O, bir parmağı kurtarmak için diğerinin kesilmesi lazım diye kızı Peri'yi Kâbil'de yaşayan bir zengin aileye evlatlık veriyor ve bir birinden ayrı yaşayamayan ağabey kardeşin ayrılmasının müsebbibi oluyor. Kardeşinden ayrılan hüznü Abdullah'a Pervane şöyle der. *“Doğ-*

rusu buydu. Kusura bakma Abdullah. Onun gitmesi gerekiyordu.' Eli kurtarmak için Parmak kesilmişti." (s.48)

Sabır'ın yaşadığı ev, yaşamak için değil de hayatta kalmaya yetecek durumdadır. Sabır'ın yaşadığı evinin tasviri, Nila'nın onlara geldiği anla birlikte verilmiştir.

"Sabır, Abdullah'a bakıp kaşlarını oynattı. 'Bize çay getir, evlat.' 'Ah, yo, lütfen,' diye atıldı Nila yere, Pervane'nin yanına otururken. 'Hiç gerek yok.' Ama Abdullah çoktan fırlamış, hem mutfak hem de onunla Peri'ye yatak odası vazifesi gören yan odaya geçmişti bile. Eşiğe asılmış, bulanık, naylon perde, onu oturduğumuz odadan ayırıyordu.", "Çatlaklarla dolu toprak duvarlar isten kararmıştı, Nila'nın altındaki dikişleri patlamış şilte tozlu, odadaki tek pencere sinek pislikleriyle bezeliydi." (s.93)

Ülke yoksullarının temsilcisi olarak Sabır'ın ailesi, aynı odayı hem yatak odası hem de mutfak olarak kullanmaktadır.

Aradan yarım asır geçmiş, yoksulluk hâlâ bu vatana hüküm sürmektedir. Yoksulluğun başka bir kurbanı İkbâl'dir. O, babasından miras kalan avlunun gaspçısı olan komutana arzını söylemeye çalışır ama komutanın etrafındaki gaddar korumalar, İkbâl'in komutana yaklaşmasına izin vermiyorlar. İkbâl, avlusunu talep etmek için mahkemeye başvurmuş ve avlunun orijinal tapusunu mahkemeye teslim etmiştir. Avukat komutandan rüşvet alarak avlunun orijinal tapusunu ortadan kaldırmıştır. Yoksulluk 1950'lerde ve savaşlar dizimi sonrası yani 2000'lerde öne çıkmaktadır. 1950'lerin yoksulluk nedeni kuraklıktır. Kuraklık nedeniyle herkes ailesinin geçimini sağlamak için zorluk çekmektedir; mülkiyet, arazi ve zemin sahibi olamayanlar da çalışacak bir iş yeri bulmaya zorlanmaktadır. 1980'den 2001'e kadar devam eden savaşlar Afganistan'ı viraneye çevirmiş ve halkı yoksulluğa sürüklemiştir. Savaşlar sırasında güç kazanarak gaddar olan zenginler, istediğini yapmakta ve yaptırmaktadır. Ama yoksul insanlar öyle güçsüz hale gelmiş ki haklarını bile isteyememektedir. Çünkü zenginler devlet teşkilatı üyelerine rüşvet vererek söz geçirmekte ve istediklerini yaptırmaktadırlar. Bununla birlikte yoksul insanlar parası olmadığı için sözünü hiç kimseye duyuramamaktadır.

1.3.6.2. Rüşvet Meselesi

Rüşvet meselesi *Ve Dağlar Yankılandı* romanının beşinci ve yedinci bölümünde işlenen temalardan biridir. Taliban'dan sonra tesis edilen devletin teşkilatı ve kadroları küçük memurundan büyüğüne kadar rüşvete bulaşmış, alenen rüşvet almaktadırlar. Afganistan'da devlet dairelerinde rüşvetsiz yahut torpilsiz bir işin işlemlerini ilerletmek çok zordur. *"Mülkiyet hakkını kazanmak, zamana ve paraya mal olacaktı."* (s.137) Af-

ganistan devletinin başında menfaatçi insanların bulunması rüşvet gibi idari yolsuzluklara yol açmaktadır. Komutan Baba Can bir altın saat rüşvet vererek, ona karşı dava açan İkbâl'in mahkemedeki orijinal tapusunu ortadan kaldırmıştır. Gholam'la Adel'in konuşması üzerinden bu olay anlatılmıştır.

“Gholam kıpırdamadı. ‘Dün otobüsle Kâbil’e gittik, mahkeme binasına’ dedi dümdüz bir sesle. ‘Bil bakalım yargıç bize ne dedi? Kötü bir haberim var dedi. Bir kaza olmuş. Küçük bir yangın. Babamın tapu belgeleri yanmış. Kül olmuş.’ Adel ceketi tutan elini ağır ağır indirdi. ‘Belgeler olmadan hiçbir şey yapamayacağını söylerken bileğinde ne vardı biliyor musun? Babamın geçen gidişinde adamın bileğinde görmediği, yepyeni, altın bir saat.’” (s.269)

Rüşvet vermek ve rüşvet almak dünyanın her noktasında vardır ama Afganistan'da olduğu kadar genelleşmemiştir. Afganistan'da rüşvet pisliliğinin genelleşmesinin nedeni, uzun süre devamı olan savaşlardır. Savaşlar sırasında ülke güç kaybetmiş ve tüm idari teşkilatlar kontrolden çıkmıştır.

1.3.6.3. Mülteci

Savaşlar nedeniyle ülkeyi terk edip, mülteci olarak başka ülkelere sığınma talebine bulunan bazı insanların öyküsü de romanda anlatılmıştır. Mültecilik meselesi romanın dördüncü, beşinci, yedinci ve dokuzuncu bölümlerinde söz konusu olmaktadır. Dördüncü bölümde, Nebi, Bay Markos'a yazdığı mektupta Beşiriler ailesi dâhil bazı vatandaşların ülkeyi terk ettiği konusu üzerine durmuştur.

“1980’ler Bay Markos, bildiğiniz gibi, Kâbil için o kadar da korkunç değildi, zira çatışmaların çoğu taşrada olup bitmekteydi. Yine de bir kaçış dönemi vardı, mahallemizdeki ailelerin çoğu eşyalarını toplayıp ülkeden ayrıldı. Batıda bir yerlere yerleşme umuduyla Pakistan ya da İran’a gitti. Bay Beşiri’nin vedalaşmaya geldiği günü dün gibi hatırlıyorum, elini sıktım, iyi dileklerimi diledim.” (s.122)

Beşiriler ailesinin ülkeden kaçarak başka bir ülkeye sığınma talebine bulunduğu beşinci bölümde de onaylanmıştır. Timur Beşiri, kendini Amra'ya tanıtırken şöyle lafa başlıyor. *“Burada lafa Timur giriyor. Söyledikleri genel olarak doğru. Kuzen oldukları, Sovyetler gelince ailelerinin ülkeden kaçtığı, bir yıl Pakistan’da kaldıktan sonra seksenli yılların başında California’ya yerleştikleri.” (s.136)* Beşiriler ailesi, bir yıl Pakistan'da mülteci olarak yaşadıkdan sonra, Amerika'dan sığınma hakkı kazanmıştır. Romanın yedinci bölümünde, Adel ile Gholam'ın konuşmaları arasında, Pakistan'daki mülteciler kampı hakkında bilgi geçer.

“'Büyüdüğüm yer. Pakistan'da.' Bunun Afganistan'a ilk gelişi olduğunu anlatı. Bütün hayatını Pakistan'da, doğduğu Calozay mülteci kampında geçirmişti. Calozay'ın bir şehirden farksız olduğunu söyledi; çadırların, toprak kulübelerin, Naylon ve alüminyum levhalardan yapılma, derme çatma evlerin, çerçöple, pislikle kaplı daracık geçitlerin oluşturduğu devasa bir labirentti. Daha büyük bir şehrin göbeğine kurulmuş bir şehir.” (s.257)

Gholam'ın babası İkbal mülteci olarak Pakistan'a sığınmıştır ve Gholam da Pakistan'da doğmuştur. Afganistan vatandaşının birçoğu Amerika gibi uzak ülkelere sığınma hakkı bulmuştur. Romandaki örnekler, Beşiriler ailesi, Abdullah, hanımıyla birlikte.

1.3.6.4. Arazı Gaspı

Arazı gaspı *Ve Dağlar Yankılandı* romanının yedinci bölümünde söz konusu olup romanın öne çıkan temalarından biridir. Komutan Baba Can, yoksul insanların arazilerini gasp ederek, arazide üç katlı büyük bir malikâne inşa etmiş ve malikânenin arkasında da çeşitli meyveli ve geniş bir bağ kurmuştur. Ardı ardına vuku bulan savaşlar dizimi vatandaşları ülkeyi terk etmeye mecbur etmiş, savaş sırasında güç kazanan komutanlar ve savaş öncüleri da arazilerin sahibini uzak görerek arazi ve tarla gaspına yeltenmişlerdir. İkbal, mağduriyete uğrayan binlerce insandan biridir. O, ailesiyle birlikte, Köydeki değirmenin yanındaki boş arsada bir çadırdaki yaşamaktadır. Adel, İkbal'in oğlu Gholam'a nerede yaşamakta olduklarını sorunca: “Değirmenin oradaki boş arsayı biliyor musun?” diye sorar. Adel, evet deyince o devamını getirmez. Adel, Arsada mı yaşıyorsun? diye sorunca Gholam: şimdilik diye cevap verir. (s.258) Adel ile Gholam'ın konuşması arasında toprağa el koyma konusu geçiyor. Gholam, Adel'e şöyle der:

“'Bu ağaç benim ailemindir. Bu arazi aileme aittir. Kuşaklardır bizimdir. Babam evini bizim toprağımıza yaptı. Savaş yüzünden biz Pakistan'dayken.' Meyve bahçelerini gösterdi. 'onlar mı? Orada insanların evleri vardı. Ama babam buldozerle hepsini yıktı, yerle bir ettirdi. Tıpkı babamın doğduğu, büyüdüğü eve yaptığı gibi.' Adel gözlerini kırıştırdı. 'bizim toprağımıza el koydu.'” (s.266)

İdris ile Timur da gasp edilen avlularını talep etmek için Amerika'dan Afganistan'a gelmiştir.

1.3.6.5. Zenginlik-Lüks Hayat

Ve Dağlar Yankılandı romanında toplumsal basamaklar söz konusu olmakla birlikte, zengin insanların, hayatı ve yaşayış tarzı olay örgüsünün bir kısmını teşkil etmektedir. Zengin insanların hayatı ve yaşayış tarzı, Wahdatiler ailesi, Beşiriler ailesi, Komutan Baba Can ailesi vb. üzerinden detaylarıyla anlatılmaktadır.

Zenginlerin temsilcisi olarak Wahdatiler ailesi daha görkemli, daha konforlu bir evde yaşamakta ve bu ailenin her bireyi, yaşamakta oldukları malikânenin ayrı ayrı odasında hayatını sürdürmektedir. Wahdatiler ailesinin malikânesi Sabır'la çocuklarının bu evde ilk girdiği anla birlikte tasvir edilmiştir. *“Nebi Dayı onları içeriye sokunca evin daha da görkemli olduğu ortaya çıktı. Abdullah'ın tahminine göre, Şadbağ'daki evlerin en azından yarısını içine alabilecek büyüklükteydi. Kendini, devin sarayına girmiş gibi hissediyordu.”* (s.37) Oysaki Wahdatiler ailesinin mutfağı, Nebi'nin Bay Markos'a yazdığı mektupta şöyle betimlenmektedir.

“Taş Kaplı mutfağa ilk girdiğimde, ağzım bir karış açık kalmıştı. Bütün Şadbağ köyünü doyuracak büyüklükte olduğunu düşündüm. Altı gözlü bir ocak, buzdolabı, kızartma makinesi, sayısız tencere, tava, bıçak ve mutfak aleti emrime amadeydi. Banyoların dördünü de karmaşık desenlerde oyulmuş mermerleri, porselen lavaboları vardı. Sizin şu üst kattaki banyonuzda dört köşe delikler var ya, Bay Markos, onların içi bir zamanlar lapisle doluydu.” (s.76)

Lüks hayat hususunda, dikkat edilmesi gereken başka bir mesele, Sabır'ın, kalın bir giysi alamadığı için çocuğunu kaybetmesidir. Oysaki Wahdatiler ailesi, Peri'yi evlatlık edindikten sonra ona çeşit çeşit oyuncakların yanında odanın boyasını bile değiştiriyor ve duvarları Peri'nin sevdiği boya ile boyuyorlar. *“Bir marangoz tutup Peri için üç çekmeceli, tekerlekli bir yatak, oyuncakları için akça ağaçtan bir komodin, bir de küçük kısa dolap yaptırdı. En sevdiği rengin sarı olduğunu öğrenince Peri'nin odasındaki her şeyi sarıya boyattı.”* (s.104) Zengin bir aile tarafından evlatlık edinilen Peri, çocukluk dönemini böyle güzel geçirmektedir.

İdris Beşiri, Afganistan'a gitmeden önce evinde bir ev sineması kurma fikrini Hanımı Nahil'e söyler. Ama Afganistan'a yaptığı seferden sonra, bu fikri önemsiz bulur, meğer karısı ev sineması kurmaya çoktan hazırlık almıştır. *“Ev sinemasının kurulması bir ay daha alıyor, ama sonuç muhteşem. Tavana asılı projektörden yansıyan görüntü keskin, 102 inç ekrandaki devinimler inanılmayacak kadar akıcı.”* (s.169) Beşiriler ailesi, Amerika'da muhteşem ve lüks bir hayat yaşamaktadır. Onlar, ülkeyi terk etmeden önce, Kâbil'de büyük bir evde yaşamaktaydılar. Onların Afganistan'daki durumu, Nebi'nin Bay Markos'a yazdığı mektupta şöyle betimlenmektedir. *“Bu komşulardan biri de Bay Beşiri'ydi, Kâbil Üniversitesinden yeni mezun olan bu genç adam Dışişleri Bakanlığında çalışmaktaydı. O ve ağabeyi eşleriyle birlikte, bizden üç ev ilerde, yolun karşısındaki büyük iki katlı eve taşınmışlardı.”* (s.117)

Zengin birisi olarak Komutan Baba Can, konforlu ve lüks bir evde yaşamaktadır.

“Ev üç katlıydı, parlak pembeye ve firuze yeşiline boyanmıştı. Kocaman sütunları, sivri uçlu saçakları, güneşte ışıldayan, aynalı bir tavan penceresi vardı. Alçak korkuluk duvarları, parıltılı mozaiklerle bezeli bir sundurma, kavisli, dökme demir parmaklıkların çevirdiği, geniş balkonlar. Evde dokuz yatak odasıyla yedi banyo vardı. Bazen Adel, Baba Can’la saklambaç oynadığında, babası bulana kadar tam bir saat dolanıp dururdu. Banyolardaki, mutfaktaki bütün tezgâhlar granitten ve misket limonuna çalan mermerden yapılmaydı. Baba Can son günlerde bodruma bir yüzme havuzu yaptırmaktan söz ediyor, Adel keyiften uçuyordu.” (s. 245)

Baba Can ara sıra parti düzenlemekte ve onun düzenlediği partiye kadınlar ve erkekler davet edilmektedir. Kadınlar ve erkekler ayrı ayrı salonda toplanmaktadır. Partiyeye katılan kadınların yemek yeme tarzı şöyle betimlenmiştir. *“Kadınlar yemek salonundaki masada, çatal kaşıkla yiyorlardı; Adel’in annesi masanın başındaydı. Adel onların mermer duvarlarda yankılanan gevezeliklerini duyabiliyordu.” (s. 270)*

Baba Can, yasa dışı yollardan para kazanmakta, zemin gaspı ve rüşvet gibi idari yolsuzluklara bulaşmış ve kendini yardım sever bir insan olarak gösterse de yoksul insanların mal mülküne el koyarak haklarını yemektedir, ama Nebi yurt dışından gelen yardım gönüllülerine, karşılıksız evinde yaşama izni veriyor. Nebi ile Komutan Baba Can arasında eski adam-yeni adam karşıtı mevcuttur. Nebi, yüksek miktarda kira almaya yüreklendiren genç tercümana, yeni nasıl çok bozuldu diye cevap vermiştir. Nebi’nin bu sözüyle eski-yeni karşıtı daha açık biçimde ifade edilmektedir.

1.3.7. Afganistan’ın Gelenek ve Âdetleri

Afganistan’da, bu ülkenin gelenek ve göreneklerini, şehirlilerden çok, köylüler devam ettirmektedir. Romancı *Ve Dağlar Yankılandı* romanında, Nila Wahdati’nin konuşması üzerinden hareketle bu konuyu okurlara sunmaktadır. *“Kâbil’e geleneklerinin çoğunu, hatta tamamını onaylamaya bilirim, ancak bana öyle geliyor ki, oralardaki insanlar çok daha özgün yaşamlar sürüyor. Onlarda bir sağlamlık var. Canlandırıcı, taptaze bir alçakgönüllülük. Konukseverlik. Ve direnç. Gurur.” (s.41)* Bu paragrafta, köylülerin gelenek ve göreneğe daha çok bağlı olma meselesiyle birlikte, Afganistan halkının vazgeçilmez gelenekleri de sıralanmıştır. Örnek olarak gurur meselesi, romanın köylü karakteri Sabır üzerinden, Nebi Tarafından Bay Markos’a yazılan mektupta anlatılmıştır. *“Ama Sabır, vatandaşlarımın çoğu gibi, gurur denen illetten mustarıptı; hem istenmeyen hem de def edilemeyen bir illetten yani. Benden asla para almazdı.” (s.102)*

Nebi, eniştesi Sabır'a yardım etmek ister, ama Sabır para sıkıntısı çekmekte olmasına rağmen Nebi'nin para yardımını kabul etmez, çünkü karşılıksız para kabul etmemek Afganistan halkının âdetlerinden biridir. Tabi ki köylerde de gelenek ve görenekleri benimseyen insanlar da var, benimsemeyen insanlar da vardır. Sabır köylü, gelenek ve göreneklerine bağlı birisidir ama Nebi köylü olmasına rağmen gelenek ve görenekler umurunda bile değildir.

Bu romanda, din ve inanç meselelerini yansıtan cümleler fazla geçmemektedir, ama Afganistan halkının bazı geleneklerini yansıtan cümleler mevcuttur. Romancı Afganistan'ı anlatırken, Afganistan geleneğine uymayan bazı meseleleri da Afganistan ananesi gibi göstermektedir.

Afganistan köylerinde kadınlar bir dereye, ırmak kenarına yahut göl kenarına giderek kirli çamaşırlarını, göl kenarında dizilerek toplu bir şekilde yıkıyorlar. *Ve Dağlar Yankılandı* romanında, romancı Abdullah'ın Pervane üzerindeki gözlemleri üzerinden hareketle bu konuyu bahse almıştır. “Pervane'nin ekmeği içeriye götürmesini bekledi, sonra kadının bir kolunda İkbâl, diğerinde çamaşır sepeti yenide çıkışını gözledi. Onun ağır ağır dereye doğru gidişine baktı, tamamen gözden yitmesini bekledikten sonra eve süzülüverdi; tabanları yere değdikçe zonkluyordu.” (s.23) Kadınların toplu çamaşır yıkama Âdeti hâlâ köylerde mevcut olan bir görenektir ki kadınlar haftanın belli bir gününde, göl kenarında toplanarak kirli çamaşırlarını yıkarlar.

Hasta ziyareti Afganistan halkının âdetlerinden biridir. Hasta ziyaretine gidenler eli boş gitmezler, ellerine meyve vb. gibi bir şeyler alır, sonra giderler. *Ve Değlar Yankılandı* romanında örnek olarak, Süleyman Wahdati hastalandığında, tüm akrabaları ve tanıdıkları onun ziyaretine gelir. “Bay Wahdati'yi eve tam iki hafta sonra getirebildik. Ve kaos başladı. Akrabalar sürüler halinde eve üşüştü. Şu kuzeni, bu amcaı, yaşlıca bir teyzeyi doyurabilmek için neredeyse yirmi dört saat çay demliyor, yemek pişiriyordum.” (s.107) Bu paragrafta hasta ziyareti geleneği anlatılmaktadır.

Romanda Afganistan'ın yöresel kıyafetlerini anlatan paragraflar çoktur. Örnek olarak bu paragraf: “Adam zeytin rengi takım elbisesiyle sürücü koltuğundan bir cakayla atladi; açtığı kapı az kaldı yanından geçen, çapanlı, genç bisikletçiyi çarpıyordu, delikanlı gidonu tam vaktinde kırdı.” (s. 35) Çapan bir nevi kaftandır; kumaş ve pamuktan yapılır, genelde kışın giyilen bir giysidir. Afganistan'ın eski geleneklerinden biridir.

Birkaç yıl önceye kadar, düğün öncesi gelin tarafından damada gönderilen en değerli hediyelerden biri sayılırdı. Üstelik Afganistan genelinde bu gelenek mevcuttu. Ayrıca çapan gelin yahut gelinin annesi tarafından dokuması yapılır ve dikilirdi. Bu paragrafta zengin fakir karşıtlığı da mevcuttur. Çapanlı bisikletçi umum halkı temsil etmektedir. Afganistan'ın yoksul halkı hala eski geleneğini sürdürmekte; öz gelenek ve ananelerine uyarak yaşamaktadır. Ama az sayıda olan zengin halk batılılaşmış, batılı kıyafetler giymeyi benimsemektedir. Nebi, bir aşçı olmasına rağmen, zengin birisinin hizmetçisi olduğu için, zenginlerin safına geçmiş ve oluşturulan bu karşıtta zenginlerin temsilciliğini yapmaktadır.

Abdullah'ın gözlemlediği bir fotoğrafı üzerinden hareketle, Süleyman Wahdati ve Nila Wahdati'nin benimsediği giysiler anlatılmaktadır. *“Abdullah dolabın içindeki raf-larda, Bay ve Bayan Wahdati'nin gümüş çerçeveli fotoğraflarını gördü. Birinde, bir başka çiftle birlikte, yün şallara, kalın paltolara sarınıp sarmalanmışlardı.”* (s.39) Komutan Baba Can'ın bir fotoğrafı üzerinden yelek kıyafeti öne çıkarılmaktadır. *“Bir tanesinde, üzerinde omuz kayışı ve yelek, alnı çölün kumlarında, namaz kılıyor.”* (s.241) Afganistan terzileri tarafından üretilen Afganistan'a özgün geleneksel bir yelek vardır. Bu paragrafta bu ülkeye ait geleneksel yelek anlatılmaktadır.

Gönüllü sağlık gurubuyla birlikte Afganistan'a gelen Amra Ademovic, Markos tarafından düzenlenen partide Afgan tuniği kıyafetiyle katılmıştır. *“Amra içeriye giriyor; solmuş kot pantolonun üstüne parlak mavi bir Afgan tuniği giymiş. ‘Nebi Can!’ diye çağırıyor.”* (s.145) Savaşlar sonrası, dünyanın dört bir tarafından Afganistan'a yardım gönüllüsü, sağlık ocağı ve okul yapmak, yolları, sulama kanallarını onarmak, gıda, barınak ve iş olanakları sağlamak üzere gelen yabancılar, toplum arasında dolaştıklarında fark edilmemek amacıyla bu ülkenin geleneksel kıyafeti giyerlerdi. Romancı bu meseleye değinmek amacıyla Amra'nın üzerindeki Afgan tuniğinden bahsetmiştir.

Yedinci bölümdeki Gholam karakterinin üzerinde, kot pantolon ile tişört vardır. *“Kot pantolonu kirden kaskatı, ona göre çok da kısıydı. Bol tişörtüyse, tam tersine neredeyse dizlerine geliyordu.”* (s.243) Gholam, İkbâl'in oğludur. Afganistan'da genelde öğrenci ve mamurlar dışında genel halk Pantolon giymezler, onlar yöresel giysi giyerler ama Gholam, başkalarının hizmetini yapmakta olan bir çocuk olmasına rağmen kot pantolon ve tişörtle dolaşmaktadır.

Romancı, Komutan Baba Can ailesinin yemek yeme tarzı üzerinden Afganistan halkının yemek yeme âdetini anlatmaya çalışmıştır. *“Baba Can döndüğü gün akşam evde bir parti verdi. Adel yere serilmiş sofraya örtüsünün başına, babasının yanına oturdu.”* (s.270) Afganistan’da seçkin insanlar dışında genel halk, sofrayı masa üzerine değil, yere sererler ve sofranın dört başına oturur yemeklerini yerler. Romanda da aynen Adel’in yere serilmiş sofranın başına, babasının yanına oturduğu yazılmaktadır. Yemekten sonra yeşil çay içilir ki bu Afganistan halkının genel alışkanlıklarından biridir. Baba Can’ın verdiği partide de yemekten sonra misafirlere çay dağıtılır. *“Yemekten sonra çay içilirken Baba Can bir savaş anısını, birliğinin kuzeydeki bir vadiye girmesini engellemek için bir Sovyet kolunu nasıl pusuya düşürdüklerini anlatı.”* (s.270)

Afganistan’da pirinç pilavı her düğünde yapılan bir yemektir. Ki bu pilav, Özbek Pilavı tarzında yapılır, çoğu düğünlerde sadece pilav yapılır ama bazı düğünlerde pilavla birlikte et kavurma yemeği de yapılır. Düğünlerde pilavı genelde erkek aşçılar pişirir ama romanda ismi geçen Şadbağ köyündeki düğün yemeği kadınlar tarafından yapılmaktadır. *“Kadınlar hırıl hırıl çalışıyor, azıcık saftan eklenmiş sıcak pirinç pilavını tabaklara büyük bir dikkatle, tepelime yığıyorlardı.”* (s.56) Khaled Hosseini kurgusunda, Nebi’nin Bay Markos’a yazdığı mektup üzerinden hareketle Afganistan’ın düğün geleneğine de değinmiştir.

“Şunu anlamalısınız ki, Bay Markos, Şadbağ’da düğün ya da sünnet türünden bir eğlence düzenlendiğinde, kutlama iki ayrı evde yapılır, biri kadınlar, diğeri biz erkekler için. Nila’nın partilerinde kadınlarla erkekler bir aradaydı. Kadınların çoğu Nila gibi giyiniyordu; kollarını tamamen, bacaklarının da büyük bölümünü açıkta bırakan elbiseler. Hem sigara hem de içki içiyorlardı, ellerinde yarıya kadar renksiz ya da kırmızı veya bakır rengi likörlerle dolu kadehler, şakalaşır, güler, salondaki başka bir kadının kocası olduğunu bildiğim erkeklerin ellerine, kollarına dokunurlardı.” (s. 98)

Romancı, roman kahramanları üzerinden değil de roman karakteri tarafından yazılan mektup üzerinden düğün geleneklerini anlatmaya çalışmıştır. Düğün geleneği üzerinden hareketle, zenginler ve yoksullar arasında bir karşıt oluşturulmuştur. Bununla birlikte batılı ananelerin etkisi altında kalan şehirli zenginlerin partileri ve düğünleri ile köylülerin düğünleri ve partileri arasında fersahlarca fasıla olduğu betimlenmektedir. Köylüler hâlâ eski geleneklere göre yaşamakta ve inançlarına uygun bir şekilde düğün merasimlerini kutlamaktadırlar, ama şehir ahalişi milletin töresini çiğnemiş, batılı bir biçimde düğün dernek yapmaktadırlar. Oysaki Abdullah, Amerika’da olmasına rağmen

ülkesinin kültürünü yaşatmak için San Jose'nin doğu yakasındaki Bit Pazarında Afganistan yemekleri yapan lokanta açmış ve ailece yürütmektedir. Romanda Abdullah'ın açtığı lokanta, İdris'le ailesinin lokantaya yemek yemeye gitmesiyle birlikte anlatılır. “*‘Hadi Afgan yemeği yemeye gidelim’ diyor İdris. San Jose'nin doğu yakasında, eski Berryessa Bit Pazarı'nın yakınındaki Abe Kebapçısı'na gidiyorlar. Sahibi Abdullah.*” (s. 160) Abe Kebapçısı lokantasında hangi yemeklerin bulunduğu da onların siparişi üzerinden anlatılır. “*İdris'le Nahil kuzu eti, bulgur pilavı ve bolani istiyorlar. Oğlanlar, menüde bulabildikler hamburgere yakın şeyi, çaplı kebab'ı ısmarlıyorlar.*” (s. 161) Romancının *Ve Dağlar Yankılandı* romanındaki gibi, *Uçurtma Avcısı* romanında da Amerika'daki Afganistanlı mültecilerin öz kültürlerini yaşatmakta olduklarına dair örnekler verilmiştir.

Yemeklerden Özbek pilavı Afganistan halkı arasında rayiç yemek çeşidi olduğu gibi, yeşil çay da vazgeçilmezlerdendir ve ev sahibi tarafından gelen misafirlere sunulan ilk ikramdır. Bu romanda verilen örneklerden birisi, Markos'un Nebi'nin evine ilk geldiğinde, Nebi ona yeşil çay ikram etmiştir. “*Verandanın ayakta kalabilen bölümünde yeşil çaylarımızı yudumlarken yaptığımız sohbet, Farsça idi.*” (s.129) Başka bir örnek, Süleyman Wahdati'nin geleneksel kahvaltısının bir malzemesi yeşil çaydır. “*Sabahları Bay Wahdati'ye geleneksel kahvaltısını sunardım –bir dilim kızarmış ekmek, yarım kâse ceviz, azıcık kâkule eklenmiş, şekersiz yeşil çay ve bir adet haşlanmış yumurta.*” (s.84)

Televizyon genelleşmeden önce insanlar vakit geçirmek için oyunları ve buna benzer motifleri âdet edinmişlerdir. Terk edilen Süleyman ve onunla ilgilenmekte olan Nebi de boş vakitlerini bazı oyunlarla eğlenerek geçirmektedir. Eğlenceli oyunlar olayını Nebi şöyle nakleder: “*Bir gün odasına girdim, ona bir sürprizim olduğunu söyledim. Bu, 1950'lerin sonlarına doğru, televizyonun Kâbil'e gelmesinden epeyce önceydi. O günlerde vakit geçirmek için iskambil oynardık, sonraları bana satranç oynamayı öğretilince, satranca az çok yeteneğim olduğu ortaya çıktı.*” (s.115) Romanın diğer paragraflarında iskambil ve satranç oyunları dışında köylüler arasında revaçta olan diğer oyunlar da zikredilmektedir. Bu oyunlardan biri, çocuklarca oynanan salıncağa binme oyunudur. “*O akşam iftar yemeğinden sonra, çocuklar oyun oynamak için dışarıya koşular. Per-vane, Sabır ve Masume, Sabır'ın babasının o koca meşe ağacının sağlam bir dalına astığı salıncağa sırayla bindiler.*” (s.58) Çocukların salıncakla eğlenme meselesi romanın birkaç bölümünde geçmektedir.

İnsanlar hoş vakit geçirmek ve anlatı ihtiyacını tatmin etmek için farklı eğlence türlerini âdet edinmektedirler. Bunlardan birisi de cin, dev, peri vb. gibi motifleri içeren masal anlatı sanatıdır. Genelde masal yaşlı kadınlar tarafından çocuklara anlatılır. Prof. Dr. Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi* eserinde hikâye ile masalın farkını anlatırken bu konuya değinmiştir. “*Halk hikâyelerini âşıklar, masalları ise kadınlar anlatır.*”³⁰ Ama bu romanda masal anlatma geleneği Sabır karakteri üzerinden okura aktarılmaktadır. “*Sabır’ın cinlerle, perilerle, iblisler ve devlerle dolup taşan hikâyeleri, masalları hiç bitmezdi; köyün çocukları sık sık onun etrafında halka olur, kafasından uydurduğu masalları mutlak bir sessizlik içinde dinlerlerdi.*” (s.57)

Amra’nın görüşme biçimi üzerinden Afganistan selamlaşma tarzı anlatılır. “*Amra onun göğsüne hafifçe vuruyor. ‘Bakın, bu tam bir bela işte.’ Markos’la Afgan tarzı, yaktan üç kez öpüşüyorlar; Almanlarla da öyle.*” (s.145) Amra karakteri yabancı bir karakter olmasına rağmen, Afganistan’ın bazı geleneklerini benimsemektedir.

1.3.8. Dikkat ve Eleştiriler

Birçok hikâyenin bir araya gelmesi sonucunda vücut bulan *Ve Dağlar Yankılandı* romanı içeriğinde, dikkate değer ve eleştiriye konu olacak bilgiler mevcuttur. Bu konulardan algılayabildiğim kadarını yazmaya teşebbüs edeceğimi belirterek, romanda dikkate değer konuları öne çıkararak, roman sanatı doğrultusunda biriktirdiğim bilgiler ışığında, bu romanda eleştiriye konu olabilen motifleri değerlendirmeyi amaçlıyorum.

Romanda bazı tarihi bilgiler yanlış aktarılmıştır. Örnek olarak, Nebi Dayı 1952’de Sabır, Abdullah ve Peri’yi Kâbil’in Şah-i-Duşamşere bölgesinden, Süleyman Wahdati’nin evine götürürken, Başkenti göstermek amacıyla önce onları Kâbil’de bir gezdirir. Bu tur sırasında Nebi onlara Silo ekmek fabrikasını gösterir. Ama 1952’de Silo Ekmek Fabrikası daha yapılmamıştır. Silo Ekmek Fabrikası 1954’te yapılmıştır.

Başka bir yanlış bilgi, romancı yaşlı bir ağacı tasvir ederken, “*Şehri almak üzere ordusuyla Kâbil’e ilerleyen İmparator Babür’ü gördüyse hiç şaşmam*”. (s. 28) diye tasvir etmiştir. Romancı tarihi bir bilgi aktarayım derken büyük bir yanılığa düşmüştür. İmparator Babür Kâbil Şehrini ordusuyla almamıştır. O, kendi şehri Andican’dan sürgün edildikten sonra yüz kişilik bir kabileyle Kâbil’e gelmiş, Kâbil halkı onları bağrına basmış ve Babür Şah, kurduğu İmparatorluğun temelini bu şehirde atmıştır.

³⁰ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Akçağ Yayınları, 14. Baskı, Ankara 2015. S. 47.

Masal anlatmak kadınların (özellikle de yaşlı kadınların) yaptığı bir eylemdir, ama Khaled Hosseini *Ve Dağlar Yankılandı* romanında Sabır'ın üstelik çocuk yaşında masal anlatmaya yeteneği olduğunu öne sürmekte ve onu masalcı ve masal kurgulayıcı biri olarak tanıtmaktadır.

Bu romanda Afganistan geleneğine muvafık olmayan motifler söz konusu olmaktadır. Khaled Hosseini, erkeğin erkeğe âşık olduğunu anlatarak Afganistan geleneğini ayakaltı etmiş; Afganistan'da halk tarafından hoş karşılanmayan bir konuyu kurgulamaya çalışmıştır. Süleyman'ın felç hastalığına yakalanmasından yıllar sonra, 1968'de, Nebi ile Süleyman Pağman'dayken şaka arası Süleyman, Nebi'nin iyi aşçı olmadığını söylüyor; Nebi, durum böyle iken neden aşçılığa kabul ettiğini sorunca, Süleyman gerçekleri dile getirmeye başlar.

“O zaman neden işe aldınız beni?”, “Çünkü içeriye girdiğin an, hayatımda bundan daha güzel birini görmedim, diye düşündüm.”, “Seninle tanıştığımızda bizim, seninle benim denk olmadığımızı, istediğim şeyin imkânsız olduğunu biliyordum. Yine de sabah yürüyüşlerimiz, araba gezintilerimiz vardı; bunların bana yettiğini iddia etmeyeceğim, ama hiç yoktan, sensiz olmaktan iyiydi. Yakınında olmakla yetinmeyi öğrendim.”, “Nebi, sana neyi anlatmaya çalıştığımı az çok anlıyorsun sanırım. Anladığımı biliyorum.”, “Bir karalığına olsa da sana söylemem gerekiyor, Nebi. Seni uzun çok uzun bir zaman sevdim. Lütfen kızma bana.” (s. 120)

Bu paragraflarda Süleyman'ın Nebi'yi sevdiği açık açık anlatılmıştır. Romancı *Ve Dağlar Yankılandı* romanında bir üçgen çizmeye çalışmıştır; Süleyman, Nebi'yi sevmekte, Nebi ise Süleyman'ın karısı olan Nila'yı sevmekte ve Nila ise Süleyman ile evli bir kadındır. Bu üçgen'in her bireyi kendi dünyasına gömülmüş acı çekmektedir. Süleyman Wahdati imkânsız aşk peşinde. Nebi sevip saydığı Patronunun karısına âşık. Nila, Süleyman'ın Nebi'yi sevdiğini biliyor ve bu durum, onun Süleyman'la ilgilenmesine neden olmaktadır.

Süleyman Wahdati Nebi'den gitmesini ve zamanyken bir yuva kurmasını ister. Nebi kabul etmeyince onu kendinden soğutmak amacıyla Bay Wahdati bu gerçekleri dile getirmek zorunda kalır, ama Nebi bu gerçeği çoktan öğrenmiş ve gitmeyi denemiştir ama hasta bir adamı bu hâlde meydana bırakmaya gönlü razı olmamıştır.

Romanda dikkate değer masalsı hikâyeler de bulunmaktadır. Örnek olarak Gholam'ın meşe ağacı hakkında anlattığı hikâyesi, Roşana'nın ailesinin ölüm hikâyesi. Romancı masalsı hikâyelerin romana sığdırdığını Timur'un düşüncesi aracılığıyla okur-

lara sunmaktadır. “*Kilometrekareye binlerce trajedi düşüyor yahu.*” (s. 159) Masalsı hikâyeler arasında Abdullah’ın kızı Peri’nin, halası Peri Wahdati ile hayal dünyasında yaşadığını de alabiliriz.

Khaled Hosseini Afganistan’a negatif bir gözle bakıyor. Romanın her bölümünde Afganistan’ın korkunç bir ülke olduğu öne sürülmektedir. Örnek olarak Markos’un annesi, Markos’a şöyle demektedir. “*Benim asıl derdim sensin. O korkunç ülkeden haberler... Thalia haberleri dinlememi istiyor. Beni allak bullak ettiğini söylüyor.*” (s. 341) Romanda Afganistan’ı korkunç bir ülke olarak anlatan onlarca paragraf bulunmaktadır. Romancı bu konuyu romanın birçok kahramanına itiraf ettirerek söyletmekte ve daha etkileyici yapmaktadır.

Romancı romanı, tam bir ömür uzaklık hasreti çeken Ağabey kardeşi buluşturup bir ömürlük hasreti gidererek sonlandırırsa olurdu, ama romancı geleneksel sonlandırmadan kaçınmak ve romanı farklı bir biçimde sonlandırmak için farklı bir yolu dener.

Ve Dağlar Yankılandı romanında dikkat çeken başka bir konu, batılı kahramanların hepsinin bekâr olmasıdır. Örnek olarak Yunanistanlı Markos, Bosnalı Amra, Thalia, Fransalı Colette, Julien vb. romancı bu örnekleri vererek batılı insanların evlenmeye çok ilgi göstermediği gerçeği anlatmayı amaçlamaktadır. Kahramanların iyi yönleri anlatıldıktan sonra kötü yönleri anlatılır. Örnek Adel’in babası. Bazı kahramanların sonu nasıl oldu, havada kalmıştır. İdris ile Timur’un hikâye’ye ne amaçla sığdırıldığı belirsiz kalmıştır.

Ve Dağlar Yankılandı romanı, dağınık hikâyelerin bir merkezi hikâyenin ekseninde birleşmesiyle vücut bulmuştur. Bu arada bazı gereksiz hikâyeler de romana katılmıştır; örnek olarak konuyla hiç ilgisi olmayan, Markos’un küçüklük öyküsü. Markos’un büyüme ve yetişme serüvenini anlatan öyküler gereksiz olsa da, bu hikâyeler kapsamında olan Thalia’nin trajik öyküsü romana renk katmıştır.

Ve Dağlar Yankılandı romanında dikkate değer başka bir mesele, söylenmemesi gereken bazı şeyleri, romancı kahramana söyletmişçesine yapıyor ama okur, böyle bir şeyin söylenmediğini, kahramanın sadece aklından geçirdiğini sonradan öğreniyor. “*’senin evde kalman gerekiyordu,’ dedi baba. ‘Annenle İkbâl’in yanında. Tembihlediğim gibi.’, ‘o senin karın’, diye düşündü Abdullah. ‘Annemi gömdük’*” (s. 18) Romanda okuru düşünmeye iten bazı cümleler de vardır. Romancı okurlarının hareketli ve düşü-

nür olmasını ister, bu amacı güderek bazı hikâyelerini sonuçlandırmadan sonlandırır ve nedenleri söylenen olayların sonuçlandırılmasını okurdan bekler.

İKİNCİ BÖLÜM

HOSSEİNİ ROMANLARININ BENZER ÖZELLİKLERİ VE ORTAK YÖNLERİ

Khaled Hosseini'nin şu ana kadar üç romanı yayınlanmış, dördüncü romanının yayınlanması beklenmektedir. Onun romanlarında, birçok ortak yönler ve benzerlikler mevcuttur. Bu benzerliklerin en bariz olanları, onun romanlarında uzun zaman kesiminin söz konusu olması ve üç romanda da, olayların çoğunun aynı mekânlarda geçmesidir. Bununla birlikte bu romanlarda olayların Afganistan sınırı ötesine götürülmesi, Hosseini'nin yayınlanan üç romanında da görülmektedir. Üç romanda da ardı ardına gelen savaşlar dizimi konu olmuştur. Onun romanlarında darbeler zinciri de sığdırılmıştır, ama üzerinde çok durulmamıştır. Hikâye arasında Hikâye katmak, Khaled Hosseini'nin tüm romanlarında benimsediği bir anlatım tarzıdır. Mesela *Ve Dağlar Yankılandı* romanında, bir kuş tüyü mevzu bahis olduğunda Peri'nin bir kuştüyü koleksiyonu olduğu hakkında bahsetmeye başlar. Hosseini'nin romanlarındaki benzerlikler, madde madde ele alınacaktır.

- Romanın kısımlara bölünmesi, Hosseini'nin üç romanında da benimsediği bir tekniktir. *Uçurtma Avcısı* romanı yirmi beş kısımdan ibarettir. Bu romanda kısımlar, harflerle yazılmış olan rakamlar vasıtasıyla gösterilmektedir. *Bin Muhteşem Güneş* romanı hem bölümlere bölünmüş, hem de kısımlandırılmıştır. Bu roman, dört bölüme ve 51 kısma bölünmüştür. Bununla birlikte kısımlar adetle gösterilmektedir. *Ve Dağlar Yankılandı* romanı dokuz kısımdan ibarettir. Bu romanda da kısımlar, *Uçurtma Avcısı* romanında olduğu gibi harfle yazılan rakamlarla gösterilmektedir. Ama *Ve Dağlar Yankılandı* romanında her kısımda farklı öyküler söz konusu olmaktadır.
- Hosseini'nin romanlarının bazı bölümlerinde olayların hangi tarihte ve hangi mevsimde vuku bulduğunun gösterilmesi dikkate değer meselelerdendir. Bu mesele romandan romana değişmektedir. *Ve Dağlar Yankılandı* romanında tüm bölümler tarihle gösterilmekteyken, *Bin Muhteşem Güneş* romanının çoğunluğu ve *Uçurtma Avcısı* romanının birkaç bölümü tarihle yahut mevsimle gösterilmektedir.

- Hosseini'nin üç romanında da öykü siyasi olayların ekseninde anlatıldığı için, onun romanlarını tarihi romanlar sınıfına katabiliriz. Hosseini'nin üç romanında da çağdaş tarihi olaylarla birlikte eskilere dayanan tarihi bilgiler aktarılmaktadır. Romancı tarihi bilgileri sunarken bazen yanılığa düşmektedir. Yahut bilerek, romanlarına farklılık katmak ve olayları anlatırken kendini özgür bırakmak için böyle davranmayı benimsemiştir. Örnek olarak *Ve Dağlar Yankılandı* romanında, Babür devletinin kurucusu Babür Şah'ın ordusuyla Kâbil'e hücum ettiğini söylemektedir. Oysaki Babür ordusuyla değil de, yüz kişilik bir kabileyle Kâbil'e girmiş ve Kâbil halkı, Timur'un torunu olduğu için onun kfilesini kabul etmiş ve bağrına basmışlardır. Böylece Babür kuracağı devletin temel taşlarını bu şehirde atmaya başlamıştır. *Bin Muhteşem Güneş* romanında, yanlış tarihi bilgi şöyle sunulmaktadır.

“Kızı kucağına oturtmaktan, ona öyküler anlatmaktan hoşlanırdı; bir keresinde ona Herat'ı, Meryem'in 1959 yılında doğduğu kenti anlattı; bir zamanlar Pers kültürünün beşiği, yazarların, ressamaların ve sofilerin ocağı olduğunu. Orada ayağını uzatırsan bir şairin kışına değer, diyerek güldü. Celil ona Kraliçe Cevher Şah'ın hikâyesini, on beşinci yüzyılda, Herat'a duyduğu sevginin nişanesi olarak diktiği ünlü minareleri anlattı. Herat'ın yemyeşil buğday tarlalarını, meyve bahçelerini, tombul üzümlere gebe asma bahçelerini, üstü kemerli, kalabalık çarşılarını uzun uzun tanımladı” (Bin Muhteşem Güneş, s.5)

Bu paragrafta, *Pers kültürünün beşiği...* ifadesi dikkat çekicidir. Oysaki Herat Şehri hiçbir zaman Pers kültürünün beşiği olmamıştır. Bu kentin en eski tarihi kalıntısı İhtiyarettin Kalesidir. Bu kale bir Türk hükümdarına aittir. Bu şehir 15. yüzyılda Timurlu Türk Devletinin merkezi olmuş ve Timur'un küçük oğlu Şahruh'un 47 yıllık saltanatı sırasında bu şehir, Türk kültürü ve medeniyetinin merkezi hâline gelmiştir. Bununla birlikte Çağatay Edebiyatı, Timurlu hükümdarlarından biri olan Sultan Hüseyin Baykara zamanında bu şehirde doğmuştur ve çoğu tarihçiler, Sultan Hüseyin Baykara dönemine, Doğu Rönesans'ı ismini vermiştir. Üstelik bu paragrafta, Şahruh'un hanımı Gevher Şad Begüm'ün ismi de eksik yazılmıştır. Asimilasyon düşüncelerinin hâkim olduğu Afganistan'da, binlerce yıl bu bölgeyi yöneterek büyük tarihsel ve kültürel izler bırakan ve bu bölgeyi medeniyetlerin merkezi haline getiren Türklerin tarihi her zaman gizlenmiş ve böyle bir gerçek yokmuş gibi gösterilmektedir. Aynen bu romanda olduğu gibi.

- Bu romanların başka bir ortak özelliği, rüyalaradır. Hosseini, romanlarının sıkıcı olmamasını, rüyalar üzerinden sağlamıştır. Çünkü öykü sıkıcı bir şekil aldığı anda romancı rüyalarla okurun imdadına yetişir ve böylece okurun okuma konusundaki iştiağını tekrar sağlamış olur. *Uçurtma Avcısı*'ndaki Hasan'ın gördüğü rüya, *Bin Muhteşem Güneş* romanındaki Leyla'nın gördüğü rüya, *Ve Dağlar Yankılandı* romanında Abdullah'ın gördüğü rüyalar, söz konusu olan rüyaların örnekleridir. Romancı rüyalar üzerinden öykünün sonrası ile ilgili bazı ipuçları vermeye çalışır. Örnek olarak Hasan'ın gördüğü rüya üzerinden uçurtma turnuvasını Emir'in kazanacağı ile ilgili ipuçları verilir. Rüyaların başka bir görevi, başkarakter sıkıntıdayken, romancı rüya üzerinden ona mutlu anlar yaşatır ve mutlu anların onu beklemekte olduğu konusunda ipuçları vermeye çalışır. Böylece okuru da biraz rahatlatmış olur. Örnek olarak *Bin Muhteşem Güneş* romanında, Leyla Raşit'in uyguladığı şiddetlere maruz kalmaktayken, rüyasında Tarık'ı görür ve gönlünde bir umut ışığı esmeye başlar.
- Savaşlar, üç romanda da söz konusu olmaktadır. Romancının birinci ve üçüncü romanlarında savaşlar üzerine çok durulmamıştır ama ikinci romanı *Bin Muhteşem Güneş*'te savaşlar detaylarıyla anlatılmaktadır. Örnek olarak Taliban savaşı ve yönetimleri *Uçurtma Avcısı* romanında şöyle ele alınmıştır. "1996'da Taliban yönetime el koyup çatışmalara son verince, nasıl kutladığınızı anlatmıştım. O gece eve gelince Hasan'ı mutfakta radyo dinlerken buldum. Gözleri ciddi, yüzü asıktı. Neyin var, dedim, başını salladı. Allah şimdi Hazaraların yardımcısı olsun, Rahim Han Efendi, dedi. Savaş bitti, Hasan, dedim. Artık yeniden barış olacak, İnşâAllah, huzura, mutluluğa kavuşacağız. Roket yok, ölüm yok, cenaze yok artık! Ama o radyoyu kapadı, yatmadan önce bir şey isteyip istemediğimi sordu. Birkaç hafta sonra, Taliban uçurtma yarışlarını yasakladı. İki yıl sonra, 1998'de Mezar-ı-Şerif'teki Hazaraları katletti." (s.218) Hosseini, üç romanında da Mücahit gruplarından eziyet çeken halkın, Taliban'ın gelişini hoş karşıladığını, ama Taliban'ın gaddarlığını görünce onlardan nefret ettiğini anlatmaktadır. *Bin Muhteşem Güneş* romanında, son elli yıl arasında gerçekleşen diğer savaşlar gibi, Taliban savaşı da detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Onların nerede doğup büyüdüğü, Mücahit fraksiyonlarını nasıl yenerek yönetimi ele geçirdiği, uyguladığı şiddetler vb. birebir anlatıl-

maktadır. Ama *Ve Dağlar Yankılandı* romanında Taliban sadece hatırlatılmıştır ve onlar hakkında hiç bilgi verilmemiştir. Bu romanda savaşlar özet şeklinde verilirken, Taliban şöyle hatırlatılır.

“Sonunda Taliban’ın gelmesi kavgaları bitirdi: o sert, keskin yüzlü, kara sakallı, gözleri sürmeli, kırbaçlı genç adamların. Onların acımasızlıkları, aşırılıkları da güzelce belgelendi, dolayısıyla bir de onların yedikleri haltları sayıp dökmeye gerek görmüyorum, Bay Markos. Ancak şunu söylemeliyim ki, Kâbil’i ele geçirdikleri yıllar, ironik bir biçimde, benim için bir paçayı kurtarma dönemi oldu. Nefretlerinin, fanatizmlerinin aslan payını gençlere, özellikle de zavallı kadınlara yönelttiler. Bense yaşlı bir adamdım. Onların rejimine verdiğim başlıca ödün, sakal bırakmak oldu, buysa açıkçası beni her gün tıraş olma derdinden kurtardı.” (*Ve Dağlar Yankılandı*, s.125-126)

➤ *Bin Muhteşem Güneş* ve *Ve Dağlar Yankılandı* romanlarında yazar anlatıcı söz konusu olmaktadır. Ama *Uçurtma Avcısı* romanının anlatıcısı, kahraman anlatıcıdır. *Bin Muhteşem Güneş* romanında, romanın tümü yazar anlatıcı tarafından sunulurken, *Ve Dağlar Yankılandı* romanının, yetmiş dördüncü sayfadan yüz otuz ikinci sayfasına kadar uzanan dördüncü bölümü, roman karakterlerinden olan Nebi’nin mektubu olarak sunulur ve romanın üç yüz kırk yedinci sayfasından dört yüz sekizinci sayfasına kadar uzanan dokuzuncu bölümü, Abdullah’ın kızı Peri tarafından anlatılır. Böylece dokuzuncu bölümde ben anlatıcı söz konusu olur. Romanın kalan kısmında yazar anlatıcı söz konusu olmaktadır. *Uçurtma Avcısı* romanının anlatıcısı, roman kahramanı Emir’dir. Sadece On Altıncı bölümünde anlatıcı Rahim Han’dır, ama yine de kahraman anlatıcı söz konusu olmaktadır. *Ve Dağlar Yankılandı* ve *Bin Muhteşem Güneş* romanlarında, tanrısal bakış açısı söz konusu olmaktadır. Anlatıcıya her şeyi bilme imkânı veren tanrısal bakış açısı sayesinde, kahramanların içlerinden geçirdikleri de anlatılmaktadır. *Bin Muhteşem Güneş* romanında, Meryem’in Nana hakkında içinden geçirdikleri şöyle anlatılmaktadır. “Meryem bunları uslu uslu dinlerdi. Nana’ya, Celil hakkında böyle konuşmasından ne kadar nefret ettiğini söylemeye cesaret edemezdi.” (s.6) Romanın başka bir kısmında, roman kahramanı Leyla karakoldayken, zabitin söylediklerini komik bulup kahkaha atmak ister ama kendini tutar. Bu mesele romanda şöyle anlatılmaktadır.

“İçinde bulunduğu berbat duruma karşın, Leyla az kaldı kahkahayı basıyordu. Mücahit fraksiyonların yaptığı bunca şey ortadayken, adamın bu

sözcüğü kullanabilmesi, akıl alır gibi değildi – cinayetler, yağmalar, tecavüzler, işkenceler, infazlar, bombalamalar: çapraz ateşte ölen bütün o masum insanlara şu kadarcık aldırmaksızın, birbirlerine yağdırdıkları on binlerce roket. Düzen 'miş. Ama kendini tuttu.” (Bin Muhteşem Güneş, s.273)

Ve Dağlar Yankılandı romanında, tanrısal bakış açısını şu örnekler üzerinden gösterebiliriz. Sabır, oğlu Abdullah’a üvey annesinin yanına kalması gerektiğini söyler. Abdullah, babasına bir şeyler söylemek ister, ama söylemez. Onun söylemek istedikleri romanda şöyle anlatılmıştır. *“Senin evde kalman gerekiyordu, dedi Baba. Annenle İkbâl’in yanında. Tembihlediğim gibi. O senin karın, diye düşündü Abdullah. Annemi gömdük. Ama sözcükleri dudaklarından dökülmeden, tam zamanında durdurmayı öğrenmişti.”* (s.18)

Romanın başka bir kısmında, roman karakteri Timur’un Afganistan’a dönüşünün gerçek nedenini açıklamadığı söyleniyor, ama yine de romanda onun Afganistan’a dönüşünün gerçek nedenleri anlatılıyor. *“Timur, Kâbil’e dönmelelerinin gerçek nedenini tabii ki açıklamıyor: Babalarına ait olan araziye, onun ve İdris’in yaşamlarının ilk on dört yılını geçirdikleri evi yeniden talep etmek.”* (Ve Dağlar Yankılandı, s.137) Bu romanlarda buna benzer birçok örnekleri görebiliyoruz. Yazar anlatıcı kahramanların her durumundan haberdardır ve istediği yerde, istediği açıklamayı yapmaktadır. *Uçurtma Avcısı* romanının anlatıcısı, kahraman anlatıcı olduğu için, tekil bakış açısıyla okura sunulmaktadır. Roman tekil bakış açısıyla sunulduğu için, yazarın romandaki varlığı, romanın genelinde sezilmekte ve bu romana otobiyografik nitelik kazandırmaktadır. *“Birinci Şahsın bakış açısından roman yazmak görüldüğü gibi kolay değildir.”*³¹ Ama kolay olmamasına rağmen Hosseini ilk romanının birinci şahsın bakış açısından yazmayı başarmış ve bu konuda pek de başarılı sayılmaktadır.

- Hosseini, romanlarında farklı şivelerle uzun zaman kesimini anlatmayı benimsemiş, bu uzun zaman kesiminde tarihi ve sosyal olayları, siyasi olaylar ekseninde anlatmaya çalışmıştır. *Uçurtma Avcısı* romanında nesnel zaman, dört aylık bir zaman kesimi olsa da, vaka zamanı olarak yaklaşık otuz yıllık bir zaman kesimi söz konusu olmaktadır. Romanda anlatılan zaman kesimine genel olarak baktığımızda bu romanda 1963 kışından Mart 2002’ye, yani roma-

³¹ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı Roman Unsurları*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2015. S. 62.

nın başkahramanı Emir'in doğduğundan 38 yaşına kadar bir süre anlatılmaktadır. *Bin Muhteşem Güneş* romanında anlatım zamanıyla vaka zamanı aynıdır. Bu romanda yaklaşık yarım yüzyılı içiren uzun bir zaman kesimi söz konusu olmaktadır. Bu romanda vaka zamanı 1964'ten 2003'e kadar uzanan bir zaman kesimidir; yani Meryem'in beş yaşından ölümüne kadar bir süre anlatılmaktadır. *Ve Dağlar Yankılandı* romanında, zaman meselesi, romancının diğer romanlarından farklı bir şekilde söz konusu olmaktadır. Dokuz bölümden oluşan bu romanda, her bölümünde farklı zaman kesimleri söz konusu olmaktadır. Romanın ilk bölümünde anlatım zamanı 1952'den başlanırken, üçüncü bölümünde anlatım zamanı 1949'dan başlıyor. Zaman meselesini romanın tüm bölümlerinde dikkate aldığımızda, bu romanda, 1949 baharından 2010'un kışına, Abdullah'ın altı yaşından yaşlı duruma düşmesine kadar, 61 yıllık bir zaman kesimi söz konusu olmaktadır.

- Hosseini'nin romanlarında, olayların hangi tarihte vuku bulduğu, siyasi olaylar ekseninde açık bir şekilde gösterilmektedir. Zaman kesimi, gün, ay, mevsim ve yıllar gösterilmektedir. *Uçurtma Avcısı* romanında, olayların vuku bulduğu günler çok da söz konusu olmamaktadır. Olayların hangi ayda vuku bulduğu bazen anlatılmıştır, ama çoğunlukta mevsim ve yıl ön plandadır. *Bin Muhteşem Güneş* romanında, mevsimler ve yıllar ön plandadır ama bazen günler ve aylar da söz konusu olmaktadır. Örnek olarak 17 Nisan 1978'de, komünistlerin halkı ayaklandırmak için oynadığı oyunlar vb.
- Zaman kısmında geriye gidişler, Hosseini'nin romanlarının ortak özelliklerinden biridir. Ama her romanda geriye gidiş, farklı bir şekilde gerçekleşir. *Uçurtma Avcısı* romanında, hikâyenin büyük kısmı, geriye gidiş üzerinden anlatılmıştır. Romanın ilk sayfasında zaman, Aralık 2001 olarak gösterilirken, hemen ardından 8 ay öncesine gidilir ve 8 ay önceki bir telefon görüşmesi anlatılırken, ikinci bir geriye dönüşle roman kahramanı Emir'in 26 yıl önceki çocukluk hatıraları anlatılır. Böylece bu romanda zaman, romancının diğer romanlarından farklı bir şekilde kurgulanmış olur. *Bin Muhteşem Güneş* romanında da geriye gidişler mevcuttur ama çok az rastlanılmaktadır. Bu romanda sadece hatıralar mevcuttur. *Ve Dağlar Yankılandı* romanında zaman

kesiminde geriye dönüş mevzusu güzel bir şekilde kullanılmıştır. Bu romanda anla geçmiş iç içedir.

- Khaled Hosseini'nin üç romanında da merkezi mekân olarak Afganistan seçilmiştir. Romancı, mekân konusunda daha hür davranmak için, mekânı genişletmiş ve öyküyü bir ülkeden başka bir ülkeye taşımaya özen göstermiştir. Üç romanında da söz konusu olan mekânlardan biri, Afganistan'ın başkenti Kâbil'in zengin ve seçkin insanların yaşadığı mekân olarak tanıtılan Vezir Ekber Han semtidir. Romancının ilk romanı *Uçurtma Avcısı*'nda, romanın başkahramanı Emir bizzat Vezir Ekber Han semtinde yaşamaktayken, ikinci romanı *Bin Muhteşem Güneş* romanında, Meryem'in kocası Raşit, onu gezdirmek ve Kâbil'i göstermek için bu semte götürür. *Ve Dağlar Yankılandı* romanında, başkahramanlar köylüdür, ama kader onların bu mekâna gitmesini sağlar. Peri, köyde yaşamakta olan Sabır'ın küçük kızıdır. Yoksulluk köyü çok etkiler ve Sabır, ailesinin geçimini sağlayamaz hale gelir. O, kızı Peri'yi bu sebepten dolayı evlatlık vermek zorunda kalır. (Bu romanda Peri'nin akıbeti tam olarak belli değildir. Bu konu romanda belirsiz bir şekilde ele alınmıştır. Nebi Sabır'a Peri'yi satmasını teklif eder, ama Sabır kızını Wahdatiler ailesine satmış mı? Yahut para karşılığı almadan evlatlık vermiş mi? Romanda açık bir şekilde anlatılmamaktadır.) Böylece romancının üç romanında da Vezir Ekber Han semti söz konusu olur ve olayların büyük kısmı bu mahallede geçer.
- Olayların Afganistan sınırlarının ötesine götürülmesi, Hosseini'nin üç romanında da görülmektedir. *Uçurtma Avcısı* romanında sınır ötesi mekânlardan, Pakistan, İran ve Amerika söz konusu olmaktadır. *Bin Muhteşem Güneş* romanında da sınır ötesi mekân olarak Pakistan ve İran öne çıkmaktadır. Ama *Ve Dağlar Yankılandı* romanında daha ötelere gidilir. Bu romanda olaylar, Afganistan'dan Pakistan'a, Fransa'ya, ABD'ye, Yunanistan'a götürülmektedir.
- Hosseini'nin üç romanında da mekân tasvirine çok önem verilmiştir. Böylece mekânlar tüm özellikleriyle söz konusu olmaktadır. Mekân olarak evler ve binaların iç kısmı tasvir edilirken, dış kısmı da tasvir edilmektedir.
- Hosseini'nin *Ve Dağlar yankılandı* ve *Bin Muhteşem Güneş* romanlarında, gerçekte olmayan mekânlar da söz konusu olmaktadır. *Ve Dağlar Yankılandı*

romanındaki Şadbağ ve *Bin Muhteşem Güneş* romanındaki Gül Daman köyle-ri, gerçekte olmayan mekânların örnekleridir.

- *Uçurtma Avcısı*'ndaki Emir ile *Ve Dağlar Yankılandı* romanındaki İdris'in bazı benzer özellikleri mevcuttur. İkisinin en belirgin özelliği, bir pişmanlık yaşamakta olmaları ve özgüvensiz olmalarıdır. Onların başka bir ortak yönleri, Emir de babasıyla birlikte 80'lerde Amerika'ya sığınmıştır, İdris de; Emir'in babası da Amerika'dayken kanser hastalığına kurban gitmiştir, İdris'in babası da Kanser hastalığının kurbanlarından biridir. Bununla birlikte, bu karakterler, Romancının bazı özelliklerini taşımaktadır. Emir, Hosseini'nin yazarlık özelliğini taşımaktayken, İdris Hosseini'nin doktorluk özelliğini taşımaktadır. İdris'in babası, Hosseini'nin babası gibi, hukuk fakültesi mezunu olup dışişleri bakanlığında görev yapmaktadır.
- Hosseini'nin romanlarının başka bir ortak özelliği, roman kahramanlarının çocukluktan yaşlanmasına kadar bir sürenin anlatılmasıdır. Bu mesele *Bin Muhteşem Güneş* ve *Ve Dağlar Yankılandı* romanlarında, belirgin bir şekilde kullanılmaktadır. *Uçurtma Avcısı* romanında, roman kahramanının doğumundan 38 yaşına kadar bir süre söz konusudur.
- Hosseini'nin romanlarının güzel ve sürükleyici bir dili vardır. Okur onun romanlarını okurken, usanmadan okumaya devam etmek ister. Hosseini üçüncü romanında öyküyü yeterince dağıtmıştır. Ama yine de romanının güzel bir dili olduğu için, okurları bu romanı okumaya itmiştir. Romancının anlatım tarzı da bu meseleye yardımcı olmaktadır.
- Hosseini'nin romanlarının başka bir ortak yönü, okurun zihninde merak uyandırma kısmındaki başarısıdır. Romancı, üç romanında da bu meseleyi başarıyla göstermektedir. Romancı, merak uyandırma kısmındaki başarısıyla okurcan evinden vurur, ayrıca bazı öyküleri sonucunu vermeyerek okurun düşünce gücünü kullanmasını sağlar.
- Tema olarak yoksulluk, *Bin Muhteşem Güneş* ve *Ve Dağlar Yankılandı* romanlarının ortak yönüdür. *Bin Muhteşem Güneş* romanında yoksulluk üzerinde detaylı durulurken *Ve Dağlar Yankılandı* romanında yoksulluk teması hatırlatma şeklinde ele alınır. Bununla birlikte mültecilik meselesi, bu iki romanda da söz konusu olmaktadır. Aşk temsisi, *Uçurtma Avcısı* ve *Bin Muhte-*

şem Güneş romanlarında söz konusu olmaktadır. Ama bu mesele *Bin Muhteşem Güneş* romanında daha güzel bir şekilde ele alınmıştır. Khaled Hosseini'nin romanlarının ortak temalarından birisi de çocuk özlemidir. Hosseini'nin romanlarında, çocuğu olmayan bir anne ve onun çektiği zorluklar, çocuklu kadınları görünce eksiklik hissine kapıldıkları ve çocuk özlemi, çarpıcı ve etkileyici bir şekilde kurgulanmaktadır. *Uçurtma avcısı* romanında çocuk sahibi olamama teması, Süreyya Taheri karakteri üzerinden ele alınmıştır, ama bu romanda çocuk özlemi detaylı bir şekilde ele alınmamıştır. Bu konu *Bin Muhteşem Güneş* romanında, Meryem karakteri üzerinden detaylı bir şekilde ele alınmıştır. *Ve Dağlar Yankılandı* romanında, çocuk özlemi teması, Nila Wahdati karakteri üzerinden ele alınmaktadır.

- Hosseini, romanlarında Afganistan'ı anlatır. Bu sebepten onun romanlarında Afganistan'ın gelenek ve âdetleri söz konusu olmaktadır. Ama her romanında gelenek ve âdetler farklı bir tarzda sunulmaktadır. Birinci romanında gelenekler üzerine çok durulmuş ve geleneklerin tanıtımı yapılmıştır. Örnek olarak uçurtma geleneği Kâbil çocuklarının vazgeçilmez ve heyecanla beklenen oyunu olarak tanıtılırken, bu oyun hakkında detaylı bilgi verilir. Ama romancının başka romanlarında gelenekler detaylarıyla tanıtılmaz, sadece geleneklerin sözü geçer. Oynulardan uçurtma uçurtmak, kıyafetlerden *çapan*, yemeklerden kebab vb. üç romanda da sözü geçen gelenek ve âdetlerdendir.
- Diğer ülkelere sığınan Afganistan vatandaşlarının, geleneklerinin koruduğu *Uçurtma Avcısı* ve *Ve Dağlar Yankılandı* romanlarında ele alınmaktadır. *Uçurtma Avcısı* romanında Emir'le Süreyya'nın düğünlerinin öz geleneklerine göre yapılması, *Ve Dağlar Yankılandı* romanında, Abdullah'ın San Juse'te Afganistan yemeklerini sunan lokanta açtığı, bu meselenin kanıtıdır.
- Hosseini'nin romanlarında, olaylar kurgulanırken, onun doktor olduğunu hatırlatan meseleler söz konusu olmaktadır. *Uçurtma Avcısı* romanında, Assef'in gözünün beyazlığının dökülmesi anlatılırken, Sohrab'ın intihar olayı anlatılırken; *Bin Muhteşem Güneş* romanında Leyla'nın doğurma olayı anlatılırken; *Ve Dağlar Yankılandı* romanında Roşi'nin hastalık durumu ve doktor olan İdris'in ofisindeki çalışmaları ve işinin biriktiği anlatılırken bu olayların kurgulayanın bir doktor olduğu apaçık ortadadır.

- Hosseini'nin romanlarının ortak yönlerinden biri, bu romanlarda Afganistan'ın eski haliyle yeni halinin karşılaştırılmasıdır. Bu ortak özellik, Hosseini'nin *Uçurtma Avcısı* ve *Ve Dağlar Yankılandı* romanlarında mevcuttur. Örnek olarak, Emir Nangarhar eyaletine geldiğinde, eskiden aklına kalan bir kokuyu arar, ama bulamaz. “Ferit dar, kaldırımsız bir sokağa saptı, Land Cruiser'ı kurumuş bir hendeğin kenarına çekti. Kamyondan indim, gerindim, derin bir soluk aldım. Eskiden Celalabat'ın çevresini saran, çiftçilerin şekerkamışı yetiştirdiği, bakımlı tarlalardan gelen rüzgâr kente baygın bir koku taşırdı. Gözlerimi yumdum, o tatlı kokuyu aradım. Bulamadım.” (s.240) *Ve Dağlar Yankılandı* romanında, Nebi Kâbil'in eski halkını temsil etmektedir. Bay Markos tercümanı ile Nebi'nin evini kiraya almaya gelir. Nebi evini ücret almadan Bay Markos'a kiraya verir. Tercüman bu durumu görünce şaşkınlığa uğrar. Bu mesele Nebi'nin ağzından şöyle anlatılmaktadır. “Bir daha sizin yanınızda görmediğim genç tercüman ellerini havaya kaldırdı, dilini esfle şaklattı. Bu ülke çok değişti, Bay Markos. Eskiden hiç böyle değildi.” (s.130) *Bin Muhteşem Güneş* romanında, romancının diğer romanlarında olduğu gibi, Afganistan'ın eski haliyle savaş sırasındaki hali karşılaştırılmaz, ama Afganistan'ın savaştan sonraki iyi günleri anlatılır.

“Kuraklık sona erdi. Bu kış, nihayet, dizboyu kar yağdı; şimdiyse, yağmur günlerdir sürmekte. Kâbil Irmağı yine gürül gürül akıyor. Bahar taşkınları Titanik Şehri'ni silip süpürdü. Caddeler, sokaklar çamur içinde. Ayakkabılar kayıyor. Arabalar balçığa saplanıyor. Elma yüklü eşekler ağır ağır, zahmetle ilerlerken, toynakları birikintilerden etrafa çamurlu su sıçratıyor. Ama çamurdan hiç kimse şikâyet etmiyor; Titanik Şehri'nin yasını tutan da yok. Kâbil'in yeniden yeşermesi lazım, diyor insanlar.” (s.419)

- Hosseini romanlarında Afganistan'ı, güzellikleri ve iyi özellikleriyle değil, kötülükleri ve çirkinlikleriyle tanıtmaktadır. *Uçurtma Avcısı* romanında Afganistan'ı küsküt gibi saran ırkçılık meselesi konu olurken, *Bin Muhteşem Güneş* romanında kadına yönelik şiddet söz konusu olur. *Ve Dağlar Yankılandı* romanında ise Afganistan, canlı bombalar ve her gün gerçekleşmekte olan patlamalarıyla kaos bir ülke olarak tanıtılır.
- *Ve Dağlar Yankılandı* ve *Uçurtma Avcısı* romanlarında kurgu yapma yeteneği olan kişiler söz konusu olmaktadır. *Uçurtma Avcısı* romanında Emir bir romancıyken, *Ve Dağlar Yankılandı* romanındaki Sabır'ın masal kurgulama ye-

teneği vardır. Sabır da kurguladığı masalları bir deftere dökmeğ ister ama onun masallarının bir deftere yazıp yazmadığı romanda anlatılmamaktadır.

- Khaled Hosseini'nin romanlarında diyaloglara çok yer verilmemiştir.

SONUÇ

Khaled Hosseini'nin romanları çeşitlilik açısından çok zengindir. O Afganistan halkının sosyal durumuna farklı açılardan bakmış ve unutulmuş bu milletin sorunlarını realist bir gözlemlerle tasvir etmeye çalışmıştır. Onun romanlarında sosyal meseleler, siyasi kargaşalar, tarihsel devinimler, yoksulluk ve ekonomi çöküşler söz konusu olmaktadır.

Hosseini romanlarında farklı açılardan hikâyeler kurgulayarak Afganistan'ı anlatmaya çalışmıştır, ama onun romanlarında birçok benzerlikler ve ortak yönler söz konusu olmaktadır. Çünkü onun öykülerinde, aynı zaman kesiminin sorunları ve gelişimleri üzerine durulmaktadır.

Hosseini romanlarında toplumdaki bazı âdetleri hedef alarak, söz konusu âdetleri toplum terkiinden giderilmesi üzerine çalışmıştır. Afganistan âdetlerine göre adı lekelenen kızla kimse evlenmez. Buna karşın Hosseini *Uçurtma Avcısı* romanının başkahramanı Emir'i adı lekelenen bir kızla evlendirir ve söz konusu çiftte mutlu ve sevgi dolu bir hayat yaşatır. Böylece toplum âdetlerine tabi olmayan Emir, ödüllendirilmiş olur. Hosseini'nin ele aldığı diğer mesele ırkçılıktır. O romanında insanlık değerlerin has bir ırka yahut topluma ait olmadığını öne sürerek, Peştun ırkına mensup olan Emir'in Hazara ırkına mensup olan Sohrab'ı evlat edindiğini kurgular. Bununla birlikte *Uçurtma Avcısı* romanında gayrimeşru çocuk da söz konusu olmaktadır. Romancı benimsediği bu geleneği diğer romanlarında da sürdürür. *Bin Muhteşem Güneş* romanının başkahramanı Meryem, gayrimeşru bir kızdır. Hosseini, onun gayrimeşru bir kız olmasından ötürü çektiği acıları anlatarak, okur kitlesini Meryem'e acımasını sağlar. Böylece romancı hedefine ulaşmış olur. Romanın diğer karakteri Leyla da gayrimeşru çocuk doğurmuştur. Üstelik Leyla sevdiği erkeği, nikâhlı kocasına tercih eder ve evli olmasına rağmen sevgilisini sevmeye devam eder. Leyla benimsediği bu tavırla gelenek ve âdetlere karşı olduğunu kanıtlamayı başarır. *Ve Dağlar Yankılandı* romanında da Süleyman Wahdati, Nila Wahdati ve Nebi, sözü geçen konunun örnek karakterlerindedir. Süleyman Wahdati, Afganistan toplumunda en iğrenç emellerden sayılan eşcinselliği benimseyerek Nebi'yi sevmektedir. Nila ise dikkatini çeken her erkeğe aşk şiirleri yazarak toplum âdetlerini çiğnemiştir. Nebi karakteri de geleneklere uymayan bir karakterdir.

Hosseini'nin Afganistan romancılığıyla bir ilgisi yoktur. O, Afganistan'ı anlatsa da, Amerika'da yetişen ve romanlarını oluştururken Amerika yazarlarını örnek alan bir romancıdır ve dünya edebiyatında Amerikan romancısı olarak kabul edilmektedir. Hosseini, Afganistan'ın sosyal yaşamına değinmiş ve sosyal yaşamın derinlerini anlatmaya çalışmıştır, ama ülkesinin sosyal yaşamını olduğu gibi kurgulayamamıştır. Kurgusunda yer yer Amerikan kültürünün esintisi sezilmektedir.

KAYNAKÇA

Aktaş, Şerif, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.

Akkurt, Mehmet, Afganistan'ın Yapılanmasında Siyasal ve Ekonomik Stratejiler, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005.

Arny, George, Afganistan Guzargah-i Keshwar Gushayan (Afganistan Fatihler Güzergâhı, Saba Kitabkhane Yayınları, Peşaver 2007.

Blackmur, Richard P. Avrupa Romanı Üzerine On Bir Makale, İletişim Yayınları, İstanbul 2017.

Celaleddin es Suyuti, Câmîü's-Sağır Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 2008.

Çetin, Nurullah, Roman çözümleme Yöntemi, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

_____, Türk Romanı Tahlilleri, Akçağ Yayınları, Ankara 2017.

Emre, İsmet, Roman ve Siyaset, Anı Yayıncılık, Ankara 2010.

Endişmend, Muhammed Ekrem, منازعه ديورند عقلانيت سياسى (Durand ihtilafı politik rasyonellik, Seyit Yayınları, Kâbil 2013.

Forster, E. M. Roman Sanatı, Adam Yayınları, İstanbul 2001.

Girard, Rene, Romantik Yalan ve Romansal Hakikat, Metis Yayınları, İstanbul 2001.

Güzelşen, Mehmet Rifat, Roman Kurgusu ve Yapısal Çözümleme, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1978.

Hosseini, Khaled, Bin Muhteşem Güneş, Everest yayınları, İstanbul 2017.

_____, Uçurtma Avcısı, Everest yayınları, İstanbul 2017.

_____, Ve Dağlar Yankılandı, Everest yayınları, İstanbul 2017.

Hashimi, Sayed Mobin, "Afganistan'da Cumhuriyet Sonrası (1973-2015 Din-Siyaset İlişkisi", Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2017.

İsmail, Muhammad ve Mohammad İbrahim, Komünist İşgaldan Libral İstilaya Trajik Afganistan, Tarih Düşünce Kitapları, İstanbul 2004.

İhsan, Halilullah, Kâbil Der Ateş Cang, (کابل در آتش جنگ), Mayvand Kültür Yayınları, Kâbil 2005.

Karpat, Kemal, Edebiyat ve Toplum, Timaş yayınları, İstanbul 2011.

Kamgar, JamilRahman, Havadisi Tarikhi Afghanistan (Afganistan'ın Tarihsel Olayları), Meyvend Yayınları, Kâbil 2008.

Korgenral Rauf Beg, Adı Afganistan'dı Talibanların Eline Nasıl Düştü?, Turan Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul 2001.

Krakowski, Elie, Afganistan: Unutulan Savaş, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları, Ankara 1987.

Maruf, Meral, Hicret Günleri, Akabe Yayınları, Ankara 1983.

Maymanagi, Tordikul, Tarnımayı Vezini Turan, Tanin yayınları, Peshawar 1987.

Moran, Berna, Türk Romanına Eleştirel bir bakış, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

Murtazayi, Seyyide Külsüm, “Baztab-i Şeryitt-i İçtimai Zenan-i Afganistan der Roman-i Hazar Khurşed-i Başukuh (Afganistanlı Kadınlarının İçtimai Koşullarının Bin Muhteşem Güneş Romanındaki Yansımaları)” Rivayet-i Pejuhi Dergisi, Razi Üniversitesi, Kermanşah, No: 14, Bahar 2016.

Musevi, Asker, Hazarahayi Afganistan (Afganistan Hazaraları), Nekş-i Simur yayınevi, Tahran 2000.

Narlı, Mehmet, Roman Ne Anlatır, Akçağ yayınları, Ankara 2007.

Najm, Ehsan Ahmad, “Contemporary Political History of Afghanistan, According to Khaled Hosseini's (Khaled Hosseini Eserlerinden Hareketle Afganistan'ın Yakın Siyasi Tarihi)”, Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul 2017.

Nevrozi, Zeynep, “Tahlil-i Camiaşunahti Şahsiyet der Roman-ı Badbadakbaz”, Metn-i Pejuhişi Edebi; sal 18, No:60, yaz 2014.

Raşid, Ahmed, Taliban- İslamiyet, Petrol ve Orta Asya'da Yeni Büyük Oyun, Everest Yayınları, İstanbul 2001.

Salihy, Mohammad Aref, Afganistan'da İktidar Mücadelesi ve Dışmüdahaleler, 1973-2014, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2014.

Stanzel, Franz, Roman Biçimleri, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 1997.

Stevick, Phılıp, Roman Teorisi, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

Tekin, Mehmet, Roman Sanatı, Ötüken Yayınları, İstanbul 2016.

Tepebaşılı, Fatih, Roman İncelemesine Giriş, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2012.

Törenek, Mehmet, Başka Hayatlar Peşinde, Kitabevi yayınları, İstanbul 2007

Ulfet, Abdullah, “Afganistan’da Sovyet İşgali ve Ulema”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2016.

TV: Khaled Hosseini, Amerika’nın Sesi VOA TV, Hülya Polat Röportajı, Amerika, W.D.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Shamsuddin Ortaq
Doğum Yeri ve Tarihi	Takhar/Afganistan 11.11.1988
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Mezar-i Şerif, Belh Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Özbek Dili ve Edebiyatı Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı.
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	ortaq_shamsuddin@yahoo.com
Tarih	24.07.2018